

ประวัติศาสตร์ไทใหญ่

นันทสิงห์

แต่ง

สมปอง ไตตุมแก่น และ จัตรีทิพย์ นาถสุภา

แปลจากภาษาไทใหญ่

โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท
การแปลได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกว.)

พฤษภาคม 2540

คำนำของผู้เขียน

เนื่องจากข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ประวัติของชนชาติหนึ่ง ๆ ย่อมเหมือนกับร่มเงาของชนชาตินั้น ๆ ฉะนั้นประวัติของชาวไทยก็ย่อมสมควรที่จะต้องอยู่ติดกับครอบครัวชาวไทยไว้อย่างมั่นคงเช่นกัน

ข้าพเจ้าพยายามเก็บรวบรวมหนังสือประวัติไทยเล่มต่าง ๆ ไว้ กว่าจะเขียนขึ้นได้สำเร็จ เวลาก็ล่วงเลยไปตั้งสิบกว่าปี

เนื้อเรื่องของหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้าจะยึดถือเนื้อเรื่องของเจ้ายันฟ้าแสนหวิเป็นหลัก

หนังสือฉบับนี้ ถ้าจะเรียกชื่อว่า “ประวัติไทย” ก็เห็นจะไม่ค่อยถูกต้องดีนัก เนื่องจากข้าพเจ้าเห็นว่าชาวไทยไม่ใช่มีแต่ตรงพื้นที่นี้แห่งเดียว ที่อื่น ๆ ที่ข้าพเจ้ายังไม่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้นั้น ก็ยังมีอีกมากมาย

เนื้อเรื่องในหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้าได้นำเรื่องเฉพาะชาวไทยที่อยู่ระหว่างแถบแม่น้ำเกียว (อิรวดี) กับแม่น้ำคง (สาละวิน) เท่านั้น ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “พื้นที่ตอนกลาง”

หนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ดีนัก แต่ก็อาจจะเป็นแรงกระตุ้นให้หนังสือที่สมบูรณ์กว่านี้ปรากฏออกมาได้เช่นกัน ถ้าหนังสือที่ดีปรากฏขึ้นมากก็จะคุ้มค่ากับความพยายามของข้าพเจ้าที่ได้อุทิศสละใช้เวลายาวนานเก็บรวบรวมเอกสารต่าง ๆ เพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้

ด้วยเหตุว่าข้าพเจ้าเป็นผู้มีความรู้ชนิด แต่มีน้ำใจอยากจะทำอย่างเดียว จึงทำได้เพียงแค่นี้

เพื่อให้หนังสือที่สมบูรณ์ดีปรากฏขึ้นในอนาคต ข้าพเจ้าขอมอบไว้ให้กับผู้มีความรู้ทั้งหลายในภายหน้า จงช่วยกันบันดาลให้มันปรากฏขึ้นมาด้วย

ด้วยความเคารพ

นันทสิงห์

เมืองหนอง

(เขตไทใหญ่)

1987

คำฝากถึงชาวไททั้งหลาย ของ เจ้ายันฟ้าแสนหวี

ข้าพเจ้าเขียนหนังสือฉบับนี้ขึ้นมา ไม่ใช่ว่าข้าพเจ้ามีความรู้กว้างขวางอะไรนักแต่เนื่องจากข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ชาวไทของเรานั้น

- มักจะชื่นชอบ และยำเกรงในภาษาอื่นเขา แล้วดูถูกวัฒนธรรมของตนเอง
- ยังมีความรู้ไม่กว้างขวางเพียงพอเท่าใดนัก

ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมหนังสือฉบับนี้เป็นรูปเล่มขึ้น

ในหนังสือฉบับนี้ อาจจะมีที่ถูกต้องและที่ผิดปะปนกันไป ถ้าท่านผู้รู้ทั้งหลาย เห็นว่าตรงไหนผิด ขอให้ท่านจงช่วยกันปรับปรุงให้ดีขึ้นด้วย

การเรียนรู้นักวิชาการต่างๆ นั้น ถ้าเรียนโดยภาษาของตนเองจะทำให้เข้าใจได้ง่ายและสำเร็จได้ง่าย แต่ถ้าไปเรียนในภาษาของชนชาติอื่น จะรู้สึกลำบากมากกว่า*

การเรียนวิชาความรู้ต่างๆ ที่เขียนไว้ในภาษาอื่นโดยไม่ยอมฝึกฝนภาษาของตนเองเลยสักนิดนั้น นอกจากจะเข้าใจยากในยามเบื้องต้นแล้ว ต่อไปภายหน้าจะลืมภาษาของตนไป จะใช้แต่ภาษาอื่น สุดท้ายจะกลายเป็นชนชาติอื่นไป บ้านเมืองก็จะกลายเป็นของชนชาติอื่นไปด้วย

* ชาวไทในประเทศสหภาพพม่า (เมียนมาร์) ไม่มีสิทธิเปิดโรงเรียนสอนภาษาตนเอง ในเมื่อเด็กยังอยู่ในวัยเรียนต้องเรียนรู้ หากจำเป็นต้องเรียนในโรงเรียนของรัฐซึ่งสอนแต่ภาษาพม่า เมื่อเด็กเหล่านั้นเติบโตขึ้นจึงเขียนและอ่านภาษาของตนไม่ได้ หากเป็นนักวิชาการก็จำเป็นต้องใช้ภาษาพม่าเขียนหนังสือ มีเพียงวัดไทบางแห่งซึ่งเจ้าอาวาสมีใจแข็งกล้าเปิดสอนภาษาตนเองเป็นครั้งคราว จึงมีเด็กชาวบ้านจำนวนน้อยที่ได้เล่าเรียนศึกษา - ชายชั้น คำแดงยอดไผ่

ถ้าหนังสือกับคำพูดไม่สูญหาย แถมยังเสาะแสวงหานวัตกรรมความรู้ต่าง ๆ มาเพิ่มเติมในภาษาของตนเองแล้ว ต่อไปภายหน้าภาษาของตนเองจะเจริญรุ่งเรือง บ้านเมืองก็จะเจริญรุ่งเรืองไปด้วย ฉะนั้นพวกเราจึงมาช่วยกัน

- เขียนหนังสือกับวิชาความรู้ต่าง ๆ ของตนเองให้คล่องแคล่ว
- ศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ จากภาษาอื่นเพื่อมาเพิ่มเติมความรู้ของตนเอง
- นำเอาความดีความชอบ ความมั่นคง ความเก่งกล้า จากภาษาของคนอื่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่พวกเรา
- ปกป้องบ้านเมืองของตนเองให้ยั่งยืนมั่นคง
- บุญคุณบรรพบุรุษของชาวไทยที่ทำได้ให้แก่วิชาการเหล่านั้น พวกเราจึงช่วยกันสนองบุญคุณของพวกท่านเหล่านั้นด้วย

เจ้ายันฟ้า

แสนหวี

คำนำของผู้แปล

ประวัติการตั้งเมืองของชนชาติไทยมีอายุผ่านไปหนึ่งพันปีเศษ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกเท่าใดนัก เนื่องจากหนังสือที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยเหล่านั้นไม่ได้พิมพ์เป็นรูปเล่มขึ้นมา และประกอบกับในช่วงระยะเวลาหลายร้อยปี อาณาจักรของชาวไทยถูกชนต่างชาติยึดไว้ จึงทำให้หนังสือที่มีคุณค่าเหล่านั้นเหมือนกับได้ถูกปกปิดไว้*

แม้ว่าชนชาติไทยจะเป็นชนชาติที่มีเชื้อสายแพร่หลายในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น เมืองไทยทั้งประเทศ เมืองลาวทั้งประเทศ เมืองกัมพูชาส่วนหนึ่ง ประเทศเวียดนามส่วนหนึ่ง ประเทศจีนส่วนหนึ่ง อินเดียส่วนหนึ่ง และสหภาพพม่า ส่วนหนึ่งก็ตาม เนื่องจากชนชาติไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เหล่านั้นไม่ได้ใช้ภาษาและตัวอักษรเดียวกัน ประกอบกับไม่มีผู้นำที่เข้มแข็งที่สามารถรวบรวมพื้นที่ของชนชาติไทยส่วนต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มก้อนเสียตั้งแต่เริ่มแรก จึงทำให้พื้นที่ของชาวไทยเหล่านั้น ถูกชนต่างชาติยึดครองไป และได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศนั้น ๆ ไปในเวลาต่อมา

แต่เนื่องจากชาวไทยเคยมีประวัติการตั้งเมืองไว้อย่างงดงาม เคยมีเรื่องของบรรพบุรุษไว้อย่างสวยหรู เคยรวบรวมพื้นที่ของชนชาวไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ให้เป็นปึกแผ่น รวมระยะเวลาหลายร้อยปีเศษ ความเก่งกล้า ความมีน้ำใจแน่นแฟ้น ตั้งแต่ก่อนนั้นยังแฝงอยู่ในดวงใจของชนชาติไทย ตราบใดที่ชนชาติไทยยังไม่ยอมรับวัฒนธรรมของชนต่างชาติเต็มตัว โอกาสดีของคนไทยที่คิดจะฟื้นฟูเพื่อก่อตัวอีกครั้งหนึ่งนั้น ย่อมมีทางสำเร็จได้เสมอ สมดังคำกล่าวของท่านนักปราชญ์ทั้งหลายที่เคยกล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ย่อมซ้ำรอย” นั้น เป็นจริงได้ฉันใด ความหวังของชาวไทยก็ย่อมเป็นจริงได้ฉันนั้น

*อารยธรรมหรือวัฒนธรรมไทย ส่วนมากเป็นอารยธรรมหรือวัฒนธรรมไม่หรือไม้ไผ่ที่เป็นอิฐหรือหินมีน้อย หนังสือหรือหลักฐานต่าง ๆ ถูกเผาหรือถูกขุดทิ้งในสงคราม เช่น หอ หรือ ราชวังเชียงตุง - ชายขึ้น คำแดงยอดไผ่

ในการแปลนี้ เราได้ตัดความตอนต้นประมาณหนึ่งในสี่ออก เพราะเราเห็นว่าป็นตำนานที่ต้องการการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงต่อไป และในบางกรณีก็มีข้อเท็จจริงอื่นมาโต้แย้งลบล้าง เช่นเรื่องอาณาจักรน่านเจ้า ดังนั้นฉบับแปลนี้ไม่รวมส่วนต้นของหนังสือเล่มเดิม นอกจากนี้เราได้เพิ่มเชิงอรรถสำหรับข้อความที่ไม่ตรงกับหนังสือประวัติศาสตร์ในภาษาไทยใหญ่เล่มอื่น หรือสำหรับความบางตอนที่เราคิดว่าน่าจะมีการขยายความเพื่อความเข้าใจชัดเจน

ในรัฐฉาน (ไทใหญ่) มีหนังสือประวัติศาสตร์ไทใหญ่หลายเล่ม เช่น พื้นเมืองหมอกขาวมาวหลวง พื้นราชวงศ์ พื้นแสนหวี พื้นเมืองไหย พื้นเมืองไทฉบับเจ้าล้าน พื้นไทตอนกลาง และพื้นเครือไทพื้นเมืองไท เนื้อเรื่องของหนังสือเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นแนวเดียวกัน แต่ศักราชจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยเนื้อเรื่องเรื่องและศักราชนั้นผู้แปลยึดถือ "พื้นไทตอนกลาง" เป็นหลัก แต่เนื้อเรื่องตอนท้ายสุดนั้นได้ยึดถือฉบับของ "พื้นเครือไทพื้นเมืองไท" เป็นหลัก

งานแปลฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนประเภทพัฒนาที่มิวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผู้แปลขอขอบคุณ สกว. อย่างสูงที่สนับสนุนงานนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณคุณคุณคีนไซ ใจเย็น ชาวไทใหญ่ ผู้ติดต่อกับท่านนันท์สิงห์ อนุญาตให้ผู้แปลแปลและเผยแพร่ได้ และขอขอบคุณคุณศิรินันท์ บุญศิริ กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร และคุณชายชื่น คำแดงยอดไผ่ ปัญญาชนชาวไทใหญ่ ที่ช่วยอ่านบททวนและแก้ไขภาษาและคำอ่านให้

สมปอง ไตตุมแก่น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

25 พฤษภาคม 1997

ยุคเจ้าล้าน

ในเมืองหมอกขาวมาหลวง เจ้าฟ้าแมวปู้ (ขุนผางคำ) โกรธนางหว่างแจ้จึงขับนางลงจากหอ นางจึงไปคลอดลูกชาย(แฝด) 3 คน ที่หมู่บ้านน้ำกายหม้อ ลูกคนแรกชื่อขุนอ้ายจำเมืองเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก คนถัดมาชื่อขุนยี่ขางคำ และคนที่สามชื่อขุนสามหลวง ในขณะที่ลูก 2 คนหลังมีอายุได้ 5 ขวบ เจ้าฟ้าหลวงแมวปู้สิ้นชีวิตไปเมื่อ ค.ศ. 1295

เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงยกลูกหญิงของเจ้าฟ้าหลวงแมวปู้นามว่านางอี่คำแดง เป็นเจ้าเมืองมาหลวง

ในช่วงที่นางอี่คำแดงเป็นเจ้าเมืองนั้น วันหนึ่งขุนยี่ขางคำกับขุนสามหลวงไปทำสวน จึงไปตัดก้อนหินก้อนหนึ่งในไร่ เมื่อพบว่าได้ก้อนหินนั้นมีก้อนหินเล็กซึ่งมีลักษณะกลมแบน สองพี่น้องจึงเก็บไปให้แม่ดู นางจึงบอกว่าก้อนหินนี้ไม่ใช่หินธรรมดา เป็นจัมเมืองอันหนึ่ง จงเก็บรักษาไว้ให้มีดขีดอย่าให้ใครพบเห็น ในอนาคตจะปรากฏเหตุการณ์ที่ดีให้เห็นอย่างแน่นอน

นางอี่คำแดงเป็นเจ้าเมืองนาน 16 ปี ค.ศ.1311 ก็สิ้นชีวิต เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงไปตามหานางหว่างแจ้ที่หมู่บ้านน้ำกายหม้อ เพื่อเชิญ 3 แม่ลูกกลับราชธานี และได้ยกขุนยี่ขางคำเป็นเจ้าฟ้าครองเมือง

สาเหตุที่ขุนยี่ขางคำมีนามครองเมืองว่า "เสื่อข่านฟ้า"¹

ในขณะที่ขุนยี่ขางคำอยู่หมู่บ้านน้ำกายหม้อนั้น วันหนึ่งขุนยี่ขางคำกับขุนสามหลวงกำลังเกี่ยวหญ้าคาอยู่ มีเสื่อใหญ่ตัวหนึ่งกระโดดออกมาจากพงหญ้าขึ้นคร่อมหลังของขุนยี่ขางคำ อึ้งเลิบเสื่อข่วนหลังขุนยี่ขางคำเป็นรอยยาว ขุนยี่ขางคำกระโดดหนี สองพี่น้องช่วยกันตะโกนไล่เสื่อด้วยเสียงอันดัง เสื่อตกใจกระโดดหนีไป ด้วยเหตุนี้ เมื่อขึ้นครองเมืองจึงมีนามว่า "เสื่อข่านฟ้า"

โกสัมพีเมืองไทหลวงหอคำเวียงแจล่าน

คริสต์ศักราช 1312 ขุนยี่ขางคำย่ายเวียงจากเวียงนางอ้อคำแดงไปตั้งเวียงใหม่ที่แจ้โฮอยู่ที่แจ้โฮได้ 2 ปี ค.ศ.1314 ปีไทปีกใจ จึงย้ายราชธานีไปที่แจล่าน และได้รับการแต่งตั้งนามครองเมืองใหม่ว่า เจ้าเสื่อข่านฟ้า ขณะขึ้นครองเมืองมาหลวง มีพระชนมายุ 21 พรรษา ครั้น ค.ศ.1314 เจ้าเสื่อข่านฟ้าให้คนนำหนังสือไปเชิญขุนไตป้อเวียงหนั้น ท้าวน้อยแซ่เวียงแสนแจ้ ขอให้ทั้งสองคนเดินทางมาที่แจล่านเพื่อปรึกษาเรื่องบ้านเมืองเพื่อรวมเป็นประเทศเดียวกัน ขุนไตป้อ ท้าวน้อยแซ่ ท้าวน้อยแมน พ่อลูกตอบมาว่า “แค่ขุนยี่ขางคำเป็นน้องของกูเป็นหลานของกู จะให้ไปหาไม่ไปหรอก มึงมาหากูจึงจะสมควร มึงอยากมาก็มา ไม่อยากมาก็อยู่คนเดียว พวกกูก็จะอยู่ของกู” ว่าดังนี้ เจ้าเสื่อข่านฟ้าส่งคนไปเชิญอีก 2-3 คราวก็ไม่มา เจ้าเสื่อข่านฟ้าจึงยกกองทัพลงมาที่เวียงหนั้นและเวียงแสนแจ้ เวียงหนั้นและแสนแจ้ตั้งรับกองทัพเจ้าเสื่อข่านฟ้า เจ้าเสื่อข่านฟ้าถอยไปคุ้มกลางแจ้โฮ ขุนสามหลวงนำกำลังทหารมาช่วยรบ ข้างฝ่ายเวียงหนั้นและแสนแจ้ต้านไม่ได้จึงแพ้ไป ขุนไตป้อและลูกหนีไปถึงท่าปลวกเวียงหิน สี่ป้อ กองทัพแจล่านทำลายเวียงหนั้น จุดไฟเผา เจ้าฟ้าขุนไตป้อและลูกจึงปรึกษารือกัน แล้วมอบนางไอ่คำผองลูกสาวเจ้าฟ้าขุนไตป้อให้เจ้าเสื่อข่านฟ้าเพื่อคืนดีต่อกัน

ค.ศ. 1315 เจ้าเสื่อข่านฟ้าให้คน 10 คน นำลี้กจุ่มลายแดงไปเชิญขุนไตขึ้นที่เชียงดาวเมืองมิด ให้เดินทางมาที่แจล่านเพื่อปรึกษาเรื่องบ้านเมืองและเรื่องอื่น ๆ เจ้าฟ้าขุนไตขึ้นจับคน 10 คนฆ่าตายเสีย 7 คน แล้วเขียนหนังสือตอบมาว่า “แค่ขุนยี่ขางคำไปทำลายเขา ปล้นเขา อยากเป็นใหญ่เป็นเจ้าของผู้คนทั้งหลาย กูไม่ยอมพร้อมกับมึงหรอก” ว่าเช่นนี้แล้วก็ให้คน 3 คนที่เหลือนำหนังสือนั้นกลับคืนมาหาเจ้าเสื่อข่านฟ้า คนทั้งสามเดินทางมาถึงกลางทาง ขุนไตไก่ ขุนไตเต่า ขุนไตตั้ง ขุนสามอ่อน ยกทัพมารบเมืองมาวตอนใต้จุดไฟเผาบ้านห้วย บ้านมอน บ่อฮี น้ำฮี หนองจอน เสียหายไปทั้งหมด

เวลานั้นเจ้าเสือข่านฟ้าจัดทัพไว้ชบวนหนึ่ง ขุนสามหลวงไปจัดกองทัพ เมืองขอนแก่น ฝาง เมืองวัน ลงมาทุกทิศทุกทางเพื่อมารบกับกองทัพเมืองมิด ทัพเมืองมิดต้านทานไม่ได้ แพ้ถอยไปตั้งรับที่เชียงดาว

กองทัพข้างฝ่ายเจ้าเสือข่านฟ้าไล่ตามทัพเมืองมิดไปแล้วก็รบกันอีกที่เวียงวักกาในเขตเชียงดาว ทำให้เวียงวักกาเสียหายถูกไฟเผายับเยิน

เจ้าฟ้าขุนไต้ขึ้นหนีลงไปเวียงจันทน์ กองทัพเจ้าเสือข่านฟ้าก็ตามตีอีก ทำให้ชาวบ้านชาวเมืองเดือดร้อนล้มตาย จากนั้นเสนาอำมาตย์จึงไปเสนอขุนไต้ขึ้นว่าเราสมควรที่จะยอมแพ้ เพื่อไม่ให้ชาวบ้านเดือดร้อนอีก ขุนไต้ขึ้นก็ไม่ถือเป็นคำ (ไม่ฟัง) กลับกล่าวว่า พวกท่านทั้งหลายอยากยอมแพ้กียอมแพ้เถิด ว่าดังนี้แล้วก็ไปจัดขบวนกองทัพช้าง 1,000 ไปรบกับขบวนทัพช้างมาหลวง 800 ทัพช้างเมืองมิดต้านทานไม่ได้หนีเข้าป่าไป ศึกมาหลวงจับขุนไต้ขึ้นได้ นำไปมอบให้เจ้าเสือข่านฟ้า เสนาอำมาตย์เมืองมิดจึงจัดเครื่องบรรณาการไปเครพเจ้าเสือข่านฟ้า เจ้าเสือข่านฟานำขุนไต้ขึ้นไปมอบให้เสนาอำมาตย์ (เมืองมิด) และกล่าวว่า “ชาวบ้านชาวเมืองเสียหายเพราะขุนไต้ขึ้นมามาก พวกท่านอยากจะทำอะไรกับขุนไต้ขึ้นก็คิดเอาเองเถอะ” เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงนำขุนไต้ขึ้นไปฆ่าเสียที่เวียงจันทน์

เจ้าเสือข่านฟ้าจึงยกขุนไต้ไก่อเป็นเจ้าฟ้าหลวงเมืองมิด แล้วนางงามของภรรยาขุนไต้ขึ้นพร้อมลูก คือ นางเย่ขึ้นกับขุนปู่คำกลับมาเมืองมา ช่วงการรบที่เมืองมิด ท้าวขางมนซึ่งเป็นแม่ทัพของเสือข่านฟ้า ภรรยาของเขาสิ้นชีวิตไปในระหว่างนั้น ท้าวขางมนไม่ได้ทันเห็นหน้านางตอนสิ้นชีวิต เจ้าเสือข่านฟ้าจึงยกนางงามช่องให้

เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าปรับปรุงหรือพัฒนากันเมือง

ค.ศ. 1316 เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าออกเดินทางเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนากันเมืองมาทางเมืองมิด ลอกจอก เมืองหนองย่องห้วย จ๋ามกา เมืองปาย ไปถึง เชียงใหม่ เชียงรุ่ง เชียงตุง เมืองนายน ขึ้นถึงกั้งม้า เมืองต้ง เมืองกา

ขึ้นไปรบเมืองจีน

ค.ศ. 1317 เจ้าเสื่อข่านฟ้าจัดทัพโกสัมพีจำนวน 4 แสนคน พร้อมด้วยผู้นำทัพคือ พระกนิษฐา เจ้าสามหลวง ท้าวขางมน ท้าวฟ้าหล่อ ท้าวหาญไก่อ ท้าวเสื่อเย็น ยกทัพไปจนถึงเมืองแสเชียงตุ๋

หลังจากที่เจ้าเสื่อข่านฟ้ายกทัพออกจากเมืองไปแล้ว ท้าวฮูบเมืองเจ้าเมือง กั้งม้าจัดทัพยกมาทางทิศตะวันออกของแม่น้ำคง เข้าตีตลบหลังโดยยกกองทัพ เข้ามาทางมังกะ มังโก ตีมะนาหลวง โชแซ หม้อทอง โจมตีเมืองที่กล่าวนี้เสียหาย ทั้งหมด ขุนสามหลวงน้องชายเจ้าเสื่อข่านฟ้าจึงจัดกองทัพมาดำนทานที่ตีมะนา หลวง จับท้าวฮูบเมืองได้จึงฆ่าเสียที่ตีมะนาหลวง

ขณะเมื่อเจ้าเสื่อข่านฟ้าจัดกองทัพจำนวน 4 แสนไปถึงเมืองแส เจ้าเมือง แสคิดจะจัดทัพต้านทาน แต่จักรพรรดิจีนเมื่อได้ยินข่าวศึกจึงส่งทูตลงมาถามว่า เจ้าเสื่อข่านฟ้ามีความประสงค์สิ่งใด จึงจัดกองทัพใหญ่หลวงขึ้นมาถึงที่นี่ เจ้าเสื่อ ข่านฟ้าตอบว่า "ใครได้ดินน้ำดินหินผา ตั้งแต่ยุคปู่ ยุคพ่อของเราที่สุเอาไว้นั้น เรา จะมาเอาคืน ถ้าคืนให้ก็ดี ถ้าไม่คืนจะเป็นศึกรบกัน"

จักรพรรดิจีนรู้สึกกลัวมาก จึงใช้ทูตที่มีความสามารถให้ไปเจรจาความ กับเจ้าเสื่อข่านฟ้าพร้อมกับนำหนังสือประทับตราจุ่มเมืองไปยังขุนหลวงเมืองแส ความว่า "อย่าเป็นศึกต่อกัน ดินแดนตั้งแต่เมืองแส หย่งซาง หมู่อาน ปู่ซ่ง

เมืองเหล่านี้ให้ยกเป็นของเจ้าเสือข่านฟ้า ทั้งสองฝ่ายอย่ารบกันจงวางหอกวางดาบเถิด” จักรพรรดิจีนสั่งให้ทูตเจรจากับเจ้าเสือข่านฟ้าดังนี้

เมื่อได้ทราบความประสงค์ของจักรพรรดิจีนเช่นนั้นแล้ว เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงมาปรึกษากันว่าสมควรจะทำประการใด ส่วนมากจึงออกความเห็นว่าเป็นเพราะเนื่องจากข้างหลังไม่ค่อยสงบ ได้นำดินไปเทานี้ก็พอแล้ว คิดแล้วก็กราบทูลเจ้าเสือข่านฟ้า เจ้าเสือข่านฟ้าจึงไม่รบต่อ นำกองทัพกลับแจ้งลัณราชธานี ปีที่ไปยึดเมืองดังกล่าวมาได้ นั่นคือ ค.ศ.1318

เจ้าเสือข่านฟ้าจัดทัพไปรบทางทิศตะวันออก

กลับมาถึงเมือง เจ้าเสือข่านฟ้าพักอยู่เพียง 2 เดือนเศษ ครั้น ค.ศ.1319 ก็ยกทัพไปทางทิศตะวันออก ไปถึงเชียงรุ่ง เชียงตุง ลำพูน ลคร เชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ ถึงเมืองหลวงผาเสียดอง เจ้าเมืองหลวงผาเสียดองจัดทัพรบกับเจ้าเสือข่านฟ้า แต่ต้านทานไม่ได้จึงยอมสวามิภักดิ์เป็นเมืองขึ้น รับว่าจะส่งมอบเงินและทองให้ โดยปีหนึ่งจะส่งทองคำสี่จ้อย เงิน 40 จ้อย ช้าง 2 เชือก เมื่อให้คำมั่นสัญญาไว้ต่อกันดังนี้แล้ว เจ้าเสือข่านฟ้าจึงยกกองทัพกลับมาถึงเมืองในปีนั้น

เวลานั้นฟ้าหลวงท้าวขางมนสิ้นชีวิต เจ้าเสือข่านฟ้าจึงยกขุนปู่คำ (ลูกเลี้ยงของท้าวขางมน) ให้ครอบครองทรัพย์สินสมบัติ และสืบตำแหน่งแทนท้าวขางมน แล้วตั้งนามให้ใหม่ว่า ท้าวขางเมือง

ค.ศ.1319 เจ้าฟ้าหลวงขุนไต้ป้อเมืองเย็นจึงเตรียมเครื่องบรรณาการเงินทอง ผ้าแพร มาขอลูกเจ้าไต้ซิ่นซึ่งเป็นพี่สาวของท้าวขางเมืองชื่อนางเย่ซิ่นจากเจ้าเสือข่านฟ้า เจ้าเสือข่านฟ้าก็อนุญาต ขุนไต้ป้อจึงจัดพิธีแต่งงานให้กับ

ลูกคนสุดท้ายชื่อเจ้าปันน้อย เจ้าปันน้อยกับนางเย่ขึ้นต่อมามีลูกหญิงหนึ่งชายหนึ่ง คือ นางฟ้าห่มเมืองและขุนน้อยสามฟ้า

หลังการแต่งงานของเจ้าปันน้อยและนางเย่ขึ้นเมื่อ ค.ศ.1319 เจ้าเสื่อข่านฟ้ามีคำสั่งให้เจ้าปันน้อยไปเป็นเจ้าเมืองหัวตุ้ (เจ้าหลวงไตขานจัดให้ขุนอ้ายห่มไปเป็นเจ้าเมืองหัวตุ้ เมื่อ ค.ศ. 957 ขุนอ้ายห่มบินขึ้นไปบนหลังคาหอ แล้วกลิ้งตกลงมาเสียชีวิตเมื่อ ค.ศ.958 เมืองหัวตุ้จึงไม่มีเจ้าครองเมืองตั้งแต่นั้น และได้อยู่ในความคุ้มครองของเวียงหนั้นเมืองเย็น จนถึง ค.ศ.1319 เมืองหัวตุ้จึงได้มีเจ้าครองเมืองอีก คือเจ้าปันน้อย)

เตรียมทัพไปเมืองเวสาลี (อัสสัม)

หลังจากเจ้าปันน้อยเป็นเจ้าเมืองตุ้แล้ว ค.ศ.1320 เสื่อข่านฟ้าได้สั่งให้จัดกองทัพประกอบด้วย ทหาร และชาวบ้าน จำนวน 9 แสน ให้เจ้าขุนสามหลวงเป็นแม่ทัพ พร้อมกับฟ้าหลวงท้าวฟ้าหล่อ ฟ้าหลวงท้าวเสื่อเย็น ฟ้าหลวงท้าวหาญ ภายเป็นผู้นำทัพไปเมืองเวสาลี ไปถึงเมืองเวสาลีพักทัพอยู่ไม่ห่างจากเมืองเวสาลี

เจ้าขุนสามหลวงเรียกฟ้าหลวงทั้งหลายมาปรึกษาเตรียมการรบ เจ้าขุนสามหลวงว่า “คนเมืองนี้ ถ้าวรบกันโดยตรงจะเอาชนะยากเนื่องจากมีประชากรมาก แม้แต่เด็กเล็กยังว้าววยก็มีมากมายคล้ายฝูงต่อฝูงผึ้ง ฉะนั้นเราน่าจะใช้ปัญญาชนะคนมาก” ว่าดังนี้แล้วก็ตระเตรียมการรบ

เนื่องจากเจ้าขุนสามหลวงเป็นผู้มีปัญญาและมีความสามารถในการชักจูงใจคน เป็นผู้รู้วิธีการและใช้ปัญญาโดยไม่ต้องใช้กำลังรบราฆ่าฟันกัน ในที่สุดเจ้าเมืองเวสาลีกียอมสวามิภักดิ์กับกองทัพเจ้าเสื่อข่านฟ้าโดยเตรียมเครื่องบรรณาการไปเข้าหาเจ้าขุนสามหลวง เจ้าขุนสามหลวงจึงรับเครื่องบรรณาการจากเมืองเวสาลีแล้ว สัญญาต่อกันว่าแต่ในปี 3-4 ปีหนึ่งครั้งจะต้องมอบเงิน 100

ทองคำ 100 พร้อมผ้าและแพร อย่าให้ลดอย่าให้เกิน ถ้าคำมันนี้ใครไม่ถือตามให้ฝ่ายนั้นมือนั้นเป็นไปให้ฟ้าเทวดาเห็น สัญญากันดังนี้ เจ้าเมืองเวสาลีจึงเตรียมบรรณาการครบถ้วน จัดทูตตามเจ้าขุนสามหลวงไปเมืองมวหลวงเพื่อสักการะเจ้าเสือข่านฟ้า

ขณะที่พักอยู่ระหว่างการเดินทางกลับ ท้าวฟ้าหล่อและท้าวเสือเย็นพูดคุยกันดัง ๆ ว่า คนเมืองนี้ใจอ่อนแอ แม้แต่เด็กเลี้ยงวัวของเขายังมากกว่าจำนวนคนในกองทัพของเรา เขาไม่กล้ารบกับเราไม่มีเกียรติอะไรเลย คำพูดของเขาทั้งสองคนไปถึงหูของขุนสามหลวง เจ้าขุนสามหลวงจึงเรียกไปตักเตือนว่า เราเป็นหัวหน้าเขา คำพูดดูหมิ่นไม่จริงใจเหล่านั้นไม่ควรพูด พวกที่ตามทัพเรามาแล้วแต่เป็นผู้ใหญ่ทั้งนั้น เขาได้ยินจะไม่พอใจ อย่าไปพูดอีก ฟ้าหลวงทั้งสองรู้สึกละอายมาก กลัวว่าเจ้าขุนสามหลวงจะไปทูลเจ้าเสือข่านฟ้า กลัวความผิดจะมาถึงตัว กลัวคอขาด จึงเขียนหนังสือถึงเจ้าเสือข่านฟ้าความว่า “ข้าพเจ้าทั้งหลายฟังบุญของท่าน ชนศึกเมืองเวสาลีมา บัดนี้เขาก็นำสวามิภักดิ์แล้ว แต่น้องชายของท่าน เจ้าขุนสามหลวงคิดไม่ซื่อ คบคิดกับเมืองเวสาลีทำสัญญากันไว้เมื่อเอาเครื่องบรรณาการไปแสดงความเคารพท่านแล้ว พวกเขาจะจับท่านซึ่งจะยกเจ้าขุนสามหลวงเป็นเจ้าเมือง เขาใช้ทูตเมืองเวสาลีนำเครื่องบรรณาการมา มีทองคำ 100 เงิน 100 ผ้าแพร เดินทางมาพร้อมกับเจ้าขุนสามหลวงใกล้จะถึงเมืองกองแล้ว ข้าพเจ้าจึงใช้คนมาแจ้งให้เจ้าเสือข่านฟ้าทราบความ” เมื่อเจ้าเสือข่านฟ้าได้เห็นหนังสือก็เชื่อคำเท็จในหนังสือนั้น จึงโกรธมาก สั่งให้จัดข้าวปลาอาหารใส่ยาพิษให้คนเร่งส่งมาให้เจ้าขุนสามหลวงที่เมืองกอง

เจ้าขุนสามหลวงรู้ความแล้วจึงพูดกับทูตของเวสาลีว่า เครื่องบรรณาการของเวสาลีที่ท่านนำมานี้ เอาไว้ที่เมืองกองนี้เถิด ไม่ต้องนำไปถวายเจ้าเสือข่านฟ้า จากที่นี่ก็กลับไปเถิด ทูตจึงกลับไป เจ้าขุนสามหลวงเรียกฟ้าหลวงทั้งหลายมากล่าวว่า การบริหารงานของเราสำเร็จแล้ว ส่วนเครื่องบรรณานานั้น

จงนำไปถวายเจ้าเสือخانฟ้าเถิด เพื่อให้สมความประสงค์พวกท่าน ข้าจะค้างอยู่ที่เมืองกองนี้แล้ว กล่าวเสร็จก็รับประทานข้าวปลาอาหารที่ใส่ยาพิษถึงแก่ความตาย (เจ้าขุนสามหลวงเป็นเจ้าหลวงแห่งเมืองกอง ห้างหอของท่านยังมีเงินทุกวันนี้)

ค.ศ.1320 ช่วงที่เจ้าขุนสามหลวง พร้อมกับท้าวเสือเย็น ท้าวฟ้าหล่อ ท้าวหาญกาย เป็นแม่ทัพกำลังนำทัพไปเวสาลีนั้น เวลานั้นในวังเจ้าเสือخانฟ้ามีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นคือ เจ้าเสือخانฟ้าโกรธนางกำนัลคำใส ซึ่งเป็นลูกสาวของเจ้าเมืองแลม ซึ่งขณะนั้นนางกำนัลคำใสกำลังตั้งครรรภ์อยู่ นางจิตใจไม่สบาย รู้สึกกลัว จึงหนีออกจากเมืองพร้อมกับคนใช้ 2-3 คน ให้เป็นเพื่อนเดินทางออกจากวังขึ้นไปทางเมืองจีน ไปถึงที่ราบลุ่มเมืองแสแถบชอนตัวอยู่ แล้วหลังจากนั้นนางก็คลอดลูกชายคนหนึ่งชื่อขุนปุคำ ขุนปุคำเติบโตใหญ่แต่งงานกับสาวจีนคนหนึ่งมีลูกชายชื่อขุนปุก่อ

เจ้าเสือخانฟ้าจัดกองทัพไปเมืองพม่า

ค.ศ. 1361 พระเจ้านรสีแห่งบังยะจัดเตรียมเครื่องบรรณาการให้ทูตนำไปถวายเจ้าเสือخانฟ้าพร้อมกับหนังสือว่า “บัดนี้ในเมืองจะกายมีข้าวเปลือกเต็ม เมืองเต็มยังเต็มฉางไปหมด อยากจะให้มานำข้าวสารของมันไป ส่วนเปลือกของมันนั้นทิ้งไว้ให้ข้าพเจ้า”

การที่พระเจ้านรสีทำเช่นนี้เนื่องจากตนไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ แต่บุญดีจึงได้ครองเมือง แม้ได้เป็นขุนแต่ก็ยังหวาดระแวงพวกที่เป็นเชื้อพระวงศ์องค์อื่น ๆ อยู่ จึงหวังพึ่งร่มโพธิ์ของเจ้าเสือخانฟ้าคุ้มครองจึงเจริญไม่ตรีมา

หลังจากได้ทราบใจความในหนังสือแล้วเจ้าเสือخانฟ้าจึงจัดให้พระโอรสของท่านนามว่า เจ้าใจเปี่ยมและเจ้าเงือกเขียวฟ้าทั้งสอง พร้อมกับท้าวฟ้าหล่อ

ท้าวเสือเย็น ท้าวหาญกาย จัดกองทัพไปรบกับเมืองตะกอง ทำให้เมืองตะกองเสียหายยับเยิน

ขณะกองทัพเมืองมาวไปรบเมืองตะกองนั้น ราชวงศ์เมืองตะกองนามว่า สโตมินพญาไปเป็นบุตรเขยของเจ้าเมืองจะกาย นามว่า เจ้าโยน ครั้นได้ทราบข่าวกองทัพเมืองมาวไปรบเมืองตะกองอย่างใหญ่หลวงก็ตกใจมากจึงรีบหนีออกจากเมืองไปก่อนคนอื่น ๆ

หลังจากรบเมืองตะกองเสร็จ กองทัพเมืองมาวจึงรุกคืบหน้าต่อไปที่เมืองจะกาย พระเจ้าเมืองจะกายนามว่าสีหสุกหนีออกเมืองไปกับพระเจ้าสโตมินพญา เนื่องจากพระเจ้าสโตมินพญามีความอาฆาตกับพระเจ้าสีหสุก จึงจับพระเจ้าสีหสุกลงพระชนม์เสีย จึงทำให้ชื่อของพระเจ้าสีหสุกมีนามเพิ่มเติมว่า พระเจ้าสีหสุหาย

หลังจากยึดได้เมืองตะกองกับจะกายแล้ว กองทัพเจ้าเสือข่านฟ้าได้ข้ามแม่น้ำเกี้ยวไปทางทิศใต้ ไปเข้ารบกับเมืองบังยะและจับได้ตัวเจ้านรสุแล้วนำไปเมืองมาว จึงทำให้เจ้านรสุมีนามใหม่ว่า เจ้านรสุติดมา

ฉะนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1362 เป็นต้นมา เมืองพม่าทั้งหมดได้ตกเป็นเมืองขึ้นของเจ้าหลวงเสือข่านฟ้าแห่งเมืองมาว

จันทรุกรานเมืองไท

ค.ศ.1362 จักรพรรดิจีนนำทัพใหญ่มายึดหย่างซาง หมู่อาน ปู้ซ่ง ลงมาถึงเมืองมาวมาตั้งทัพอยู่ริมหมู่บ้านปางโป่ง หัวของ ทัวไปหมด เจ้าเสือข่านฟ้าจัดทัพไปรบอยู่นานเดือนเศษ กองทัพจีนต้านทานไม่ได้ จีนและไทเสียหายมากทั้งสองข้าง ในที่สุดจีนยกทัพกลับ

จักรพรรดิจีนไตร่ตรองว่า ถ้าจะรบกับเจ้าหลวงเสือข่านฟ้าต่อไป จะทำให้ประชาชนเดือดร้อนยากเข็ญ จึงคิดจะเอาชนะโดยปัญญา จึงจัดหมอโหราจีนคน

หนึ่ง เพื่อจะทำคุณไสยกับเจ้าเสือข่านฟ้า หมอจีนเดินทางมาที่ทุ่งป่าหมากอู๋ ริมบ่อเหล็กหัวของ ผังคุณไสยไว้ที่นั่น เพื่อจะทำลายอิทธิพลของเมืองลาวหลวง ให้ตกต่ำ น้ำดินตรงนั้นถ้าใครไปอยู่ ความเก่งกล้าสามารถของผู้นั้นจะเสื่อมสลาย หลังจากทำพิธีคุณไสยแล้ว หมอโหราจีนนำทองคำใส่หม้อ 5 ใบ ผังไว้ 4 มุม และตรงกลางอีก 1 ใบ เมื่อเสร็จพิธีก็ส่งลูกน้องให้เดินทางกลับเมืองจีน ตัวหมอเดินทางไปอยู่ที่เมืองแจล่าน ไม่นานมีข่าวลือทั่วไปว่ามีหมอคุณไสยต่างชาติที่เก่ง กล้าสามารถมากอยู่ที่เมืองแจล่าน ข่าวนี้ไปถึงเจ้าเสือข่านฟ้า จึงให้คนไปเรียก หมอมาถามเกี่ยวกับบ้านเมืองและตนเองว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร หมอจีนแกล้ง ตรวจดูแล้วทำนายว่า เมืองแจล่านนี้สมัยก่อนเจริญมากจริง แต่หลังจากเจ้าขุน สามหลวงสิ้นชีวิตแล้ว คุณค่าของดินน้ำจะเสื่อมถอย ต่อไปข้างหน้าการจะได้ อยู่สุขสบายและเกียรติยศชื่อเสียงจะไม่มี บารมีจะลดลงไปเรื่อย ๆ ไม่สมควรที่จะมี พระเจ้าแผ่นดินอยู่ในเมืองแล้ว ถ้าย้ายไปตั้งนครใหญ่อยู่ที่ทุ่งราบหมากอู๋ที่มีหม้อ ทองคำ 5 ลูก ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและใกล้กับฝั่งของแม่น้ำลาว หอคำจะกลายเป็นหอ แสง เมืองที่เคยส่งบรรณาการมาจะไม่ขัดขึ้น เมืองที่ยังไม่เคยส่งบรรณาการจะ มานอบน้อม และตัวท่านจะอยู่ดีมีสุข อายุจะยืนยาว บ้านเมืองจะมั่นคง โด่งดัง ไปจนถึงลูกหลาน หมอทำนายออกมาดังนี้

เจ้าหลวงเสือข่านฟ้ารู้สึกดีใจมาก เชื่อคำหมอกคนนั้น จึงให้เสนาอำมาตย์ ทั้งหลายตามหมอหลวงไปหาสถานที่ที่มีหม้อทองคำตามคำบอกเล่าของหมอ หมอจีน แสร้งทำเป็นตรวจดูตามตำราและนำไปจนถึงที่ที่เขาฝังหม้อทองคำไว้ นั้น แล้วให้คน ไปขุดได้หม้อทองคำมา 5 ลูก นำไปมอบให้เจ้าเสือข่านฟ้า ค.ศ. 1363 เจ้าหลวง เสือข่านฟ้าจึงย้ายเมืองหลวงจากแจล่านไปตั้งเมืองหลวงของอาณาจักรโกสัมพีที่ ทุ่งป่าหมากอู๋² ซึ่งเป็นที่ซึ่งขุดหม้อทองคำได้ ตั้งชื่อเมืองหลวงใหม่ว่าเวียงต้าสบอู๋ เจ้าเสือข่านฟ้าครองอาณาจักรโกสัมพีจนถึง ค.ศ. 1364 มีพระชนมายุได้ 74 ปีก็ ประชวรรักษาไม่หาย สิ้นพระชนม์ไปในปีปีกียี่

เจ้าใจเปี่ยมฟ้า ค.ศ.1364-1366

หลังจากเจ้าเสื่อข่านฟ้าสิ้นพระชนม์ไป ค.ศ.1364 โอรสเจ้าเสื่อข่านฟ้าองค์โต เจ้าใจเปี่ยมขึ้นครองโกสัมพี ณ เวียงท่าสบอู้ มีพระนามใหม่ว่าเจ้าเสื่อเปี่ยมฟ้า ได้แต่งตั้งโอรสองค์เล็กของตนนามว่าขุนไต่เปี่ยมเป็นรัชทายาท เจ้าเสื่อเปี่ยมฟ้าครองโกสัมพีได้ 2 ปี ค.ศ.1366 ก็สวรรคต

เจ้าเสื่อวากฟ้า ค.ศ.1366-1367

หลังจากเจ้าเสื่อเปี่ยมฟ้าสิ้นพระชนม์ไป ขุนไต่เปี่ยมจึงขึ้นครองโกสัมพี นามว่าเจ้าเสื่อวากฟ้าครองเมืองได้ไม่นานก็ประชวรรักษาไม่หาย มีอาการคล้ายโรคประสาท ไม่ดูแลอาณาจักรเรียกหนุ่มๆ หลายคนเร่ร่อนไปในเมือง พบหญิงสาวก็จุดคร่าข่มขืน เห็นภรรยาผู้อื่นสวຍก็จุดคร่ามาด้วยกำลัง เจ้าเงือกเขียวฟ้าผู้เป็นอาตักเตือนก็ไม่ฟัง ห้ามปรามก็โกรธ ต้นปี ค.ศ.1367 เจ้าเงือกเขียวฟ้ารู้สึกเบื่อหน่ายจึงหนีไปอยู่กับพระเจ้าสโตมินพญาเมืองอังวะ

หลังจากเจ้าเงือกเขียวฟ้าออกจากเมืองแล้ว ประชาชนพากันหนีออกจากเมือง เสนาอำมาตย์ทนไม่ได้จึงจับเจ้าเสื่อวากฟ้าปลงพระชนม์ รวมเวลาครองอาณาจักรโกสัมพีเพียง 15 เดือนเท่านั้น

เจ้าเสื่อขึ้นฟ้า ค.ศ.1367-1368

หลังจากเจ้าเสื่อวากฟ้าสิ้นพระชนม์แล้ว เสนาอำมาตย์จึงพร้อมใจกันอัญเชิญเจ้าเงือกเขียวฟ้าที่ลงไปอยู่เมืองอังวะให้ขึ้นครองโกสัมพี มีพระนามใหม่ว่าเจ้าเสื่อขึ้นฟ้า เจ้าเสื่อขึ้นฟ้าครองเมืองได้ 6 เดือนก็ประชวร จิตใจไม่ปกติเอามืดปลงพระชนม์ตนเองเมื่อ ค.ศ.1368

หลังจากนั้นเมืองมาไม่มีเจ้าเมือง เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงขอร้องให้ ท้าวเสือเย็นขึ้นไปตามหานางกำนัลคำใส (ลูกสาวเจ้าฟ้าเมืองแถม) เมื่อสมัยเจ้า เสือขันฟ้ายังมีชีวิตอยู่ พวกเราเห็นนางกำนัลคำใสตั้งครรถ์อยู่แล้ว ได้หนีออกจาก พระราชวังไป บัดนี้นางนี้ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่? สมควรจะไปตามหาดู ฟ้าหลวง ท้าวเสือเย็นจึงเดินทางไปถึงเมืองแสนหย่างซางได้รู้ว่านางกำนัลคำใสตายแล้ว เหลือ ลูกชายขุนปู่คำ จึงอัญเชิญขุนปู่คำมาเป็นเจ้าเมือง แต่ขุนปู่คำไม่รับ บอกว่า ข้าพเจ้าแก่เฒ่าแล้วไม่ยากบริหารบ้านเมือง จงรับเอาลูกชายของข้าพเจ้านามว่า ขุนปู่ก่อนั้น ไปเป็นเจ้าเมืองเถอะ

เจ้าเสือหม่นฟ้า ค.ศ.1369-1371

ค.ศ.1369 ขุนปู่ซึ่งมีนามใหม่ว่า เจ้าเสือหม่นฟ้าขึ้นครองราชย์ ในพิธี ฉลองขึ้นครองราชย์นั้น หน้าฟ้าเมืองไทมาเคารพทูล แต่เมืองกอง เมืองยาง หลวง เมืองกะเลเวียงเสือไม่มา จึงเรียกไปให้มาคารวะถึง 2-3 ครั้งก็ไม่ยอมมา ค.ศ.1370 เจ้าเสือหม่นฟ้าจึงจัดให้ฟ้าหลวงท้าวฟ้าหล่อ ท้าวเสือเย็นไปรบกับ เมืองยาง เมืองกอง เมืองซิง ควายดำ ละบัม กะเลเวียงเสือ

กองทัพ 2 ข้างรบกันที่เมืองกอง กองทัพฝ่ายเจ้าเสือหม่นฟ้าไม่ชนะ ถอย กลับมาถึงเมืองหล้าจันตา จึงเกณฑ์ทหารไปรบอีกครั้ง ในที่สุดเจ้าเสือหม่นฟ้าชนะ ทุกตะวันตกตั้งแต่กะเลเวียงเสือ เมืองซิง ควายดำ ละบัม เมืองยาง เมืองกอง ยอมเป็นข้าส่งบรรณาการ เจ้าเสือหม่นฟ้าได้แต่งตั้งให้ท้าวฟ้าหล่อพร้อมทหาร อยู่รักษาการณ์ที่เมืองยางหลวง อำมาตย์ท้าวหาญกายและทหารส่วนหนึ่งอยู่ รักษาการณ์ที่เมืองกอง

หลังจากนั้น เจ้าเสือหม่นฟ้าป่วย จิตใจไม่ปรกติ ไม่ดูแลบ้านเมือง เรียกหนุ่มในหอเทียวไปเรื่อย ๆ เห็นลูกสาวใครก็จุด เห็นภรรยาเขาสวยงามก็ให้ หนุ่ม ๆ ไปเรียกมา วันหนึ่งเจ้าเสือหม่นฟ้าไปเห็นนางจอสำภรรยาท้าวฟ้าหล่อ

ต้องใจมาก ไม่สามารถจะลืมนางได้ ปรารถนาจะพบนาง จึงให้คนไปเชิญให้นางมาพบ นางไม่ยอมมา หนีไป เจ้าเสือห่มฟ้าให้สร้างสะพานจมนกับสะพานฟู และให้สร้างตลาดหน้าเกลี้ยงกับตลาดหน้าลาย ถ้าผู้หญิงนำเกลียดมาเข้าตลาด ให้ได้สะพานฟูแล้วให้ไปตลาดหน้าลาย ถ้าผู้หญิงสวยมาให้ได้สะพานจมน เข้าตลาดหน้าเกลี้ยง ตัวของเจ้าเสือห่มฟ้าไปอยู่ในหอเล็ก ๆ ซึ่งไม่ไกลจากสะพานจมน สะพานฟู เพื่อแอบดูหญิงสาวที่มาตลาด ผู้หญิงสวยที่มาตลาดหน้าเกลี้ยงไม่ว่าจะเป็นลูกใครเมียใคร ถ้าชอบใจก็จะนำตัวไปเสพสมจนพอใจแล้วก็ให้เงินจำนวนหนึ่งไม่มากนัก แล้วข่มขู่ถ้าใครถามให้บอกว่าเจ้าหลวงเรียกไปให้อ่านไม้กลอนหอ (นับไม้ระแนง)

ทำเช่นนี้เป็นเวลาปีเศษ ประชาชนก็ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ไม่มีใครกล้าตักเตือน แม้ตัวรู้ก็แกล้งทำไม่เห็น แม้ได้เห็นก็แกล้งทำเป็นไม่รู้ วันหนึ่งนางจอส่าประมาท เดินทางไปตลาด จะข้ามที่สะพานฟูปวกมหาดเล็กไม่ยอมให้ข้าม ให้ข้ามสะพานจมน นางก็จำเป็นต้องข้ามไป เจ้าเสือห่มฟ้าแอบเห็นจึงให้คนไปจับมาบอกว่าท่านอยากคุยเกี่ยวกับฟ้าหลวงท้าวฟ้าหล่อ นางจอส่าไม่สามารถขัดขืนได้ จึงต้องตามไปที่หอเล็ก เสือห่มฟ้าบังคับข่มขืนแล้วจึงปล่อยตัวกลับ นางจอส่าโกรธมากเขียนหนังสือให้คนขี่ม้าไปตลอดวันตลอดคืน เพื่อนำหนังสือไปถึงท้าวฟ้าหล่อเมืองยางหลวง นางจอส่าตะโกนให้ชาวบ้านรู้ว่า ที่เจ้าเสือห่มฟ้าเรียกผู้หญิงไปนับไม้ระแนงในหอ นั้นไม่ใช่คำที่จริง ความจริงแล้วท่านกดขี่ข่มเหงบังคับข่มขืนต่างหาก แม้แต่ตัวนางก็ไม่รอด พลเมืองทั้งหลายจึงตกใจกลัวพากันหนีลงไปเมืองตูแสนหวี

เจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองรู้นิสัยของเจ้าเสือห่มฟ้าทำมีดีมิชอบ ครั้งแรกคิดจะไปห้ามปรามเพื่อเจ้าเสือห่มฟ้าจะไม่ทำลายลูกเมียของประชาชนอีก จึงขึ้นไปถึงเมืองมว เวลาเดียวกันนั้น ท้าวฟ้าหล่อจัดทัพขึ้นมาถึงเมืองมว เสือห่มฟ้าได้ยินข่าวคิดว่าเจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองขึ้นมารบ จึงจัดเอาขบวนช้างพร้อมเสนา

ที่เข้าข้างท่าน พร้อมกับพลเมืองครึ่งหนึ่งไปถึงเมืองแสด ส่วนท้าวฟ้าหล่อจึงรวบรวม
เอาลูกเมีย เครื่องใช้ต่าง ๆ ของตนในเมืองมากลับไปเมืองยางหลวง

เจ้าหลวงเสือเหี้ยบฟ้า ค.ศ.1371-1373

หลังจากเจ้าเสือห่มฟ้าหนีไป เสนาทั้งหลายที่เหลืออยู่พร้อมกับพลเมือง
ทั้งหลายจึงไปเชิญเจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองให้เป็นเจ้าเมือง นามว่าเจ้าเสือ
เหี้ยบฟ้า เจ้าเสือเหี้ยบฟ้าขึ้นครองเมือง ค.ศ.1371 เจ้าเสือเหี้ยบฟ้าให้โอรส
นามเจ้าคำแต่ดฟ้าเป็นเจ้าเมืองคู่แสนหวี มีนามการครองราชย์ว่า เจ้าคำแต่ดฟ้า
เจ้าเสือเหี้ยบฟ้าย้ายหอจากเวียงต้าสบอไปตั้งเวียงใหม่เรียกเวียงปูก่า ซึ่งก่อน
หน้านั้นเคยเป็นลานที่พักของพระเจ้าอโนรธา พุกาม เมื่อครั้งเดินทางมาอัญเชิญ
พระบรมสารีริกธาตุนั้น

ค.ศ.1371 เจ้าเสือห่มฟ้าหนีไปถึงเมืองจัน ไปถึงเมืองแสดเชียงตู้ จึงจัด
เครื่องบรรณาการไปถวายเจ้าเมืองแสดเชียงตู้ พร้อมกับบอกว่าเจ้าฟ้าขางเมือง
เมืองคู่แสนหวีจัดทัพมาแย่งบ้านเมือง กวาดเอาทรัพย์สิ่งของไปทั้งหมด จึงมาพึ่ง
พาอาศัยเจ้าเมืองแสด เจ้าเมืองแสดเชียงตู้จึงว่า “เจ้าเสือห่มฟ้าเอ๋ย คำที่ได้ยิน
จากพ่อคำบอกกล่าวนั้นไม่เหมือนกับที่ท่านพูด ท่านประพฤติน่าไม่ดี ทำลายลูกเมีย
เขา ชาวบ้านทนไม่ได้จึงไล่ท่าน ท่านอย่ากล่าวเท็จ บอกกับข้ามาโดยตรง ให้ข้า
ได้พิจารณาไตร่ตรองเพื่อท่าน” เจ้าเสือห่มฟ้าจึงบอกไปโดยตรง เจ้าเมืองแสดเชียง
ตู้จึงว่า ให้เตรียมช้าง 4 เชือก ทองคำ 4 จ้อย เงิน 40 จ้อย เพื่อนำไปถวาย
พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมกับกล่าวว่า “ถ้าท่านถามมา ท่านจงทูลว่าข้าพเจ้าเสือ
ห่มฟ้าไม่หลงลืมบุญคุณของท่าน คิดถึงอยู่ตลอด จึงจัดช้าง 4 เชือก ทองคำ
4 จ้อย เงิน 40 จ้อย ขึ้นมาคารวะท่าน” เมื่อท่านคารวะจักรพรรดิแล้วอย่าไปไหน
หลังจากนั้นข้าพเจ้าจะจัดการให้ท่านได้อยู่ดีมีสุข เจ้าหลวงเสือห่มฟ้าก็ทำตามดัง
ที่ขุนเมืองแสดเชียงตู้แนะนำทุกประการ ต่อจากนั้นไม่นานเจ้าเมืองแสดเชียงตู้มี

หนังสือทูลจักรพรรดิว่า เจ้าเสือห่มฟ้าเมืองมวระลึกถึงบุญคุณจักรพรรดิ จึงเตรียมดอกไม้เงินดอกไม้ทองพร้อมขางมาคารวะท่าน ต่อมาท้าวขางเมืองเมืองตู่แสนหวี นำทหารมาแย่งที่อยู่ที่ดินเจ้าเสือห่มฟ้า เจ้าเสือห่มฟ้าต้องการจะอยู่ต่อไปเช่นเดิม จึงมาขอพึ่งบุญบารมีของท่านช่วยพิจารณาให้

พระเจ้าจักรพรรดิถามเจ้าเสือห่มฟ้าว่า เจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองเมืองตู่แสนหวีขำรู่อยู่ ท่านคือเสือห่มฟ้าเป็นตระกูลมวหลวงเราไม่รู้จัก หลักฐานตั้งแต่สมัยปู่สมัยพ่อมืออะไร เจ้าเสือห่มฟ้านำจุ่มหิน (จุ่มหินที่เจ้าเสือขานฟ้าได้จากใต้ก้อนหินใหญ่ที่หัวไร่) ซึ่งเป็นจุ่มมาตรฐาน ให้จักรพรรดิจินดู จักรพรรดิจึงว่าดีแล้ว แต่จุ่มอันนี้ไม่มีความหมาย ไม่มีที่ใช่ เอาเก็บไว้ที่เรา ท่านเอาจุ่มคำไปใช้ ว่าดังนี้แล้วเปลี่ยนเอาจุ่มหินไว้ แล้วให้จุ่มคำไปแทน

พระเจ้าจักรพรรดิจินจึงจัดให้หัวศึกหลวงว่างส่งป็น นำทหารไปส่งเจ้าเสือห่มฟ้าถึงเมืองแสเชียงตู่ เจ้าหลวงเชียงตู่ นำทหารจีนและทหารไทรวบรวมตามลงไปส่งถึงเมืองมว เจ้าเสือเหยียบฟ้าจัดกำลังทัพไว้จำนวนมากคิดตั้งรับเวลานั้น หัวศึกหลวงว่างส่งป็นให้ทูตไปแจ้งว่าที่ยกกำลังมาไม่ใช่มาทำศึก แต่จักรพรรดิให้มาปรับปรุงบ้านเมือง มาไกลเกลี้ยให้ 2 พี่น้องคืนดีกัน ให้วางอาวุธต่าง ๆ เจริญกัน แม้ทัพว่างส่งป็นกับเจ้าเสือเหยียบฟ้าจึงเจริญกัน ว่างส่งป็นทูลเจ้าเสือเหยียบฟ้าว่า เจ้าเสือห่มฟ้าจัดเครื่องบรรณาการไปคารวะจักรพรรดิ ทูลว่าเจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองจัดทัพมาแย่งที่อยู่ที่ดิน พระเจ้าจักรพรรดิจินเข้าขาง จึงจะจัดศักรุกรานเมืองไท แต่ข้าพเจ้าคิดจะช่วยท่าน แต่ท่านต้องเตรียมขาง 8 เชือก ทองคำ 8 จ้อย เงิน 80 จ้อย ข้าจะนำท่านไปทูลจักรพรรดิ เรื่องนี้จะสงบ ท่านจึงจะได้ยุติมีสุข ว่าดังนี้ เจ้าเสือเหยียบฟ้าหวังเพื่อความสงบสุขในอนาคต จึงจัดเตรียมบรรณาการนำไปให้หัวศึกหลวงว่างส่งป็น ว่างส่งป็นเชิญเจ้าเสือเหยียบฟ้าไปนั่งหารือกัน เจ้าเสือห่มฟ้าเดินออกมาจากหลับผ้า กัดไหล่เจ้าเสือเหยียบฟ้าว่า “เจ้าฟ้าหลวงท้าวขางเมืองเอ๋ย เราพี่น้องไม่ได้ทะเลาะกัน ทำไม

ท่านมาแย่งบ้านเมืองของข้า” แก้อี้ที่เสือเหียบฟ้านั่งเป็นแก้อี้โยก เมื่อถูกกดบ่า ทำให้เจ้าเสือเหียบฟ้าล้ม ว้างส่งปืนถอดดาบฟันคอเจ้าเสือเหียบฟ้าสิ้นพระชนม์

เจ้าเสือห่มฟ้าครองเมืองครั้งที่ 2 ค.ศ.1372-1405

โอรสของเจ้าหลวงเสือเหียบฟ้านามว่าเจ้าคำแต่ดฟ้า ได้ทราบข่าวเจ้าหลวงฯ ถูกเจ้าเสือห่มฟ้ากับนายทหารจีนฆ่าที่เวียงปูก่าในเมืองมวแล้วก็รู้สึกไม่สบายสวามีภักดี ด้วยคิดว่าสักวันหนึ่งพวกนั้นจะต้องดำเนินการกับตนแน่ ๆ คิดได้ดังนี้แล้วจึงชักชวนพลเมืองสักครึ่งหนึ่งหนีออกจากแสนหวีเมื่อ ค.ศ.1372 ลัดไปทางบ้านกาง เมืองเก้ ถึงเมืองหยอจึงบอกเฒ่าเมืองเมืองหยอว่า ขณะนี้ถ้าข้าพเจ้าไม่เดินทางออกมาจากบ้านเมืองก็ไม่สะดวก แต่ลูกชายของข้าพเจ้า ขุนอ้าย ซึ่งเป็นลูกนางบ้านหมากนั้น ขอฝากให้ท่านดูแลไป ตัวท่านกับเฒ่าเมืองขอให้สมานสามัคคีกัน ปรีกษาหารือกันไปก่อน ข้าพเจ้าพร้อมกับพลเมืองจะออกจากเมืองไปสักพักหนึ่ง เพื่อหาที่สงบสุขอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เนื่องจากกลัวชาวจีนจะตามมาจับข้าพเจ้า เจ้าคำแต่ดฟ้าจึงพาพลเมืองล่องตามแม่น้ำคงไปถึงเชียงฟ้า เชียงตอง ข้ามแม่น้ำคงไปอยู่ที่ปากแม่น้ำเต็งกับแม่น้ำคง ไปตั้งเวียงสบเต็งอยู่ที่นี่

นายทหารจีนว่างส่งปืนพร้อมเจ้าเสือห่มฟ้าจัดทัพไล่ตามลงมาเพื่อจะจับเจ้าคำแต่ดฟ้า ว้างส่งปืนกับเจ้าหลวงเสือห่มฟ้ายึดเวียงตูแสนหวีแล้ว ตั้งกองทัพไว้ที่นั่น โดยจัดทหารไล่ตามมา เจ้าคำแต่ดฟ้าจัดทัพตอนใต้ตอนกลาง รับทัพว่างส่งปืน รบกันที่เชียงตอง ทหารจีนสู้ไม่ได้ล้มตายเป็นอันมากพ่ายแพ้กลับเมืองตูแสนหวี เจ้าคำแต่ดฟ้าจัดทัพไล่ตามไป กองทัพ 2 ข้างรบกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ชนะกัน เจ้าคำแต่ดฟ้าได้ข่าวว่าว่างส่งปืนให้คนนำหนังสือเข้าเฝ้าจักรพรรดิขอทหารมาเพิ่ม

เจ้าคำเต้ตัดฟาร่างหนังสือให้เฒ่าเมืองแจ้ขางพร้อมกับคน 50 นำหนังสือไปถวายจักรพรรดิจีน ข้อความในหนังสือนั้นมีว่า “ข้าพเจ้าคำเต้ตัดฟาลูกชายท้าวขางเมือง เมืองตู๋ ขอถวายบังคมพระเจ้าจักรพรรดิ เนื่องจากเสือห่มฟ้าประพาศิตินิมิชอบ ทำลายลูกเมียเขา พลเมืองมารับพ่อของข้าขึ้นไปเพื่อให้ไปตักเตือน แต่เจ้าเสือห่มฟ้าไม่ยอมพบ หนีออกจากเมืองไป พลเมืองจึงอัญเชิญพ่อของข้าให้ไปเป็นเจ้าเมืองเมืองมาหลวง จักรพรรดิจัดให้ว่างส่งปิ่นตามมาส่งเสือห่มฟ้าให้มาปรับปรุงบ้านเมือง แต่ว่างส่งปิ่นขอช่าง 8 เชือก ทองคำ 8 จ้อย เงิน 80 จ้อย จากพ่อของข้า แล้วจะนำพ่อของข้าขึ้นไปคารวะจักรพรรดิ พ่อของข้าก็เตรียมบรรณาการเหมือนดังที่วานั้น แล้วก็นำไปให้ว่างส่งปิ่น แต่ว่างส่งปิ่นทรยศจับพ่อของข้าปลงพระชนม์เสีย เดียวนี้เสือห่มฟ้ากับว่างส่งปิ่นจัดทัพลงมาทำลายบ้านเมืองของข้า ข้าจึงขอพึ่งจักรพรรดิ ขอจงกรุณาคุ้มครองด้วยเถิด” ว่าดังนี้ จักรพรรดิก็กถามประวัติความเป็นไปก่อนหน้านี้ว่า ที่กันขายแดนเมืองตู๋กับเมืองมาอยู่ตรงไหน เป็นเช่นใด เฒ่าเมืองแจ้ขางทูลว่า น้ำมาวผ่ากลางเมือง จักรพรรดิจึงเขียนหนังสือ พร้อมมอบจุ่มแดงให้เฒ่าเมืองแจ้ขางนำลงมาถึงเจ้าครองเมืองแสเชียงตู๋ เจ้าเมืองแสแนะนำเฒ่าเมืองแจ้ขางลงมาถึงเมืองตู๋ แล้วมาบอกให้ทั้ง 2 ข้างวางอาวุธ พร้อมกับให้ดูหนังสือและจุ่มแดงของจักรพรรดิ ซึ่งมีใจความว่า “น้ำมาวชื่อก็ให้ตามชื่อ น้ำมาวคดก็ตามคด ข้างทิศใต้น้ำมาวให้เป็นที่อยู่ที่กินของคำเต้ตัดฟ้า ข้างทิศเหนือน้ำมาวให้เป็นที่อยู่ที่กินของเสือห่มฟ้า แต่นี้ไปอย่าทำศึกรบกัน ให้ปรองดองกัน ส่วนว่างส่งปิ่นให้นำทัพกลับ”

เจ้าหลวงเสือห่มฟ้าได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองอยู่ในเวียงปุก้า โดยครองราชย์ครั้งที่สอง มีโอรส 2 องค์ คือ เสือขี้ และเสือง่า เจ้าหลวงเสือห่มฟ้าครองเมืองคราวก่อนอยู่ที่หอตำสบบู้ 2 ปี คราวหลังอยู่ที่หอเวียงปุก้า 33 ปี จนถึง ค.ศ. 1405 จึงสิ้นพระชนม์

เมืองไทตอนใต้และเจ้าคำตัดฟ้า ค.ศ.1374-1389

หลังจากเจ้าเสือหม่ฟ้าครองราชย์ครั้งที่ 2 และว่างสรงปีนกลับไปแล้ว ค.ศ. 1374 เจ้าคำตัดฟ้าจึงถอยทัพกลับไปเวียงสบเต็ง หลังจากนั้นย้ายมาที่ดอยช้าง เมืองกึ่ง มาอยู่ที่ดอยหลวงปางนางหนึ่งปี ถึง ค.ศ. 1376 จึงมาตั้งหอคำที่ เวียงต้าปลวก สีป้อ สถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำตัดฟ้า ครองอาณาจักรเมืองตู้แสน หวี มเหสีนางเมืองหรือนางตือจุ่ม คือ นางฟ้าหม่เมือง (เป็นลูกสาวของเจ้าบ้านน้อยกับนางเย่ซิ่น³) อาณาเขตนับตั้งแต่แดนดินน้ำมาว ถึงเมืองไทตอนกลาง ถึงสอูง เมืองปาย เป็นของเจ้าหลวงคำตัดฟ้า เจ้าหลวงฯ มีโอรส 5 องค์ คือ ขุนอ้ายหลวงโอรสที่เกิดจากนางบ้านหมาก และยังมีโอรสนามขุนคำเปี่ยม ขุนคำเปิด ขุนคำฮุ่ง ขุนคำवाद และธิดาชื่อ นางคำฮุ่ง

เจ้าคำตัดฟ้าครองเมือง 15 ปี ถึง ค.ศ.1389 สิ้นพระชนม์

เจ้าคำเปี่ยมฟ้า ค.ศ.1389-1392

ขณะที่เจ้าคำตัดฟ้าย้ายราชธานีจากเวียงสบเต็งไปอยู่เมืองต่าง ๆ โอรสองค์ใหญ่นามว่า ขุนอ้ายหลวงไม่ตามมา เนื่องจากไปอยู่ที่เมืองหยอ โอรสถัดมา ขุนคำเปี่ยม ได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำเปี่ยมฟ้า ย้ายจากเวียงต้าปลวก ไปอยู่เมืองเครือ 2 ฤดูฝน และหลังจากนั้นได้ย้ายไปอยู่เวียงเชียงเดือน ครองเมืองได้ 3 ปี ค.ศ.1392 สิ้นพระชนม์ เจ้าคำเปี่ยมฟ้าไม่มีโอรสและธิดา

ขุนคำเปิดฟ้า ค.ศ.1392-1394

ขุนคำเปิดฟ้าได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำเปิดฟ้า จึงย้ายเมืองหลวงจากเชียงเดือนกลับไปเมืองเครือ เจ้าคำเปิดฟ้ามีโอรส 2 องค์ ชื่อขุนคำฮุ่งอ่อน และขุนคำवादอ่อน

เจ้าหลวงคำเปิดฟ้าครองเมืองได้ 2 ปี ค.ศ.1394 สิ้นพระชนม์

นางฟ้าห่มเมือง ค.ศ.1395-1405

เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงปรึกษาหารือกันคิดจะสถาปนาขุนคำฮุ่งกับขุนคำวาด ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าหลวงคำเต้ดฟ้าองค์โตองค์หนึ่งขึ้นครองเมือง แต่นางฟ้าห่มเมืองไม่เห็นด้วย จึงจัดคนไปจับสองพี่น้องนั้นฆ่าเสีย ค.ศ.1395 นางฟ้าห่มเมืองขึ้นครองเมืองแสนหวี

นางฟ้าห่มเมืองขึ้นครองเมืองได้ 10 ปี แต่เนื่องจากเป็นผู้หญิง เกรงว่าเพื่อนบ้านจะไม่ยำเกรง คิดดังนี้แล้ว นางฟ้าห่มเมืองจึงให้อำมาตย์นามว่าท้าวบันผางเมืองไปเชิญขุนอ้ายหลวงที่เมืองหยอ

เนื่องจากขุนอ้ายหลวงเมืองหยอได้ข่าวว่า นางฟ้าห่มเมืองส่งขาน้องชายทั้งสองของท่าน คือขุนคำฮุ่งและขุนคำวาด มีความหวาดกลัวมากจึงบอกแก่ผู้มาเชิญนั้นว่า ข้าพเจ้ารับไม่ได้ นางฟ้าห่มเมืองทราบความจึงบอกว่าลูกต้องมาครองเมืองให้ได้ อนึ่ง รูปร่างลักษณะหน้าตาของลูกก็เหมือนกับเจ้าหลวงคำเต้ดฟ้าโดยแท้ ขณะนี้บ้านเมืองไม่มีผู้ปกครอง ลูกจงมาครองเมืองเถอะ ว่าดังนี้

ขุนอ้ายหลวงจึงจำเป็นต้องรับเป็นเจ้าเมืองโดยครั้งแรกมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเครือ

ค.ศ.1405 ขุนอ้ายหลวง นางฟ้าห่มเมือง พระราชวงศ์และราษฎรทั้งหลายย้ายราชธานีจากเมืองเครือไปอยู่ที่เมืองตู

ก่อนที่ขุนอ้ายหลวงและนางฟ้าห่มเมืองจะย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เมืองตูนั้น ได้จัดพิธีแต่งงานเจ้าน้อยสามฟ้ากับนางคำฮุ่งลูกสาวของนางฟ้าห่มเมือง หลังจากนั้นให้ไปครองเวียงต้าปlovak สี่ป้อ

ค.ศ.1406 เมื่อนางฟ้าห่มเมืองกับขุนอ้ายหลวงย้ายวังจากเมืองเครือไปอยู่ที่เมืองตูนั้น ได้สร้างวังอยู่บนดอยริมฝั่งแม่น้ำตู ขุนอ้ายหลวงสถาปนาเป็น “เจ้าหลวงคำกายฟ้า” เปลี่ยนชื่อราชธานีใหม่ว่า “เวียงคำกาย”

พม่ามารุกรานเมืองเจ้าหลวงคำกายฟ้า

เวลานั้นมินจ่อจีขึ้นเป็นเจ้าเมืองอังวะ พระเจ้าอังวะกับเจ้าเมืองพุกามร่วมมือกันจัดทัพขึ้นมารบแสนหวี เจ้าคำกายฟ้าจัดทัพรับทัพพม่า รบกันได้ 9 เดือนทำให้ชาวบ้านทั้งหลายไม่ได้ทำมาหากิน มุ่งแต่การรบจนยากจนไปทุกที เสนาทั้งหลายจึงพร้อมใจกันทูลเจ้าหลวงคำกายฟ้าว่า ขอให้เอ็นดูประชาชนด้วยเถิด ทรัพย์สินประชาชนเสียหายมากมาย ขอให้เราสามัคคีกัน แล้วยอมแพ้สักพักหนึ่งจะสุขสบายด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นอันว่า ค.ศ.1416 เมืองแสนหวียอมแพ้พม่า

มีชาวพม่าผู้หนึ่งชื่อโพหย่าจา เป็นผู้มีความรู้ แม้ว่าพม่าจะรบชนะแต่ก็ยังไม่รู้สึกกลัวอยู่ เนื่องจากแสนหวีมีเมืองขึ้นใหญ่น้อยมากมายจึงชักชวนเมืองขึ้นของแสนหวีโดยแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญให้เป็นเจ้าเมืองเหนือจตได้ และให้แยกส่งบรรณาการต่อพม่า

ส่วนเมืองประกอบหรือเมืองขึ้นที่สำคัญนั้น พม่าจัดให้ขึ้นอยู่กับแสนหวีเพียงหกเมือง เพราะเป็นเมืองเล็กมีประชากรไม่มาก

นอกจากนั้นให้เป็นเมืองข้าช้าง ข้าม้า ข้าหอ เมืองที่เป็นข้าหอคือ เมืองหนอง เมืองไทย และน้ำคำ

หอที่จะสร้างขึ้นใหม่ เมืองหนองทำหน้าที่ส่งไม้ระแนง ไม้แปและหญ้านาคา เมืองไทยส่งแป เสาตอม้อ ส่วนน้ำคำ ส่งตง คาน จึงมีคำกล่าวว่าที่เมืองหนองนั้น เวลาตั้งตำแหน่งเชื้อพระวงศ์จะตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ เห่งกอนเอื้อง กอนเอื้อ กอนกาย กอนพาด กอนแสง กอนส่อง ตำแหน่งดังกล่าวมีคำว่า “กอน” อยู่ในทุกตำแหน่ง (กอนมีความหมายคือไม้ระแนง)

ที่เมืองไทย เวลาแต่งตั้งตำแหน่งก็ตั้งชื่อว่า เห่งเสาเอื้อ เห่งเสาเอื้อง เสาส่อง เสาแสง เสาคำ ต้องมีชื่อเสาประกอบด้วย

น้ำคำ เวลาแต่งตั้งตำแหน่งเชื้อพระวงศ์ใหม่ให้ชื่อว่า เหิงตงเฮือ เหิงเสา
เฮือง ตงพาด ตงสอง ตงแสง

ฉะนั้นเมืองหนอง เมืองไทย น้ำคำ เวลาออกพรรษาคราวที่ขอขมากัน
เขาจะจัดเตรียมบรรณาการขึ้นไปถึงเจ้าจุ่ม เนื่องจากว่าเป็นข้าหอ ถึงเวลานั้นจึง
จะได้เห็นหน้าเจ้าจุ่ม ขนบธรรมเนียมมีเช่นนี้

เมืองที่มารวมตัวกัน 6 เมือง คือ 1.เมืองสุ 2.เมืองจาง 3.เชียงเดือน
4.เมืองปาด 5.เมืองเย็น 6.เมืองหยก ทั้ง 6 เมืองนี้ไม่ได้เป็นข้ารับใช้โดยตรง
เป็นแค่เมืองขึ้น ฉะนั้นเวลาออกพรรษาจะต้องนำของส่งไปเป็นบรรณาการ
สำหรับเจ้าจุ่ม สำหรับแต่ละเมืองคือ หม้อทองแดง 1 ใบ กล้องลายขำ 1 ใบ รอง
เท้า 1 คู่

นี่คือขนบธรรมเนียมเครื่องบรรณาการของหกเมืองนี้ หลังจากศึกอังวะกลับไป
แล้ว เจ้าหลวงคำกายฟ้าจึงเชิญเหิงหลวงโกก้าง เหิงหลวงน้ำคำ เหิงหลวงเมือง
ไทย เหิงหลวงเมืองหนอง กับเมืองขึ้นทั้ง 6 เมืองมาประชุมกัน กำหนดให้
แต่ละเมืองจัดเครื่องบรรณาการที่จะต้องส่งให้พม่า แต่เมืองมางเลนไม่ยอมส่ง
บรรณาการให้พม่า พม่าจึงให้เจ้าฟ้าแสนหวีจัดทัพไปรบ

เจ้าหลวงคำกายฟ้าจึงว่า เมืองมางเลนนี้เป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน ตั้งแต่
ครั้งยายสอง ยี่สอง สามสอง สามพี่น้องพ่อแม่เดียวกัน ยายสองให้กินเมือง
มางเลน ยี่สองกินเมืองแสนหวี สามสองกินเมืองมิดดังนี้ จึงให้เจ้าเมืองมางเลน
ใช้ความอดทน และให้นำบรรณาการมาส่งให้เมืองแสนหวีนี้ ถ้าเมืองมางเลนไม่มา
ค่อยยกทัพไปจัดการ จึงยกหน้าที่ให้ปู่เหิงเมืองไทยเดินทางไปหาเมืองมางเลนเพื่อ
ทำความเข้าใจ ให้เมืองมางเลนส่งเครื่องบรรณาการ เมืองมางเลนก็เห็นดีกับเจ้า
ฟ้าแสนหวีและปู่เหิงเมืองไทย โดยยินยอมที่จะส่งเครื่องบรรณาการ⁴

เจ้าเสือชีฟ้า ค.ศ.1405-1418

ที่เมืองมว หลังจากเจ้าหลวงเสือห่มฟ้าสิ้นพระชนม์ เสือชีฟ้าได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าเมืองมวหลวง

เมื่อ ค.ศ.1406 จักรพรรดิจีนมีหนังสือให้ทูตนำหนังสือลงมาถึงเจ้าหลวงเสือชีฟ้าว่า ขนบธรรมเนียมอย่าให้หาย ที่มีอยู่อย่าทำลาย เช่นยุคนุ้ยยุคพ่อเคยทำมา ให้เตรียมเครื่องบรรณาการมาเข้าเฝ้าจักรพรรดิ ว่าดังนี้ เสือชีฟ้าตอบว่า ยุคปู่ปานหม่อน เจ้าหลวงเสือข่านฟ้าไม่เคยไปเห็นหน้าเห็นตาใคร เราไม่เคยเป็นข้าของใคร มายุคพ่อของข้า ชาวจีนของพวกท่านมารุกรานเมืองของข้าจนเสียหายหมดแล้วยังไม่พอ ยังมาตัดคอเจ้าปู่ของข้า ทรัพย์สินเงินทองพ่อของข้าปู่ของข้า พวกท่านก็เอาไปหมด เหลือไว้แต่คมดาบของข้า ถ้าพระเจ้าจักรพรรดิอยากได้จงไปบอกท่านให้ลงมาเอา

(เจ้าหลวงเสือชีฟ้าตอบลาคว่า ชั่วปู่ปานหม่อนดู เจ้าหลวงเสือข่านฟ้าเขาต่อต้านกว่าหันหน้าหันตาไฟ เขาอำเป็นข้าเป็นโฮไฟ ถึงมาปานพ่อเกา แซ่สูมายะมาเกาเมืองเขา ปอลูเสียอำกา แต้บพาคอเจ้าคิงตู กาเป็นเงินคำ พ่อตู คิงตู สู แหล่นเอากว่าเสี่ยงเย้า เหลือไว้คมดาบเกากอยเย้า ปอเจ้าว่อง สูใครได้ ขึ้นเมอลาตมัน ลงมาเอาตะ)

ทูตจีนกลับไปทูลจักรพรรดิตามคำของเจ้าเสือชีฟ้า จากนั้นไม่นานจักรพรรดิจีนจัดทัพลงมารบเมืองมว เสือชีฟ้าจัดกองทัพรบกับทัพจีน จีนสู้ไม่ได้พ่ายกลับไป ทัพมวหลวงไล่ตามไปรบถึงเมืองตง ทหารจีนล้มตายเป็นอันมาก

ค.ศ.1410 จักรพรรดิจีนจัดทัพมารบเมืองมวอีกครั้งหนึ่ง เสือชีฟ้ารบต้านทานทหารจีน ทหารจีนสู้ทหารเจ้าเสือชีฟ้า เจ้าเสือชีฟ้าไม่ได้ 2 พันองไล่ขึ้นไปทันทหารจีนที่หัวคง (ต้นแม่น้ำคง) ฆ่าพันทหารจีนตายเป็นอันมาก จน

แม่น้ำคงแดงฉาน จักรพรรดิจีนจัดทัพใหญ่หลวง สั่งให้นายทหารจีนว่างจ้างสี่จัดทัพของจักรพรรดิลงมาเพิ่มเติมอีก กำลังพลทหารจีนมากมาย นอกจากนี้จักรพรรดิจีนยังขอกำลังทัพจากเจ้าคำกายฟ้าและนางฟ้าห่มเมืองให้ไปช่วยรบกับกองทัพเสื้อี่ฟ้า เสื้อี่ฟ้า ในเวลาเดียวกันนั้น 2 พี่น้องเสื้อี่ฟ้า เสื้อี่ฟ้าก็ขอทหารเจ้าหลวงคำกายฟ้าและนางฟ้าห่มเมืองเพื่อช่วยรบกับจีนเช่นกัน เสื้อี่ฟ้ามีหนังสือถึงเจ้าคำกายฟ้าและเจ้าแม่นางฟ้าห่มเมืองว่า “เมืองของเราพี่น้องได้มีขนบธรรมเนียมมาตั้งแต่ยุคเจ้าเสื้อี่ฟ้าช่ายบ้านเมืองทิศใต้ถึงกระทั่งอังวะทิศเหนือถึงเมืองแสหลวง เป็นข้าเป็นโฮของเรา บัดนี้ขุนจีนทั้งหลายประพฤติดี สับเปลี่ยนประเพณี ขอให้เมืองแสนหวี เจ้าคำกายฟ้าและนางฟ้าห่มเมืองจงมาช่วยอุดหนุนด้วยเถิด”

เจ้าคำกายฟ้าจึงจัดให้เสนาอำมาตย์หลวง ท้าวปานผางเมือง อีกทั้งเจ้าเสื้อี่ฟ้า เมืองสี่ป้อ จัดทัพขึ้นไปเพื่อจะช่วยเสื้อี่ฟ้ารบกับจีน เมื่อทัพยกไปถึงเมืองม่าวได้ทราบข่าว เจ้าเสื้อี่ฟ้าแพ้นี้ออกจากเมืองไปแล้ว บ้านเมืองถูกเผาเสียหายหมด เสื้อี่ฟ้า เสื้อี่ฟ้า 2 พี่น้องหนีออกไปทางบ้านหม้อ เครื่องใช้ต่างๆ ส่งลงตามแม่น้ำเกี้ยว (อิรวดี) นำข้าวของไปฝากไว้ที่พระเจ้ามังฆ้องผู้ครองเมืองอังวะ ส่วนตัว 2 พี่น้องหนีไปทางหัวเกี้ยวหัวกอง

ขณะที่ทัพเมืองตูไปถึงเมืองมาวนั้น เห็นแต่ทหารจีนเต็มเมือง จึงรู้ว่าเจ้าเสื้อี่ฟ้า เจ้าเสื้อี่ฟ้า สองพี่น้องหนีรอดลงไปพึ่งเจ้าเมืองอังวะแล้ว ฝ่ายจีนได้เห็นทัพแสนหวี นายทหารจีนว่างจ้างสี่ จึงถามว่าเมืองตูแสนหวีเตรียมทัพมากมายขนาดนี้มาทำอะไร ท้าวปานผางเมืองกับเสื้อี่ฟ้าจึงได้ตรัสตอบว่า จักรพรรดิจีนขอกำลังเมืองตูให้มารบกับเจ้าเสื้อี่ฟ้า เจ้าเสื้อี่ฟ้า 2 พี่น้อง เจ้าหลวงคำกายฟ้าจึงจัดให้พวกเขามา นายทหารจีนว่างจ้างสี่รู้สึกดีใจมาก จึงรับเอาเจ้าเสื้อี่ฟ้า อีกทั้งท้าวปานผางเมืองให้พักอยู่ด้วยและต้อนรับขับสู้เป็นอันดี

หลังจากนั้นพวกเขาพากันจัดทัพไปตามหาเจ้าเสือชีฟ้า เจ้าเสืองำฟ้า 2 พี่น้องถึงบ้านหม้อ กองช้างวกขึ้นไปทางเมืองวัน จานตา เมืองดง บ่อผอง เมืองแมน พักอยู่ที่เมืองแมน นายทหารจีนว่าง้างสี่จึงเขียนหนังสือให้คนส่งถึงจักรพรรดิจีนเล่าความเป็นไปทุกสิ่งให้ทรงทราบ แล้วรออยู่ที่นั่น หนังสือของจักรพรรดิจีนจักรพรรดิจีนก็มีมาความว่า ให้ตามจับตัวเจ้าเสือชีฟ้า เจ้าเสืองำฟ้า 2 พี่น้องนำไปเมืองจีนให้ได้ ไม่ว่าจะตกเมืองใดก็ตาม

ค.ศ.1418 ทหารจีนทหารไท่ออกจากเมืองแมน มาทางเมืองม่าว มาทางเมืองเยิน ไปถึงสี่ป้อ จนถึงสมสายจึงไปตั้งทัพอยู่บนดอยช้าง แล้วส่งคนไปขอเสือชีฟ้า เสืองำฟ้าจากพระเจ้ามั่งมั่ง พระเจ้ามั่งมั่งพร้อมเสนาบดีทั้งหลายเมื่อไตร่ตรองเห็นว่าถ้าไม่ให้ตัวเจ้าเสือชีฟ้า เจ้าเสืองำฟ้า บ้านเมืองจะลุกเป็นไฟ ถ้าให้ไปประชาชนทั้งหลายจะสงบสุข เจ้าเสือชีฟ้าได้ยินดังนั้นจึงตีมาพิช เจ้าเมืองอั้งวะจึงมอบเจ้าเสืองำฟ้าให้นายทหารจีน ทหารจีนทหารไท่กลับมาถึงเวียงคำกาย เจ้าหลวงคำกายฟ้าจัดให้ท้าวปานผางเมืองและลูกชายของพระองค์ที่ชื่อขุนคำฮอดและขุนคำลอด อีกทั้งอำมาตย์สี่ทางเมืองสี่ป้อตามไปส่งทหารจีนขึ้นทางกิ่งมาไปถึงเมืองแส ขึ้นถึงเมืองว่อง แล้วส่งเจ้าเสืองำฟ้ามอบให้จักรพรรดิจีน จักรพรรดิจีนพอใจจึงมอบเงินทองผ้าแพรมากมาย พร้อมกับจุ่มคำใหญ่ลูกหนึ่ง จุ่มคำกลางลูกหนึ่ง ให้นำไปมอบให้เจ้าหลวงคำกายฟ้า และกล่าวว่าต่อไปเมืองตูให้เรียกว่าหมูปางแสนหวีหลวง ค.ศ.1419 ขุนคำฮอด ขุนคำลอด ท้าวปานผางเมืองมาถึงเวียงคำกายหมูปางแสนหวีหลวง

เจ้าหลวงคำกายฟ้าทำศึกกับพม่าและย้ายเวียง

เมื่อ ค.ศ.1418 เมืองพุกาม พระเจ้าจอมนุนิดและหลานชื่อมังกะเลส่วยจาแย่งบัลลังก์กัน เมื่อไม่สมประสงค์ มังกะเลส่วยจาอยู่ไม่ได้จึงนำข้าทาสบริวาร

พร้อมกับเครื่องใช้ต่าง ๆ ขึ้นมาพึ่งเจ้าหลวงคำกายฟ้า ทหารพุกามตามมาขอตัวจากเจ้าหลวงคำกายฟ้า เจ้าหลวงคำกายฟ้าบอกว่าเขาขึ้นมาพึ่งบุญบารมีของเรา ไม่มีกฎที่จะส่งตัวให้พวกท่าน พวกท่านคิดจะทำอย่างไรทำไปเถิด

กองทัพพุกามกับกองทัพเจ้าหลวงคำกายฟ้ารบกันเป็นเวลา 1 ปี 9 เดือน ทหารพุกามกล่าวว่า เรามาเพื่อขอเอามังกะเล่ส่วยจากลัทธิคิน แต่เจ้าหลวงคำกายฟ้าไม่ยอมให้ เนื่องจากชาวบ้านและทหารที่ตามมานี้ ห่างจากลูกเมีย พี่น้อง พ่อแม่เขา มาเมืองไทน์ก็นานแล้ว ขอให้ได้กลับไปก่อนเถิด ว่าดังนี้ เจ้าหลวงคำกายฟ้าจึงตรัสว่ากฎเมืองไม่มี ให้ไม่ได้ อยากจะกลับก็เชิญเถิด เราสองข้างปรองดองกันก็ดีแล้ว ค.ศ.1420 พม่าทั้งหมดก็เดินทางกลับ

ค.ศ.1422 ปีไทฮายใจ เจ้าหลวงคำกายฟ้าย้ายเวียงหอยจากเวียงคำกายไปตั้งเวียงใหม่ที่เวียงแก่ง (ทิศตะวันออกแจ้ฮั่วแต่นี่)

เจ้าหลวงคำกายฟ้ามีโอรส 3 องค์คือ ขุนคำฮอด ขุนคำลอด และขุนคำยอด ขุนคำลอดนั้น เจ้าหลวงคำกายฟ้าให้ไปครองเมืองตองแก่ง (ตั้งได้) และขุนคำยอดให้ไปครองเมืองกึ่งม้า

เจ้าหลวงคำกายฟ้ากินเมืองได้ 23 ปี ค.ศ.1428 จึงสิ้นพระชนม์ หลังจากนั้น 6 เดือน นางฟ้าห่มเมืองก็สิ้นพระชนม์

ขุนคำฮอด (เจ้าหลวงคำฮอดฟ้า) ค.ศ.1429-1440

ขุนคำฮอดได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำฮอดฟ้า ครองเมืองหมูปางแสนหวิ เจ้าหลวงคำฮอดฟ้าเชิญเจ้าเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่ตอนใต้ตอนเหนือให้มาประชุมกันที่เวียงแก่ง ทุกเมืองก็มาพร้อมกันหมด เว้นแต่เมืองสีป้อไม่ยอมมา

ให้คนไปเชิญ 2 - 3 ครั้งก็ไม่มา เจ้าหลวงคำฮอดฟ้าจึงส่งทัพไปสี่ป้อ เผาเมือง ตะวันออกหมด นางฟ้าคำฮั่งพร้อมกับลูกชายเจ้าเสือก่อฟ้าจึงไปชวนกองทัพของ เมืองต่างๆ ที่อยู่ตอนใต้ ถึงเมืองหนองย่องห้วย สท่ง เมืองปาย เป็นต้น ให้มา ช่วยรบกับเจ้าหลวงคำฮอดฟ้า เจ้าหลวงคำฮอดฟ้าต้านทัพไม่ได้หนีไปเมืองกึ่งม้า บ้านเมืองคนไทขณะนั้นจึงมานอบน้อมต่อนางฟ้าคำฮั่งกับลูกชาย

เจ้าคำฮอดฟ้าหนีจากเมืองกึ่งม้าขึ้นไปถึงเมืองแสนเชียงตู่ ไปเล่าความให้ เจ้าเมืองแสนเชียงตู่ทราบทุกประการ ขุนเมืองแสนจึงจัดให้ภูควางเส้นกับทัพม้า 100 ทหาร 1,000 ตามมาส่งเจ้าคำฮอดฟ้าลงมาถึงเวียงแก้ว ตั้งทัพที่เมืองแสด ให้ คนไปเชิญนางฟ้าคำฮั่งและเสือก่อฟ้าให้มาเจรจากัน เจ้าหลวงคำฮอดฟ้ากล่าวว่า เมืองสี่ป้อนี้นี้ไม่ใช่เมืองเจ้าฟ้าหอคำ ตั้งแต่สมัยปู่สมัยพ่อก็เคยเป็นข้าเป็นโฮ เป็นเมืองขึ้นของพวกข้ามาตลอด ว่าดังนี้ ขณะที่นางฟ้าคำฮั่งมารวมที่ประชุม นั้น เจ้าหลวงคำฮอดจึงกล่าวว่า คุณอา (นางฟ้าคำฮั่ง) สบายดีไหม นางฟ้าคำฮั่ง ตอบว่า "สบายดี แต่หลานฟ้าของอาทั้งตระกูลของอา-อวไป" ว่าดังนี้แล้วจึงหัน หน้าไปหานายทหารจีนที่ชื่อว่าภูควางเส้น แล้วกล่าวว่า "เรานี้เป็นลูกของนางฟ้า ห่มเมือง ซึ่งเป็นอัครมเหสีของเจ้าหลวงคำแตดฟ้า แต่ขุนคำฮอดนี้เป็นลูกชาย ของขุนอ้ายหลวงเมืองหยอ ซึ่งเป็นลูกของมเหสีรองซึ่งเป็นนางบ้านหมาก เดียวนี้ นางบ้านหมากซึ่งเป็นแม่ของขุนอ้ายหลวงเมืองหยอลิ้นชีวิตไปแล้ว หลังจากนั้น แม่ของข้านางฟ้าห่มเมืองจึงเชิญขุนอ้ายหลวงมาอยู่ด้วย แล้วให้ไปเชิญเจ้าน้อย สามฟ้ามาอภิเษกกับข้า หลังจากนั้นก็มาครองเมืองที่สี่ป้อนี้นี้ ต่อมาจึงให้ขุนอ้าย หลวงเมืองหยอไปตั้งเวียงชื่อว่า เวียงคำกาย หลังจากนั้นเวียงคำกายได้รับการ สถาปนาเป็นแสนหวี เจ้าหลวงคำกายฟ้าครองเมืองหมูปางแสนหวีหลวง เวลานี้ ทำไมขุนคำฮอดจึงมาว่าพวกข้าพเจ้าเป็นข้าเป็นโฮของมัน คำกล่าวนี้นี้ใครสมควร กล่าวกับใคร" นายทหารจีนภูควางเส้นได้ยินคำทั้งสองข้างแล้ว จึงขอให้ทั้งสองพี่ น้องปรองดองกัน ต่อนี้ไปข้างหน้าตั้งแต่หน้าม้า หนองบอน หนองควาย

หนองพ้อเหล่านี้ให้เป็นที่อยู่ที่ดินของนางฟ้าคำฮุ่ง ตัดสินไปเช่นนี้ ค.ศ.1430
นายทหารจีนก็กลับไปบ้านเมืองของตน

เจ้าหลวงคำฮอดฟ้ามีโอรส 2 องค์ ลูกหญิง 1 คน คือ 1. ขุนคำवाद
2. ขุนคำหีบ 3. นางหาญขึ้นจ้อ, เจ้าหลวงคำฮอดฟ้ากินเมืองได้ 11 ปี ค.ศ.
1440 จึงสิ้นพระชนม์

เจ้าคำवादฟ้า ค.ศ.1440-1460

ขุนคำवादครองเมืองที่เวียงแก้วแล้วย้ายเวียงไปตั้งเวียงใหม่ที่เวียงสบ
ตาด (เวียงนางไ้) ใกล้กับปากน้ำเหวทะเลน้ำตู่

ค.ศ. 1440 เจ้าฟ้าเมืองกองเตรียมดอกไม้เงินดอกไม้ทองมาสู่ขอนาง
หาญขึ้นจ้อเพื่อแต่งงานกัน เจ้าฟ้าเมืองกองนำนางหาญขึ้นจ้อขึ้นเรือแพเดินทาง
ไปตามลำน้ำเกี้ยว (อิรวดี) ไปถึงที่ริมบ้านหม้อ ดินถล่มลงไปกลืนเจ้าฟ้าเมือง
กอง นางหาญขึ้นจ้อกับพรรคพวกเสียชีวิตทั้งหมด

เจ้าคำवादฟ้าไม่มีโอรส ครองเมืองได้ 20 ปี ค.ศ.1460 จึงสิ้นพระชนม์

เจ้าคำหีบฟ้า ค.ศ.1460-1523

เจ้าคำหีบขึ้นเป็นเจ้าเมือง ครองเวียงสบตาด ค.ศ.1471 เจ้าฟ้าเชียงใหม่
เชียงแสน เชียงราย เขียนหนังสือให้คนนำไปถึงเจ้าหลวงคำหีบฟ้า ในหนังสือมี

ใจความว่า เพื่อจะได้เป็นเพื่อนที่ดีต่อกันไปในอนาคต ขอพืงฟ้าเจ้าคำหีบฟ้า
จงนำเราไปถึงพระเจ้ามังตราเมืองอังวะ (มอญมินตรา)

เจ้าคำหีบฟ้า นำเจ้าครองเมืองวันออกลงไปสู่ขุนเมืองอังวะ

เจ้าคำหีบฟ้าได้รับหนังสือแล้ว ค.ศ.1471 จึงไปรับเจ้าฟ้าหลวง 3 องค์
ที่เมืองน้อย เมืองเปียง ชวนกันลงไปถึงเมืองอังวะ แล้วเจ้าฟ้าหลวงทั้งสามจึง
จัดเตรียมของถวายพระเจ้ามอญมินตรา พระเจ้ามอญมินตรายินดีต้อนรับเจ้าฟ้า
ทั้งสาม จัดเตรียมของถวายให้เจ้าฟ้าหลวงทั้งสาม พร้อมกับเจ้าคำหีบฟ้า

เจ้าเมืองเชียงใหม่ถวายน้องหญิงให้เจ้าคำหีบฟ้าเมืองแสนหวี

เนื่องจากเจ้าหลวงคำหีบฟ้าเมืองแสนหวีหลวงตามมาส่งถึงบ้านเมือง เจ้า
ฟ้าเชียงใหม่รู้สึกยินดีจนหาที่เปรียบมิได้ จึงยกน้องหญิงของท่าน นางคำมั่งให้
เจ้าหลวงคำหีบฟ้า พร้อมกับถวายช้างพลาย เงินทอง ผ้าแพร และหลายสิ่งหลาย
อย่าง เพื่อจะได้เป็นหน้าเป็นตาต่อไป

ปู่แลวบัว (ปู่ดาบบัว) ลักพระสีหิงค์

เจ้าคำหีบฟ้ากับนางฟ้าคำมั่งอยู่ในเมืองเชียงใหม่ นานถึง 2 เดือน ขณะ
ถึงวันใกล้จะกลับ จึงชวนปู่แลวบัวพร้อมกับคนใช้ท่องเที่ยวไปในเมืองทางทิศ

ตะวันออกเฉียงใต้ ไปเห็นเจดีย์ใหญ่ วัดใหญ่ จึงพากันเข้าไปดูในวัดใหญ่นั้น ไปพบพระพุทธรูป 5 องค์เรียงกัน ปู่แล้วบ๊วยจึงว่า เมืองนี้ที่แท้เขาเลี้ยงผีกันนี่เอง ว่าดังนี้ เจ้าคำหีบฟ้าจึงว่า เราลองเอาไปให้คนเมืองของเราดูสักชิ้นหนึ่ง ถ้าศักดิ์สิทธิ์ ต่อไปในภายหน้าเราจะต้องเคารพนับถือเหมือนเช่นเมืองเขานี้ ถ้าไม่ศักดิ์สิทธิ์ก็ให้พวกเด็ก ๆ เอาไปเล่น เจ้าคำหีบฟ้าสั่งให้ปู่แล้วบ๊วยลองอุ้มดูว่าเป็นไม้หรือเป็นเหล็ก หรือเป็นทอง ปู่แล้วบ๊วยจึงไปยกดูรู้สึกหนักมาก จึงว่า หุ่นผีนี้ไม่ได้ทำด้วยไม้ แต่ทำด้วยโลหะ อาจเป็นเหล็กหรือทองแดงก็ได้

เจ้าคำหีบฟ้าจึงไปยกพระพุทธรูปทั้ง 5 องค์ สิ่งแรกยกไม่ไหว องค์ที่ 5 ค่อนข้างเบา เจ้าคำหีบฟ้าจึงยกพระพุทธรูปองค์ที่มีน้ำหนักเบาขึ้นให้ปู่แล้วบ๊วย ก็เอาผ้าห่อไว้ แล้วนำไปซ่อนไว้ในที่พักของเขา 2 วัน ถึงเวลาตอนเช้า เจ้าคำหีบฟ้าก็ยกทัพออกจากเวียงเชียงใหม่กลับคืนเมือง เมื่อ ค.ศ.1472

พวกเขามาถึงระหว่างทาง ปู่แล้วบ๊วยนำเอาผ้าห่อพระพุทธรูปตั้งไว้บนม้าทางข้างหลัง โดยตนเองขึ้นขี่อยู่ข้างหน้า สักครู่หนึ่งพระพุทธรูปก็ไปปรากฏอยู่ข้างหน้าเป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ ทุกวัน ทั้งเจ้าทั้งข้าจึงพูดกันว่า น่ากลัวจริง ๆ แต่พวกเราพยายามนำไปให้ถึงเมืองเรา พวกเขาจึงเปลี่ยนกันนำพระพุทธรูปไปจนถึงเมืองแสนหวี แล้วทั้งหมดปรารภกันว่า หุ่นผีอันนี้ดีหรือไม่ ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ เราจะต้องนำไปแช่ดูในน้ำโป่งน้ำร้อน เมื่อนำไปแช่ดูรู้สึกวณ้ำเย็นโดยกะทันหัน พวกเขาจึงปรารภกันว่า หุ่นผีอันนี้มีอิทธิฤทธิ์มากจริง ๆ

เจ้าคำหีบฟ้าจึงว่าหุ่นผีอันนี้มีอิทธิฤทธิ์มากจริง ๆ เกรงว่าเราจะปฏิบัติไม่ถูกต้อง เราสมควรบูชาเสื่อบ้านเสื่อเมือง ทำห้างหอให้ ช่าหมูฆ่าไก่ฆ่าวัวฆ่าควาย แล้วนำไปเซ่นไหว้จึงจะดี ว่าแล้วจึงพากันทำห้างหอนำพระพุทธรูปไป

ประดิษฐาน จัดเตรียมหมูไก่ทั้งตัวและวัวควาย นำไปที่หอผีในยามเช้า ปรากฏว่า
พระพุทธรูปนั้นหายไปเสียแล้ว เจ้าคำหีบฟ้าจึงจัดคนเสาะหาทุกหนทุกแห่งในน้ำ
ในห้วยบนดอย หาเท่าไรก็ไม่พบ

เจ้าคำหีบฟ้ามีโอรสและธิดา นามขุนคำแสน และนางคำหนั้น เจ้าคำหีบ
ฟ้าครองเมือง 63 ปี อายุได้ 87 ปี ค.ศ.1523 จึงสิ้นพระชนม์

เจ้าคำแสนฟ้า ค.ศ.1523-1542

ขุนคำแสนได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำแสนฟ้า ครองเมืองเวียงสบ
ตาด ขณะทำพิธีขึ้นหอนั้น บรรดาเมืองไท่คองทั้งหลาย เช่น เมืองล่า เมืองตี
เมืองวัน เมืองซอน เมืองแจฝาง เมืองมว เมืองชิง เมืองตึง กิ่งม้า ส่วนภาคพื้นที
สูงเช่น เมืองแลม เมืองแสง ส่วนภาคพื้นที่ทิศใต้ได้แก่ เมืองหนองย่องห้วย สดู่
เมืองปาย และสีป้อ เมืองเหล่านี้นำเครื่องบรรณาการไปเคารพ

แต่ยกเว้นเจ้าฟ้าหลวงเมืองนายไม่มา เจ้าคำแสนฟ้าส่งคนไปเชิญ 2 ครั้ง
3 คราวก็ไม่มา เจ้าฟ้าทั้งหลายจึงร่วมกันเขียนหนังสือเชิญ ก็ไม่ยอมมา จึงให้คน
ไปสอดดูได้ว่าเจ้าฟ้าเมืองนายนำเครื่องบรรณาการเดินทางไปเผ้ากษัตริย์เมือง
อังวะ เจ้าคำแสนฟ้าจึงเขียนหนังสือให้คนนำไปถึงกษัตริย์พม่า ข้อความมีว่า
ที่เมืองหมู่ปางแสนหวีหลวงนี้ เจ้าฟ้าทั้งหลายพากันมาประชุมกัน มีแต่เจ้าฟ้า
เมืองนายไม่ยอมมา พาเอาเครื่องบรรณาการมาเข้าเผ้าท่าน ขอให้ท่านจงเอาตัว
เจ้าฟ้าเมืองนายมอบให้คนของข้าก็ดี มาส่งถึงเมืองหมู่ปางแสนหวีหลวงก็ดี

ขุนพม่าขุนไทเป็นเพื่อนดีกัน

เนื่องจากว่ากษัตริย์พม่าไม่รู้สาเหตุ คิดว่าเจ้าฟ้าเมืองนายมีความประสงค์มาการระอย่างเดียว แต่เมื่อได้รับเครื่องบรรณาการของเจ้าฟ้าเมืองนายไว้แล้ว ไม่รู้จะคิดอย่างไร จึงบอกเจ้าฟ้าเมืองนายว่า เป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน อย่าให้มีอุปสรรคกัน ตัวท่านกลับไปพบเจ้าคำแสนฟ้าเสียเถิด แต่เจ้าฟ้าเมืองนายไม่กล้าขึ้นไปพบเจ้าคำแสนฟ้า และไม่กล้าอยู่ในเมืองอังวะ จึงขึ้นไปซ่อนอยู่ในหมู่บ้านในสวนตามชายแดน กษัตริย์พม่าทราบเจ้าฟ้าเมืองนายยังไม่ขึ้นไปพบเจ้าคำแสนฟ้า แต่แอบหนีไปเสียก่อน เกรงจะเป็นภัยกับบ้านเมือง จึงจัดทัพขึ้นมาตั้งเมืองอยู่ตามบ้านกาตอดิต ป่าเรียบ หนองบอน แล้วให้คนนำหนังสือไปถวายเจ้าหลวงคำแสนฟ้าว่า ขอให้ท่านจงลงมาพบกันที่หมู่บ้านป่าเรียบ เพื่อจะได้สนทนากันเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง เจ้าคำแสนฟ้าจึงเตรียมทัพใหญ่หลวงพร้อมข้าทาสบริวาร สนมทั้งหลายลงไปสถานที่นัด

เวลานั้นกษัตริย์พม่าจัดคนไปเสาะหาเจ้าฟ้าเมืองนาย จับได้ตัวเจ้าฟ้าเมืองนาย ขณะเมื่อเจ้าคำแสนฟ้าไปถึงป่าเรียบ กษัตริย์พม่าจึงนำตัวเจ้าฟ้าเมืองนายมอบให้ แล้วว่าน้องฟ้าของเราขุนเมืองหมู่ปางแสนหวีหลวงอุตส่าห์ออกจากบ้านเมืองมา ดังที่ความประสงค์มีนั้น เราเป็นผู้พี่ก็เดินทางมาด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน เป็นอันว่าจุดหมายของเราครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว เพื่อเป็นเกียรติยศแก่พี่ฟ้าหลวง ทรัพย์สินของฝากมีอะไรให้ข้า เจ้าคำแสนฟ้าตีพระทัยมากจึงตรัสว่า เพื่อให้เป็นหน้าเป็นตาพี่ฟ้าหลวง ข้ามีน้องสาวชื่อนางคำนั้น ซึ่งเปรียบเสมือนพลอยดี ขอมอบให้ท่านพี่ฟ้าหลวง กษัตริย์พม่าทรงยินดีมากจึงมอบช้างพลาย 2 เชือก ส่วยปิ่นกับส่วยจูง อีกทั้งช้างพัง 4 เชือก แล้วตรัสว่า น้ำดินหินผาเราพี่น้องติดต่อกัน ตั้งแต่หัวดอยช้าง (สันคอง) ถึงกระทั่งเมืองหนองย่องห้วยขึ้นมาถึงเมืองกึ่งลายคำ ที่เป็นเมืองไทตอนกลางเป็นดินแดนเมืองไททั้งหมด เมื่อเสร็จพิธีทั้งหลายแล้ว ทั้ง 2 ฝ่ายก็ต่างคนต่างเดินทางกลับ

ศาสนานิกายโยน

ค.ศ.1540 ครุบารูปหนึ่งชื่อพระญาณะคัมภีร์ จากเมืองเชียงใหม่เดินทางขึ้นไปตามหาพระพุทธรูป ซึ่งเจ้าคำหีบฟ้าอัญเชิญจากเชียงใหม่เมื่อ ค.ศ. 1472 เจ้าครุบาเมืองไท่ชื่อพระญาณะคัมภีร์นี้ เนื่องจากเทวดาเฝ้าศาสนาตกลงจิตตลใจ ท่านจึงได้ออกเสาะหาพระพุทธรูป และได้ถือโอกาสนี้เผยแผ่ศาสนา นิกายโยน ให้คนเมืองไท่ทั้งหลายนับถือจนแพร่หลาย

เจ้าครุบาไปถึงหอแสนหรีแล้วได้เข้าเฝ้าเจ้าหลวงคำแสนฟ้า เจ้าหลวง เคารพเจ้าครุบามากให้การอุปการะเจ้าครุบาเพื่อจะได้ฟังบุญของเจ้าครุบา เพื่อให้ ประชาชนเป็นที่พึ่งในอนาคต จะทำตามเจ้าครุบาว่าทั้งหมด ตรัสแก่เจ้าครุบา ดังนี้ และในปี ค.ศ. 1540 เจ้าหลวงคำแสนฟ้าจึงทรงเป็นประธานสร้างวัดแจ้กั้ว เจ้า ครุบานำญาติโยมทั้งหลายหล่อพระพุทธรูป เมื่อกระทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ กล่าวว่ พระพุทธรูปที่หายไปนั้นลักษณะเหมือนพระพุทธรูปที่หล่อใหม่นี้ เรียก ว่า พระพุทธรูปสิงห์ ชาวบ้านทั้งหลายถ้าไปพบจงนำเอามาคืนอาตมาจะให้ค่า ตอบแทนด้วยโชคลาภใหญ่หลวง

แต่นั้นมาครุบา ก็ไม่ได้เดินทางไปไหนอีก อยู่วัดแจ้กั้ว ทนบำรุงศาสนา เจ้าหลวงคำแสนฟ้ามีโอรส 7 องค์ 1.ขุนคำหาญฟ้า (ลูกอัศวมเหสี) 2.ขุนคำ ปากฟ้า (ลูกนางตันมิ่ง นางกำนัลคำแดงอยู่เชียงใหม่) 3.ขุนคำชื่อฟ้า 4.ขุน คำหนั้น (เป็นลูกนางหว่างเจ้)⁶ 5.ขุนกำนัลคำส่อง (เป็นลูกนางเจ้)⁷ 6.ขุนคำ วาด 7.ขุนคำลอด (เป็นลูกนางหอเหนือ) เจ้าหลวงคำแสนฟ้าครองราชย์ 19 ปี ถึง ค.ศ.1542 สิ้นพระชนม์

เจ้าคำหาญฟ้า ค.ศ.1542-1549

หลังจากพระบิดาสิ้นพระชนม์แล้ว เจ้าคำหาญฟ้าจึงขึ้นครองราชย์ในเวียงสบตาด เจ้าคำหาญฟ้าไม่มีโอรสธิดา กินเมืองได้ 7 ปี ค.ศ.1549 ก็สิ้นพระชนม์

เจ้าคำปากฟ้า ค.ศ.1549-1561

ขุนคำปากฟ้าขึ้นเป็นเจ้าเมือง ท่านมาจากเมืองเชียงเดือน ขุนคำปากฟ้ามีโอรส 3 องค์คือ 1.ขุนคำแก้ว 2.ขุนคำแสนจุง 3.ขุนคำแข่ง

ระหว่างที่เจ้าคำปากฟ้าครองราชย์นั้น ท่านไม่บริหารบ้านเมือง เอาแต่เล่นปิ่นเล่นธนู นำชาวบ้านมาประลองฝีมือ จนได้ 2-3 ปี เสาะหาคนเก่ง ที่มีกำลังสูงจากทุกบ้านทุกเมืองเอามาเรียนมวยต่าง ๆ พร้อมกับประลองยุทธ หอก ดาบ ปิ่น ธนู แข่งขันความเก่งกัน วันหนึ่งเจ้าหลวงเขียนหนังสือถึงเจ้าฟ้าทั้งหลายให้จัดทัพ

ค.ศ.1559 เจ้าหลวงคำปากฟ้ากล่าวแก่เสนาบดีว่า อาของข้านางฟ้าหลวงคำนั้นซึ่งได้ถวายให้กษัตริย์พม่าไปนั้น มาถึงยุคของข้านี้ข้าคิดจะให้นางฟ้าคำนั้นกลับมาอยู่ในบ้านเมืองของเรา เสนาบดีทูลว่าจงอย่าไปขอคืน จะผิดใจกับพม่า แม้ทูลเช่นนั้นเจ้าคำปากฟ้าก็ไม่ฟังจึงจัดทัพ ตัวท่านชี้ช้างลงไปถึงไถ้โม่ อุ้มมางรวมทัพตอนใต้และตอนกลางเป็นศึกใหญ่ตั้งทัพอยู่

พระเจ้าเมืองปายนะระปะติ จึงจัดให้อำมาตย์ไปตามเจ้าคำปากฟ้าว่า มีเหตุประการใดจึงยกทัพใหญ่มา เจ้าคำปากฟ้าตอบว่า ยุคสมัยพ่อข้าคำแสนฟ้าพวกท่านเอาอาของข้านางฟ้าคำนั้น แม่พ่อข้าให้แต่ข้าไม่ให้ ข้าได้เขียนหนังสือถึงพวกท่านให้ส่งอาหลายครั้งแล้ว บัดนี้จะให้คืนก็จงบอก ไม่ให้จงบอก

พระเจ้าเมืองปายนะระปะติไตร่ตรองดูแล้วเห็นว่า เจ้าคำป๋ากฟ้าจัดเอาทัพใหญ่หลวงมาขออาคินนี้ คงไม่ใช่สาเหตุจริง คงอยากมาแย่งชิงบ้านเมืองมากกว่า เอาอาเป็นข้ออ้างรบกัน จึงให้เสนาขึ้นไปพบเจ้าคำป๋ากฟ้า กล่าวว่า อย่าเอาเรื่องนางฟ้าคำหนั้นมาเป็นสาเหตุรบกัน เราอย่าโกรธกัน เราจะจัดช้าง 100 ม้า 100 ทองคำ 100 จ้อย เงิน 100 จ้อย นางสนม 100 คน ให้แต่ท่าน เจ้าคำป๋ากฟ้า เราจึงมาปรองดองกัน จงวางอาวุธพุดจากันดี ๆ เกิด

เจ้าคำป๋ากฟ้าว่า ดีแล้วคำสัญญาพวกท่านอย่าให้เสีย พระเจ้าเมืองปายนะระปะติจึงส่งอาหารให้พร้อมช้าง 10 ม้า 10 เงิน 10 จ้อย ทอง 10 จ้อย สนม 10 คน เวลาคผ่านไป 1-2 สัปดาห์ก็ส่งมาให้อีก ช้าง 1 ม้า 1 เงิน ทอง สนม 4-5 คน ส่งทีละน้อย ๆ เจ้าคำป๋ากฟ้าส่งคนไปเร่งให้ส่งของเร็ว ๆ ก็ได้คำตอบว่ายังพยายามอยู่ ไม่นานจะส่งให้ถ้วนร้อย รอ 3 เดือนกว่าก็ไม่ครบเนื่องจากคายนานเกินไป ประกอบกับอากาศร้อนมาก ทหารจึงล้มตายลง บ้างก็แอบหนี ทำให้กำลังทัพอ่อนลง

พระเจ้าเมืองปายนะระปะติจึงจัดทัพใหญ่หลวงมาล้อมจับเจ้าคำป๋ากฟ้าพร้อมลูกชายคือขุนคำแก้วทัพหน้าฟ้าเมืองไท่ตันทานไม่ได้แยกหนีกระจัดกระจาย พระเจ้าเมืองปายนะระปะติจึงสังหารเจ้าคำป๋ากฟ้าเสีย ส่วนขุนคำแก้วนางฟ้าหลวงคำหนั้นขอร้องว่า จะนำไปที่เมืองอังวะด้วย นางกล่าวว่า ขุนคำแก้วไม่ใช่ลูกของเจ้าคำป๋ากฟ้า แต่เป็นหลานของนางเอง ว่าดังนี้ พระเจ้าเมืองปายนะระปะติจึงนำขุนคำแก้วมอบให้นางคำหนั้น เมื่อ ค.ศ.1561

พม่าขึ้นมารุกรานหน้าฟ้าเมืองไท

หลังจากเจ้าคำปากฟ้าสิ้นพระชนม์ มีแต่ขุนคำแสนจุง และขุนคำแข่งซึ่งอายุน้อย เสนาไม่รู้จะทำประการใด จึงรอไว้อย่างนั้น ครั้น ค.ศ.1565 พระเจ้าช้างเผือก (สิ้นผิวสิ้น)⁸ หงสาวดียกทัพขึ้นมาถึงเมืองอุบ่งสี่ป้อ ก้อนกลาง ก้อนใต้ จนถึงแสนหวี⁹ ถึงกระทั่งเมืองดิ่ง กิ่งม้า นายทหารพม่านามว่า นันตะโปทำลายเมืองแสนหวีเสียหายย่อยยับ

เสนาทั้งหลายไม่ยอมรบ พากันคำแสนจุงและขุนคำแข่งขึ้นไปพึ่งเจ้าเมืองแสนเชียงตู่ในยูนนาน ขุนคำแข่งและเสนาทั้งหลายจึงจัดเครื่องบรรณาการเข้าเฝ้าเจ้าเมืองเชียงตู่ เจ้าเมืองเชียงตู่จึงเขียนหนังสือถึงพระเจ้าจักรพรรดิ ๑ จึงได้ทราบที่พระเจ้าช้างเผือก (สิ้นผิวสิ้น) ยกทัพมารุกรานหมู่ปางแสนหวี พระเจ้าจักรพรรดิจึงจัดนายทหารจีน ว่างซง นำทัพพร้อมด้วยขุนคำแสนจุงและขุนคำแข่ง 2 คนพี่น้อง พร้อมข้าทาสบริวารคืบมาถึงบ้านเมืองเก่า และกล่าวว่าเรื่องที่พม่ากับไทไม่ถูกกันเช่นนี้ ให้พระเจ้าจักรพรรดิจีนเป็นคนกลางจัดให้มีการปรองดองให้ต่อไปเถิด ให้ซ่อมแซมบ้านเมืองตั้งแต่ ก้อนใต้ ก้อนกลาง จนถึงเมืองดิ่ง กิ่งม้า ให้เป็นบ้านเป็นเมืองเช่นเคยเถิด ตรัสดังนี้

ขุนจีนเจรจาให้ไทและพม่าปรองดองกัน

เมื่อจักรพรรดิจีนมีดำริเช่นนั้นแล้ว ค.ศ.1565 นายทหารจีนว่างซง จึงนำกองทัพ 1 หมื่น ตามมาส่งขุนคำแสนจุง ขุนคำแข่งและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายที่เมืองดิ่ง แจ้ฮัก ให้ขุนคำแสนจุงและขุนคำแข่งอยู่ที่แจ้ฮัก ตัวนายทหารจีนว่างซง พร้อมกับกองทัพ 1 หมื่น ลงไปเมืองพม่า นำดำริของจักรพรรดิจีนที่ให้นั้นว่า

ขอให้ทั้ง 2 ข้างจงย่ารบกัน คำเก่า ๆ อย่าไปพูดอีก ให้คืนดีกันเพื่อความร่วมมือกันในวันข้างหน้าแจ้งให้ฝ่ายพม่าทราบ นายทหารพม่านั้นตะโปและเสนาก็เห็นดีด้วย ว้างซงจึงกลับจากเมืองพม่า เมื่อมาถึงเมืองไท จึงให้เรียกชาวไทพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ตอนใต้ ตอนกลาง หน้าฟ้าเมืองไท ให้ชวนกันมาอยู่ที่ของใครของมัน เพื่อให้เป็นบ้านเป็นเมืองเช่นเดิม

เจ้าคำแสนจุงฟ้า ค.ศ.1565-1593

นายทหารจีนว่างซงกลับไปเมืองตังเมื่อปลายปี ค.ศ. 1565 เสนาทั้งหลายจึงยกเจ้าคำแสนจุงให้ขึ้นครองเมืองอยู่ในเวียงขวางแจฮักที่เมืองตัง ว้างซงกลับเมืองจีนในปีนั้น

ทหารไทยขึ้นมารุกรานเมืองพม่าเมืองไท ค.ศ.1567

ค.ศ. 1567 เมืองไทยอยุธยาจัดกองทัพใหญ่ขึ้นมารุกรานพะโคเสียหายหมด กษัตริย์พม่าจึงให้เจ้าหัวนเมืองและขุนคำแก้วจัดกองทัพเรือไปทางทิศใต้เพื่อดำเนินการทหารไทย แต่ถูกทหารเมืองไทยจับตัวได้ทั้งหมด ขุนคำแก้วถูกนำไปเมืองไทย

ขุนคำแสนจุงกินเมือง 28 ปี ไม่มีโอรส สิ้นพระชนม์เมื่อ ค.ศ.1593

ขุนคำแข่งฟ้า ค.ศ.1593-1604

ขุนคำแข่งฟ้าขึ้นเป็นเจ้าเมืองครองหมู่ปางแสนหวีหลวงอยู่เวียงแจฮักเมืองตัง นามว่า เจ้าหลวงคำแข่งฟ้า เนื่องจากมีรูปลักษณะงาม พุดจาสุภาพไพเราะหาที่เปรียบมิได้ หน้าฟ้าเมืองไททุกที่จึงพากันสรรเสริญ

ค.ศ. 1594 คนของกษัตริย์พม่าเดินทางไปเฝ้าเจ้าหลวงคำแข่งฟ้า พร้อมกับนำหนังสือมีใจความว่า เราผู้เป็นพี่ฟ้าหลวงเมืองอังวะได้ยินข่าวน้องฟ้า ชื่อเสียงโด่งดังทั่วไปทั้งเมือง รู้สึกชอบใจมาก อยากจะเห็นหน้าจริง ๆ ขอจงมาร่วมงานเทศกาลเดือน 4 พระกลางบ่อ เพื่อให้ได้รู้จักกัน ขอให้ร่วมกันไหว้พระ ถวายเครื่องบูชาพระด้วยกันเถิด ว่าดังนี้

ถึงคราวงานเทศกาลเดือน 4 เนื่องจากกษัตริย์พม่าเขียนหนังสือเชิญมา ขุนคำแข่งฟ้าจึงนำเสนาอำมาตย์ ข้าใช้บริวารในหอไปถึงที่พระกลางบ่อ พร้อมด้วยเครื่องบรรณาการไปเข้าเฝ้ากษัตริย์พม่า ก็ดังที่ได้ยินข่าวชื่อเสียงเจ้าหลวง คำแข่งฟ้า เมื่อกษัตริย์พม่าได้พบ การพูดจาไพเราะสุภาพเรียบร้อยทุกสิ่งทุกอย่างสมจริงดังคำเล่าลือ จึงเชิญชวนให้เจ้าหลวงคำแข่งฟ้าไปไหว้พระกลางบ่อ เสร็จแล้วกษัตริย์พม่าจึงกล่าวว่า “เจ้าคำแข่งฟ้าสมควรแล้วที่ชื่อเสียงโด่งดัง ลักษณะหน้าตาไม่มีที่ติ การพูดจาปราศรัยสุภาพ ไพเราะ เราผู้เป็นพี่ฟ้าได้มาเจอ ได้มาเห็น เป็นอันว่าชอบพอจริง ๆ ให้สมควรกับน้องฟ้าเสด็จจากบ้านเมืองมา เรา พี่ฟ้ายังมีราชธิดา 2 องค์ ขอให้ได้เป็นเกียรติ จงนำธิดาของเราทั้ง 2 อภิเษกอยู่ ร่วมกันไปนาน ๆ ข้างหน้าอังวะและแสนหวีหมู่ป่ามีเรื่องบาดหมางกันก็ไม่ต้อง พุดมาแล้ว ทำเป็นวิวเหี้ยมบาดหมางควายเหี้ยมบาดหมาง เมืองอ่าวฟ้าของเรา พี่ฟ้าจะไม่อิจฉา ที่อยู่ของใครของมัน จงบริหารให้ดี 2 เมือง เป็นเสมือนเมืองหนึ่ง ทุกข์ ก็ร่วมกันรับ สุขก็ร่วมกันรับ ทิศตะวันออกของแม่น้ำคงก็พวกท่านพี่น้องไม่ต้อง อยู่แล้ว จงมาอยู่ที่อยู่ที่นี่ก็เก๋เสียก็ดีแล้ว” เจ้าหลวงคำแข่งฟ้าก็เดินทางกลับถึง แจ้ฮัก ค.ศ.1594 หลังจากนั้นจึงย้ายจากที่เวียงแจ้ฮักเมืองดิ่ง ทิศตะวันออกน้ำ คง ข้ามมาอยู่ที่เวียงสบตาด

ฟื้นฟูพุทธศาสนานิกายโยน

คนเที่ยวป่าขึ้นหอมมาทูลเจ้าหลวงคำแข่งฟ้าว่า พระพุทธรูปปรากฏตรงที่
ดอย 30 เจ้าหลวงคำแข่งฟ้าจึงให้เสนาบดีไปดูพระพุทธรูปว่าเป็นพระพุทธรูป
ที่หายไปนั้นหรือไม่ ก็ปรากฏว่าใช่ จึงไปสร้างเจดีย์องค์หนึ่ง วิหารหลังหนึ่งที่
ดอยหัวเมืองนั้น เสร็จแล้วไปอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในวัดนั้น ฉลอง
งานพระ หน้าฟ้าเมืองไทก็พากันมาร่วมงานฉลองนี้ เนื่องจากได้ย้ายพระพุท
ธรูปมาประดิษฐานที่วัดดอยหัวเมือง เวียงสบตาต จึงเรียกกันว่าเจ้าก่อเมือง

ค.ศ. 1597 หลังจากพระพุทธรูปขึ้นถึงเมือง ศาสนานิกายโยนซึ่ง
ครูบาพระญาณะคัมภีร์เป็นผู้นำให้นับถือพุทธศาสนา สอนอ่านธรรมโยนกันมา
เป็นอันรุ่งเรืองทั่วหน้าฟ้าเมืองไทเหมือนเช่นสายแดดสายไฟ

ค.ศ.1598 ขณะที่ชาวบ้านทั้งหลายยังหลับกันติดอยู่นั้น อาของเจ้าหลวง
คำแข่งฟ้า ขุนคำซื่อและขุนคำหนั้น 2 พี่น้องร่วมกันทรยศแอบพกดาบขึ้นมaben
หอลอบฆ่าเจ้าคำแข่งฟ้า

เจ้าคำซื่อและเจ้าคำหนั้น ค.ศ.1598-1599

หลังจากนั้นขุนคำซื่อ ขุนคำหนั้น 2 พี่น้องขึ้นเป็นเจ้าเมือง เวลานั้นเหิง
เผ่าเมืองกินเมืองทั้งตอนใต้ตอนกลางไม่เห็นด้วย ไม่ชอบทั้งสองพี่น้อง จึงจัดทัพ
ขึ้นมารบ เจ้าคำซื่อและเจ้าคำหนั้น 2 พี่น้องจัดทัพต้านทาน แต่ไม่ชนะ ทัพของ
เจ้าคำซื่อเจ้าคำหนั้น พร้อมประชาชนส่วนหนึ่งหนีออกไปอยู่เมืองแมน

เจ้าคำซื่อเจ้าคำหนั้น 2 พี่น้องไปอยู่เมืองแมน เวลานั้นจักรพรรดิจีนได้ทราบข่าวเจ้าคำซื่อเจ้าคำหนั้น 2 พี่น้องปลงพระชนม์เจ้าคำแข่งฟ้า แล้วครองเมือง ประชาชนเมืองไททั้งหลายไม่ชอบ ไม่เห็นด้วยจึงจัดทัพมารบสองคนพี่น้องทั้งสองพี่น้องต้านทานไม่ได้หนีไปอยู่เมืองแมนบ่อผอง จักรพรรดิจีนจึงตรัสว่า เจ้าคำซื่อเจ้าคำหนั้นสองพี่น้องนี้เป็นคนไม่ดี ปลงพระชนม์เจ้าคำแข่งฟ้า ให้เขาทั้ง 2 ต้องตายเช่นกัน จึงจัดคนไปจับเจ้าคำซื่อเจ้าคำหนั้นสองพี่น้อง

สองพี่น้องได้ทราบคำสั่งจักรพรรดิจีนตรัสมาเช่นนั้น จึงพากันหนีออกจากเวียงเมืองแมนมาถึงเมืองวัน ซ่อนตัวอยู่ในบ้านหนองบัวแจ้คำ เวลาที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น เจ้าคำซื่อจิตใจวิปริต เอาดาบแทงคอตนเองตาย หลังจากนั้นเจ้าคำหนั้นจึงหนีออกจากหมู่บ้านหนองบัวลงถึงอังวะ พระเจ้าหญิงมัยมัตรา กษัตริย์พม่าได้ยินข่าวจึงจัดคนไปเสาะหา เมื่อจับตัวได้ตรัสว่า ขุนคำแข่งฟ้าเป็นลูกเขยข้า พวกท่านฆ่าตายแล้ว ทำไมจึงหนีมาหาข้า ขุนคำแข่งฟ้าตายให้พวกท่านตายเหมือนกัน ตรัสแล้วจึงให้คนเอาช้างเหยียบเจ้าคำหนั้นสิ้นพระชนม์

ขุนคำแก้ว (คำกายน้อย) จัดทัพของเมืองไทยขึ้นมาเมืองไท ค.ศ.
1600-1604

ในขณะที่เจ้าคำปากฟ้าจัดทัพลงเมืองอังวะเมื่อ ค.ศ. 1559 เพื่อขอพระเจ้าอาของท่านนางฟ้าหลวงคำหนั้น คือนั้นพระเจ้าเมืองปายนะระปะติได้ใช้กลอุบายทำให้เจ้าคำปากฟ้าพ่ายแพ้ แล้วหลังจากนั้นพระเจ้าเมืองปายนะระปะติจึงยกขุนคำแก้วลูกชายเจ้าคำปากฟ้ามอบให้นางฟ้าคำหนั้น ครั้น ค.ศ. 1567 ทัพเมืองอยุธยายกขึ้นมา ขุนคำแก้วพร้อมกับเจ้าห่วนจัดศึกลงไปตามน้ำเพื่อรบกับทหารไทย แต่ถูกศึกไทยจับขุนคำแก้วได้นำตัวไปเมืองไทย

ขุนคำแก้วไปพึ่งขุนเมืองอยุธยาเมืองไทย ได้รับความช่วยเหลือจาก กษัตริย์ไทยจัดทัพเมืองไทยขึ้นมาเหยียบน้ำเหยียบดินหน้าฟ้าเมืองไท ตั้งแต่ สท่ง เมืองปาย เมืองหนองย่องห้วย สีกิบ จำกา หมอกใหม่ เมืองนาย ก้อนใต้ ก้อนกลาง เมืองดิ่งกิ่งม้า เมืองแลม เมืองฮิม ทั้งหมดนี้ยอมสวามิภักดิ์ทั้งสิ้น ค.ศ.1600 ขุนคำแก้วได้รับการขนานพระนามใหม่ว่า เจ้าหลวงคำก่ายน้อยเป็น เจ้าเมืองหมู่ปางแสนหวิหลวงเวียงสบตาด

มาถึงยุคเจ้าหลวงคำก่ายน้อยครองเมือง ขนบธรรมเนียมที่มีไว้แต่ก่อน ที่จะเอาของฝากเครื่องบรรณาการไปเห็นหน้าเห็นตาพระเจ้าจักรพรรดิจีนก็ไม่มี เอาเครื่องบรรณาการไปที่เมืองพม่าก็ไม่ให้ เมืองจีนก็ไม่พึ่ง เมืองพม่าก็ไม่พึ่ง กิจการบ้านเมืองทุกสิ่งทุกอย่างเอาตามเมืองอยุธยา เอาเมืองอยุธยาเป็นที่ปรึกษา เครื่องบรรณาการก็ส่งเมืองไทยทั้งหมด ทูตของพระเจ้าจักรพรรดิจีนจึงเดินทาง มาเมืองหมู่ปางแสนหวิ เพื่อจะแจ้งให้ทราบว่าให้ขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิจีน เจ้าหลวงคำก่ายน้อยไม่ยอมพบกับทูตจีน ให้เสนาไปบอกว่า ข้าพเจ้านี้จีนก็ไม่มี พม่าก็ไม่ส่ง ไม่อยากเห็นหน้าเห็นตาใคร ถ้าอยากเห็นหน้าข้าพเจ้า ให้มาดูเอาเองเถิด จักรพรรดิจีนโกรธ ให้คนไปบอกพม่าว่า เจ้าหลวงคำก่ายน้อยเมืองหมู่ ปางแสนหวิหลวงนี้ เดียวนี้ไปพึ่งเมืองไทยอยุธยา แล้วก็ไม่นิ่งถึงอะไร ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่มีไว้ ทำลายกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ก่อกฎเกณฑ์ใหม่ เป็นผู้ทรยศ แล้ว การกระทำของเจ้าหลวงคำก่ายน้อยนี้ พระเจ้าจักรพรรดิจีนไม่เห็นด้วย กษัตริย์พม่าก็ไม่ยินยอม 2 เมืองจึงจัดทัพ โดยพม่าจัดทัพขึ้นมาข้างหนึ่ง ทัพ ของ พระเจ้าจักรพรรดิจีนจัดลงมาข้างหนึ่ง ลงมารบชนาบเจ้าหลวงคำก่ายน้อย เจ้าหลวงฯ ด้านทานไม่ได้ ค.ศ. 1604 ปีไท่ปิกยี่ เจ้าคำก่ายน้อยออกจาก เมืองแสนหวิ หนีลงไปสู่เมืองไทยอยุธยา

ลูกหลานเจื่อนเครือสายเชื้อเหงือโคลเจ้าหลวงคำตัดฟ้า เป็นอันว่าจบ
ตรงนี้

เมืองแสนหวีไร้เจ้าครองนคร

หลังจากเจ้าคำกายน้อยหนีไปเมืองไทยแล้ว เมืองหมูปางแสนหวีก็ไม่มีผู้ปกครอง ท้าพม่ายกกลับไปแล้ว ท้าพระเจ้าจักรพรรดิจีนก็กลับไปแล้วเช่นกันที่ยังเหลืออยู่คือพวกที่เป็นแม่ทัพที่อยู่ในเมืองต่างไม่ยอมกัน กูแย่งที่กินมึง มึงแย่งที่กินกู รบราฆ่าฟันกันอลเวงเป็นป่าเป็นโจรทุกหนทุกแห่ง เสนาอำมาตย์ทั้งหลายไม่รู้ว่าจะคิดอย่างไร ทางอยุธยาก็ไม่กล้าไป ทางจีนก็ไม่กล้าขึ้นไป จนถึงค.ศ.1606 จึงพากันเตรียมเครื่องบรรณาการไปเข้าเฝ้าพระมหาธรรมราชาเจ้าเมืองอังวะ

พระเจ้ามังตรามหาธรรมราชาจึงจัดเตรียมเครื่องบรรณาการ ลูกช้าง เงินทอง ผ้าแพร ม้า พร้อมด้วยราชทูต นำหนังสือขึ้นไปทูลถึงจักรพรรดิจีนว่า ขณะนี้หน้าฟ้าเมืองไท่ที่อยู่ในอาณาจักรแสนหวีหลวงจัดว่าเป็นเมืองใหญ่หลวง เป็นประตูใหญ่ระหว่างจีนกับพม่า มาบัดนี้ไม่มีผู้ปกครอง จะสมควรทำอย่างไร ใครขอความเห็นจากจักรพรรดิจีน พระเจ้าจักรพรรดิจีนจึงส่งราชสาส์นตอบมาว่า เมืองหมูปางแสนหวีหลวงนี้อยู่ใกล้เมืองอังวะ จะตีหรือซัาก็ไปมาหาสู่กันง่าย หน้าฟ้าเมืองไท่สมควรมีเจ้า ไม่มีไม่ได้ ขนบธรรมเนียมอย่าให้หาย อย่าให้แก่ เจ้าฟ้าหลวงเมืองไท่เป็นเจียนตระกูลเดียวกันทั้งหมด ใครปกครองก็ช่างเถิด ให้เมืองอังวะจัดให้เมืองหมูปางแสนหวีหลวงมีเจ้าขึ้นโดยด่วน พระมหาธรรมราชาพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้เจ้าฟ้าหลวงเสื่อหม่มฟ้าเมืองมิดปกครองหมูปางแสนหวี จึงตรัสว่า อาณาจักรแสนหวีหลวงไม่มีเจ้า แล้วแต่เจ้าฟ้าหลวงเมืองมิดจะพิจารณาเถิด ตัวของท่านเองก็ดี ลูกชายของท่านก็ดี หลานของท่านก็ดี เจียนตระกูลของท่านเมืองใดก็ดี ขอให้พิจารณาจัดให้ไปปกครองอาณาจักรแสนหวีหลวงเถิด

เสือโหลงฟ้า ค.ศ.1605-1644

เจ้าเสือห่มฟ้าเมืองมิดจึงจัดให้โอรสองค์โตของท่านที่ชื่อเจ้าเสือโหลงแจ้ऊँคำให้มาปกครองเมืองแสนหวีหลวง เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงเชิญเสือโหลงมาถึงเมืองในปี ค.ศ. 1606 สถาปนาเป็นเจ้าหลวงเสือโหลงฟ้าครองเมืองหมูปางแสนหวีอยู่ในเวียงสบตาด มเหสีของท่านเป็นน้องหญิงร่วมพ่อแต่ต่างมารดา ส่วนนามเสริมของท่านที่เรียกว่า “แจ้ऊँคำ” นั้น เนื่องจากท่านเคยได้อาศัยอยู่ในแจ้หลวง (เมืองมิด) มาก่อน เวียงที่ท่านครองราชย์อยู่ปัจจุบันนี้พลอยเรียกเวียงแจ้ऊँคำไปด้วย

เจ้าเสือโหลงฟ้ามีโอรส 5 องค์ 1.ขุนอ้ายหลวง (เป็นลูกของมเหสี) 2.ขุนขาววัน (เป็นลูกนางหอห้อง)¹⁰ 3.ขุนหอมเมือง (เป็นลูกนางหอห้อง) 4.ขุนจุ่ม (เป็นลูกนางหอห้อง) 5.ขุนสา่งคำ (เป็นลูกนางลายขา)

ขุนอ้ายหลวงไปขอธิดาจากเจ้าฟ้าหลวงเมืองปาย ซึ่งไปอยู่เมืองพะโค มาเข้าพิธีสมรส มีลูกให้ชื่อว่าขุนก่อคำ หลังจากนั้นขุนอ้ายหลวงจึงไปเยี่ยมเยียนเมืองพะโค ป่วยสิ้นชีวิตที่เมืองพะโค ขุนก่อคำจึงขึ้นมาอยู่เวียงแจ้ऊँคำ

ส่วนขุนหอมเมืองนั้น เจ้าเสือโหลงฟ้าให้ลงไปเรียนความรู้ที่เจ้าเมืองอังวะ ป่วยเสียชีวิตในอังวะในเวลาต่อมา

ขุนขาววันเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก

ส่วนขุนจุ่มนั้น เนื่องจากเมืองกองไม่มีเจ้าครองเมือง เสนาอำมาตย์เมืองกองได้มาขอเงื่อนตระกูลขุนไปเป็นเจ้าเมือง เจ้าเสือโหลงฟ้าจึงให้ขุนจุ่มไปเป็นเจ้าเมืองกอง และได้ไปสิ้นชีวิตที่เมืองกอง

ส่วนขุนนางคำลูกนางลายข้าสมรสกับลูกหญิงของน้องชายพ่อเจ้าขุน
อ่าคำเมืองมิด ไปอยู่ที่เมืองมิด
เจ้าฟ้าเสือโหวงฟ้าครองเมืองได้ 39 ปี สิ้นพระชนม์ ค.ศ. 1644

เสือก่อฟ้า ค.ศ.1644-1650

หลังจากเจ้าเสือโหวงฟ้าสิ้นพระชนม์ไป เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงยกขุนก่อ
คำผู้เป็นหลานของเจ้าเสือโหวงฟ้า สถาปนาเป็นเจ้าเสือก่อฟ้า ขึ้นเป็นเจ้าเมือง
ค.ศ. 1644 เจ้าเสือก่อฟ้าอยู่ในเวียงแจ้ญ ครองเมืองได้ 6 ปี ค.ศ.1650 ก็สิ้น
พระชนม์

เสือหม่ฟ้า ค.ศ.1650-1683

หลังจากเจ้าเสือก่อฟ้าสิ้นพระชนม์ไป เสนาบดีทั้งหลายจึงไปอัญเชิญขุน
นางคำจากเมืองมิดมาเมืองแจ้ญ สถาปนาเป็นเจ้าเสือหม่ฟ้าครองเมืองแสนแจ้ใน
เวียงแจ้ญเมื่อ ค.ศ.1650 นางตื้อจุ่มของท่านเป็นหลานของเจ้าเสือหม่เมืองเมือง
มิด เป็นลูกหญิงของขุนขาววัน สถาปนาเป็นนางหาญฟ้าชั่วคำเอื้อง เจ้าเสือหม่
ฟ้าอยู่เวียงแจ้ญไม่นานก็ย้ายจากเวียงแจ้ญไปอยู่ในเวียงแม่จะหลี่ตุณหนึ่ง แต่ไม่
พอใจจึงย้ายไปอยู่เวียงแจ้ม่วน

ค.ศ.1656 เกิดเหตุอุทกภัยคือน้ำในแม่น้ำต้อนองจนถึงสะดือพระพุทธรเจ้า
แจ้แก้ว

เสือหม่ฟ้าอยู่ในเวียงแจ้ม่วน ยังไม่พอใจจึงคิดหาสถานที่ที่ดีกว่านั้นเพื่อ
สร้างราชธานี ขณะนั้นเมืองจีนมีหมอหลวงคนหนึ่งชื่อ หมิ่นก่งเย่ เนื่องจากไปผัด
ใจกับพระเจ้าจักรพรรดิจีน ๆ จึงขับออกจากเมือง ลงมาอยู่ที่แสนหวีในขณะนั้น

เจ้าเสือหม่นฟ้าจึงให้คนไปเรียกตัวมา เพื่อมาดูสายดินว่าที่ไหนจะเหมาะที่จะตั้งเจ้
ตั้งเวียงให้มีความเจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงเกียรติยศไปในวันข้างหน้า หมอจีนหมื่น
กุ่มเย่ดูแล้วเห็นว่าที่ราบฝ่ายตะวันตกแม่น้ำปางทะลุน้ำตื้นเป็นที่เหมาะสม เจ้าหลวง
เสือหม่นฟ้าจึงไปตั้งเจ้ตั้งเวียงตรงนั้นเรียกว่า เวียงสบปางป๋อง

ค.ศ. 1662 ปีไท เมืองเฮ้า จึงย้ายไปอยู่เวียงสบปางป๋อง เจ้าหลวงเสือ
หม่นฟ้ารู้สึกพอใจมาก จึงประทานรางวัลจำนวนมากแก่หมอหลวงหมื่นกุ่มเย่ แล้ว
พระทานยศให้เป็นเจ้าฟ้าเมืองวันนามว่า เมืองแสนบุญ

เจ้าหลวงเสือหม่นฟ้ามีโอรสองค์หนึ่งเป็นลูกนางหลวงหาญฟ้าชั่วคำเฮือง
ชื่อว่าขุนคำสองฟ้า เจ้าหลวงเสือหม่นฟ้าเป็นเจ้าครองเมือง 33 ปี ค.ศ.1683 จึง
สิ้นพระชนม์

เจ้านางหาญฟ้าชั่วคำเฮือง ค.ศ.1683-1692

หลังจากเจ้าเสือหม่นฟ้าสิ้นพระชนม์แล้วโอรสของท่านขุนคำสองฟ้าอายุยัง
น้อย ยังครองเมืองไม่ได้ พระมารดาเจ้านางหาญฟ้าชั่วคำเฮืองจึงครองเมือง
ตั้งแต่ปี 1683 เพื่อรอเวลาให้โอรสของนางมีอายุสมควร

เจ้านางหาญฟ้าชั่วคำเฮืองกินเมืองได้ 9 ปี ขุนคำสองฟ้าเจริญวัยพอที่จะ
ขึ้นครองเมืองได้

เจ้าคำสองฟ้า ค.ศ.1692-1714

ค.ศ.1692 เจ้านางหาญฟ้าชั่วคำเอียงยกโอรสของนาง ขุนคำสองสถาปนาเป็นเจ้าหลวงคำสองฟ้าเป็นเจ้าครองเมืองต่อไป นางตื้อจุ่ม (อัคมเหสี) ของเจ้าหลวงคำสองฟ้าคือ นางหาญฟ้ามิ่งคำเอียงซึ่งเป็นลูกหญิงของนางจาม-นางวัง (นางจาม-นางวัง เป็นสนมของเจ้าหลวงเสือก่อฟ้าและเป็นลูกสาวของพรองเมืองหลวงหัวสิ่งเวียงคำ)

เจ้าหลวงคำสองฟ้ามีโอรส 4 องค์ ธิดา 1 องค์ คือ 1.ขุนคำเอื้อ เป็นโอรสมเหสีรอง 2.ขุนคำแดง เป็นโอรสมเหสีรอง 3.ขุนคำฮุ่ง โอรสมเหสีรอง 4.ขุนคำลอด เป็นโอรสนางเมืองหน้า 5.นางหน่อแสงบัน เป็นธิดานางหาญฟ้ามิ่งคำเอียง

ขุนคำเอื้อเสียชีวิตตั้งแต่อายุน้อย แต่มีลูกชายคนหนึ่งชื่อฟ้าขุนดี ขุนคำฮุ่งนั้นพระเจ้ามินเยจ่อถินมาขอให้ไปเรียนความรู้ อยู่ในเมืองอังวะ แต่สุขภาพไม่ดีเจ็บป่วยสม่ำเสมอจึงสิ้นชีวิตที่เมืองอังวะ

หลังจากขุนคำฮุ่งสิ้นชีวิตแล้ว เจ้าปู่คำสองฟ้าจึงจัดให้หลานคือเจ้าฟ้าขุนดีไปอยู่กับพระเจ้าสิริมหาสิหสธรรมราชา กษัตริย์พม่า

ค.ศ.1699 พระเจ้าสิริมหาสิหสธรรมราชา ส่งกองทัพไปจัดการบ้านเมืองทางเชียงตุง และกลับคืนมาถึงเมืองอังวะได้ปีกว่า ๆ เกือบถึงสองปี ฟ้าขุนดีจึงบวชเป็นพระ หลังจากนั้นฟ้าขุนดีจึงเดินทางไปไหว้พระพุทธรูปด้านเมืองตะวันออก ซึ่งอยู่เลยเมืองเชียงตุงไป แต่ถูกโจรปล้นเสียชีวิตกลางทางขณะที่ยังเป็นพระภิกษุ

เจ้าปู่เจ้าหลวงคำสองฟ้าได้ข่าวหลานฟ้าขุนดีสิ้นชีวิตแล้ว จึงให้ลูกชาย คือขุนคำลอดซึ่งเป็นลูกนางเมืองหน้า ลงไปอยู่กับพระเจ้าสิริมหาสิหสุธรรมราชา ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลพระราชวังเรียกว่า คำลอดวังมะนา

เจ้าหลวงคำสองฟ้าครองราชย์ห่มปางแสนหวิหลวง 23 ปี ถึง ค.ศ.1714 จึงสิ้นพระชนม์

เจ้าคำหน่อฟ้า ค.ศ.1714-1723

หลังจากเจ้าหลวงคำสองฟ้าสิ้นพระชนม์ไป ลูกเจ้าขุนคำแดงขึ้นครองเมืองสืบแทนเมื่อ ค.ศ.1714 เป็นเจ้าหลวงคำหน่อฟ้า อภิเษกกับน้องหญิงของท่านชื่อนางหน่อแสงบัน ขึ้นครองเมืองพร้อมกัน ค.ศ.1715 เมืองกึ่งม้าคิดขบถ ฝืนบ้านพื้นเมืองปีไท่หลับไก้ จึงจัดทัพไปรบกันที่ปางหินน้ำฟอง ตีกึ่งม้าพ่ายแพ้ ขณะที่เจ้าคำหน่อฟ้าครองเมืองถึงปีขดสันนั้น นางหาญฟ้าหน่อแสงบันซึ่งเป็นมเหสีมีโอรส 2 องค์ องค์โตชื่อว่าขุนคำแดงหรือขุนทุนละและองค์เล็กคือขุนคำฮุ้ง

ค.ศ. 1722 ขุนคำแดงหรือขุนทุนละจัดกองทัพคิดจะเป็นกบฏต่อเจ้าหลวงคำหน่อฟ้า แต่เจ้าหลวงคำหน่อฟ้ารู้ทันเสียก่อนจึงแอบจับกุมขุนคำแดงแล้วประหารชีวิตเสีย

เนื่องจากบุตรชายคนโตของตนถูกประหาร นางจ๋มหลวงหาญฟ้าหน่อแสงบันเสียใจเป็นอันมาก เวลาผ่านไปเกือบหนึ่งปี ในช่วงเดือนสี่ซึ่งเป็นท้ายปีนั้น นางหาญฟ้าหน่อแสงบันกลัดกลุ้มเป็นทุกข์มาก จึงได้ตรัสว่า "คนคนนี้ แม้แต่ลูกของตนเองแท้ ๆ ยังฆ่าได้ลงคอ แคอย่างฉนั้น เขายังทำได้แน่นอน"

ฉะนั้นเมื่อ ค.ศ. 1723 เดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ เวลาเลยเที่ยงคืน นางหาญ
ฟ้าห่อแสงบันจิงแอบใช้คนของนาง¹¹ ไปจับเจ้าคำห่อฟ้าปลงพระชนม์ แล้ว
จุดไฟเผาไว้

นางหาญฟ้าห่อแสงบัน ค.ศ.1723-1737

ค.ศ.1723 นางหาญฟ้าห่อแสงบันขึ้นครองเมือง

ค.ศ.1724 พระเจ้าสิริทระสมหารมราชาธิบดี จัดให้ราชทูตนำหนังสือ
และเครื่องบรรณาการ ผ้าแพร ร่มทอง 12 คัน ร่มขาว 1 คัน นำขึ้นไปมอบให้นาง
จุ่มหลวงหาญฟ้าห่อแสงบัน ในหนังสือนั้นมีความว่า อาณาจักรเมืองแสนหวี
หลวงเวลานี้ น้องฟ้าของเรานางจุ่มหลวงขึ้นครองเมือง เราพี่ฟ้ารู้สึกยินดีมาก
จึงมีของฝากเครื่องบรรณาการมาถวาย แต่ไปในอนาคตเพื่อบ้านเมืองของเราจะ
เจริญเติบโต ขอให้บริหารบ้านเมืองให้ดี

การขึ้นครองเมืองของนางจุ่มหลวงหาญฟ้าห่อแสงบันด้วยการชิงเมือง
นั้น ทำให้ทางหอเป็นเลือดเป็นพิษเป็นไฟ เสนาอำมาตย์บางคนไม่พอใจจึงนำขุน
คำเอื้อง¹² หนีออกไปยังเมืองอังวะ มอบขุนคำเอื้องให้พระเจ้าสิริทระสมหา
รพระราชาธิบดีขอพึ่งบารมีเรียนความรู้อยู่ที่เมืองอังวะ

ขุนคำลอด

ขณะเมื่อเจ้าพ่อเจ้าหลวงคำสองฟ้าส่งตัวให้ลงไปเรียนความรู้ที่เมืองอังวะ
นั้น ขุนคำลอดได้ไปสมสู่หญิงในหอ เมื่อกษัตริย์พม่าทรงทราบความ จึงจัดให้
ทั้งสองคนแต่งงานกัน และแต่งตั้งให้ขุนคำลอดเป็นหัวหน้าทหารเผ่าประตู่วัง พระ
เจ้าสิริทระสมหารมราชาธิบดีเรียกหาขุนคำลอดที่ใด ก็เรียกว่าขุนคำลอดวังมะนา
จึงทำให้ชื่อของขุนคำลอดเป็นที่รู้จักทั่วไปว่าขุนคำลอดวังมะนา ขุนคำลอดมีลูก
ชาย 1 คน ชื่อขุนคำเอื้ออ่อน

ค.ศ. 1723 ขุนคำลอดวังมะนาสิ้นชีวิต เหลือขุนคำเฮืออ่อน 2 แม่ลูก
กษัตริย์พม่าดูแลอยู่

นางจุ่มหลวงหาญฟ้าหน่อแสงบันครองเมืองได้ 14 ปี ค.ศ.1737 สิ้นชีวิต

ขุนคำเฮือง¹³ ค.ศ.1737-1754 คำเฮืองฟ้า

หลังจากนางจุ่มหลวงหาญฟ้าหน่อแสงบันสิ้นชีวิต ไม่มีผู้จะสืบราชสมบัติ
ค.ศ.1738 เสนาจึงเดินทางไปเฝ้าพระเจ้ามังตรา (สิริทะสมหารธรรมราชาธิบดี)
ขอขุนคำเฮือง สถาปนาให้เป็นเจ้าหลวงคำเฮืองฟ้าครองเมืองปางแสนหวีต่อไป

เจ้าหลวงฯ ได้ไปขอลูกหญิงเจ้าฟ้าหลวงเมืองมว นางสีจุงเมืองมาอภิเษก
เจ้าหลวงคำเฮืองฟ้ามีลูกชาย 9 คน ลูกหญิง 5 คน

1. ขุนแสงมังแก (เป็นลูกนางสนม)
2. ขุนคำแดง (เป็นลูกนางสนม)
3. ขุนแสงอ่องทอน (เป็นลูกนางป่านจิ่ง)
4. ขุนแสงยี่ (เป็นลูกนางสนม)
5. ขุนแสงโพ (เป็นลูกนางสนม)
6. ขุนคำवाद (เป็นลูกมเหสี)
7. ขุนคำผุก (เป็นลูกมเหสี)
8. ขุนแสงอู่ (เป็นลูกนางป่านจิ่ง)
9. ขุนแสงมยาอ่อง (เป็นลูกนางป่านจิ่ง)

ลูกหญิง

1. นางคำผอง
2. นางหน่อสร้อยคำมุง
3. นางแสงเครือ
4. นางแสงมอน
5. นางแสงเอี้ยง

ลูกหญิงเหล่านี้เป็นลูกมเหสีทั้งหมด

เจ้าขุนคำวาดมีลูกชาย 2 คน และลูกหญิง 1 คน ลูกชายคนโตชื่อขุนอ้าย ขุนอ้ายนั้นขณะที่รบกับเมืองกึ่งมาได้ถูกจับได้จึงถูกฆ่าที่ปางหินน้ำฟอง ผู้น้องชื่อขุนแสงอ่องทุน ส่วนลูกหญิงชื่อนางก้อนคำผอง เป็นลูกนางฟ้าเชียงเดือน เจ้าขุนคำวาดตายตั้งแต่พ่อยังมีชีวิต

พ่อค้าคนจีนทำลายบ้านเมือง

เมื่อเจ้าหลวงคำเอื้องฟ้าครองเมืองได้ 16 ปี ค.ศ.1753 ชาวจีนบ่อปางจิกกลุ่มหนึ่ง ชาวจีนบ่อปางยุงกลุ่มหนึ่ง ชาวจีนบ่อลากกลุ่มหนึ่ง ชาวจีนบ่อลาววุกกลุ่มหนึ่ง สี่ป้อกลุ่มหนึ่ง เมืองปาดกลุ่มหนึ่ง ต้าแดงกลุ่มหนึ่ง¹⁴ เขาเหล่านี้รวบรวมพรรคพวกและอาวุธ รุกรานบ้านเมืองหน้าฟ้าเมืองไท เป็นโจรปล้นสดมภ์ไปทั่วจนถึงเมืองอังวะ อังวะสันสะเทือน

เจ้าหลวงคำเอื้องฟ้าจึงจัดให้ลูกเจ้าขุนแสงมั่งแกจัดกองทัพหลวงไปรบที่สี่ป้อ เมืองปาด และจัดให้ขุนคำแดงไปรบที่บ่อปางยุงกับบ่อปางจิก ค.ศ. 1754 เดือนยี่แรม 9 ค่ำ ขุนแสงมั่งแกจัดศึกออกจากแสนหวีหลวงลงถึงตอนใต้รวบรวมกำลังพลได้อีก ตอนใต้ตั้งแต่เมืองหนองถึงเมืองตุงและเมืองกึ่ง 3 เมืองนี้ไปจัดกองทัพที่ปางเหมือดนาเพียง กองทัพเจ้าขุนแสงมั่งแกทำลายสี่ป้อได้ชัยชนะตีแตกแล้วจุดไฟเผา ทฬี่ป้อขึ้นไปต้านทานไม่ได้ แตกพ่าย จับเจ้าฟ้าสี่ป้อได้

เวลานั้นนายพลทหารพม่าโก่สั่งไปจัดทัพอังวะขึ้นมาถึงสี่ป้อ ขุนแสงมั่งแกจึงเอาตัวเจ้าฟ้าสี่ป้อมอบให้โก่สั่งไป แล้วกล่าวว่า เมืองเรายุงเหยิงเกินไป เจ้าฟ้าสี่ป้อนี้นี้ไม่รู้จะไว้ที่ไหน ท่านเอาไปไว้ในเมืองอังวะ จงเอาเรื่องนี้ไปทูลพระเจ้าอังวะด้วย โก่สั่งไปคืนลงไปถึงกลางบ่อเจ้าฟ้าสี่ป้อคิดจะหนี นายพลโก่สั่งไปก็ผ่าอกเจ้าฟ้าสี่ป้อถึงแก่ความตาย

เวลานั้นกองทัพเจ้าขุนแสงมั่งแกจึงขึ้นมาจับเจ้าฟ้าเมืองปาด มอบให้โก๋
สิ่งไปที่ปางเหมือดนาเพียง มั่งแกกับโก๋สิ่งไปเห็นกันยังไม่ได้คุยกัน โก๋สิ่งไปว่า
เจ้าฟ้าสี่ป้อคิดหนีที่กลางบ่อ จึงจับตัวไว้และฆ่าทิ้งเสีย ขุนแสงจึงกล่าวกับโก๋สิ่งไป
ว่า จงทูลพระเจ้ามังตราให้ทราบเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมด อย่าบิดเบือน หลังจากนั้น
ข้าจะลงไปตัดสินคดีที่หลัง ระหว่างทางอย่าบังอาจทำอะไร เมืองนี้อ่าขึ้นมา
ข้าพเจ้าจะจัดการให้ดีขึ้นด้วยตัวเอง โก๋สิ่งไปนำเจ้าฟ้าเมืองปาดลงไปเมืองอังวะ
ขุนแสงมั่งแกย้ายจากป้อมปางเหมือดนาเพียง ขึ้นมาอยู่ที่บ้านข้ง บ้านจาม

กล่าวถึงขุนคำแดง ก่อนเดือนยี่แรมเก้าค่ำ ขุนคำแดงจัดทัพออกไปทาง
บ่อปางยุง ปะทะกับกลุ่มโจรจีนที่กัวเวียงซาก ขุนคำแดงสู้จีนไม่ได้ ทัพชาวจีน
ตามมาถึงทรายขาว เจ้าหลวงคำเฮื่องฟ้าจึงจัดกำลังเพิ่มให้ขุนคำแดง และขุน
คำเฮื่องฟ้าจึงนำข้าทาสบริวารย้ายขึ้นไปทางท้องที่น้ำไค้-บ้านกลาง แล้วจึงไปอยู่
ในเมืองแก๊ด¹⁵ หลังจากนั้นจึงเขียนหนังสือไปถึงเจ้ามังแกขอให้จัดทัพขึ้นมาช่วย
ขุนคำแดง ขุนแสงมั่งแกจึงจัดทัพมาช่วยขุนคำแดงรบกับกองทัพทหารจีน จีนสู้ไม่ได้
เสียหายมากมาย แดกพ่ายหนีกระเจิดกระเจิงไป

บ้านเมืองสงบแล้วเจ้าหลวงคำเฮื่องฟ้าจึงออกจากเมืองแก๊ดมาอยู่ปากน้ำ
ปางป่องปิ้ง¹⁶

เจ้าหลวงคำเฮื่องครองราชย์ 17 ปี ค.ศ.1754 สิ้นพระชนม์

เสื่ออัมพำมั่งแก ค.ศ.1754-1762

ขณะเจ้าหลวงคำเฮืองฟ้าสิ้นพระชนม์นั้น ขุนแสงมั่งแกโอรสยังอยู่ใน
สนามรบ เมื่อได้ทราบข่าวว่าเจ้าพ่อสิ้นพระชนม์แล้วจึงจากบ้านข้งบ้านกลาง
เดินทางกลับเมืองแสนหวี หลังจากนั้นได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าเสื่ออัมพำ ค.ศ.
1754 ประกอบพิธีสมรสและพิธีขึ้นครองเมือง มเหสีของท่านก็คือ น้องหญิงของ
ท่านนามว่านางหน่อสร้อยคำมั่ง ซึ่งเป็นลูกสาวของนางจุ่มหลวงเมืองมาว

เล่าเรื่องนายพลโก่งโป

โก่งโปนำเจ้าฟ้าเมืองปาดลงไปถึงอังวะ ขณะอยู่ระหว่างทาง ท้าวมืองสี
ป้อและท้าวมืองปาด ตามลงไปถล่มทัพโก่งโป นำเจ้าฟ้าเมืองปาดคืนไปได้แล้ว
หนีไปที่ดอยละ โก่งโปจึงเขียนหนังสือให้คนนำขึ้นมาถึงขุนแสงมั่งแกที่บ้านข้ง
เล่าเรื่องเจ้าฟ้าเมืองปาดหนีรอดไป รวมทั้งเล่าความอีกว่า ในเมืองอังวะรบราฆ่า
ฟันกัน ท้าวมืองตอนได้ขึ้นมารบกับพระเจ้าอังวะ หลังจากนั้นโก่งโปเดินทาง
ไปถึงไค้ไผ่ อุหม่าง ท้าวมืองปาด สี่ป้อพร้อมทั้งทัพไทละไทหลายที่อยู่ตามมัตตะ
หย่า ไค้ไผ่ อุหม่าง ชายแดนเหล่านั้นสู้รบกับทัพโก่งโป โก่งโปต้านทานไม่ได้
กองทัพแตกกระจัดกระจาย ตัวโก่งโปถูกทหารไทจับได้และฆ่าตาย

เจ้าหลวงเสื่ออัมพำประกอบพิธีนั่งเมือง จัดทัพหน้าฟ้าเมืองไท เพื่อลงไป
ช่วยพระเจ้าอังวะรบกับเมืองตอนใต้ เวลานั้นทัพมืองสีป้อ เมืองปาด ทัพไทละ
ไทหลายร่วมมือกับทัพตะเลง ช่วยกันรบเมืองอังวะ ค.ศ.1750 เมืองอังวะถูกตี
เสียหาย ทัพเจ้าหลวงเสื่ออัมพำมั่งแกคิดจะลงไปช่วยพระเจ้าอังวะ ไปถึงดอยหัว
ช้าง ขณะที่ตั้งป้อมอยู่คนของเจ้ากรุงอังวะนำหนังสือขึ้นมาถึงเสื่ออัมพำความว่า
เดี๋ยวนี้ในเมืองอังวะไม่มีศึกอะไร บ้านเมืองสงบดีแล้ว เจ้าฟ้าเมืองแสนหวีหลวง
ยกทัพใหญ่หลวงมาไม่ต้องลงมาแล้ว ที่หลังค่อยพบกัน กองทัพใหญ่หลวงที่จัด
มานั้นนำกลับไปเสีย ว่าดังนี้ เจ้าเสื่ออัมพำจึงยกกองทัพหน้าฟ้าเมืองไทคืนมา

หลังจากนั้นไม่นานอำมาตย์เมืองอังวะคนหนึ่งพร้อมด้วยทหาร 250 คน พาขุนคำเชื้ออ่อน 2 แม่ลูก (ลูกและเมียขุนคำล่อตวงมะนา) ขึ้นมาพึ่งบุญบารมีเสื้ออุมฟ้า เสื้ออุมฟ้าสร้างบ้านให้อยู่ในวัง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของหอหลวง เจ้าหลวงเสื้ออุมฟ้าจึงทราบความว่า หอคำอังวะแพ้แล้ว พระเจ้าอังวะถูกศึกเมืองดอนได้จับไป

ค.ศ.1756 ทูตพม่ากลุ่มหนึ่งนำหนังสือเจ้ากรุงอังวะ (อ่องเจ๋ยะ มังตรา) มาถึงเจ้าหลวงเสื้ออุมฟ้าว่า สถานการณ์บ้านเมืองอังวะเป็นอันเรียบร้อยแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง ผิดอย่าให้หายทุกอย่างให้ลุ (ขนบธรรมเนียมอย่าให้หาย ประเพณีอย่าให้สูญ) เจ้าฟ้าหลวงเมืองแสนหวีหลวงของจงนำเอาเจ้าฟ้าหน้าฟ้าเมืองไท้ทั้งหลายลงมาพบกันในเมืองรัตนสิงค์ ให้เราพี่น้องได้รู้จักกัน คุณเคยกัน เจ้าหลวงเสื้ออุมฟ้าจึงมีหนังสือไปถึงเจ้าฟ้าทุกเมือง ขอให้มาพบกันในเมืองสบปางป่อง เจ้าฟ้าบางท่านก็เดินทางมาตามคำเชิญ บางท่านก็ไม่ได้เดินทางมา เจ้าหลวงเสื้ออุมฟ้าสอบถามจึงได้ทราบว่า พระเจ้าอ่องเจ๋ยะมังตรามีหนังสือเชิญเจ้าฟ้าให้เดินทางลงไปเมืองรัตนสิงค์ เจ้าฟ้าที่อยู่ไกลได้รับหนังสือเชิญก็เดินทางไปเมืองรัตนสิงค์เสียก่อนแล้ว เจ้าหลวงฯ กล่าวกับเจ้าฟ้าเมืองต่าง ๆ ด้วยความโกรธว่า พระเจ้าอ่องเจ๋ยะมังตราทำเช่นนี้ไม่ถูกต้อง ไม่ทำตามขนบธรรมเนียมของเรา คิดจะเป็นศัตรู จึงเชิญเจ้าฟ้าหลายเมืองไปพบ จะไม่เชื่อใจพระเจ้าอ่องเจ๋ยะมังตราแล้ว บรรณาการต่อไปนี้ก็จะไม่ส่งให้ จะไม่เดินทางไปเข้าเฝ้าอีกต่อไป กล่าวแล้วก็เชิญให้เจ้าฟ้าเดินทางกลับ เจ้าฟ้าทั้งหลายจึงต่างเดินทางกลับบ้านเมืองของตนแล้วเดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าอ่องเจ๋ยะมังตรา

พระเจ้าอ่องเจ๋ยะมังตราส่งคนมาเชิญเจ้าหลวงเสื้ออุมฟ้าถึง 2 ครั้ง 3 ครั้ง เจ้าหลวงฯ ก็ไม่เดินทางลงไปเมืองรัตนสิงค์ เจ้าฟ้าทั้งหลายพากันมาเชิญก็ไม่ยอมเดินทางไปทั้งตอบว่า พวกท่านอยากจะไปเป็นเมืองขึ้นเขาก็ไปเป็นเถิด ไม่ต้องมาเรียกเรา เราไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นเขา ใครมาพูดก็ไม่ฟัง ค.ศ.1757 เสื้ออุมฟ้าจัดศึกลงปราบเมืองล่อจอก นายพลมินจีจ้อมาตั้งรับก็ต้านทานไม่ได้หนีลงไปเมืองรัตนสิงค์ เจ้าเสื้ออุมฟ้าไปรบที่สมล่ายก็ชนะอีก จึงรวบรวมกำลังทัพ

รบลงไปจนถึงเจดีย์สวยจาหยัน เผาบ้านเผาเมืองจนเสียหายหมด พระเจ้าองค์
เจ้ะมังตราจึงส่งกองทัพมาล้อมรบทุกทิศทุกทาง เจ้าเสืออุ่มฟ้าต้านทานไม่ได้
หนีขึ้นมาตั้งป้อมสู้อยู่ที่ปางเหมือดนาเพียง เวลานั้นเป็นเวลาเวลาที่พระเจ้าองค์เจ้ะ-
มังตราเชิญเจ้าฟ้าทั้งหลายไปที่หอคำแล้วกล่าวว่า “เสืออุ่มฟ้าไม่คำนึงถึงขนบ
ธรรมเนียมของอาณาจักรแสนหวีหลวงกับเมืองอังวะที่เคยเป็นเมืองพี่เมืองน้อง
ต่างไม่อิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ขนบธรรมเนียมเก่า ๆ ทำลายสิ้น คำมั่นสัญญา
ก็ฉีกทิ้ง จึงจัดกองทัพลงมาโจมตีบ้านเมืองของเราจนเสียหาย พร้อมทั้งกล่าวว่า
เจ้าฟ้าทั้งหลายจะช่วยเราก็จึงช่วย จะไม่ช่วยก็แล้วแต่พวกท่าน เจ้าฟ้าทั้งหลายจึง
กล่าวว่า พวกเราจะช่วยพระองค์ พระเจ้าองค์เจ้ะมังตราจึงจัดให้นายพลมินจีจ่อ
พร้อมกับเจ้าฟ้าก้อนใต้ จัดทัพขึ้นมารบเจ้าเสืออุ่มฟ้าที่ปางเหมือดนาเพียง รบกัน
ไปเช่นนั้นเป็นเวลานานจนเสบียงอาหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ของทัพเจ้าเสืออุ่มฟ้า
ลดน้อยลง ด้านทานกองทัพอังวะและเจ้าฟ้าทั้งหลายไม่ได้จึงถอยทัพกลับ นาย-
พลมินจีจ่อพร้อมกับเจ้าฟ้าก้อนใต้ตามขึ้นมารบตั้งแต่เมืองกึ่ง ลายข้า เมืองหนอง
เมืองตุง ก้อนใต้ ก้อนกลางเสียหายหมด

เจ้าเสืออุ่มฟ้ามุ่งแกไปพึ่งพี่ฟ้าน้องฟ้าในเมืองจีน

เจ้าเสืออุ่มฟ้ากลับมาถึงเมืองแล้วเรียกพระราชวงศ์เสนาทั้งหลายมาพบ
แล้วกล่าวว่า “สถานการณ์บ้านเมืองของเราไม่ดีแล้ว เจ้าฟ้าก้อนใต้ช่วยอังวะรบ
กับเรา ศึกมานศึกแมงมารุกรานบ้านเมืองของเรา ถ้าเราจะไปขอให้จีนมาช่วยรบ
ประชาชนจะเดือดร้อนมาก พวกเราไปพึ่งพี่ฟ้าน้องฟ้าในเมืองจีน แล้วค่อย
ไตร่ตรองกันอีกครั้งหนึ่ง

เจ้าเสืออุ่มฟ้ามุ่งแกกล่าวเสริมอีกว่า “ถ้าจะทำอีกวิธีหนึ่งก็คือขุนแสงอ่อง
ทอน ขุนคำเปิด ขุนคำแดง ขุนแสงยี่ ขุนแสงโพ ขุนแสงอู่ ขุนแสงมยาอ่อง ถ้าใคร
ไม่ยอมไปเมืองจีนก็จงจัดเครื่องบรรณาการไปเฝ้าพระเจ้าองค์เจ้ะมังตรา ซึ่งก็
คงจะไม่ทำร้ายพวกท่าน ส่วนข้าพเจ้านั้นจะเดินทางไปฝากโน้นของแม่น้ำมว”
ราชวงศ์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า “เจ้าพี่หลวงของเราไปที่ใด พวกข้าพเจ้าก็จะไปด้วย”

ขุนแสงคำเปิดกล่าวว่า ขุนคำเชื้ออ่อน 2 แม่ลูก พร้อมกับอำมาตย์ที่ติดตามมา เป็นคนในหอเมืองอังวะ ให้พวกเขาเอาเครื่องบรรณาการลงไปเฝ้าพระเจ้าองค์เจ้ายะมังตรา เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ทราบก็จะสุขสบายดี ว่าดังนี้ เจ้าหลวงเสื่ออุ้มฟ้าและราชวงศ์ทั้งหลายเห็นด้วย จึงเชิญขุนคำเชื้ออ่อน 2 แม่ลูก พร้อมด้วยอำมาตย์มาบอกความทั้งหมด ซึ่งขุนคำเชื้ออ่อนก็เห็นด้วยจึงเตรียมเครื่องบรรณาการเพื่อนำลงไปเมืองรัตนสิงค์

ค.ศ. 1762 เจ้าหลวงเสื่ออุ้มฟ้าพร้อมกับพระราชวงศ์และเสนาบดีทั้งหลายออกจากเวียงสบปางป่อง เดินทางขึ้นไปอยู่บ้านหินแสงในเขตเมืองกา

ขณะที่เจ้าหลวงเสื่ออุ้มฟ้ามั่งแกอยู่ที่เมืองกานั้นท่านกล่าวว่า ขุนคำเชื้ออ่อนนี้ ข้าพเจ้าไม่ค่อยไว้วางใจเท่าใดนัก เมืองของเรา ๆ ไม่อยู่ ใครจะอยู่ เราไม่บริหาร ใครจะบริหาร จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่เหตุการณ์เกิด ในเมื่อน้องฟ้าทั้งหลายยังอยู่ น้องฟ้าขุนคำแดงสมควรที่จะนำเครื่องบรรณาการลงไปคารวะพระเจ้าองค์เจ้ายะมังตรา เล่าความทุกอย่างให้ท่านทราบ ความผัดน้องฟ้าไม่มีพระเจ้าองค์เจ้ายะมังตราคงจะต้องไตร่ตรองอยู่ ขุนคำแดงจึงนำเครื่องบรรณาการลงไปทางหัวเกี้ยวหัวกองไปขอพึ่งมินต่อหวุ่น เพื่อขอให้เข้าไปเฝ้าพระเจ้ามังตราเมื่อเข้าเฝ้าไม่สมพระทัย เพราะเป็นพระกนิษฐาของพระเจ้าเสื่ออุ้มฟ้า

ส่วนขุนคำเชื้ออ่อนเมื่อเดินทางลงไปเมืองพม่านั้น ได้ไปขอพึ่งมาดหวุ่นจเรหลวง เมื่อได้เข้าเฝ้าพระเจ้าองค์เจ้ายะมังตราได้ทูลว่าเป็นลูกชายคำลอดวังมะนา พระเจ้ามังตราจึงตรัสว่า ข้าจะมอบบ้านเมืองให้เจ้า แต่ขอให้เจ้าอยู่กับข้าที่นี้ก่อน ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ ข้าจะให้มินจีจ่อขึ้นไปครองเมืองไว้ก่อน

ค.ศ. 1763 หวุ่นหลวงมินจีจ่อจึงเตรียมเครื่องใช้เพื่อเดินทางไปครองเมืองเวียงสบปางป่องในตำแหน่งนายอำเภอ¹⁷

ยุคที่เมืองไทเป็นเมืองขึ้นของพม่า

ที่เมืองพม่า พระเจ้าอ่องเจยะมังตราครองราชย์ได้ 8 ปี ค.ศ. 1760 สวรรคตที่เมืองรัตนสิงค์ โอรสนามว่าหม่องล่อก (หน่องต๋อจี) ขึ้นสืบราชสมบัติ ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่แจแก หม่องล่อกมีคำสั่งถึงมินจีจ่อจัดทัพของหน้าฟ้าเมืองไทไปยึดเมืองและทรัพย์สินของเจ้าเสื่ออุมพ์ฟ้ามังแก มินจีจ่อ (มั่งจีจ่อ) จึงจัดทัพขึ้นไปรุกรานถึงมังกะมังกโกเสียหายหมด เจ้าเสื่ออุมพ์ฟ้ามังแกจึงหนีเข้าไปอยู่กับพวกชาวเปาซาน ส่วนมินจีจ่อจัดทัพตั้งอยู่ในเวียงสบปาง

ค.ศ.1762 หลังจากมินจีจ่อยกทัพกลับไปแล้ว เจ้าเสื่ออุมพ์ฟ้ามังแกก็ยังอยู่ที่เปาซานเรียกประชุมเสนาทั้งหลายแล้วกล่าวว่า ขณะนี้เราก็กัมปวยลงจะต้องตายในไม่ช้า จงหาเรากลับไปมังกะมังกโกให้ได้ ไปตายในบ้านในเมือง ในน้ำ ในดินของเราเถิด เสนาอำมาตย์จึงพากันหาเจ้าเสื่ออุมพ์ฟ้ากลับบ้านหิน สันพระชนม์ที่บ้านหินในท้องที่มังกะ

ก่อนสัการะเมืองนั้น เจ้าหลวงเสื่ออุมพ์ฟ้ามังแกให้ขุนคำเฮื่ออ่อนเดินทางไปเฝ้ากษัตริย์พม่า เพื่อทูลความต่าง ๆ ให้ทรงทราบ ขุนคำเฮื่ออ่อนได้รับคำสั่งให้รออยู่ที่เมืองอังวะเป็นเวลานาน หลังจากนั้นเจ้าหลวงเสื่ออุมพ์ฟ้าฯ ก็สั่งให้ขุนคำแดงเดินทางตามลงไปทางหัวเกี้ยว หัวกอง กองตุง เพื่อให้ไปทูลเรื่องต่าง ๆ เช่นกัน แต่เนื่องจากเรื่องที่ขุนคำเฮื่ออ่อนมาเฝ้าพระเจ้าอ่องเจยะยังไม่บรรลุผล แม้เวลาจะล่วงไปปีเศษแล้วก็ตาม จนกระทั่งพระเจ้าอ่องเจยะมังตราสวรรคต หม่องล่อกซึ่งเป็นโอรสขึ้นครองเมืองแทน มาดหฺวุ่นจเรหลวง จึงกล่าวว่า เรื่องของขุนคำเฮื่ออ่อนนี้ อ่องเจยะสั่งไว้ว่าจะมอบบ้านเมืองให้ เวลาล่วงเลยมาจนบัดนี้

หากไม่พยายามก็จะไม่ได้แล้ว ข้าพเจ้าจะช่วยท่าน แต่ขอหลานฟ้าทนต์ทุกชั้นไป ย่องห้วย ท้องที่หมู่บ้านหมากม่วงสามใจมี 8 หมู่บ้าน เจ้าฟ้าย่องห้วยเก็บเงินของข้าพเจ้าไว้ ยังไม่มอบให้ข้าพเจ้านาน 4 ปีแล้ว ข้าพเจ้ายังไม่ทันไปขอคืน ขอให้หลานฟ้าขึ้นไปเก็บภาษีที่หมู่บ้านเหล่านี้ ถ้าได้มาแล้วจงเชิญหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง ก้อนใต้ ก้อนกลาง ลงมาด้วย ข้าพเจ้าคิดจะช่วยแบ่งเบาภาระให้หลานฟ้า หากหลานฟ้าเป็นธุระให้ข้าพเจ้า ภารกิจที่ค้างอยู่ของท่านก็จะง่ายขึ้น ขุนคำเฮื้ออ่อนจึงขึ้นไปหมู่บ้านหมากม่วงสามใจไปเก็บภาษีอยู่ที่นั่น ขุนคำเฮื้ออ่อนได้คุมครองอยู่ร่วมกันได้ 3 เดือน เก็บภาษีได้ครบแล้วจึงให้คนไปเชิญหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง ก้อนใต้ ก้อนกลาง เหิงกอนแสง ก้อนใต้ เมืองหนอง และปู่พรองบ้านโป่งเป็นหัวหน้านำเฒ่าเมืองกินเมืองมาถึงหมู่บ้านหมากม่วงสามใจแล้วเดินทางต่อไปจนถึงอังวะ มอบภาษีเงินทองที่เก็บได้มานั้นให้มาดหฺวันจระ-หลวงทำเป็นดอกหญ้าเงินดอกหญ้าทอง นำขึ้นถวายหม่อมล่อกษัตริย์พม่า ทูลความที่ขุนคำเฮื้ออ่อนมาเฝ้าพระเจ้าอังเจ๊ะ และทรงรับปากว่าจะให้กลับไปครองเมืองแสนหฺวีให้หม่อมล่อกทราบความเป็นมาทั้งหมด หม่อมล่อกรับเอาเครื่องบรรณาการแล้วอนุญาตให้ขุนคำเฮื้ออ่อนเดินทางไปเป็นเจ้าเมืองแสนหฺวี

ขุนแสงคำเฮื้อ¹⁸ ค.ศ. 1761 - 1764

ค.ศ. 1761 เดือน 3 ขึ้น 12 ค่ำ ขุนคำเฮื้ออ่อนได้รับคำสั่งแล้วจึงเดินทางขึ้นไปแสนหฺวีหลวงเป็นเจ้าครองเมืองอยู่ในเวียงสบปางป่อง ทรงได้รับพระนามการครองราชย์ว่า “ขุนแสงคำเฮื้อ”

ในปีเดียวกันนั้นเดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ พระเจ้าหม่อมล่อกมังตรามีคำสั่งให้จัดสินหฺวันขึ้นไปดูแลเมืองทางทิศตะวันออก เช่น เชียงใหม่ เชียงแสน เชียงรุ่ง เชียงตุง ขณะที่จัดสินหฺวันเดินทางมาถึงเมืองนายจึงเขียนหนังสือถึงขุนแสงคำเฮื้อความว่า หลานฟ้าขุนแสงคำเฮื้อจงจัดกำลังทหารจำนวน 2,000 ตามไปเมืองตะวันออกโดยด่วน

เดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ ขุนแสงคำเชื้อจัตกองทหารจำนวน 2,000 ข้ามแม่น้ำคง (แม่น้ำสาละวิน) ไปทันจิตสิ้นห่วนในเวียงเชียงตุง ทัพพม่าและกองทหารไทพักอยู่ที่เมืองตะวันออกจนนานถึง 2 ปี

ค.ศ. 1763 ทหารทั้งหลายจึงพากันเดินทางกลับเมืองอังวะ เดือน 12 ขึ้น 11 ค่ำ เดินทางมาถึงเมืองแลม จิตสิ้นห่วนจึงถามขุนแสงคำเชื้อว่า หลานฟ้าหลวงเมืองแสนหวี เราจะเดินทางกลับอังวะทางไหนดี ขุนแสงคำเชื้อจึงว่า จะเดินทางกลับโดยลัดผ่านดอยวาก็ได้ แต่เนื่องจากกำลังทัพมากมายเช่นนี้ การข้ามแม่น้ำคงจะลำบากสมควรกลับไปทางเมืองตัง กิ่งม้า การข้ามแม่น้ำจะง่ายกว่า จิตสิ้นห่วนเห็นด้วยที่จะเดินทางกลับทางกิ่งม้า

เดือน 12 แรม 10 ค่ำ ไปถึงที่ปางหินปางกู่ (ฝ้าย) ในเขตเมืองตัง พักอยู่ที่ริมน้ำฟอง แล้วก็ข้ามแม่น้ำคง กองทัพไททั้งหลายข้ามแม่น้ำคงมาถึงขุนหลวง บางคนก็กำลังข้ามแม่น้ำคงอยู่ บางคนก็กำลังเตรียมหาบ พวกที่ค้างอยู่ที่สถานที่พักแรมก็มี อาหารการกินก็น้อยไปมากได้แบ่งคนละนิดละหน่อย อด ๆ ยาก ๆ มีโรคภัยไข้เจ็บ เนื่องจากทหารในกองทัพมีจำนวนมากและมาจากที่ต่างกัน จึงยากแก่การควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัย บางพวกไปแย่งข้าวปลาอาหารจากชาวบ้าน ชาวบ้านทนไม่ได้ จึงพากันหนีออกจากบ้านช่อง เวลานั้นเมืองตังกิ่งม้าเสียหายหมด กลายเป็นเมืองร้าง

ขุนจีนเมืองแสนเชียงตู่มารบศึกพม่า

เวลานั้นขุนจีนเมืองแสนเชียงตู่ (ยูนนาน) ได้ทราบข่าวเรื่องทหารในกองทัพพม่าและกองทัพไททำมิดีมิชอบ กดขี่ข่มเหงประชาชน จึงจัดทัพจีนไทไทมากมายลงมารบกับทัพจิตสิ้นห่วน และทัพไท 8 เจ้าฟ้า ทัพพม่าทัพไทเสียหาย

มากมาย เวลานั้นทหารของจิดสีन्हุ่นยังข้ามน้ำไม่พ้น ยังแบ่งเป็น 2 กลุ่ม อยู่คนละฝากของแม่น้ำ ทันใดนั้นทัพจันทพิไทยของขุนเชียงตู่มารบกับทัพของ พม่าจิดสีन्हุ่น

ทหารจีนฆ่าจิดสีन्हุ่นแม่ทัพพม่าตาย

การรบกันทำให้กองทัพของจิดสีन्हุ่นเสียหายมาก ทัพหน้าฟ้าเมืองไท ทั้งหลายก็เสียหายมากเช่นกัน ตัวจิดสีन्हุ่นถูกทัพของเมืองแสนเชียงตู่จับได้ฆ่า ตายที่ฝั่งน้ำนั้น เหลือแต่ขุนเมืองแสนหวี กองทัพจีนไม่ทำลายทัพของขุนคำเฮือ และทัพหน้าฟ้าเมืองไท แต่ให้คนมาเชิญขุนคำเฮือให้ไปพบแม่ทัพเมืองเชียงตู่ เมื่อขุนแสงคำเฮือไปพบ ขุนจีนก็ต้อนรับจัดอาหารเลี้ยงขุนแสงคำเฮือ นำเหล้า นำ เนื้อมาต้อนรับ พร้อมกับกล่าวว่า เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีเอ๋ย ตัวท่านเราไม่ทำอะไร ท่านจงกลับบ้านเมืองของท่านเถิด ขุนจีนใช้วิธีสันติอนุญาตให้กลับบ้าน

ทัพพม่าหนีข้ามแม่น้ำคงมา เมื่อเดือน 3 แรม 5 ค่ำ บรรดาทัพในกองทัพ ของจิดสีन्हุ่นที่ถอยข้ามแม่น้ำคงมาก่อนนั้น บ้างก็มาถึงเมืองตึงกึ่งม้า แม้กระทั่ง ที่นั้นก็ยังถูกทัพจันทพิไทยตามลงมารบจนเสียหาย หลังจากนั้น กองทัพทั้งหลาย ต่างก็กลับบ้านเมืองของตนเอง

ทัพพม่าที่หนีรอดนำความเป็นไปทั้งหมดไปทูลพระเจ้าหม่องล่อกมังตรา ทราบเหตุที่เกิดขึ้นเช่นนั้น เนื่องจากเชื่อคำแนะนำของเจ้าฟ้าแสนหวีผู้ชักชวน

ขุนพม่าจับขุนแสงคำเฮือ

ค.ศ. 1764 เดือน 6 ขึ้น 5 พระเจ้าหม่องล่อกให้คนนำหนังสือมาเชิญ เจ้าฟ้าแสนหวี ขุนแสงคำเฮือลงไปกับคนส่งราชสาสน์ ลงไปถึงกลางบ่อ กองทัพ พม่าคอยที่กลางทาง จับเจ้าฟ้าหลวงขุนแสงคำเฮือใส่ที่จองจำ

เมื่อเดือน 7 ขึ้น 11 ค่ำ ขุนแสงคำเชื้อถูกนำไปถึงเมืองอังวะ หม่อม
ล่อ กษัตริย์พม่าสั่งให้นำเจ้าฟ้าหลวงขุนคำเชื้อไปไว้ในหอ ส่วนพวกที่ติดตาม
ไปนั้น เจ้าห่วนทั้งหลายแยกกันนำไปให้อยู่ 3 คน 1 บ้าน แล้วจัดอาหารให้กิน

เวลาผ่านไปเกือบ 2 เดือน ถึงเดือน 9 ขึ้น 13 ค่ำ กษัตริย์พม่าจึงตรัสว่า
พวกที่เป็นคนของเจ้าฟ้าขุนแสงคำเชื้อจงมอบให้ขุนคำแดงทั้งหมด ให้ขุนคำแดง
เป็นเจ้าฟ้าครองเมืองแสนหวีต่อไป

ส่วนขุนแสงคำเชื้อนั้น ถูกราชทัณฑ์ของพม่าโดยให้ขังเหยียบสันพระ
ชนม์ หลังจากนั้นกษัตริย์พม่าหม่อมล่อก็สวรรคตในปีนั้นเอง

เจ้าหลวงคำสองฟ้า ค.ศ. 1764 - 1766

ค.ศ.1764 เดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ หลังจากพระเจ้าหม่อมล่อมั่งตราสวรรคต
น้องชายของท่านนามว่า หม่อมส่วยสืบราชสมบัติในปีนั้น พระเจ้ามั่งตราองค์ใหม่
ได้มีคำสั่งให้ขุนคำแดงครองเมืองแสนหวี ซึ่งขณะนั้นขุนคำแดงยังอยู่ในเมืองพม่า
ขุนคำแดงจึงเดินทางไปถึงเมืองแสนหวี เมื่อเดือน 11 ขึ้น 6 ค่ำ แล้วสถาปนาตน
เองขึ้นเป็นเจ้าเมืองนามว่า เจ้าหลวงคำสองฟ้า

หลังจากได้ขึ้นครองเมืองแล้ว เจ้าหลวงคำสองฟ้าจึงให้เรียกบรรดาราชา
วงศ์ เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย พร้อมด้วยประชาชนที่ไปกับเสืออัมพ้ามังแกซึ่งไปอยู่
ต่างเมืองนั้น ให้คืนมาเมืองทั้งหมด

ค.ศ.1765 ปีไท่กับจี้ เนื่องจากคำสั่งพระเจ้ามั่งตรามีว่า ให้ขุนแสนหวี
จัดเอาศึก 2,000 ตามไปเมืองตะวันออกด่วน เนื่องจากเมืองเชียงใหม่ เชียงแสน
สิบสองปันนาเหล่านี้คิดขบถ เพื่อจะจัดคนไปเมืองตะวันออกเจ้าหลวงคำสองฟ้า

(ขุนคำแดง) จึงเรียกเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย และราชวงศ์มาประชุมกัน เจ้าหลวงคำสองฟ้าตรัสว่าเจ้าคำเปิด ขุนแสงอ่องทอน ฟีน้องทั้งสอง พร้อมด้วยราชวงศ์ และเสนาอำมาตย์ทั้งหลายได้เห็นพ้องกัน โดยให้ขุนแสงอ่องทอน และขุนแสงมยาอ่อง จัดศึก 2,000 ตามไปกับเจ้าห่วนพม่า ในขณะที่ขุนแสงอ่องทอนและขุนแสงมยาอ่องจึงว่า เรื่องที่พี่ฟ้าของเราสั่งให้พวกข้าพเจ้าจัดศึก 2,000 ตามไปกับเจ้าห่วนนั้นก็ดีอยู่ ถ้าธุระเสร็จเรียบร้อยแล้วชนะมา ถ้าเขามอบเครื่องกำนัลให้แก่ข้าพเจ้าทั้งสอง บางทีพี่ฟ้าหลวงอาจจะอิจฉาวิชาพวกทัพเจ้าทั้งสอง ขุนคำสองฟ้าจึงกล่าวว่าข้างหน้าถ้าธุระเสร็จแล้ว ถ้าเจ้าห่วนให้เครื่องกำนัล เช่น ข้าว ม้า เงิน ทอง เหล่านี้ น้องทั้งสองจงรับเอาเถิด แต่ถ้าให้บ้านเมืองแก่น้องทั้งสอง จงอย่ารับ เมืองของเราพี่น้องนี้ ข้าพเจ้าผู้เป็นพี่ฟ้ายังครองอยู่ สัญญากันเช่นนั้น

ขุนแสงอ่องทอนและขุนแสงมยาอ่องนำศึก 2,000 ตามทัพแต่งจากห่วน¹⁹ ข้ามแม่น้ำคงไปถึงเชียงตุง จึงพากันเข้าไปถึงเชียงใหม่เชียงแสนนานหนึ่งปีกับสองเดือน เมื่อธุระเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงเดินทัพกลับมาถึงเชียงตุง

พวกเขาพากันข้ามแม่น้ำคงลงมาถึงกาลิ²⁰ (เมืองหนอง) เจ้าห่วนหลวงจึงว่า หลานฟ้าเมืองไท้ทั้งหลาย พวกที่ได้จัดศึกตามข้ามาถึงเมืองตะวันออกนี้เป็นอันว่าธุระเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขอให้พวกท่านเจ้าฟ้าทั้งหลายจงลงไปกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าผู้เป็นปู่เป็นพ่อจะทูลให้พระเจ้าทรงทราบ ว่า คนไหนสมควรเป็นแกลเมือง คนไหนสมควรเป็นเจ้าฟ้า ขุนแสงอ่องทอนและขุนแสงมยาอ่องจึงบอกกับเจ้าห่วนหลวงว่า ข้าพเจ้าพี่น้องทั้งสองกับพลศึกเมืองแสนหวีจะขอแยกกับเจ้าห่วนหลวงตรงนี้แล้ว จะไม่ลงไปกับเจ้าห่วนหลวงสู่เมืองอังวะ บ้านเมืองแสนหวีหลวงนั้น เนื่องจากพี่ฟ้าของข้าพเจ้าทั้งสองเป็นผู้มีบุญ จึงได้เป็นเจ้าครองเมือง ขณะนี้ท่านยังมีพระชนม์อยู่ พวกข้าพเจ้าผู้เป็นน้องเป็นเพียงผู้รับหน้าที่ตามคำสั่งของพี่ฟ้าหลวง

เจ้าห่วนพม่าให้ของกำนัล

เจ้าห่วนหลวงจึงว่า พวกท่านสองพี่น้องนี้นิสัยซื่อตรงดีจริง ๆ เดียวนี้ข้าพเจ้าเอ็นดูท่านทั้งสองข้าพเจ้าไม่มีอะไรให้เป็นที่สมเกียรติแก่พวกท่านทั้งสองได้ เจ้าห่วนหลวงพูดกับขุนแสงอ่องทอนว่า มาตัวผู้สีม่วงแก่ (ม้าป้อกำ) ที่ชาวเมืองแลมเขามอบให้มานั้นจัดว่าเป็นม้าดีฝีเท้าเร็ว ฉะนั้นข้าพเจ้าจะมอบม้านี้ให้ขุนแสงอ่องทอน ส่วนดาบสั้นตัวที่ชาวเมืองลือมมอบให้มาด้ามหนึ่งนั้น ข้าพเจ้าจะมอบให้ขุนแสงมยาอ่อง จงเอาไปใช้เถิด ว่าดังนี้

หลังจากที่ได้รับม้ากับดาบแล้วขุนแสงอ่องทอนกับขุนแสงมยาอ่องจึงขอลาเจ้าห่วนหลวง โดยแยกทางกันที่กำลันั้น เมื่อเดินทางมาถึงเมืองหนองกอนได้เขา 2 คนพี่น้องจึงมาลองแข่งม้ากัน ปรากฏว่า ม้าที่แข่งกันทั้งหมดนั้นไม่เท่าเทียมกับม้าของขุนแสงอ่องทอนแม้แต่ตัวเดียว ส่วนดาบสั้นตัวนั้น ครั้งแรกลองเอาฟันไม้ หลังจากนั้นจึงลองเอาไปฟันขาเกียง (เตาไฟที่เป็นเหล็ก 3 ขาตั้ง) เหล็กก็ขาด หลังจากนั้นจึงเลือกเอาปลอกกระสุนที่ไม่ใช่ 3-4 ปลอกมัดติดกันแล้วเอาดาบขุนแสงมยาอ่องฟันดูก็ขาดหมด ได้รู้คุณภาพของม้าและดาบแล้วจึงพากันไปถึงเมืองฟ้าฝ่องฟ้าจึงมาต้อนรับกันอย่างเอิกเกริก ต่อจากนั้นไม่นานเจ้าคำสองฟ้าจึงจัดให้ม้าแข่งขันกับม้าสีแดงของท่าน²¹ ในบรรดาม้าทั้งหมดนั้นมาแข่งกัน 7-8 เมือง แต่สู้ม้าแดงของท่านไม่ได้ หลังจากนั้นจึงเอาม้าขุนแสงอ่องทอนมาแข่งกับม้าแดง แต่สู้ม้าขุนแสงอ่องทอนไม่ได้²² สู้กันแล้วครั้งหนึ่งจนถึง 2-3 ครั้ง สู้ม้าขุนแสงอ่องทอนไม่ได้ เจ้าฟ้าจึงว่า ม้าเรานี้ก่อนนี้เรายังนึกว่ามันเร็วจริง ๆ คิดจะเอาไปมอบให้กษัตริย์พม่า แต่เดี๋ยวนี้รู้สึกว่าเป็นอันด้อยลงไปมาก สู้ม้าขุนแสงอ่องทอนไม่ได้ ขณะนั้นเจ้าฟ้าจึงถามว่า ม้านี้ไปได้ที่ไหนมาขุนแสงอ่องทอนจึงว่า แต่งจากห่วนให้ข้าพเจ้า ว่าดังนี้ เจ้าคำสองฟ้าจึงว่าม้าที่แต่งจากห่วนให้ท่านนี้เร็วกว่าม้าข้าพเจ้า สมควรที่จะเป็นม้าของกษัตริย์พม่า

มากกว่าของเจ้า เราแลกกันเสีย เอามาตัวแดงนี้สำหรับน้องฟ้าเถิด มาป้อกำนี้ เราเอาไปมอบให้กษัตริย์พม่า บางทีเราพี่น้องอาจจะมีความดีความชอบยิ่งขึ้น

ขุนแสงอ่องทอนจึงว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมแลกเนื่องจากแต่งจาห่วนมอบให้ ข้าพเจ้า เจ้าฟ้าหลวงจึงว่าที่ว่าจะแลกนั้นไม่ใช่เพียงแค่นี้ตัวเดียว แม้อีก 10 ตัวก็จะให้อีก แต่ขุนแสงอ่องทอนไม่ยอมแลก เจ้าฟ้าหลวงจึงว่าจะเพิ่มให้ทองคำ จ้อยหนึ่ง เงิน 10 จ้อย ขุนแสงอ่องทอนก็ไม่ยอมแลก เจ้าฟ้าก็จำเป็นต้องเฉยไป เช่นนั้น วันหนึ่งขุนแสงมยาอ่องเอาดาบสันด้าวที่ชาวเมืองลือมอบให้มานั้นให้ เจ้าฟ้าดู เจ้าฟ้าจึงว่าดาบนี้ความคมของมันเป็นเช่นไรว่าดังนี้ ขุนแสงมยาอ่องจึงว่าพี่ฟ้าเราลองเอาเถิด ที่แล้ว ๆ มานั้นปลอกกระสุน 3-4 ปลอก เอามามัดติด กันแล้วฟันดูปลอกกระสุนก็ขาด หลังจากนั้นก็ลองฟันขาเกียงก็ขาดเหมือนกัน เจ้าฟ้าจึงให้คนนำเอาปลอกกระสุน 3 ปลอก มามัดติดกัน แล้วลองฟันดู เป็นอัน ว่าขาดจริง แม้ว่าเอา 4 ปลอกมามัดติดกันแล้วฟันดูก็ขาดเช่นกัน เจ้าฟ้าจึงว่าเราสมควรนำลงไปมอบให้กษัตริย์พม่า จะเอาดาบประดับพลอยของข้าพเจ้าแลกเอา ดาบประดับพลอยของข้าพเจ้านี้เอาทองคำมาประดับด้วยน้ำหนัของมัน 4 ชัน²³ พลอยที่ประดับมีเม็ดใหญ่ 6 เม็ด เม็ดเล็ก 1 จะเหล²⁴ แลกกันแล้วให้น้องฟ้า เอาเก็บไว้ ว่าดังนี้ แต่ขุนแสงมยาอ่องไม่ยอมแลก แม้จะเพิ่มเงินเพิ่มทองก็ไม่ ยอมแลกเช่นกัน เจ้าฟ้าหลวงจึงเรียกเสนาทั้งหลายนมาพูดคุยกัน เจ้าฟ้าจึงว่า ขุนแสงอ่องทอน และขุนแสงมยาอ่อง 2 คนนี้ แม้ว่าข้าพเจ้าขอเอามาเอา ดาบของข้า แลกกับของ 2 ท่านนั้นก็ยังไม่ยอมแลก แม้จะเพิ่มเงินทองก็ไม่ยอม เช่นกัน ถ้าแลกกันดี ๆ ไม่ยอมเห็นที่จะต้องใช้วิธีร้าย

เจ้าหลวงคำสอนฟ้าจึงจัดให้ห้วมาเชียงลมกับสิ่งกลางเมือง²⁵ ไปขอ ทหารจากหัวหาญบ้านโข้งบ้านกลาง จำนวนพล 500 นาย และให้แสงกิ่ง เมือง²⁶ ไปนำทหารอีกจำนวน 500 นาย จากหัวหาญบ้านโด้งบ้านกลางมา โดยด่วนด้วย

หัวม้าเชียงลมกับสิ่งกลางเมืองขี่ม้าออกเดินทางไปกลางดึก ไปถึงลำเสียว ยามตอนเช้าขณะนั้นเขาทั้งสองได้พบกับน้องชายของสิ่งกลางเมือง ซึ่งเดิมเป็นคนแสนแฉ้ายหลังได้เป็นหลานเขยของขุนแสงอ่องทอง แต่ตนเองนั้นย้ายไปอยู่ที่ลำเสียว ขณะพวกเขาทั้งสามพบกัน น้องชายของสิ่งกลางเมืองจึงถามเขาทั้งสองว่ามีเรื่องสำคัญประการใด พี่แอบบอกว่า เครื่องครัวต่าง ๆ พร้อมลูกเมียของท่านที่อยู่ในวังขุนแสงอ่องทองให้รีบย้ายออกจากวังเถิด ว่าดังนี้ และกล่าวอีกว่า ขุนแสงอ่องทองและขุนแสงมยาอ่อง เจ้าฟ้าเคยคิดแลงมั่วแลงดาบ แต่เขา 2 คนไม่ยอม จึงให้ข้าพเจ้าเอาศึก 1,000 จะไปตัดหัวเขาทั้งสอง ว่าแล้วสิ่งกลางเมืองและหัวม้าเชียงลมก็เดินทางเลยลำเสียวไป

น้องชายสิ่งกลางเมืองจึงขึ้นมาเอาครัวเรือน ลูกเมีย เครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้าน ให้ย้ายออกจากวังขุนแสงอ่องทอง แต่เมียไม่เห็นด้วย พูดอย่างไรก็ไม่ฟัง ไม่ยอมย้ายออก จนในที่สุดจำต้องเล่าเหตุผลต่าง ๆ ให้ฟัง กระทั่งข่าวร้ายนั้นรั่วไหลไปถึงหูของขุนแสงอ่องทอง ขุนแสงอ่องทองจึงบอกขุนแสงมยาอ่อง เขาสองคนจึงปรึกษากันว่าจะต้องหนีออก แต่มีคนห้ามปราม ในที่สุดปรึกษาเห็นพ้องกันว่าน่าจะรวบรวมกำลังคนไปตัดพระเศียรเจ้าหลวงคำสองฟ้า แล้วจึงค่อยหนีกัน ขุนแสงอ่องทองและขุนแสงมยาอ่องจึงรวบรวมทหารอาวุธครบมือจำนวน 500 เวลาเลยเที่ยงคืนไปเล็กน้อยก็ไปถึงหอของเจ้าหลวงคำสองฟ้า จับเจ้าหลวงคำสองฟ้าปลงพระชนม์บนหอขึ้นในปี ค.ศ. 1766 ปีไทกัถมด

ช่วงที่เมืองแสนหวิญญาก

หลังจากนั้นขุนสิ่งหลวงเวียงคำ²⁷ จึงเรียกเสนาอำมาตย์ทั้งหลายมาประชุมว่า เดียวนี้ในเมืองของเราเกิดเหตุร้าย แต่เดิมที่พระเจ้ามังตรามอบดาบให้เจ้าฟ้าตัดคอชาวบ้านนั้นเคยมีมาอยู่ แต่ที่เอาดาบมอบให้ชาวบ้านพันคอเจ้าฟ้านั้นไม่เคยได้ยิน บ้านเมืองของเราเสียลูกหลานอยู่ไฉน ข้าพเจ้าไม่อยากจะอยู่แล้ว จึง

เก็บเอาเครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมลูกเมียออกจากบ้านเมืองไป ขุนแสงยี่ ขุนแสง
โพก็ตามไปด้วย

ค.ศ.1767 ปีไทฮ้องเข้า เดือน 3 ขึ้น 9 ค่ำ ขุนแสงอ่องทอน ขุนแสงมยา
อ่อง พร้อมด้วยราชวงศ์ เสนา ประชาชน พากันหนีออกจากเมืองทั้งหมด แสน
หวิกลายเป็นเมืองร้าง

ขุนแสงมยาอ่องและประชาชนส่วนหนึ่งค้างอยู่ที่ท่าปากเมืองแสง

ขุนแสงอ่องทอนหนีขึ้นหาขุนจีน

ส่วนขุนแสงอ่องทอนพร้อมกับบริวาร ขึ้นไปเฝ้าเจ้าเมืองวัน²⁸ แล้วไป
หากลุ่มเจ้าฟ้าเมืองไทไคคง ฉะนั้นเจ้าฟ้าเมืองวัน เจ้าฟ้าเมืองตั้ง-กิ่งม้า เจ้าฟ้า
เมืองซอน เจ้าฟ้าแจฝาง เจ้าฟ้าเมืองมว เขาทั้งหลายจึงมากับขุนแสงอ่องทอน
มาเอาเครื่องใช้ภายในบ้านต่าง ๆ พร้อมกับคนใช้บางส่วนที่ท่าปากเมืองแสง
แล้วขึ้นไปสู่ขุนหลวงเมืองวันสัง (เปาซาน)²⁹ เพื่อให้นำขุนแสงอ่องทอนไปส่งที่
ขุนหลวงเมืองตาสีฟู³⁰ ขุนแสงอ่องทอนพูดว่า เวลานี้หน้าฟ้าเมืองไทหมู่ปาง
แสนหวิเสียหายแล้ว กษัตริย์พม่าเป็นผู้ทำลายกฎของบ้านเมือง จัดทัพมารบเอา
เป็นเมืองขึ้นเขา แค้นนี้ยังไม่พอทัพเมืองอังวะขึ้นมาอยู่ทุกหมู่บ้านทุกเมือง เก็บ
ภาษีอากร เก็บจนเหลือบ่ากว่าแรง ปรับกินปล้นกิน ทรมานลูกเมียเขาคดขี่ข่มเหง
ให้ทาบของจนหาไม่มีเวลาไถ ไร่ไม่มีเวลาทำ ชาวบ้านทั้งหลายอดอยากมาก
พวกข้าพเจ้าอยู่ไม่ได้กินไม่ได้เนื่องจากมันทุกข์ทรมานจริง ๆ จึงพากันหนีขึ้นมา
พึ่งพาอาศัย ขุนหลวงเมืองวันสัง (เปาซาน) ก็จึงพาขึ้นไปมอบให้ขุนเชียงตู่หลวง
เมืองแส ขุนเชียงตู่หลวงเมืองแสได้ทราบเรื่องทุกอย่างแล้ว จึงจัดทัพจันทไท
จำนวน 20,000 ลงถึงเมืองวันสัง รวมกับทัพเมืองไทไคคง ในขณะนั้นเป็นช่วง
เดือนหกข้างขึ้น พวกเขาจึงแบ่งกลุ่มกัน บ้างก็ลงทางหัวเกี้ยวหัวกองบ้านหม้อ
บ้างก็ลงทางเมืองซอน แจฝางถึงดอนอิน เชียงยาง บ้างก็ลงมาทางมังกะมังกโก
บ้างก็ลงมาตามเมืองแมน บ่อผอง

กลุ่มที่ไปทางเมืองแมนนั้น เมื่อ ค.ศ.1770 ปีไทโฮ้งเข้ายามเดือน 6 มาถึงเมืองแมน ตัวขุนแสงอ่องทอนและแม่ทัพว่างจงคิ รวบรวมเอาทหารจำนวน 5,000 ลงมาทางกิ่งม้า เมืองต้ง แล้วข้ามแม่น้ำที่ทำข้ามกุนหลวง

การรบระหว่างกองทัพจีน - ไท และกองทัพพม่า - ไท

หลังจากขุนแสงอ่องทอนและน้องชายขึ้นไปเมืองจีนแล้ว เสนาทั้งหลาย จำนวน 50 พวกกันลงไปเผ่ากษัตริย์พม่า ทูลเรื่องทุกสิ่งทุกอย่าง ต่อจากนั้นไม่นานคนของเจ้าหลวงคำส้องฟ้าจำนวน 600 อาวุธครบมือ ถึงเมืองอังวะ ไปทูลกษัตริย์พม่าว่า บัดนี้ขุนแสงอ่องทอนเขา 2 คนพี่น้องไปเรียกเอากองทัพจีนลงมาทุกทิศทุกทางแล้ว กษัตริย์พม่าจึงจัดให้หุ่่นหลวงมังจีจ้อ หุ่่นหลวงอุเทนบุญญะ จัดทัพ 9,000 ขึ้นมาตั้งป้อมอยู่ที่หญ่่องปางแจ่น³¹

ทหารจีนลงมาทางเมืองซอน แจ้ฝาง มาทางดอนอื่น เชียงยาง น้ำเตา ตีม้า หัวแพก ไปทะเลที่ชั่วหลวง - ชั่วผามาถึงทุ่งราบลุ่มเมืองแสนหวี จึงเข้ารบกับกองทัพพม่าที่ป้อมหญ่่องปางแจ่น หุ่่นหลวงมังจีจ้อก็ออกรับมือ แต่กองทัพพม่าต้านทานไม่ได้ พ่ายแพ้กองทัพจีน-ไท

กองทัพเมืองจีนที่ลงมาทางมังกะมังโก ลงมาถึงน้ำเพียง หัวเซาะ หัวคี่ ไปถึงแจ้จู้ เลยไปทางนาหมบ หนองซาง หุ่่นหลวงอุเทนบุญญะเข้ารบที่เมืองยางอ่อน หุ่่นหลวงอุเทนบุญญะต้านทานไม่ได้เช่นเคย แดกพ่ายไปทางเมืองหยอ กองทัพจีนตีได้เมืองยางอ่อนแล้ว เลยลงไปรบที่หญ่่องปางแจ่นอีก หุ่่นหลวงมังจีจ้อต้านทานไม่ได้ หนีลงไปตั้งป้อมอยู่ที่น้ำหยาว

แล้วหลังจากนั้นก็ไปรบกันที่น้ำแวงด้าบ ท้าพจีน-ไทลงมามากมาย ท้าพพม่า-ไทดอนได้ต้านทานไม่ได้ มังจีจ้อแตกพ่ายหนีลงไป แล้วสั่งชาวบ้านทุก

หมู่บ้าน เครื่องอุปโภคบริโภค อาหารการกิน ม้า ลา วัวไม่ให้เก็บไว้ ที่ทำลายได้ ก็ให้ทำลาย สิ่งที่น่าไปได้ก็ให้นำไป นอกนั้นจุดไฟเผา รวมทั้งบ้านเรือนก็เผาจนหมดสิ้นแล้วก็พากันเดินทางไปถึงเมืองกิ่ง ตั้งป้อมปักหลักอยู่ที่นั่น ส่วนกองทัพจีนที่ตามลงไปข้างหลังนั้นไปทางหมู่บ้านหนองเซาะ แล้วเคลื่อนไปที่แจ้สะ สี่สุง บ้านซาง ต้าแต่ แล้วลัดไปทางกลางบ่อ ขณะนั้นต้นขบวนของกองทัพลงไปถึงบ้านแจ้หวกก็ตั้งค่ายขบวนอยู่ที่หนองเซาะ

ส่วนกลุ่มของขุนแสงอ่องทอง ข้ามแม่น้ำคงที่ท่าข้ามขุนหลวง แล้วยกไปทางบ้านกลางเมืองแกดกลุ่มหนึ่ง และแตกกลุ่มของหวังจงคิขึ้นไปทางห้วยฮกเมืองหยอ ข้างฝ่ายอุเทนบุญญะจัดทัพรบกลางทาง ทำให้ทัพฝ่ายหวังจงคิเสียหายมาก ตัวหวังจงคิก็เสียชีวิตด้วย

ขณะที่กองทัพกำลังรบกันอยู่นั้นทัพข้างฝ่ายเจ้าหลวงคำสองฟ้าตัดเส้นทางส่งเสบียงของทัพจีน แล้วเข้าตีทางด้านหลังของกองทัพขุนแสงอ่องทอง กองทัพของอุเทนบุญญะเข้าชนาบททางด้านหน้าทำให้ทัพของขุนแสงอ่องทองล่าถอยข้ามแม่น้ำคงที่ท่าข้ามตั้งต้นแล้วหนีเข้าไปในดอยล่า

ขุนหลวงกะโดหฺนุ่จึงจัดเอาทัพของ 8 เจ้าฟ้าขึ้นมาจากดแจ้ป่าสาฮองม้ง ถึงสันดอยเมืองมาดอยวอ ไปที่บ้านหมากเมืองแกดแล้วต่อสู้กันทหารจีนต้านทานไม่ได้ หนีตามขุนแสงอ่องทองเข้าดอยล่าไปเช่นกัน ทัพเมืองจีน 2 ทัพ ที่ชนะศึกม้งจีจ้อที่ท่าโป่งนั้น ตามลงไปทางกัวหมากกลาง หนองเพาะ บ้านซาง ข้ามท่าแต่ลงสู่กลางบ่อ บ้างก็ไปที่บ้านแจ้ หวกก็ บ้างก็ยังอยู่ที่หนองเพาะ จนกระทั่งได้ยืมข่าวกองทัพของขุนแสงอ่องทองและหวังจงคิปราชัยจึงไม่กล้าเลยไปที่เมืองหยอ จึงพากันข้ามท่าแต่ ขึ้นไปทางปางหลวงเมืองมู ถึงเมืองเย็นปางว่า ลงไปถึงปางทรายขาว เวลานั้นขุนหลวงอุเทนบุญญะเดินทัพจากห้วยฮกเมืองหยอลงมา ขุนหลวงม้งจีจ้อได้ยืมข่าวก็ยกทัพมาขึ้นมา ค่ะเลหฺนุ่หลวง

จากอั้งวะจัดทัพขึ้นมาพบกันที่เมืองมู พวกกันเข้ารบกับกองทัพเมืองจินที่ปางทรายขาว ทัพเมืองจินด้านทานไม่ได้หนีขึ้นไป พวกพม่าตามไปจนถึงบ่อผองเมืองแมน

จี้ตกายหลวงเทวะนรมังพร้อมกะอะมยอกหฺวุ่นไปจัดทัพมาทางสุมายเมืองกวาง ไปสู่ทุ่งมว ทัพจีนยกออกมาทางแจ้ฝางลงมารบกับทัพของเทวะนรมังและอะมยอกหฺวุ่นไป แม่ทัพพม่าทั้งสองด้านทานไม่ได้ หนีเข้าไปทางเมืองมว เวลาเดียวกันนั้นหฺวุ่นหลวงมั่งจี้จ้อ หฺวุ่นหลวงอุเทนบุญญะ อะเลหฺวุ่น กะโตหฺวุ่น รบกับทัพจีนที่บ่อผองเมืองแมน ศึกพม่าศึกไท่ด้านทานไม่ได้ ถอยมารวมกับจี้ตกายหลวงเทวะนรมังกับอะมยอกหฺวุ่นไปพวกเขารบกันอยู่อย่างนั้น ทหารจีนมั่นกุงยี้จัดกำลังทหาร 30,000 ลงมาเพิ่มอีก กองทัพพม่า-ไท่สู้ไม่ได้หนีกระจัดกระจายไป หฺวุ่นหลวงมั่งจี้จ้อ อุเทนบุญญะหนีลงมาทางน้ำเหลืองมาทางห้วงหัวบ่อ กาแดงจนไปถึงเวียงแสนหรี อะเลหฺวุ่น กะโตหฺวุ่น หนีออกไปทางตีม้า นาสหลวง ข้ามแม่น้ำคงไปถึงเมืองตึง กิ่งม้า ส่วนจี้ตกายหลวงเทวะนรมังและอะมยอกหฺวุ่นไปหนีลงทางล่อหน่อ หางเวียง

แม่ทัพของฝ่ายจีนมั่นกุงยี้ไล่ตามทัพพม่าทัพไท่ไปถึงแสนหรี แล้วตั้งป้อมอยู่ที่หนองอ้าย หนองอ้าย ขึ้นไปจนถึงกุนซุง บ่อเกลือเวียงแดง เวียงนาง และหัวเมืองแจ้อ

ทัพของหฺวุ่นหลวงมั่งจี้จ้อกับหฺวุ่นหลวงอุเทนบุญญะนั้นจัดตั้งป้อมไว้อย่างเข้มแข็งแล้ว นาน ๆ ครั้งก็จัดทัพเข้ารบกับจีน คือหนึ่งวันหนึ่งครั้งบ้าง สองครั้งบ้าง สองสามวันจึงจะจู่โจมครั้งหนึ่งบ้าง ทำการรบแบบยืดเยื้อเป็นเวลาเดือนกว่า จี้ตสินหฺวุ่นหลวงจัดเอาทัพของ 8 เจ้าฟ้าขึ้นไปทางเชียงตุง ถึงสิบสองพันนา ยกออกมาทางเมืองแลม จึงลงมาทางตึงใต้ตึงเหนือ ข้ามที่ท่ากุนหลวง ถึงบ้านมาด เมืองมอนลงมารวมกับกองทัพเวียงสบปาง จี้ตกายหลวงเทวะนรมังและอะมยอกหฺวุ่นไปจากที่ล่อหน่อหางเวียง³² จู่โจมตีตลบหลังกองทัพเมืองจิน รบกันที่สะพาน

แซ่ กองทัพจีนพ่ายแพ้ คะเลหฺวันหลงจากกิ่งม้าข้ามแม่น้ำคงลงมา ชนะปิกซ้าย
ทัพเมืองจีน รบกันที่แจ๊ฮู้ หัวเพิง ทัพเมืองจีนพ่ายแพ้ ทัพในเวียงเท่าที่มีออกมา
รบกับทัพจีนทั้งหมด ตั้งแต่ไม้สูง บ่อเกลือ เวียงนาง เวียงแดง ทัพจีนพ่ายแพ้
จับได้ทหารจีน-ไททั้งหมดจำนวน 1,500 คน ที่เมืองบ่อเกลือ

นายทหารจีนมั่นกุงยี้ต้านทานไม่ได้ นำทัพหนีออกไปทางม้งกะม้งหิน แจ้
เหนือ เมืองโก แล้วเข้าไปในเมืองจีน จิตกายหลวงเทวะนรมังและอะมยอกหฺวันโป้
จัดทัพของเขาทั้งสองขึ้นไปทางล่อหน่อหางเวียง บ้านหม้อ หัวเกี้ยว ส่วนหฺวัน
หลงม้งจีจ้อ หฺวันหลงอุเทนบุญญะ คะเลหฺวันจัดทัพไว้ที่เวียงสบปาง จิตสัน-
หฺวันหลงพร้อมกับทัพ 8 เจ้าฟ้าคืบลงมาเมืองนาย

ค.ศ.1767 นายทหารจีน จางกุงดำ นำทหารม้าจำนวน 100 ลงไปที่นา
หม้อ หัวเกี้ยวแล้วไปพบกับจิตกายหลวงเทวะนรมัง โดยนำคำสั่งของจักรพรรดิ
จีนมาว่า เมืองจีน เมืองพม่าจงเป็นพี่เป็นน้องเหมือนเช่นเดิม ใครอย่าโกรธใคร
จงสงบศึกกันทั้งสองข้าง ถ้าข้างไหนขัดขึ้น ข้างนั้นมีความผิด ทัพจีนทัพพม่า
เป็นอันว่าสงบศึกกัน

หฺวันหลงอุเทนบุญญะเป็นเจ้าเมืองแสนหวี

ค.ศ.1768-1774

ต่อจากนั้นไม่นาน คำสั่งของกษัตริย์พม่ามีว่า ให้กะเลหฺวันลงมาทางเมือง
นาย หฺวันหลงม้งจีจ้อให้ลงมาทางล่อจอก หฺวันหลงอุเทนบุญญะให้อยู่ปก
ครองเมืองแสนหวี สืบมาดังนี้

หฺวันหลงอุเทนบุญญะย้ายจากเวียงสบปางไปอยู่ที่ล่าเสี้ยว

ค.ศ. 1773 ขุนแสงยี่ ขุนแสงโพ ซึ่งหนีตามหัวสิ่งเวียงคำขึ้นไปทาง
ดอยละ สบดุง เมืองแลม เมืองขึ้นพากันกลับมาเมืองหนองกอนได้ ขณะนั้นขุน
แสงโพจึงกล่าวว่า “เนื่องจากข้าพเจ้านอนฝันไม่ดี เราสองคนยกเลิกการเดินทาง
ที่จะคืนสู่เมืองแสนหวิของเราเสียเถิด” แต่ขุนแสงยี่ไม่เห็นด้วย ไม่ยอมยกเลิก
จะไปให้ถึงเวียงล่าเสี้ยวให้ได้ และยังคงกล่าวอีกว่า “ท่านผู้เป็นพ่ออยากจะยกเลิก
ก็จงยกเลิกเถิด” เป็นอันว่าขุนแสงโพเข้าไปในดอยละ แต่ขุนแสงยี่เดินทาง
กลับแสนหวิ³³

ขุนแสงยี่ออกจากเมืองหนอง ไปถึงล่าเสี้ยวเป็นเวลาเลยเที่ยงคืนไปนิด
หนึ่ง จึงไปที่บ้านของคิงหลวงสิ่งกลางเมือง เขาทั้งสองทักทายกันแล้ว คิงหลวง
จึงนำขุนแสงยี่ไปซ่อนตัวไว้ที่ห้วยข้างบ้านมอน

หลังจากนั้นหนึ่งวันสิ่งกลางเมืองจึงไปปรึกษากับจิตแกหลวงสุรินจ่อช่อง
และเสนาอำมาตย์ทั้งหลายเพื่อจะเชิดชูขุนแสงยี่ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแสนหวิ เป็นอัน
ว่าจิตแกหลวงสุรินจ่อช่องก็เห็นดีด้วย พวกเขาคิดจะนำขุนแสงยี่ไปเฝ้ากษัตริย์
พม่า จึงจัดเตรียมเครื่องบรรณาการเพื่อไปเฝ้ากษัตริย์พม่า

ขณะนั้นอุเทนบุญญะซึ่งเป็นผู้ดูแลแสนหวิแอบรู้ว่าขุนแสงยี่แอบซ่อนตัว
อยู่ที่ห้วยข้างบ้านมอน ฉะนั้นคืนหนึ่งจึงจัดคน 100 คน ไปจับตัวขุนแสงยี่ แล้ว
นำตัวไปไว้ที่ล่าเสี้ยว

อุเทนบุญญะประหารขุนแสงยี่ กษัตริย์พม่านำอุเทนบุญญะ

หลังจากได้ตัวขุนแสงยี่มาแล้ว อุเทนบุญญะก็ประหารขุนแสงยี่ จิตแก
หลวงสุรินจ่อช่องเมื่อทราบข่าวก็ไม่เห็นด้วย จึงเดินทางลงไปเมืองอังวะไปเข้า

เผ้ากราบทูลกษัตริย์พม่าว่า “ขุนแสงยีเมืองแสนหรีนี้ เป็นผู้ที่ไม่ยอมตามขุนแสง
อ่องทอนไป ท่านไปกับหัวสิ่งเวียงคำ ออกเมืองไปเฉย ๆ ความจริงไม่มีโทษอะไร
ไม่ลืมนบ้านลืมนเมือง ยังหวังพึ่งบุญบารมีของท่านอยู่ แต่อูเทนบุญญะไม่ชักถาม
จับประหารชีวิตเสีย” กษัตริย์พม่าจึงตรัสว่า “ขุนแสงยีเป็นผู้ดีหวังพึ่งบุญบารมี
ของเราอยู่ ทำไมอูเทนบุญญะจึงประหารชีวิตเขา อูเทนบุญญะก็สมควรถูกลง
โทษให้ตกตายตามกัน” ว่าดังนี้แล้วจึงมีคำสั่งเรียกห่วนหลวงอูเทนบุญญะให้เดิน
ทางมา อังวะ แล้วลงโทษประหารชีวิตเสีย

จ๊อกแสห่วน³⁴ ค.ศ.1774 - 1777

หลังจากขุนแสงยีถูกประหาร อูเทนบุญญะก็ถูกประหารชีวิตเมื่อ ค.ศ.
1774 จ๊อกแสห่วนจึงได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากกษัตริย์พม่าให้ขึ้นไปเป็นห่วนครอง
เมืองแสนหรี เมื่อไปถึงได้บอกแก่ปู่เหิง ปู่ก้าง ปู่แก³⁵ เฒ่าเมืองกินเมืองว่า
“เดี๋ยวนี้กษัตริย์พม่าใช้ให้ข้าพเจ้าขึ้นมาเป็นเจ้าของพวกท่านทั้งหลาย แต่ข้าพเจ้า
จะไม่เหมือนกับอูเทนบุญญะ ฉะนั้นพระราชวงศ์ของเจ้าฟ้าเมืองแสนหรีพร้อมกับ
ข้าทาสบริวารและประชาชนทั้งหลายที่หนีไปอยู่ต่างแดนเช่นที่เมืองจีนนั้น เพื่อไม่
ให้มีความเข้าใจผิดกัน ท่านคงหลวงสิ่งกลางเมืองและพรองเมืองหลวงสิ่งดาเมือง
ท่านทั้งสองจงจัดคนไปเรียกกลับมาเถิด”

ทบทวนเกี่ยวกับเรื่องของขุนคำเฮืออ่อน

ขุนคำเฮืออ่อนที่ไห้ไปเก็บภาษีอากรสำหรับมาดห่วนจเรหลวงที่หมู่บ้าน
หมากม่วงสามใจเมืองย่องห้วยนั้น ขณะนี้ขุนคำเฮืออ่อนอยู่ที่หมู่บ้านดังกล่าว
นั้น ไปได้ภรรยาคนหนึ่งอยู่ร่วมกันได้แค่ 3 เดือนก็จึงเดินทางลงไปเมืองอังวะ
หลังจากนั้นได้รับคำสั่งจากพระเจ้ามังตราให้เป็นเจ้าฟ้าหลวงเมืองแสนหรี และให้
นำกำลังไปกับจิตสิ้นห่วนหลวงเพื่อไปจัดการบ้านเมืองทิศตะวันออก เสร็จแล้วก็

ได้เดินทางกลับคืนมาแสนหวี ต่อมาถูกกษัตริย์พม่าเอาช้างเหยียบสิ้นพระชนม์ ตลอดช่วงระยะเวลานั้น ท่านไม่เคยได้พบภรรยาของท่านซึ่งตั้งครรภ์อีกเลย นางได้คลอดบุตรเป็นชายให้ชื่อว่า ขุนส่วยแข่ง เมื่อขุนส่วยแข่งเติบโตใหญ่ขึ้น มารดาได้เล่าเรื่องขุนคำเชื้ออ่อนผู้เป็นบิดาของลูกให้ฟังว่า ขุนคำเชื้ออ่อนเป็นเจ้าฟ้าหลวงเมืองแสนหวี ถ้าสนใจก็จงขึ้นไปเมืองแสนหวีเถิด³⁶ ว่าดังนี้ ขุนส่วยแข่งจึงชวนเพื่อน ปลอมตัวเป็นพ่อค้าหาบถล่องสบยาทำด้วยดินเผา ซึ่งเป็นของทำจากเมืองปายเดินทางไปขายที่ตลาด ไปพบปู่พรองบ้านโป่งจึงพากันไปหาหัวเหิงกอนแสงแห่งเมืองหนองกอนไต้ พวกเขาจึงพร้อมกันรับเอาขุนส่วยแข่งขี่ม้าไปพร้อมกับคน 30 ไปพบหัวเหิงเปิดแห่งกอนกลางเมืองไทย ขอให้หัวเหิงนำไปหาเมียหวุ่น (นายอำเภอหรือเจ้าเมืองที่พม่าแต่งตั้งมา) ที่เวียงลำเสี้ยว หัวเหิงเปิดจึงพูดว่า “พวกท่านชาวกอนไต้บังอาจทำไป เอาคนที่มาอ้างว่าเป็นเชื้อสายของราชวงศ์แสนหวีเพื่อพวกท่านไม่ได้ยินข่าวหรือก่อนนี้ราชวงศ์แท้ ๆ ที่ชื่อขุนแสงยี่มาหาเมียหวุ่นที่ลำเสี้ยว ตัวเมียหวุ่นนั้นแหละที่ตัดหัวท่านฆ่าตายเสียเปล่า ๆ แล้วนี่ยังจะเอาคนไปให้เมียหวุ่นตัดหัวอีกหรือ ไม่เห็นด้วย จะไม่พาไป” ว่าดังนี้ หัวเหิงกอนแสงกับขุนส่วยแข่งฟังหัวเหิงกล่าวดังนั้นก็รู้สึกกลัวจึงพากันไปนอนที่ศาลาวัด คินนั้นเขาทั้งสองนั่งปรึกษากันก็เห็นว่า ถ้าไปพบเมียหวุ่นการนี้อาจจะเป็นเช่นที่หัวเหิงกล่าวก็ได้ จึงพากันเดินทางกลับไปเมืองหนองกอนไต้ เมื่อเดินทางไปถึงเวียงต้างขาน ก็จัดเสื้อผ้า ม้า อาหาร สำหรับขุนส่วยแข่ง แล้วจัดคนไปส่งถึงเมืองย่องห้วย

ในช่วงนั้นจ๊อกแสหวุ่นจัดคนให้ไปเสาะหาราชวงศ์เพื่อแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมือง หัวสิ่งและอำมาตย์ทั้งหลายหาไม่ได้ ได้ยินข่าวหัวเหิงแห่งกอนไต้ นำลูกชายเจ้าฟ้าหลวงขุนคำเชื้อขึ้นมาถึงกอนกลาง แต่แล้วก็เดินทางกลับเสีย จึงหลวงหัวสิ่งกลางเมือง จึงจัดคนไปเรียกหัวเหิงกอนแสงแห่งกอนไต้พร้อมกับปู่-พรองบ้านโป่งให้ขึ้นมาเพื่อถามความ จึงได้รู้ว่าขุนส่วยแข่งเป็นลูกชายเจ้าฟ้าหลวงคำเชื้อจริง จึงไปบอกจ๊อกแสหวุ่น จ๊อกแสหวุ่นจึงให้พรองเมืองหลวงสิ่งตา

เมืองไปเรียกหัวเหิงหลงแห่งกอนใต้ตอนกลาง เฒ่าเมือง กินเมือง พร้อมกับคน
หนึ่งร่อนนำหนังสือจอกแสดห่วนลงไปยังเจ้าฟ้าหลวงย่องห้วย เพื่อให้เชิญขุนส่วย
แข่ง และต่อจากนั้นให้จัดเครื่องบรรณาการดอกหญ้าเงินดอกหญ้าทองไปเผ้า
กษัตริย์พม่าที่เมืองอังวะ

เกี่ยวกับพระเจ้าที่จะให้ไปครองเมืองแสนหวีนี้ ฝ่ายกษัตริย์พม่าได้ยินข่าว
ว่า จอกแสดห่วนให้คนไปสืบหาราชวงศ์ที่ต่าง ๆ แต่ก็ไม่พบ จึงให้คนไปเชิญเจ้า
ฟ้าเมืองมิดมาพบ พร้อมกับส่งข้อความไปถึงว่าขณะนี้ในเมืองแสนหวีขาดผู้ครอง
เมือง น้องของท่านกิติ ลูกของท่านกิติ หลานของท่านกิติให้ไปเป็นเจ้าเมืองแสน
หวี จงลงมาที่ข้าพเจ้านี้ แล้วข้าพเจ้าจะมีคำสั่งแต่งตั้งให้

เจ้าฟ้าหลวงเมืองมิดจึงให้คนไปเชิญน้องชายของท่านนามว่าขุนส่วยแข่ง
เช่นเดียวกัน ให้เดินทางไปอังวะเพื่อเข้าเผ้ากษัตริย์พม่า กษัตริย์พม่าทรงยินดี
มากคิดจะแต่งตั้งขุนส่วยแข่งแห่งเมืองมิด ให้เป็นเจ้าฟ้าหลวงเมืองแสนหวี

ขณะที่พรองเมืองหลวงสิ่งดาเมืองเดินทางไปถึงเจ้าฟ้าหลวงเมืองย่อง
ห้วยนั้นได้มอบหนังสือของจอกแสดห่วนให้เจ้าฟ้าย่องห้วย พร้อมกับกล่าวว่าราช-
วงศ์เมืองแสนหวีซึ่งเป็นลูกชายเจ้าฟ้าหลวงขุนแสงคำเฮื่อนั้น ขณะนี้อยู่ในเมือง
ของท่าน ดังนั้นพวกข้าพเจ้าจึงมาพบเพื่อแจ้งความให้ทราบ เจ้าฟ้าย่องห้วยจึงจัด
ให้คณะพรองเมืองหลวงฯ พักอยู่ที่หอต่อหม้อแขกเพื่อเสาะหาขุนส่วยแข่ง

เมื่อวันตลาดนัดเวียนมาถึง³⁷ หัวเหิงกอนแสงและปู่พรองบ้านโป่งไป
เสาะหาขุนส่วยแข่งในกาต (ตลาด) จึงได้พบขุนส่วยแข่งและเพื่อนนั่งขายแหนม
อยู่ จะหักทากันก็เกรงขุนส่วยแข่งจะอายจึงกลับไปบอกอำมาตย์หลวงสิ่งดา
เมือง อำมาตย์ฯ จึงให้คนไปซื้อแหนมขุนส่วยแข่งทั้งหมด แล้วบอกว่าให้ตามไป

เอาเงินที่หอแขก ขุนส่วยแข่งจึงให้เพื่อนของตนตามไป ตัวเองแอบซ่อนอยู่
อำมาตย์หลวงจึงว่าคนขายแหนยังมาไม่ครบ ยังขาดอยู่คนหนึ่ง เราจะให้ค่า
แหนยังไม่ได้ ไปเรียกคนนั้นมาก่อน เพื่อนของขุนส่วยแข่งจึงไปเรียกขุนส่วย
แข่งมา อำมาตย์หลวงกล่าวว่าแหนนี้เราจะเอาเปล่า ๆ ไม่ให้ค่าตอบแทนแล้ว
ขุนส่วยแข่งตอบว่า “ขุนเมืองแสนหรือมากินแหนของชาวบ้านย่องห้วยแล้วไม่ให้
เงินเอากินเปล่า ๆ อย่างนี้เราจะบันทึกไว้ อยากกินแหนเราเปล่า ๆ ก็กินเถอะ”
อำมาตย์หลวงจึงพูดว่า “อย่าว่าแต่กินแหนเปล่าเลย ตัวของท่านเองเราก็จะเอา
ไปเปล่า ๆ หัวเหิงกองแสงและพร่องเมืองบ้านโป่งจึงไปทักทายแสดงตนแล้วจับ
มือขุนส่วยแข่ง ทั้งเจ้าทั้งข้าพูดจาปราศรัยกันและปรึกษาหารือกัน³⁸ อยู่ในหอ
แขกนั้นนาน 10 วัน จึงพากันไปเข้าเฝ้ากษัตริย์พม่าทูลเรื่องทุกอย่าง กษัตริย์
พม่ารู้สึกยินดีมากจึงตรัสว่า ดีแล้ว ให้ขุนส่วยแข่งเมืองมิดพักอยู่กับข้าพเจ้าพัก
หนึ่ง แต่ให้ขุนส่วยแข่งแห่งเมืองย่องห้วยไปครองเมืองแสนหวี

เจ้าหลวงดินคำเสื่อห้วยฟ้า

ค.ศ.1777-1801

ค.ศ. 1777 ขุนส่วยแข่งได้รับคำสั่งจากกษัตริย์พม่าแล้ว เดือน 3 ขึ้น
4 ค่ำ จึงเดินทางเข้าไปในเมืองแสนหวี ดังที่ขนบธรรมเนียมมีไว้ เสนาอำมาตย์
และประชาชนทั้งหลายจัดพิธียกขุนส่วยแข่งเป็นเจ้าหลวงนามว่า เจ้าหลวงดินคำ
เสื่อห้วยฟ้า ครองแสนหวี แล้วไปขอธิดาของเจ้าฟ้าหลวงกิ่งม้านามว่า นางหาญ
ฟ้าจุ่มผมเมือง³⁹ มาเป็นนางตือจุ่มของท่าน

วันที่ขึ้นหอนั้น บรรดาหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง ก้างแก่ทั้งหลาย ทั้งเจ้า
ทั้งข้าพร้อมกันมาเข้าเฝ้า มอบม้า ผ้าแพร แผ่นเงิน แผ่นทองให้ เว้นแต่นามล
นาจาน เรียกอย่างไรก็ไม่มา ข้ายังกล่าวหาว่าเจ้าฟ้าเนื้อส้มเรียกพวกเราให้ไป
เป็นข้า เราไม่เห็นดีด้วย คืออยู่อย่างนั้นจนนานปีหนึ่ง

ค.ศ. 1778 เจ้าฟ้าหลวงจึงจัดคองหลวงหัวสิ่งกลางเมืองไปทูลพระเจ้าจันกู มินมังตรา พระเจ้าจันกูมินมังตราจึงว่า ดีแล้ว

หลังจากหัวสิ่งเดินทางกลับเมืองแล้ว กษัตริย์พม่าได้มอบช้าง 3 เชือก และร่มทอง 4 คัน ให้เยลจ่อถิ่นนามานามลนาจาน เพื่อใช้แต่งตั้งเฒ่าเมืองจุนเฮียวเป็นสหายหลวง โดยสหายหลวงได้รับช้าง 2 เชือก และร่มทอง 1 คัน ส่วนช้าง 1 เชือก กับร่มทอง 1 คันนั้น มอบให้เฒ่าเมืองปางเสี้ยวให้อยู่ในตำแหน่งพรองเมืองสิ่งเครือเมือง ทั้งสองคนนี้มีตำแหน่งเท่าเทียมกับอำมาตย์หลวง และได้เป็นผู้ดูแลบริหารบ้านเมืองที่นามลนาจาน โดยให้มีฐานะเป็นเมืองเมืองหนึ่งพร้อมกับเมี้ยวหฺวันเยลจ่อถิ่น⁴⁰ดินแดนของพวกเขาคือกุนหลวง ต้ายาง น้ำป่าตึง ดอยกลาง ปางหมัน กาวหลวง ลงไปถึงกิวาก ไปทะลุกิวหมอกขาว ห้วนนา บ้านโฮ ข้ามน้ำปางมาทางทิศตะวันออก เช่น กุนปอด หนองหลวงตึงฟ้า หาดหลวง หนองยาง ปางกุด ปางกุน ปางเสี้ยว ขึ้นมาสู่ท่าบ้านชาน หาดเตือ หาดเขียว ปางคดนาหลวง ลงไปถึงกิวล่ายู ทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงหมู่บ้านหินยอด 5 หมู่บ้าน เช่น หนองผ้ม น้ำปัน ปางหลอน ปางก้อนคำ ปางมา ข้ามน้ำปางมาทิศใต้คือบ้านฮก ดอยอ่าง ข้ามดอยอ่างมาทิศใต้ลงไปดอยต่างกาด ดอยช้าง กาดโฮ ดอยกิว ฮายฮ่อม เหล่านี้ให้เป็นเขตของเมี้ยวหฺวันเยลจ่อถิ่น สหายหลวง พรองเมืองสิ่งเครือเมืองบริหารไป นามเดิมที่เรียกว่านามลนาจานนั้น ให้เรียกใหม่ว่า เมืองเวียงมล

ที่แรกพวกเขาทำตามคำสั่งของกษัตริย์พม่าโดยดี แต่ภายหลังพวกเขาทำตัวเป็นเสมือนกับคำพังเพยที่ว่า ลูกอ๊อดกลายเป็นเขียดลิมหางยาว⁴¹ ได้เป็นขุนลิมกระบอกปลาสมนั้นไป พวกเขาเหล่านั้นไม่กลัวเจ้า ไม่นับถือเมืองใดเมืองเหนือ ชอบช่องสุขคนร้าย ให้คนของพวกเขาไปเมืองหนองเมืองสุ เมืองจาง บ้านวาบ บ้านโข้ง บ้านจ๋าม ถึงเมืองกึ่ง ลายข้า แอบขโมยวัวควาย พุดจาระรานชาวบ้าน ปรับไหมชาวบ้าน ทำเช่นนี้อยู่เรื่อย ทำให้เมืองต่าง ๆ ทนไม่ไหว บรรดาเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองกึ่ง ลายข้า เมืองนาย เชียงตอง เมืองสุ เมืองจางตอนใต้ทั้งหมด จัดทัพขึ้นมาฆ่าสหายหลวงตายที่บ้านเก่านามล แล้วไปรบกับสิ่งเครือเมือง

ซึ่งอยู่ทิศเหนือของน้ำป่าง ดอยเวียง นาจาน น้ำป่าตึง ดอยกลาง ปางกุน ป่ากุน หลวง ต้ายาง เหล่านี้ถูกเผาเสียหายหมด เป็นอันว่าเมืองเวียงมลเสียหายและตัวเมี้ยวห่วนเยลจ่อถื่นกับสิ่งเครื่องเมืองก็ถูกฆ่าตาย

กองทัพเมืองตอนใต้ทั้งหมดที่มารบกับเมี้ยวห่วนเยลจ่อถื่นจึงพากันข้ามแม่น้ำคงไปทางเมืองปูเมืองเปียง⁴²

พม่านำไทไปรุกรานเมืองไทย

ค.ศ.1781 นายพลมหาชัยมังฆ้องแห่งกองทัพพม่าที่เมืองนาย จัดทัพพม่ากับทัพไท 8 เจ้าฟ้า ข้ามแม่น้ำคงไปรบเชียงใหม่ มีหนังสือให้เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีจัดทัพตามไป เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห่วยฟ้าจัดทัพ 2,000 คน ตามไปทันนายพลพม่าไปรบเมืองเชียงใหม่⁴³ เลยเข้าไปถึงลำปาง ทัพเมืองอยุธยาขึ้นมารบทัพพม่า พม่าต้านทานทัพเมืองอยุธยาไม่ได้ ถอยมาตั้งรับที่เชียงใหม่ รบกันนาน 1 เดือนกับ 5 วัน ทัพเชียงแสน เชียงราย เชียงตุง เป็นขบถ ทัพพม่าสู้ไม่ได้จึงถอยทัพไปตั้งป้อมที่เวียงเชียงตุง นายพลมหาชัยมังฆ้องให้เจ้าเสื่อห่วยฟ้ากลับไปจัดกำลังทัพมาเพิ่มอีก ค.ศ.1782 เจ้าเสื่อห่วยฟ้าเดินทางกลับมาถึงเมืองขณะที่กำลังเร่งจัดทัพอยู่นั้น คำสั่งของกษัตริย์พม่า (พระเจ้าปะดุงมังตรา) มีมาว่าให้เจ้าหลวงเดินทางไปอังวะ ฉะนั้นเรื่องที่จะจัดทัพให้ไปสมทบนายพลมหาชัยมังฆ้องที่เวียงเชียงตุงนั้น เจ้าเสื่อห่วยฟ้าจึงมอบให้หัวเมืองหนองก่องันได้ก้างบ้านวาว เห่งคอกช้าง เฒ่าเมืองเมืองหนิม อำมาตย์ต้องแบ่งจัดทัพไป⁴⁴ ส่วนตัวเจ้าหลวงเสื่อห่วยฟ้าจัดเครื่องบรรณาการดอกหญ้าเงินดอกหญ้าทองลงไปเฝ้ากษัตริย์พม่า เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห่วยฟ้าได้ติดตามพระเจ้าปะดุงมังตราไปซ่อมแซมหนองเมืองมิลิถานาน 5-6 เดือน แล้วหลังจากนั้นได้ตามไปอยู่ในเวียงอมรปุระนานเช่นกัน รวมเวลาทั้งหมดที่เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห่วยฟ้าอยู่กับกษัตริย์พม่านานปีหนึ่งกับ 2 เดือน กษัตริย์พม่าจึงมอบตำแหน่งให้มีหอหลวง 12 หลังเป็นพื้นเดียว ค.ศ. 1783 เจ้าเสื่อห่วยฟ้ากลับถึงเมือง

เจ้าฟ้ามังเณรกับเมืองแสนหวี

ค.ศ. 1784 สิ่งกลางเมือง ไม่ถูกกับเจ้าฟ้ามังเณร จึงไปรวบรวมเครื่องอุปโภคบริโภคและลูกเมียขึ้นมาพึ่งบุญเจ้าฟ้าหลวงแสนหวี เจ้าฟ้าฯ ก็มอบตำแหน่งให้เป็นสิ่งหลวงเจ้า⁴⁵ ค.ศ.1785 เจ้าฟ้ามังเณรจัดทัพมารุกรานป่าสาตังยาน มังห่อ มังโฮ เมืองฮะ เมืองแสง เสียหายหมด บรรดาก่อนกลางทั้งหมดพากันหนีออกจากเมือง กองทัพเจ้าฟ้ามังเณรเผาบ้านเรือนหมู่บ้านบ้านแดนฝ่ายเย แล้วตั้งป้อมไว้ที่นั่น เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห่วยฟ้าจึงให้พรองเมืองหลวงแสงอยู่เมือง และไปหมั่งกะหล่ำ จัดหนุ่มชาวบ้านในเวียงและปริมณฑลจำนวน 700 คนลงไปรบกองทัพมังเณรที่ฝ่ายเย ทัพเมืองมังเณรต้านทานไม่ได้หนีไปตั้งต้นฮูงนากาด

ขณะนั้นเหิงกอนคำกอนได้จัดทัพข้ามแม่น้ำคงไปยึดบ่อฟ้าไปทำลายถึงหัวกิดเวียงปา

อำมาตย์หลวงสิ่งอยู่เมืองและไปหมั่งกะหล่ำข้ามแม่น้ำคงที่ทำข้ามหาดแสงนาฮี ไปทำลายถึงนาพาน เมืองมังเณรเสียหายหมด ชาวบ้านทั้งหลายจึงหนีเข้าเสาหินเสาผา (หนีเข้าไปในป่าในดง)

ค.ศ.1786 ชาวบ้านดอยสะมาย เมืองยาง บ้านจิง เป็นขบถ กองทัพก่อนได้ เมืองกั้ง ลายเข้าไปปราบ พวกขบถจึงหนีออกไปหมู่บ้าน บ้านดอย หัวกุง บ้านยอด บ้านจิง เมืองยาง เหล่านี้ ถูกไฟเผาเสียหายหมด

พม่านำคนไทไปรุกรานเมืองไทยอีก

ค.ศ. 1788 เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห่วยฟ้าได้จัดทัพตามนายพลมหาชัย มังฆ้องแห่งเมืองนายไปรบกับเชียงราย⁴⁶ เชียงแสนถึงกระทั่งเชียงใหม่ เวียงจันทน์ อยู่ธยาส่งกองทัพขึ้นมารบกับพม่า ทัพพม่าทัพไทใหญ่ต้านทานไม่ได้

หนีไปถึงเมืองนาย 8 เจ้าฟ้าก็เดินทางกลับเมืองของตน เลือกว่ายฟ้าเดินทางกลับถึงเมืองในปีนั้น คือ ค.ศ.1788 ครั้นเดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ มีสุริยคราส ทำให้มืดไปทั้งเมือง ปีนั้นเช่นกันชาวบ้านที่ดอยดาวแข็งข้อ เจ้าฟ้าหลวงจึงจัดให้ไปหมั่งกะหล่าขึ้นไปปราบ ค.ศ.1790 ชาวบ้านที่สองแกก็แข็งข้ออีก ค.ศ.1791 ชาวบ้านที่ดอยดาวแข็งข้ออีกครั้งหนึ่ง เจ้าฟ้าหลวงจึงจัดให้ไปหมั่งกะหล่าและไปว่าวอยู่ จัดทัพไปปราบขบถ ขบถดอยดาวและขบถสองแกแพ่ คนของพวกขบถหนีออกไป พวกที่ไปปราบขบถไล่ฆ่าฟันจนถึงน้ำคำ แจ้ล่าน ป่าคำแถบมาหลวง⁴⁷ ทัพที่ยกไปปราบขบถเดินทางกลับมาถึงเมือง ในปีนั้นหอยหลวง 12 หลัง พื้นเดียวของเจ้าหลวงตื่นคำเลือนหายฟ้าที่ก่อสร้างก็เสร็จสมบูรณ์ เลือนหายฟ้าจัดงานฉลองขึ้นหอยใหม่

ค.ศ.1794 ชาวกะฉิ่นแย่งทำไร่ทำนาที่เมืองป้อ เมืองโก ชาวบ้านทั้งหลายจึงลงมากลุมเจ้าฟ้าหลวง เจ้าฟ้าหลวงจึงจัดให้ไปหมั่งกะหล่า สิงดาเมืองคำเดินทางไปทางเมืองแสงแล้วไปรบกับชาวกะฉิ่นที่เมืองป้อเมืองโก พวกกะฉิ่นสู้ไม่ได้ หลังจากปราบกะฉิ่นแล้วก็เดินทางกลับคืนเมืองในปีนั้น

พระอุปราช⁴⁸ ซึ่งจัดทัพอยู่ที่เชียงรุ่ง ถูกทัพเชียงใหม่ เชียงแสนยกมาตี พระอุปราชต้านทานไม่ได้จึงหนีไปอยู่ที่เชียงตุง ทัพเชียงใหม่เชียงแสนไล่ตามมาข้ามแม่น้ำที่ท่าข้ามท่าหลวงเมืองแดน ทำลายเมืองแดนเสียหายหมด นายพลมหาชัยมังฆ้องจัดทัพพม่าทัพไทและทัพ 8 เจ้าฟ้าไปรบกับทัพเชียงใหม่ แต่สู้เชียงใหม่ไม่ได้ หนีกลับมาถึงเมืองนายแล้วจึงเขียนหนังสือทูลเจ้าฟ้าหลวงแสนหวี ให้จัดทัพลงไปช่วยเมืองนายโดยด่วน เจ้าหลวงตื่นคำเลือนหายฟ้าก็จัดทัพลงถึงเมืองนาย นายพลฯ จึงเอาทัพ 8 เจ้าฟ้ามอบให้ไปช่วยที่กองทัพเชียงตุง เวลาเดียวกันนั้นเจ้าฟ้าหลวงสืบสองพันนามหาชนนั้นจัดทัพมารบกับกองทัพเชียงตุง แต่สู้ไม่ได้จึงยกทัพกลับ เจ้าหลวงตื่นคำเลือนหายฟ้าตามไปรบมหาชนนั้นจับได้ทัพของมหาชนนั้น 80 นาย แล้วนำไปมอบให้ยแหน่ห่วนทัพเชียงตุง⁴⁹

ค.ศ.1795 กองทัพเชียงใหม่ เชียงแสน ล้านช้าง อยุธา ขึ้นมารบเมือง ป้อก เมืองกา เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีจัดทัพไปทัพหนึ่ง นายพลยเห่นห่วนทัพหนึ่ง นายพลมหาชัยมังฆ้องทัพหนึ่ง รวมกันไปรบกับกองทัพเมืองวันออกจนมีชัยแล้ว ตามไปรบถึงกระทั่งเมืองพยาก เวียงจันทน์ (ริมน้ำโขง) ตั้งป้อมอยู่ริมน้ำแม่โขง ขอเครื่องบรรณาการจากเมืองเวียงจันทน์ได้ แล้วก็กลับมาที่เชียงตุงนำมามอบให้ พระมหาอุปราชานำไปถวายกษัตริย์พม่า เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อหว่ายฟ้าตาม มหาชัยมังฆ้องไปถึงเมืองนาย แล้วจึงเดินทางกลับ

เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อหว่ายฟ้าเจ้าเมืองแสนหวีหลวงมีโอรส 7 องค์ ธิดา 8 องค์ โอรส คือ 1.ขุนแสงเรือง (เป็นลูกนางเมืองย่องหว่ายที่ตามขึ้นมา) 2.ขุนแสงคำขอด (เป็นลูกนางหน่ออยู่เมืองเย็น) 3.ขุนหน่อเมือง (เป็นลูกนางเชียงแสน) 4.ขุนคำแดง (เป็นลูกนางจุมหาญฟ้ามิ่งผมเมือง) 5.ขุนแสงคำปาก (ลูกนางทอนลา) 6.ขุนแสงคำหนั้น (ลูกนางกอย) 7.ขุนแสงหน่อฟ้า (ลูกนางเชียงแสน)

ธิดาคือ 1.นางแสนจันดา (ลูกนางจุมหาญฟ้ามิ่งผมเมือง) 2.นางแสงจันตี (ลูกนางจุมหาญฟ้ามิ่งผมเมือง) 3.นางเย่คำ (ลูกนางเมืองย่องหว่ายที่ตามขึ้นมา) 4.นางแสงยิง (ลูกนางเชียงแสน) 5.นางแสงไทย (ลูกนางหว่างแจ้) 6.นางแสงมอน (ลูกนางหว่างแจ้) 7.นางแสงก้อน (ลูกนางหว่างแจ้) 8.นางแสงอุ่น (ลูกนางเชียงแสน)

เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อหว่ายฟ้าครองเมือง 24 ปี เมื่อ ค.ศ. 1801 ก็สิ้นพระชนม์⁵⁰

เสื่อก่อฟ้า ค.ศ.1801-1815

ค.ศ.1801 หลังจากเจ้าหลวงตื่นคำเสื่อหว่ายฟ้าสิ้นพระชนม์ ขุนแสงเรือง โอรสองค์โตขึ้นครองราชย์และมีนามการครองราชย์ว่าเจ้าหลวงตื่นคำเสื่อก่อฟ้าและ

ยกน้องหญิงของท่านนางแสงจันตีเป็นตือจุ่ม (มเหสี) นามว่านางหาญฟ้าจุ่มแสงเมือง เข้าพิธีอภิเษกและขึ้นครองเมืองพร้อมกัน หลังจากนั้นเจ้าหลวงตีนคำเสือก่อฟ้ายกน้องหญิงของท่านซึ่งมาจากเมืองย่องห้วยด้วยกันที่ชื่อนางเย่คำถวายกษัตริย์พม่า และยกนางแสงจันตาให้รัชทายาทเมืองพม่า นางแสงอุ้มยกให้เจ้าปะคาน

กองทัพเมืองวันออกมารุกราน

ค.ศ.1805 ขุนเมืองวันออก เวียงจันทน์ เชียงใหม่ เชียงราย พายัก มังเลิน สิบสองพันนา ร่วมกันจัดกองทัพขึ้นมามีลายนเมืองบ่อก เมืองกา แล้วไปรบกับกองทัพเชียงตุง ขณะที่รบกันอยู่นั้น เจ้าฟ้าเชียงตุงและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจัดเอาทรัพย์สินมีค่าในครัวเรือน พร้อมข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภค หนีไปทางสิบสองพันนา แล้ววกไปทางเวียงจันทน์

ในขณะนั้นเนื่องจากกองทัพพม่าที่เมืองนายให้นายพลมหาชัยมังฆ้องไปเชียงตุง เจ้าหลวงตีนคำเสือก่อฟ้าก็ได้จัดกองทัพขึ้นไปเชียงตุงด้วย เมื่อทัพเมืองวันออกไปรบกับเชียงตุง กองทัพไทกับพม่าจึงร่วมกันดำนทานไว้ ทำให้ทัพเมืองวันออกถอยหนีไป ข้างฝ่ายทัพพม่าทัพไทไล่ตามไปถึงเมืองโตน เมืองสาต เชียงใหม่ ขณะนั้นกองทัพเมืองล้านช้างและอยุธยามาดำนทานไว้ ทำให้ทัพพม่าทัพไทถอยหนีกลับไปเชียงตุง

ต่อจากนั้นไม่นาน เจ้าหลวงตีนคำเสือก่อฟ้าตามนายพลมหาชัยมังฆ้องไปถึงเมืองนาย กษัตริย์พม่าจัดให้หุ่นหลวงมังจืชากต่อเสไปประจำกองทัพพม่าที่เมืองนาย ส่วนนายพลมหาชัยมังฆ้องนั้นให้ลงไปอังวะ เจ้าหลวงตีนคำเสือก่อฟ้าก็เดินทางกลับเมืองแสนหวี

เวลานั้นพ่อค้าชาวจีนชื่อ ลาวมา ลาวจาง ลาวซื่อ ลาวย่าง ลาวลู่ นำคน 3,000 ลงมาเมืองไท่ ข้ามท่าข้ามที่กุนหลวงกลางเมืองแล้วเดินทางไปถึงหมู่บ้านบ้านแจ็กลือ เวลานั้นเจ้าฟ้าน้ำคกนามว่า คำปัญญา ไซ้คนของท่านคือขุนแสงแก้วคำหุบิด และไปปัญญาหาญหัวเกตุ เดินทางขึ้นมาทางเมืองหนองก้อนใต้ คนของเจ้าฟ้าน้ำคกเข้าปล้นพ่อค้าจีนที่กาสิือ พ่อค้าชาวจีนเสียหายมากมาย เจ้าหลวงเสือกอ้าไม่ให้เกิดปล้นนี้รู้ไปถึงกษัตริย์พม่า จึงให้คนไปสะสางและชดใช้เงินให้พ่อค้าจีน 700 จ้อย พวกจีนจึงยอมยุติเรื่อง

กองทัพเมืองวันออกมอล้อมกองทัพไท่กองทัพพม่า

ค.ศ.1807 เองแซ่หฺวุ่นไปหม่องมาและไปมหาเหน่เมียวยกกองทัพขึ้นมาทางล๊อกจอกถึงเมืองออกด ข้ามแม่น้ำคกที่ท่าแสนยอดแสนมองเดินทางไปถึงเชียงตุง ขณะนั้นกองทัพเมืองวันออกมารบกับเชียงตุง จึงทำหนังสือถึงหฺวุ่นหลวงมั่งจิซาคต่อเส ผู้คุมกองทัพพม่าที่เมืองนาย หฺวุ่นหลวงจึงจัดกองทัพ 8 เจ้าฟ้าตั้งแต่เมืองมิด เมืองดง บ้านหม้อ หัวเกี้ยว พวกกันข้ามแม่น้ำคกไป ข้างฝ่ายเมืองแสนหฺวี่จัดให้กิงหลวงสิ่งตั้นคำ สิ่งอุ้เมืองเปียงและสิ่งเตงจัดทัพข้ามแม่น้ำคกไปถึงเชียงตุง ร่วมกันไปรบกองทัพเมืองวันออก รบกันไปนานเข้าสู่สุดท้ายทัพเมืองวันออกถอยไป

กิงหลวงสิ่งตั้นคำนำทัพจำนวน 1,000 คน พร้อมด้วยกองทัพของไปมหาเหน่เมียวอีกทัพหนึ่งเผ่าเมืองเชียงตุงไว้ สิ่งอุ้เมืองเปียงนำกำลังจำนวน 1,000 ขึ้นไปตั้งมั่นอยู่ที่ท่าข้ามเมืองออก เองแซ่หฺวุ่นไปหม่องมาและน้องชายของเขาตั้งมั่นที่ท่าข้ามแสนยอดแสนมอง

เนื่องจากกิงหลวงสิ่งตั้นคำมีเสื้อผ้าและอาวุธยุทโธปกรณ์น้อยมาก จึงเดินทางไปหาหฺวุ่นหลวงซาคต่อเสที่เมืองนาย ซึ่งก็ได้รับปันของทุกสิ่งทุกอย่างที่

ต้องการ แต่คิงหลวงสิ่งดังคำไม่ได้เดินทางกลับไปที่ยังคง เนื่องจากได้รับคำสั่งของหุ่หลวงที่เมืองนาย ให้ไปรักษาการณ์ที่ล่าเหย่ สายเมือง ตำมอน มังเลน ทั้งทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของแม่น้ำคง ต่อจากนั้นไม่นาน เองเซ่หุ่ไปหม่อมมาและน้องชายก็จัดกำลังแอบหนีไป ไปมหาเห่นเมียวก็จัดทัพหนีออกจากเชียงตุงเช่นเดียวกัน ข้ามที่ท่าข้ามนาเดื่อ ถึงกาลีแล้วเดินทางต่อไปเชียงลม ข้ามแม่น้ำปางไปถึงทรายขาวแล้วเดินทางออกไปทางม้าหล่าง นาดี ไปสู่หัวหนองแมงจ่อ แล้วเดินทางไปทางทิศเหนือของลายข้า ซึ่งอยู่ทางทิศใต้เมืองกึ่ง

เรื่องที่พวกเขาแอบหนีนี้ หุ่หลวงกองทัพมาเมืองนายได้ทราบข่าว จึงจัดทัพ 8 เจ้าฟ้า ทัพเมืองมิด เมืองดง บ้านหม้อ หัวเกี้ยว ซึ่งเป็นพวกที่ตั้งมั่นอยู่ที่ท่าข้ามแม่น้ำคง กับคิงหลวงสิ่งดังคำ ลงไปแวด (ยกทัพไปล้อม) รบกับไปมหาเห่นเมียวถึงเมืองล่อจอก กองทัพมหาเห่นเมียวแตกไป ตัวไปมหาเห่นเมียวหนีเข้าเมืองพม่า หลังจากนั้นทัพเจ้าฟ้าทั้งหลายจึงเดินทางไปที่เมืองนาย นายพลพม่าซึ่งเรียกว่าหุ่หลวง ก็อนุญาตให้กลับบ้านกลับเมืองได้

ขุนสิบสองพันนาเข้าเฝ้าพระเจ้ามังตรา

ขณะที่ทัพเมืองวันออกกับทัพพม่าทัพไทกำลังรบกันอยู่นั้น อำมาตย์หลวงสิบสองพันนา พยาก เมืองเลนปรึกษาหารือกันจัดเตรียมเครื่องบรรณาการเดินทางมาทางเมืองแลม เมืองง่า ปางซาง ถึงเมืองออก ขึ้นมาถึงเจ้าหลวงเสือก่อฟ้าเมืองแสนหวี แล้วทูลว่า เจ้าฟ้าหลวงเมืองสิบสองพันนา มหาชนนั้น ขอเคารพนอบน้อม จัดเครื่องบรรณาการให้ข้าพเจ้า ผู้เป็นอำมาตย์สิบสองพันนา นามว่า "สามแปงหนี" มาพึ่งเจ้าฟ้าหลวงแสนหวี เพื่อให้เข้าไปเฝ้ากษัตริย์พม่า ว่าดังนี้ เจ้าเสือก่อฟ้าจึงนำอำมาตย์สามแปงหนีลงไปเมืองอังวะ

หลังจากเจ้าฟ้าหลวงออกจากเมืองแล้ว พ่อค้าชาวจีนที่ซื้อลาวลีลาว่างเป็นหัวหน้านำขบวนมัลลอ 3,500 ตัว ลงมาข้ามที่ทำข้ามกึ่งหลวงแล้วเดินทางไปทางเมืองหอยและเมืองแฮด ข้างฝ่ายเมืองแสนหรีจึงจัดกำลังคน 500 ลงไปส่งพ่อค้าจีนให้พ้นเขตแดน โดยไปส่งถึงหนองควาย ขณะนั้นหัวหน้าโจรคือไปปัญญาหาญหัวกับโป้แสงแก้วคำหุบิต พวกเขามีจำนวน 300 - 400 คน ปล้นพ่อค้าจีนที่หนองควาย ทำให้ขบวนมัลลอจำนวน 3,500 ตัวของพ่อค้าชาวจีนเสียหายหมด

ขณะที่เจ้าหลวงตื่นคำเสือก่อฟ้าอำมาตย์หลวงเมืองสิบสองพันทลงไปถึงเมืองอังวะเพื่อนำเครื่องบรรณาการไปถวายกษัตริย์พม่าและยังพักอยู่ในเมืองอังวะนั้น ไม่นานเท่าใดพ่อค้าชาวจีน ลาวลีและลาวย่างก็ลงไปทูลกษัตริย์พม่าเล่าเรื่องที่โจรปล้นพวกเขาที่หนองควาย แล้วรอฟังผลอยู่ที่เมืองพม่า ในขณะที่เดียวกันนั้น จิตแกหม่องป้าเลแห่ง แม่ทัพพม่าเมืองนายก็ลงไปทูลกษัตริย์พม่าว่า จนกระทั่งบัดนี้ ท้าพเชียงใหม่ เชียงแสน ล้านช้าง เมืองไทย ก็ยังมารบที่เชียงตุงอยู่ ที่อำมาตย์สิบสองพันทนำเครื่องบรรณาการมานี้ ไม่ถูกต้อง คงเป็นอุบายเจ้าเมืองแสนหรี กษัตริย์พม่าจึงมีคำสั่งว่า เครื่องบรรณาการของพวกท่าน ให้เป็นของส่วนรวมเสีย ตัวเขา 2 คนนี้ก็จงเอาใส่คุกไว้ เดือน 5 ขึ้น 2 ค่ำ เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าและอำมาตย์สามแปงหนีถูกจับขังอยู่ในพม่า ส่วนชาวบ้านที่ตามไปนั้น เสนาอำมาตย์พม่าจับแยกย้ายขังไว้

กรณีโจรปล้นพ่อค้าชาวจีนที่หนองควายนั้น กษัตริย์พม่าจัดให้ปิ่นหวุ่น จัดกองทัพ 3,000 ขึ้นมาทางล่อจอก มาทางลายช้า ไปทางเมืองกึ่ง น้ำลันเมืองเครือ ถึงปางเซาะเมืองห้วย ปิ่นหวุ่นให้คนนำหนังสือไปเชิญจิตแกเยของเตหว่า ฟ้าขุนคำแดง พรองเมืองหลวงสิ่งเครือเมือง วรีต่อคำมอนเมือง อำมาตย์สิ่งกางแจ้ ทั้งหมดนี้ให้มากับคนถือหนังสือ พวกเขาพากันเดินทางมาถึงปางเซาะเมืองห้วย พวกเขาถูกซักถามและรับทราบจากปิ่นหวุ่นว่า เรื่องทรัพย์สินของ

พ่อค้าชาวจีนซึ่งถูกปล้นที่หนองควายนั่น กษัตริย์พม่ามีคำสั่งให้เมืองแสนหวี
ชดใช้ครบถ้วน จึงให้คนไปเรียกเผ่าเมืองหนองพะอะ หนองบอนมาพบ เมื่อมาถึง
ก็จับใส่คุก แล้วหลังจากนั้นจึงไปจับจิตแก่เย่ของเตหว่า ฟ้าซุนคำแดง สิ่งเครือ
เมือง วรืต่อคำมอนเมืองใส่คุกอีก ปิ่ย่นหฺวุ่นให้แสนหวีแบ่งสัดส่วนกันชดใช้ตาม
เขตต่าง ๆ ดังนี้

หัวควายผาแต โกก้าง กุณหलगกลางเมือง เมืองแฮด เมืองหยอ ล่า
เสี้ยว แอกลาย ปริมณฑลเมือง รวมทั้งผู้ครองเวียง หัวเหิง เผ่าเมือง กินเมือง
เป็นจำนวน 550 จ้อย และหนองบอน หนองควาย หนองพะอะจัดเงินชดใช้
จำนวน 300 จ้อย รวมเป็น 850 จ้อย

หัวหน้าโจรไปปัญหาหาญหัวเกตุก็ถูกจับ แต่ไปแสงแก้วคำหูปิดหนี
ออกไปทางนาบอน กาลือ เนื่องจากมีโรคประจำตัวจึงไปตายที่นาบอน คนของ
ปิ่ย่นหฺวุ่นไล่ตามไป เห็นแต่ศพของคำหูปิด จึงตัดหัวนำไปให้ปิ่ย่นหฺวุ่น ปิ่ย่นหฺวุ่น
จึงปล่อยจิตแก่เย่ของเตหว่าพร้อมกับซุนคำแดงและคนรับใช้ทั้งหมด ให้กลับไป
บ้านเมืองของตน ส่วนตัวไปปัญหาหาญหัวเกตุนั้น ปิ่ย่นหฺวุ่นนำตัวไปที่ป้อม
เมืองนายเพื่อซักถาม จึงรับสารภาพว่า ที่ปล้นจิ้นครั้งนี้ไม่ใช่ข้าพเจ้าคนเดียว
คนหมู่บ้านตันฮุง นากาด หนองคำ ต้าวินนอง เมืองแฮด ฝ่ายตัน ลากยาย หัวม้า
แสงซิ่น ไปอ้อม ไปก่อนแสง ไปลาวกว้างก็รวมด้วย ของที่ปล้นได้มานี้ พวกข้าพเจ้า
ได้ให้ส่วนแบ่งกับไปคำกึ่งเมือง ไปแสงแก้วคำเมืองแฮด ไปสิ่งเมืองหยอ โดย
พวกเขาเหล่านี้ได้ส่วนแบ่งเป็นเงินคนละ 5 จ้อย ทองคำชิ้นหนึ่ง รวมกับผ้าด้วย
เจ้าปิ่ย่นหฺวุ่นจึงว่า “มึงพูดตรง ๆ เช่นนี้ดีแล้ว กูจะปล่อยมึงเป็นอิสระ”

สถานการณ์ในเมืองอังวะ พระเจ้าพม่าปล่อยตัวเจ้าฟ้าแสนหวีให้กลับ
บ้านเมือง แต่ส่วนอำมาตย์สามแบ่งหนีให้อยู่ในคุกต่อไป

ค.ศ.1808 ขณะที่เจ้าฟ้าทั้งหลายไปเสวยภาชีที่ป้อมพม่าที่เมืองนายนัน เจ้าหลวงตื่นคำเสือก่อฟ้าก็ได้ร่วมเดินทางไปด้วย ภาชีต่าง ๆ นั้นเจ้าหลวงฯ ได้เสียให้พม่าเป็นจำนวนเงิน 170,000 จ้าต จนครบจึงเดินทางกลับเมือง

ขณะที่เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าออกเดินทางไปในั้น ในเมืองก็มีเหตุการณ์เกิดขึ้นคือศรีราชาสงครามต์ โมกองห่วนกับส่วยหล่านไปจัดทัพจำนวน 5,000 ไปถึงเมืองออก ข้างฝ่ายนายพลเยของจิดูกับจิดักส่วยต้องแล้ดวอยจ้อ จัดทัพจำนวน 5,000 เช่นกันไปเมืองแสนหวี นายพลเยของจิดูสั่งให้จิดักส่วยต้องแล้ดวอยจ้อพักอยู่ที่แสนหวี ตัวเขายกทัพกลับบ้าน

หลังจากที่เจ้าฟ้าหลวงมาถึงเมืองแล้ว ท่านจึงกล่าวว่าเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องจากไปคำกึ่งเมืองกับน้องชายของเขาที่ชื่อโปแสงแก้วคำร่วมมือกันปล้นพ่อค้าชาวจีน โทษของมันจึงไปบังเกิดกับคนทั้งเมืองมากมายถึงขนาดนี้ สมควรที่จะต้องจับคนทั้งสองนี้มา แล้วจึงจัดคนไปจับ แต่จับได้มาเฉพาะโปคำกึ่งเมืองเมืองแฮดเท่านั้น จึงเอาใส่คุกไว้ ส่วนน้องชายของเขาที่ชื่อโปแสงแก้วคำหนีไปซ่อนอยู่ที่จ็อกจลามนาจ็อกเชิงเขาตอยเลง เจ้าฟ้าหลวงจึงกล่าวว่า นำตัวโปคำกึ่งเมืองเมืองแฮดมาคนเดียวเช่นนี้ไม่ได้ผล สมควรให้เขาไปตามหาน้องชายของเขาคืนมา พวกเขาออกเดินทางไป ระหว่างทางโปคำกึ่งเมืองเมืองแฮดหนีรอดไปหาน้องชายของเขาโปแสงแก้วคำ ซึ่งอยู่ที่จลามนาจ็อกไปร่วมกันจัดกำลังคนไว้ที่ตอยไก่แอก เมืองแฮด บ้านเปียง มารุกรานเมืองยาง ฮ้านใต้ เอ็งม้า สามหมู่ บ้านเหล่านี้เสียหายหมด แล้วเลยลงไปทำลายถึงหนองลองหัวย่า เห่งสา่งยอนเมืองไทยก็ไปฝึกฝึกับฝ่ายโจรไปรุกรานบ้านจ้าง เมืองจิด หัวดี เหล่านี้เสียหายชาวบ้านต่างหนีออกจากเมือง

เจ้าฟ้าแสนหวีได้ทราบข่าวนี้ จึงจัดให้ไปดามคำ โปแสงเครือเมือง นำกำลังคนจำนวน 350 ลงไปห้ามปรามทัพฝ่ายโปคำกึ่งเมือง ขออย่าให้มายุ่ง

จงหยุดเสีย ว่าดังนี้ แต่พวกเขาไม่ฟัง พวกเขามาล้อมโป้ดาบคำ โป้ดาบคำสู้ไม่ได้ ถอยกลับ เจ้าฟ้าจึงจัดให้คำเมืองแสงและจิตแกโห่งยต้องจัดนำหนังสือไปถึงกองทัพพม่าที่เมืองนาย นายพลพม้ามหาสุระหม่องปะแล จึงให้โก่ต๊ับแยเปียนจ่อต้องไปสุระแยถิ่น ไปสละปิงต่อจาและทัพ 8 เจ้าฟ้าที่เป็นทัพพม่าทัพไทใหญ่จำนวน 2,000 คน ขึ้นมาถึงเมืองหนอง จัดเอาทัพตอนใต้ 1,000 เศษ ขึ้นมาทางกาสิอมาถึงเมืองแฮด ขณะนั้นทัพฝ่ายโป้คำกึ่งเมือง ซึ่งมีชื่อว่าไปยื่อ่น ไปยักยาย แสงเมืองกวาง แก่แสงฮอง ไปยื่อ่น นำกำลังคนจำนวน 500 มาต้านทาน รบกันที่นาบอน ไปต๊ับแยเปียนจ่อที่เป็นฝ่ายพม่าฝ่ายแพ่ถอยร่นขึ้นไปถึงเวียงสบปาง

เจ้าฟ้าจึงจัดให้จิตแกส่วยต้องแล้ดวอยจ่อ ขุนคำแดง สิ่งเครือเมือง นำกำลังจำนวน 1,500 คน ไปกับไปต๊ับแยเปียนจ่อ ลงไปถึงท่าหยาว ศึกฝ่ายโป้คำกึ่งเมืองได้ทราบข่าวจึงพากันหนีออกจากเมืองแฮด ทัพจิตแกส่วยต้องแล้ดวอยจ่อตามไปรบที่กุณา สู้รบกัน ไปเมืองยางตาย ณ ที่รบนั้น ทัพโป้เมืองแฮดถอยหนีไป ทัพของฝ่ายจิตแกส่วยต้องแล้ดวอยจ่อตามไปรบถึงแจ้ป่องนางาง แล้วไปตั้งป้อมไว้ที่ดอนปลวก หางมี แล้วออกไปรบเมืองตอม บ้านกาด เมืองปาด หัวยา หย่องลอก หนองหลวง ตีได้เมืองเหล่านี้ทั้งหมด

ชาวบ้านขบถขุนพม่าขุนไท

จิตแกส่วยต้องแล้ดวอยจ่อและขุนคำแดงนำกำลัง 500 ลงไปรบกับเหิงสา่งยอน ขณะแล้วเดินทางไปทางน้ำตุง นาป่า่ง พวกโป้คำกึ่งเมืองออกมาจากจลามมาต้านทานไว้ แต่สู้จิตแกส่วยต้องฯ ไม่ได้ พวกเขาจึงหนีเข้าจลามไป ฝ่ายพม่าก็ตามไปรบที่จลามอีก โป้คำกึ่งเมืองหนีเข้าไปในเขตสี่ป้อ ทัพแสนหวีเดินทางกลับเมืองแสนหวี

ค.ศ. 1810 นายพลพม่าซื้อโป้ต๊ับแยเปียนจ่อเดินทางไปที่เมืองนาย นายพลพม่าจึงจัดให้จี้ดแกหม่องซิดแมงและจี้ดแกหม่องอจัตทัฟไปสี่ป้อได้รับกับไปคำกึ่งเมืองในเมืองสี่ป้อ แนวศึกกว้างขวางตั้งแต่สมุส่าย ล้อกจอก กาลาย ไปคำกึ่งเมืองจัตทัฟขึ้นมาทางห้วยยา เมืองปาด ต้างยาน ยกเข้าไปในเขตเมืองเลน ตามไปรบกับจี้ดแกโป้ต๊องหฺวุ่นที่เมืองออด แต่สู้ทัฟจี้ดแกโป้ต๊องหฺวุ่นไม่ได้จึงถอยออกไป เผาบ้านนามลนาจาน เชียงเดือน คอกซาง ห้าบ้าน หินถุน เมืองบ้านจาด ดอยซาง เมืองนาง หินแฮ เมืองยายเสียหายหมด ไปย้อ่อนทัฟซางฝ่ายไทจิด กำลังทหารลงไปรบทางทิศตะวันตกที่แสงแก้ว เมืองเครีอ น้ำลัน นาเปง ถึงกระทั้งล้อกจอก แล้วต่อไปทางทิศใต้ไปที่เมืองนาย ที่เมืองนายนี้นายทหารพม่าคือโป้ต๊ับแยเปียนจ่อนำกำลังพลจำนวน 1,000 ตันทาน จับได้ไปย้อ่อน ส่วนลูกทัฟทั้งหลายหนีออกจากเมืองไป

จี้ดแกโป้ต๊ับแยเปียนจ่อ ไปสลาบิงต่อจา จี้ดแกหม่องออ นำทหาร 1,000 มาตั้งป้อมที่เมืองกึ่ง แล้วออกมารบกับไปคำกึ่งเมืองที่หินแฮเมืองยาย ตึกเมืองแฮดพ่ายแพ้ กองทัฟพม่าไล่ตามไปถึงหมู่บ้านนาจานนามล นาหลวงแจฮี้ แล้วตั้งป้อมอยู่ที่บ้านวาบ ขณะนั้นนายพลพม่าที่เมืองนายให้คนมาเชิญหัวหาญไปคำกึ่งเมือง ไปแสงแก้วคำ ไปปางสาที่น้ำป้อ เมืองเลน ให้ทั้งหมดเดินทางไปเมืองนาย (ขณะนั้น ค.ศ.1811) นายพลพม่ากล่าวว่า “หัวหาญไปคำกึ่งเมืองเอยข้าพเจ้าปล่อยให้พวกท่านปลอดภัยทุกคน จงกลับไปปรับปรุงบ้านเมืองของท่านเถิด” พวกเขาก็เดินทางกลับคืนบ้านเมือง

ค.ศ.1812 เดือน 8 ขึ้น 10 ค่ำ ทัพเมืองสิบสองพินนา เมืองโตน เมืองสาต เจ้าฟ้าหลวงมหาชนันจัดกำลังทัฟไปรบกับเชียงตุง ขณะนั้นที่เชียงตุงมีจี้ดมหาเหนเมียวมังแยจ่อเป็นผู้ดูแลเมืองเชียงตุง เขาจึงรายงานไปที่นายพลพม่ามหาสุระหม่องปะแลที่เมืองนาย มหาสุระหม่องปะแลจึงจัดทัฟ 8 เจ้าฟ้าขึ้นมาช่วย กองทัฟพม่าที่เชียงตุง เวลาเดียวกันนั้นนายพลพม่าที่เมืองนายได้เขียนหนังสือไป

ที่แสนหวี ทูลเจ้าหลวงดินคำเสือก่อฟ้า เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าจึงจัดทัพจำนวน 2,000 ออกจากเมืองเมื่อเดือน 9 ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 9 แรม 3 ค่ำ ถึงเมืองออกแล้วพักอยู่ เจ้าฟ้าทั้งหลายทุก ๆ เมืองจัดทัพข้ามแม่น้ำคงไปถึงเชียงตุง เพื่อรบกับทัพสิบสองพันนา เมืองโถ้น เมืองสาต ทัพสิบสองพันนา เมืองโถ้น เมืองสาตพ่ายแพ้ไป

ในเมืองเกิดเรื่องยุ่ง เด็กหนุ่มพินหอ (เยาวชนคิดขบถ)

หลังจากสงครามสงบลง ทัพเมืองแสนหวีจำนวน 1,000 พร้อมกับทัพ 8 เจ้าฟ้ายังคงพักอยู่ที่เชียงตุง เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีนำทัพจำนวน 1,000 ข้ามแม่น้ำคงมาถึงเมืองออก ขณะนั้นหนังสือของนายพลพม่าที่เมืองนายมีมาถึงความว่า ชาวบ้านเมืองเชียงตุงหนีออกจากเมืองกันหมด ไม่มีคนทำไร่นา ขอให้เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีจัดคนเมืองหนองกอนได้ เกษีเมืองสุ เมืองจาง เมืองเลน พวกที่ไม่มีไร่นา ให้ไปทำนาที่เชียงตุง เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าก็ทำตามและพักอยู่ที่กองทัพพม่าที่เมืองออก

ในขณะที่เจ้าฟ้าหลวงแสนหวียังค้างอยู่ในกองทัพพม่าที่เมืองออก เมื่อเดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ หัวหาญอาย่องได้นำคนสนิทจำนวนหนึ่งแอบขึ้นมาถึงในเวียง ชักชวนชาวบ้านให้ตามไปตั้งป้อมอยู่ที่แจ้จู้ ตัวหัวหาญอาย่องกลับไปในเวียง จุดไฟเผาบ้านช่องทางหอเสียหายหมด เจ้าฟ้าหลวงได้ยื่นข่าวจึงจัดให้โปแสงแก้วคำเมืองแฮด พรองเมืองสิ่งอยู่เมืองคำ หัวเหิงกวางใสเมืองหนอง เฒ่าเมืองอ่อนหนองขอมนำกำลังจำนวน 1,000 เศษ ขึ้นมารบกับโปอาย่อง โปอาย่องสู้ไม่ได้หนีไปที่แจ้จู้ โปแสงแก้วคำไล่ตามไปรบกันที่ไม้สูงน้ำเหมีน โปอาย่องพ่ายแพ้หนีเข้าไปในเขตของชาวกะฉิ่นในเขตเปาซาน

เดือน 4 แรม 10 ค่ำ เจ้าฟ้าออกจากเมืองอด คืบกลับมาเมืองแสนหรี

เดือน 8 ขึ้น 6 ค่ำ ไปอ้ายอ่องชวนชาวกะฉิ่นมาทำลายเมืองจี เมืองถ้ำ เมืองขา เมืองดีเมืองเงิน น้ำเตา เชียงยาง ตีม้า หัวแพดเสียหายหมด แล้วมาตั้ง ป้อมอยู่ที่บ่อหาญ เจ้าฟ้าแสนหรีจึงให้ไปแสงด่านเมืองนำทัพ ๆ หนึ่งไปรบกับไป อ้ายอ่อง ไปอ้ายอ่องยกทัพมาต้านทาน รบกันที่บ้านปก คืบเจ้าฟ้าต้านทานไม่ได้ จึงยกกำลังทหารหนี ทัพไปอ้ายอ่องไล่ตามมา เจ้าฟ้าหลวงแสนหรีจึงรวบรวม ชาวบ้านและทรัพย์สินเครื่องใช้ภายในหอ ย้ายลงไปอยู่ที่ล่าเสี้ยวแล้วส่งคนไป แจ้งข่าวกับนายพลพม่าที่เมืองนาย ขณะนั้นไปอ้ายอ่องไล่ตามไปถึงเวียงข้าวสาร เจ้าฟ้าฯ จัดทัพต้านทานไปอ้ายอ่อง ไปอ้ายอ่องต้านทานไม่ได้จึงหนี เจ้าฟ้าฯ ยก ทัพไล่ไปถึงเวียงสบปาง ไปอ้ายอ่องหนีออกไปทางมังกะมังโก

เจ้าฟ้าแสนหรีจัดให้คนไปรายงานนายพลพม่าเรื่องความยุ่งยากของแสน หรีในขณะนั้น นายพลพม่าจึงให้จัดแกหม่องแต๊ดโตและเจ้าฟ้าลายช้างจัดทัพ จำนวน 3,000 ขึ้นไปเมืองแสนหรี จัดแกหม่องแต๊ดโตให้คนไปเชิญลามเมือง แสง เมืองแฮด และเผ่าเมืองเผ่าแสงให้มาเมืองแสนหรี เมื่อมาถึงก็จับฆ่าเสีย

เวลานั้นกษัตริย์พม่าจัดให้จัดแกหลวงนรธาฮ่อหุ่่นขึ้นมารักษาเมืองก่อน กลาง โดยตั้งป้อมอยู่ที่บ้านจ้าง จัดแกหลวงจำป่านนำกำลังพล 800 ขึ้นมารักษา เมืองหนอง ขณะนั้นคนเดินสารของกษัตริย์พม่านำคำสั่งขึ้นมาทูลเชิญให้เจ้าฟ้า หลวงไปเฝ้า เจ้าฟ้าฯ จึงให้จัดแกหม่องแต๊ดโตรักษาเวียงไว้ เจ้าฟ้าฯ เดินทางมาที่ นายพลพมามหาแห่งเมียวที่กองทัพเมืองนายก่อน ขณะนั้น ค.ศ.1813 เดือน 3 ขึ้น 2 ค่ำ จากเมืองนายเดินทางไปเฝ้ากษัตริย์พม่า เล่าความทุกสิ่ง

หลังจากเจ้าฟ้าฯออกจากเมืองไป ไปคำกึ่งเมืองและไปแสงแก้วคำเมือง แแฮด จัดทัพมารบกับหม่องแต๊ดโต ๆ ต้านทานไม่ได้จึงหนีไป ชาวบ้านทั้งหลายก็

หนีออกจากเมืองจนเป็นเมืองร้าง ชาวนี้ไปถึงกษัตริย์พม่าจึงมีคำสั่งว่า ที่ไปเมืองแสดมารบกับหม่องแต้โต แต่ทัพฝ่ายเราจำนวน 3,000 ด้านทานไม่ได้ จนเมืองเสียหายนี้ สาเหตุมาจากใคร ให้ศรีสงครามต๋นย่ายจากเมืองออกไปรักษาเวียงสบปาง แล้วให้หม่องแต้โตกลับพม่า

ค.ศ.1814 เจ้าหลวงต๋นคำเสือก่อฟ้าเดินทางจากเมืองพม่าขึ้นมาทางเมืองหนองย่องห้วย พักอยู่ที่หอย่องห้วยระยะหนึ่ง ได้เข้าพิธีอภิเษกกับลูกหญิงของเจ้าฟ้าย่องห้วยชื่อนางส่วยอิ่ง

ค.ศ.1815 เจ้าหลวงต๋นคำเสือก่อฟ้าออกจากย่องห้วยมาพักที่กองทัพพม่าเมืองนาย เดือน 7 ขึ้น 4 ค่ำ แล้วจึงเดินทางมาที่เมืองหนองกอนใต้ เดือน 10 ขึ้น 4 ค่ำ ประชวรและสิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมา⁵¹ (เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าส่งน้องหญิงของท่าน นางเย่คำไปถวายกษัตริย์พม่า นางมีลูกชาย 1 คน ชื่อ สโตมินแห่ง)

หลังจากเจ้าหลวงต๋นคำเสือก่อฟ้าสิ้นพระชนม์แล้ว กษัตริย์พม่ามีคำสั่งให้อุปราชสโตมินแห่งเป็นเจ้าเมืองแสนหวีหลวง แต่ยังอยู่ในหอคำพม่า นอกจากนั้นยังให้คนถือหนังสือขึ้นไปหาศรีราชาสงครามต๋นโมกงหวุ่น คำสั่งกษัตริย์พม่ามีว่า “บัดนี้ข้าพเจ้าจัดให้อุปราชสโตมินแห่งเป็นเจ้าเมืองแสนหวีแล้ว บรรดาราชวงศ์ อำมาตย์ ขุนสิ่งพรองเมืองแสนหวีให้ลงมาที่เมืองหอคำ ให้มาเข้าเฝ้า” ศรีราชาสงครามต๋นโมกงหวุ่นจึงเชิญราชวงศ์ เสนาอำมาตย์ของเมืองแสนหวีให้ลงไปเมืองพม่า มอบคนเหล่านั้นให้กับอุปราช เสร็จแล้วตัวเองกลับไปเมืองไท่ หลังจากทีเสนาอำมาตย์ทั้งหลายเข้าเฝ้าเจ้าฟ้าสโตมินแห่งและยังพักอยู่ในเมืองพม่า ในเวลาไม่นานนักเจ้าฟ้าสโตมินแห่งจึงแบ่งราชวงศ์ เสนาอำมาตย์ครึ่งหนึ่งให้ขึ้นไปบริหารบ้านเมือง พร้อมกับศรีราชาสงครามต๋นโมกงหวุ่นในเมืองแสนหวี อีกครึ่งหนึ่งให้อยู่ถวายงานเจ้าฟ้าหลวงสโตมินแห่งซึ่งอยู่ในหอคำของเมืองพม่า โดยสลับกันไปมา

ศรีราชาสงครามดโมกงหวุ่นบริหารบ้านเมือง แทนเจ้าฟ้าหลวงแสนหวี

ตั้งแต่นั้นมาราชวงศ์ เสนาอำมาตย์ของเมืองแสนหวีสับเปลี่ยนกัน บ้างก็อยู่กับศรีราชาสงครามดโมกงหวุ่น บ้างก็อยู่ถวายงานเจ้าฟ้าสโตมินแห่งในหอคำเมืองพม่า สับเปลี่ยนขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เช่นนั้น ศรีราชาสงครามดโมกงหวุ่นจึงเรียกไป๋อายอ่อง (เจ้าฟ้าของชาวกะฉิ่น) และฟ้าหม่องฟ้าซางทั้งหลายมาเจรจาทำไมตรีกัน ให้อยู่ที่ของใครของมัน พวกไป๋อายอ่องก็ยอมรับ บ้านเมืองจึงสงบต่อมา ค.ศ.1817 ศรีราชาสงครามดโมกงหวุ่นล้มป่วยสิ้นชีวิต

กษัตริย์พม่าจัดให้จิดแกจ่อถิ่นนรธาขึ้นดูแลเมืองแสนหวี จิดแกจ่อถิ่นนรธาไม่ถูกกับไป๋อายอ่องเขาสองคนทะเลาะกัน ทำให้บ้านเมืองแตกเป็น 2 ฝ่าย กษัตริย์พม่าได้ทราบข่าวนี้ จึงเรียกจิดแกจ่อถิ่นนรธาคืนลงไป แล้วจัดให้จิดแกต้องไปขึ้นมาแทนที่ จิดแกต้องไปมาดูแลแสนหวี เขาสมานสามัคคีกับไป๋อายอ่องวันหนึ่งจิดแกต้องไปพูดกับไป๋อายอ่องว่า กษัตริย์พม่ามีคำสั่งมา อยากจะยกย่องไป๋อายอ่องให้เป็นเจ้าเมือง ให้ลงไปเข้าเฝ้า จึงพากันลงไปถึงเมืองหอคำ คนของกษัตริย์พม่าจับไป๋อายอ่องฆ่าตาย จิดแกต้องไปกลับขึ้นมาดูแลบ้านเมืองต่อไป

ค.ศ.1818 สายาวดีหวุ่นขึ้นมาเมืองแสนหวี รวบรวมเอาเครื่องใช้ต่าง ๆ ของจิดแกต้องไปลงไปเมืองพม่า จิดแกต้องไปหนีรอดไป หลังจากนั้นหวุ่นส่วยไปจัดทัพขึ้นมาเป็นตัวแทนพม่า ทำหน้าที่ดูแลเมือง เรียกเสนาอำมาตย์ หัวเหิงกินเมืองทั้งหลายมาสั่งว่า จ่อถิ่นนรธาและต้องไป๋นี้ พวกข้าพเจ้าช่วยจัดการให้จึงได้เป็นนายทหารและตัวแทนของพม่าทำหน้าที่ดูแลท้องถิ่น แต่เขา 2 คนนี้ทำราชการไม่ได้เรื่อง จนข้าพเจ้าได้ขึ้นมาแทนที่ ต้องไปนี้อยู่ที่ไหนถ้าใครเห็นจงมาบอก แล้วยังกล่าวอีกว่า ขณะนี้ในเมืองพม่าสถานการณ์ไม่สงบ ต้องการทรัพย์สินต่าง ๆ มากมาย ขอให้เก็บภาษีอากรใหญ่หลวง หากเก็บที่ชาวบ้านทั้งหลาย

ไม่ครบ ให้หัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมืองเหล่านั้นเสียภาษีด้วย เสนาอำมาตย์ทั้งหลายถูกใช้ให้ไปเก็บภาษีจนเหลือความสามารถ ทำให้เสนาอำมาตย์ผู้ครองเวียงหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง และจิตต์แกต้องไปร่วมใจกันจัดทัพรบกับหฺวุ่นส่วยไปนาน 2 เดือนเศษ ขณะนั้นกษัตริย์พม่าสวรรคต

ขุนแสงหน่อเมือง ครองเมือง 7 เดือน

ค.ศ.1819 รัชทายาท (ป้าจี้ต๋อ) ขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์พม่าต่อไปให้คนมาเรียกหฺวุ่นส่วยไปคืนลงไปเมืองพม่า และมีคำสั่งมอบให้ขุนแสงหน่อเมืองเป็นเจ้าเมืองแสนหวี เดือน 3 ขึ้น 8 ค่ำ ขุนแสงหน่อเมืองออกจากเมืองพม่ามาถึงเมืองแสนหวี

ค.ศ. 1820 เดือน 11 ขึ้น 4 ค่ำ นายพลพม้ามหาเหินเมียวซึ่งอยู่ที่กองทัพเมืองนายมีหนังสือมาเชิญเจ้าฟ้าแสนหวีให้เดินทางไปเมืองนาย เดือน 12 แรม 5 ค่ำ เจ้าฟ้าหลวงขุนแสงหน่อเมืองจึงออกจากเมือง ขณะที่ลงไปถึงตอม่อน้ำม่านั้นเจ้าฟ้าล้มป่วย แต่พยายามเดินทางต่อไปจนถึงตอม่อบ้านดอย มีอาการโรคหัวใจ เจ็บหน้าอกมากหมดสติไป พี่ขึ้นมามีอาการหนักมากขึ้นอีก จึงให้คนหามไปที่กองทัพเมืองนาย เดือน 12 ขึ้น 11 ค่ำ สิ้นพระชนม์ที่เมืองนาย

หัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมืองที่ไปกับเจ้าหลวงขุนแสงหน่อเมือง บ้างก็กลับมาถึงเมือง บ้างก็ค้างอยู่ที่เมืองนาย กษัตริย์พม่าได้ทราบข่าวจึงให้ขุนแสงคำขอตั้งขึ้นมาประกอบพิธีพระศพ เดือนอ้าย ขึ้น 13 ค่ำ จัดพิธีพระศพเจ้าฟ้าขุนแสงหน่อเมือง

หลังจากนั้นหัวเหิงก่อนได้ นายอำเภอเมืองสุโขทัย เฒ่าเมืองพร่องเหยียบ เมืองนายและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงเชิญขุนแสงคำขอขึ้นมาเมืองหนอง จัดให้ เฒ่าเมืองกินเมืองไปจัดเงินได้มาครบแล้วออกจากเมืองหนองเรียกหัวม้า (ตวย ต็อกจี) และหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง เดือน 5 ขึ้น 12 ค่ำออกจากบ้านวามมาถึงตอม่อลำเสียวเพื่อเดินทางลงไปเมืองพม่า เมื่อ ค.ศ.1821 เดือน 6 ขึ้น 5 ค่ำไปถึงเมืองพม่า ไปพักอยู่ในบ้านของห่วนหลวงราชคฤห์ แต่ยังไม่เข้าเฝ้า กษัตริย์พม่า พอเดือน 7 ต้นเดือน ห่วนหลวงราชคฤห์ได้จัดทัพไปเลี้ยวเมืองยะไข่ เดือนอ้าย ขึ้น 2 ค่ำ จึงเดินทางกลับพม่า

ขุนแสงคำขอ (เสื่อโหงฟ้า) ค.ศ.1821-1824

ห่วนหลวงราชคฤห์นำขุนแสงคำขอเข้าเฝ้ากษัตริย์พม่า(ป้าจื่อตอ) กษัตริย์พม่า (ป้าจื่อตอ) แต่งตั้งให้ขุนแสงคำขอเป็นเจ้าเมืองแสนหวี ขากลับระหว่างทางนั้น ได้ค้างแรมอยู่ที่ตอม่อสุ่มสาย เดือน 3 ขึ้น 1 ค่ำ ออกจากตอม่อสุ่มสาย เดือน 3 ขึ้น 6 ค่ำ จึงมาถึงที่ตอม่อลำเสียว 7 ค่ำถึงเมืองดี 8 ค่ำถึงแก่งแก้งบ้านเหนือ 9 ค่ำถึงในหอ (แสนหวี)

ค.ศ.1821 จึงมีพิธีสถาปนาขุนแสงคำขอเป็นเจ้าหลวงเสื่อโหงฟ้า เป็นเจ้าเมืองแสนหวีต่อไป

ขณะที่รอรับตำแหน่งอยู่ในเมืองอังวะนั้น เนื่องจากไปค้างอยู่นานเกินไป อาหารการกินหมดไปมาก และเครื่องบรรณาการที่จะเอาไปถวายกษัตริย์พม่า (ป้าจื่อตอ) เพื่อจะได้ตำแหน่งนั้นยังไม่ครบ ได้ติดหนึ่กษัตริย์พม่าไว้ กษัตริย์พม่าให้มหาดเล็กตามขึ้นมาทวงบรรณาการส่วนที่ยังขาดอยู่ เวลาเดียวกันนั้นคนของ

กองทัพพม่าที่เมืองนายก็มาทวงภาษีอากรเช่นเดียวกัน แสนหวิจะต้องให้เงินทั้งสองข้างเป็นจำนวน 600 จ้อย⁵² เจ้าหน้าที่และเสนาอำมาตย์จึงออกเดินทางไปเก็บภาษีทุกท้องที่ บางแห่งก็มีให้ครบจำนวน บางแห่งก็ไม่มีจะให้ บางแห่งก็ให้ไม่ครบ เสนาอำมาตย์ที่ไปเก็บภาษีไม่สามารถจะเก็บภาษีได้ครบจำนวน จึงพากันหนีไปคนละทิศละทาง ตราบใดที่ยังเก็บบรรณาการและภาษีไม่ครบจำนวน คนของพม่าก็ไม่ยอมเดินทางกลับ เร่งเร้าที่จะให้ได้สิ่งที่ต้องการอยู่อย่างนั้น เจ้าฟ้าหลวงไม่รู้จะทำประการใด จึงให้คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บภาษี คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองจึงจัดให้หัวสิ่งมอนเมือง (หัวสิ่งตะวันออก) และอำมาตย์หลวงสิ่งเครือเมืองแสงไปทำหน้าที่ทิสได้ อำมาตย์หลวงสิ่งอุมเมืองแสงรับหน้าที่ทิสตะวันตก อำมาตย์หลวงสิ่งตันเมืองรับหน้าที่ทิสเหนือ นอกจากนี้จัดให้สิ่งกอนเมืองแสงทำหน้าที่ติดตามทิสตะวันออก สิ่งหัวเวียงทำหน้าที่ติดตามทิสใต้ สิ่งแทนเมืองทำหน้าที่ติดตามทิสตะวันตก สิ่งคำเมืองดีทำหน้าที่ติดตามทิสเหนือ แม้ว่าหัวสิ่งพรองเมืองเหล่านี้จะดำเนินการอย่างไร เงินจำนวนที่ต้องการก็ยังได้ไม่ครบ เนื่องจากเมืองแสนหวิมีการบ่อน้อยเคยถูกโจรปล้นบ้านเมืองเสียหายหลายครั้ง ชาวบ้านย้ายไปย้ายมาทิสได้ทิสเหนือ ไม่ได้ประกอบอาชีพจริงจัง ตั้งแต่โจรปล้นพ่อค้าคนจีนนั้น ความผิดมาติดอยู่กับชาวบ้านครั้งหนึ่งแล้ว เงินทองก็มาเก็บที่ชาวบ้านมากมาย อีกอย่างหนึ่ง ผู้ครองเมืองก็เปลี่ยนบ่อย กว่าจะได้รับคำสั่งเป็นเจ้าฟ้าครองเมือง อาหารการกิน ทรัพย์สินเงินทองเครื่องบรรณาการก็ต้องส่งต้องนำไปถวายให้กษัตริย์พม่าจนนับครั้งไม่ถ้วน นอกจากนี้นายอำเภอหัวส่วนโป่ ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ถึงเวลาที่จะมาเก็บ ก็มาเก็บภาษีอากรจากชาวบ้านจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านไม่เป็นอันทำมาหากิน ไม่มีเงินทองใช้จ่ายจนไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงไม่มีภาษีจะให้อีก เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ไม่ว่าจะทำอย่างไรดี เป็นอันว่าสุดความสามารถแล้ว จึงพากันแอบหนีซ่อนตัวคนละทิศคนละทาง

ข้างฝ่ายคนของพม่าทั้ง 2 ฝ่ายนั้น ฝ่ายไหนก็ว่าฝ่ายของตนจะต้องได้ก่อน จะต้องเอาให้ได้ เรียกร้องเช่นนั้น เจ้าฟ้าหลวงจึงว่าพวกท่านไม่ยอม ข้าพเจ้าก็ทำอะไรไม่ได้ เสนาอำมาตย์ก็หนีออกจากเมืองหมด พวกท่านไปเก็บเอาเองก็ดีย อยากจะทำอะไรก็ช่างเถอะ ว่าดังนี้ ข้างฝ่ายคนของพม่าที่เมืองนายโกรธเจ้าฟ้า จึงให้เจ้าฟ้าจัดคนหาบของให้จำนวน 8 คน บอกว่าเราจะกลับแล้ว แต่หาได้แค่ 6 คน อีก 2 คนยังหาไม่ได้ ก็ยังขอให้เจ้าฟ้าหาให้อยู่ เจ้าฟ้าจึงว่า ไซ้ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าจะหาไปถึงเมืองนาย แต่พวกเขาก็ไม่กล้าใช้เจ้าฟ้า ขณะนั้นหัวสิ่งข้าว เมืองมาถึงคิดจะไปเผ่าเจ้าฟ้า คนของพม่าเมืองนายก็จับตัวไปหาบทรัพย์สินของ พวกเขาไปถึงห้วยบ่ปางแจ่น⁵³ คนที่ถูกจัดให้หาบ 2 คนจึงมาถึง ขอเปลี่ยนกับ คิงหลวง แต่คิงหลวงไม่ยอมให้เปลี่ยน หาบไปเรื่อย ๆ 2 คนนั้นก็ขอเปลี่ยน นานเข้าเหนื่อยมากจนหาบไม่ไหว คนของพม่าฝ่ายเมืองนายจึงเอาหาบวางไว้ แล้วเดินกลับไป

หลังจากที่คนของพม่าฝ่ายเมืองนายกลับไปแล้ว คนของกษัตริย์พม่าก็ทำอะไรไม่ได้ จึงจัดข้าวของเดินทางกลับ หลังจากนั้นเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ กลับมาอยู่ในเวียงตามเดิม แต่ที่ว่าการซึ่งสิ่งคิงหลวงหัวสิ่งข้าวเมืองเป็นผู้รับผิดชอบนั้น เนื่องจากสิ่งคิงหลวงหัวสิ่งข้าวเมืองไม่กลับมาจึงไม่มีผู้ดูแล ครั้น ค.ศ. 1822 เดือน 11 แรม 2 ค่ำ คิงหลวงหัวสิ่งข้าวเมืองจึงจะกลับมา แต่เป็นการมา เก็บข้าวของของตัวเองออกเดินทางไปทางเมืองแกมแสนแหลม แม้ว่าเจ้าฟ้า หลวงจะให้คนไปตามให้กลับมาเป็นหลายครั้งหลายคราวก็ไม่ยอมมา

เดือน 12 ขึ้น 1 ค่ำ เนื่องจากหนังสือจากกองทัพพม่าเมืองนายมาถึง เพื่อให้จัดเก็บภาษีที่ค้ำนั้นให้ครบ เจ้าฟ้าหลวงก็จัดเงินที่ค้ำนั้นส่งมอบให้จน ครบหมด

หลังจากนั้นเจ้าฟ้าจึงจัดให้ห้วม้าขุนในให้ไปตามหาคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมือง กลับมา คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองนำชาวบ้านแกมแสนแหลมจำนวน 100 บ้านวาบ 50 เมืองปาด 100 ทั้งหมด 400 ไปกับห้วม้าขุนใน พวกเขามาถึงเมืองหยอ ชาวบ้านแถบนั้นนี้กว่าคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองจัดทัพขึ้นมารบ ทำให้ชาวบ้านเมือง ยาง ท่าหยาว เมืองเต็ม หนีกันหมด

ขณะที่ห้วม้าขุนในและคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองออกจากเมืองหยอมาพักอยู่ที่นาเงินสิบสองป๋อกนั้น พรองเมืองหลวงสิ่งอุมเมืองแสงจัดกำลังคน 300 ไปหยุด กองทัพอยู่ที่น้ำอ่างนาเก แล้วไปกล่าวกับห้วสิ่งชั่วเมืองว่าที่ท่านกลับมาเมืองนั้น เป็นสิ่งที่ดี แต่ทหารที่ตามมากับท่านนั้นมากเกินไป ทำเช่นนี้ไม่สมควรขอให้ คนของท่านค้างไว้ที่น้ำอ่างนาเกเถิด คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองตอบว่าไม่ใช่ข้า ข้าพเจ้านำคนมารบ เจ้าฟ้าให้ห้วม้าขุนในไปตามข้าพเจ้ามา ข้าพเจ้าจึงมา มี ชาวบ้านจำนวนหนึ่งตามมาส่งด้วย พรองเมืองหลวงสิ่งอุมเมืองแสงก็ว่าอะไรไม่ได้พวกเขาก็พากันกลับ

เรื่องที่เป็นไปเช่นนี้ทำให้พรองเมืองหลวงสิ่งอุมเมืองแสงไม่ค่อยเชื่อใจคิง หลวงหัวสิ่งชั่วเมืองนักกลัวจะบังอาจคิดการไม่ดี จึงเรียกขุนหน่อแสงพากันหนี ออกจากเมืองลงไปทางลำเสี้ยว ไปถึงหนองบอนสิ่งอุมเมืองแสงเรียกคนของตน เดินทางขึ้นไปทางห้วยบ่อห้วยปาง ขุนหน่อแสงนำคนของตนเดินทางลงไปถึงห้วยดื้อ

ขณะนั้นเมืองจัต เมืองปาด บ้านกาด เมืองแก๊ด แกมแสนแหลม⁵⁴ ไปรวม พรรคพวกกันที่แกมแสนแหลม ส่วนเมืองมา⁵⁵ รวมพรรคพวกลงมาทางเมืองปาด เพื่อจะไปตีเมืองไหย ไปแก่กานโทะตังยาน⁵⁶ จัดทัพไปต้านทานทัพเมืองมาที่ เมืองปาด แต่สู้ทัพเมืองมาไม่ได้ ไปแก่กานโทะพ่ายแพ้หนีไปทางหนองคำ แล้ว ไปรบกับทัพเมืองปาด บ้านกาดที่เมืองมาและแกมแสนแหลม ทำให้เมืองมากับ แกมแสนแหลมเสียหายหมด

เจ้าหลวงเสือโหลงฟ้าได้ยืมข้าวยุ้งยากในเมือง จึงเดินทางออกจากเมือง นายขึ้นมาทางบ้านยอด ขณะเดินทางมาถึงบ้านแฮพบคนถือหนังสือของกษัตริย์พม่า (ป้าจื่อต๋อ) ให้มาเชิญเจ้าฟ้าเดินทางไปกับคนถือหนังสือเพื่อไปเฝ้ากษัตริย์พม่า เจ้าฟ้าฯ จึงเดินทางไป

ในเมืองขณะนั้นคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองนำทัพขึ้นไปแม่ น้ำคงแล้วจัดทัพลงมา ค.ศ. 1823 เดือน 7 ขึ้น 2 ค่ำ คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองทำลายเมืองแสนหวีจุดไฟเผาเมือง ชาวบ้านจึงพากันหนีออกจากเมืองไปทางอีสาน ปางควาย

เดือน 10 เจ้าฟ้าหลวงเดินทางจากเมืองพม่าขึ้นมาถึงแสนหวีเห็นบ้านเมืองเสียหายราษฎรหนีออกจากเมืองไปจำนวนมาก จึงให้อำมาตย์ไปเรียกชาวบ้านมาอยู่ที่เดิม

เดือน 11 ขึ้น 9 ค่ำ คิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองจัดเอาทัพจากแกมแสนแหลมเมืองปาด บ้านกาด จำนวน 2,000 ขึ้นมารบกับเจ้าฟ้าหลวงจนถึงกองล่อจอก ขณะนั้นนายทหารพม่ามั่งแป้นจ่อ จ้ากมั่งจ่อของหม่องส่วยยะ สล่าเยถึง และทัพ 8 เจ้าฟ้าจากกองทัพเมืองนายขึ้นมาช่วยเจ้าฟ้ารบกับคิงหลวงหัวสิ่งชั่ว คิงหลวงหัวสิ่งชั่ว พ่ายแพ้หนีไปที่ท่าข้ามกุนหลวง หนีไปถึงเกาะแม่จะหลี่ ทัพ 8 เจ้าฟ้าตามไป คิงหลวงหัวสิ่งชั่วและหัวม้ายอดเมืองแสนข้ามแม่น้ำคงกลับมา แยกขึ้นไปทางแสนคุ เมืองวิน ตีม้าไปจัดเอาคนไทและกะฉิ่นลงไปที่ทุ่งน้ำมว ปางคำ หนองบ่อ หนองยาง แถบน้ำมวทั้งหมด ให้จัดกำลังช่วยคิงหลวงฯ แต่ชาวบ้านน้ำคำจัดกำลังคนต้านทานคิงหลวงไว้แล้ว และจัดคนมาแจ้งข่าวเจ้าฟ้า เจ้าฟ้าจึงจัดคนไปเรียกกองทัพ 8 เจ้าฟ้าที่เกาะแม่จะหลี่ให้เดินทัพลงมา แล้วส่งขึ้นไปน้ำคำไปรบกับคิงหลวงฯ ไปเหนือซึ่งเป็นมือชวาคิงหลวงฯ ตายตรงนั้น คิงหลวงฯ จัดกำลังคนของตนหนีไปแจ้งฝ่าย ทัพ 8 เจ้าฟ้าเดินทางกลับ

ขณะนั้นเป็นเวลาที่มาหาดเล็กพม่าลงไปเมืองพม่า ทพ 8 เจ้าฟ้าคีนลงไป
เมืองนาย เจ้าฟ้าหลวงก็ตามลงไปเข้าเฝ้ากษัตริย์พม่า กษัตริย์พม่าถามว่า คิง
หลวงหัวสิ่งชั่วเมืองนี้เป็นเจ้าฟ้าหรืออำมาตย์ เจ้าฟ้าทูลว่าเป็นอำมาตย์ กษัตริย์ฯ
จึงว่า อำมาตย์พื้นเจ้าฟ้าจนทำให้เมืองเสียหายครั้งนี้ เนื่องจากการกระทำของ
นายพลหม่องจามเมืองนาย บัดนี้ข้าพเจ้าเอามาใส่คุกไว้แล้ว เจ้าฟ้าไม่ต้อง
เดือดร้อนใจ เมืองแสนหวีจะต้องสงบ ว่าดังนี้

ค.ศ.1824 เนื่องจากพม่าได้สู้รบกับอังกฤษ กษัตริย์พม่าจัดกำลังทัพลง
ไปรบกับอังกฤษที่ท่ากุ้ง (ย่างกุ้ง) พระเจ้าป้าจีต่อมีคำสั่งให้เด็กดินแมตขึ้นเป็น
แม่ทัพเมืองนาย เด็กดินแมตออกจากเมืองพม่าขึ้นมาเมืองนาย เจ้าฟ้าแสนหวี
ประจวบสิ้นพระชนม์ที่ในหอพม่า เจ้าเสือโหงพม่ามีโอรส 3 องค์ 2 องค์สิ้นพระชนม์
เสียก่อน ยังเหลืออีกองค์หนึ่งที่เป็นลูกของนางพม่า (นางพม่าเป็นลูกจีนภูวุ่น)

ขุนแสงคำปาก ค.ศ.1824-1825

หลังจากเจ้าหลวงเสือโหงพม่าสิ้นพระชนม์แล้ว กษัตริย์พม่า (ป้าจีต่อ) มี
คำสั่งมอบให้ขุนแสงคำปากเป็นเจ้าเมืองครองแสนหวี ค.ศ.1824 ขณะที่ขุนแสง
คำปากนำลูกเมียของท่านออกจากเมืองพม่าขึ้นมาถึงน้ำบ่อสุ่มสาย ขณะนั้นมีคน
ถือหนังสือของพม่าที่เมืองนาย มาเชิญขุนแสงคำปาก ขุนแสงคำปากก็นำลูกชาย
หญิงของท่านเดินทางไปถึงเมืองนาย

ขุนพม่าและเจ้าฟ้าไทลงไปรบกับอังกฤษ

แม่ทัพพม่าเด็กดินแมตมีคำสั่งมาที่เจ้าฟ้าแสนหวีว่า จงจัดกำลังจำนวน
1,000 ไปรบกับอังกฤษกับข้าพเจ้าที่เมืองเป่ แต่ขุนแสงคำปากจัดทัพได้แค่
600 ส่วนลูกเมียของท่านไม่รู้จะฝากไว้ที่ใด จึงเดินทางออกจากเมืองนายไป
เมืองเป่พร้อมกับลูกเมียของตน รวมทั้งทัพพม่าและทัพไท

ค.ศ.1825 เดือน อ้าย อังกฤษขึ้นมาถึงเมืองเป่รบกัปพม่าและไท พม่าและไทสู้อังกฤษไม่ได้ เมืองเป่เสียหาย ขุนแสงคำปากถูกกระสุนปืนสิ้นพระชนม์ น้องหญิงของท่านนางแสงมอน นางแสงทวย ถี้ออาวุธไปกับท่านรบกับอังกฤษ ก็ถูกกระสุนปืนเสียชีวิต รวมทั้งม้าที่นางขี่ไปก็ตายด้วย ส่วนนางตือจุ่มของเจ้าฟ้าหลวงหายไ้ไปหาเท่าใดก็ไม่พบ ขณะจับอาวุธสู้กับอังกฤษ

ขุนแสงคำหนั้น (สีวิรัฐ มหาอินทราชา) ค.ศ.1827-1830

เมืองแสนหวีไม่มีเจ้าเมือง กษัตริย์พม่า (ป้าจื่อ) จึงจัดให้สาวยาวดีห่วนมหาจ่อจว่าไปปกครอง เมื่อเดือน 4 ขึ้น 12 ค่ำ ครั้น ค.ศ.1826 กษัตริย์พม่า (ป้าจื่อ) ได้มีคำสั่งเรียกตัวสาวยาวดีห่วนไปขังคุก แล้วสถาปนาขุนแสงคำหนั้นเป็นสีวิรัฐมหาอินทราชาให้เป็นเจ้าเมืองแสนหวี ขุนแสงคำหนั้นจึงเดินทางมาถึงเมืองแสนหวี ในเดือน 7 เมื่อมาถึงเมืองแสนหวีก็มีพิธีสถาปนาขึ้นรับตำแหน่ง เจ้าเมืองนามว่า สีวิรัฐมหาอินทราชาดินแดนดินคำ เจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้า นางตือจุ่มของท่านได้สืบเอาภรรยาของเจ้าปะคาง (ปะคางมั่ง) (เจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้ารับเอาภรรยาของเจ้าปะคางมาเป็นนางตือจุ่มของท่าน) นางมีลูกชายคนหนึ่งชื่อขุนแสงคำหนั้นอ่อน

เจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้าให้คนไปเรียกถึงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองและน้องชายของท่าน พร้อมกับขุนแสงหน่อฟ้าซึ่งอยู่ที่กุนหลวงให้กลับเมือง ขุนแสงหน่อฟ้าก็คืนมาอยู่ในเมือง แต่ถึงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองไม่ยอมมา หนึ่เข้าไปทางจุมู เข้าไปในเมืองตุม ต่อจากนั้นไม่นาน ขุนแสงหน่อฟ้าหวาดระแวง กลัวเจ้าฟ้าหลวงจะทำร้ายตน จะหนีออกก็ไม่สะดวก จึงเอามีดแทงคอตนเองตาย

เจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้าครองเมืองได้ 3 ปี ค.ศ.1830 ก็สิ้นพระชนม์

ขุนแสงส่วยหม่อง (สิวีรัฐมหาวังสระราชา ค.ศ.1830-1838)

กษัตริย์พม่า (ป้าจืตอ) มีคำสั่งให้ขุนแสงส่วยหม่อง (เป็นลูกชายของเจ้าหลวงเสือก่อฟ้าและนางพม่ามะแฉ่) สถาปนาเป็นสิวีรัฐมหาวังสระราชาดินแสงตีนคำ เจ้าหลวงเสือก่อฟ้าเป็นเจ้าเมืองนางตือจุ่มของท่านคือนางแสงปิ่น (เป็นลูกหญิงของขุนแสงคำหั้นเสือก่เหยียบฟ้า และนางเกิดลาเมืองมาว) เจ้าหลวงเสือก่อฟ้ามีโอรส 2 องค์ คือ ขุนแสงหม่องดุก (ลูกนางแสงปิ่น) และ ขุนแสงอ่อน (ลูกนางพม่า)

ค.ศ.1835 เจ้าฟ้าขางลายเข้าเป็นขบถ เจ้าฟ้าหลวงจึงจัดทัพไปรบได้ชัยชนะ ค.ศ.1837 เฒ่าเมืองเมืองแสดจัดทัพมารบกับเจ้าฟ้าหลวงถึงที่เวียงสบปาง แต่สู้เจ้าฟ้าหลวงไม่ได้ พ่ายแพ้กกลับไป

เวลานั้นหนังสือจากกองทัพเมืองนายมาถึงใจความว่า เจ้าฟ้าย่องห้วยกับนายพลพม่าส่วยหล้าไปวิวาทรบกันอยู่ ให้เจ้าฟ้าหลวงแสนหวิลงมวด่วน เจ้าฟ้าเสือก่อฟ้าลงไปถึงเมืองนาย

ในเมืองอังวะขณะนั้น เนื่องจากกษัตริย์พม่า (ป้าจืตอ) ถูกขับออกจากหอ nõงชายของท่านชื่อเจ้าสายาวดีได้ขึ้นครองราชย์ และได้มีคำสั่งเรียกฟ้าทั้งหลายลงไปเมืองพม่า เจ้าฟ้าแสนหวิก็เดินทางจากกองทัพเมืองนายไปเมืองพม่าทันที

ขุนแสงคำแดงอ่อน ค.ศ.1838-1846 (สิวีรัฐมหาชัยยะราชา เสือข่านฟ้า)

ครั้งไปถึงเมืองพม่า กษัตริย์พม่าองค์ใหม่ส่วยโป่มังตรา (องค์เดียวกับเจ้าสายาวดี) มีคำสั่งให้เจ้าฟ้าขุนส่วยหม่องพักจากการครองเมืองแล้วสถาปนาขุนแสงคำแดงอ่อน ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแสนหวินามว่า สิวีรัฐมหาชัยยะราชา

ค.ศ.1838 ขุนแสงคำแดงอ่อนรับคำสั่งแล้วเดินทางไปเมืองแสนหวีในเดือน 11 ขึ้น 11 ค่ำ เมื่อมาถึงเมือง สถาปนาตนเองเป็นสัทธิรัฐมหาชัยยะราชาทิน แสงดินคำเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้า นางตือจุ่มของท่านสืบเอานางแสงอ่อน ซึ่งเคยเป็นนางตือจุ่มของเจ้าหลวงเสื่อเหยียบฟ้า (ขุนแสงคำหนั้นอ่อน)

ค.ศ.1840 อำมาตย์หม่องคำสร้อยสมสายจัดทัพลงไปรบเมืองพม่า แต่พ่ายแพ้กกลับมา กองทัพพม่าไล่ตามถึงเวียงสบปางแล้วจึงยกทัพกลับไปเมืองพม่า

ค.ศ.1842 เติ้งอ่อนเมืองหนองก้อนใต้ไปขอพึ่งบารมีเจ้าฟ้าลายซ้า เพื่อให้เจ้าฟ้าลายซ้าพาไปเข้าเฝ้ามเหสีของกษัตริย์พม่าเพื่อไม่ให้เป็นเมืองขึ้นแสนหวี

ค.ศ.1844 เมืองจอกคิดขบถต่อพม่า ฉะนั้นทั้งทัพพม่าและไทจิมยกกำลังไปรบกับเมืองจอกถึงกระทั่งทำลาย ดอยเงิน เอาไฟเผาเมืองเสียหายหมด ขณะนั้นเมืองอังวะ พระเจ้าส่วยโป่มังตราประชวรด้วยพระโรคประสาธ มีอาการคลุ้มคลั่ง มีคำสั่งให้ถอนคืนทัพที่ส่งไปรบที่เมืองจอก ดังนั้นเจ้าฟ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าจึงออกจากเมืองจอกไปเมืองพม่า

เมืองอังวะขณะนั้นรัชทายาทเจ้าปะก่านคิดปองร้ายน้องชายของท่านนามว่าขุนเปี้ย แต่จับตัวขุนเปี้ยไม่ได้ ขุนเปี้ยรู้ตัวก่อนจึงหลบหนีขึ้นไปทางเมืองกุกต์เมืองดง รัชทายาทเจ้าปะก่านขอร้องให้พระเจ้าส่วยโป่มังตรามีคำสั่งเรียกขุนเปี้ยกลับมา

ค.ศ. 1845 รัชทายาทเจ้าปะก่านฆ่าขุนเปี้ยตาย แล้วบังคับให้พระเจ้าส่วยโป่มังตราพระราชบิดาให้ลงจากหอ (สละราชสมบัติ) กษัตริย์พม่าจึงจำยอมสละราชสมบัติ รัชทายาทปะก่านมังตราชิงบ้านชิงเมืองเรียบร้อยแล้วสถาปนาตนเองขึ้นครองเมืองพม่าต่อไป

เจ้าปะก่านมังตรา (กษัตริย์พม่าองค์ใหม่) ไม่เชื่อใจเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้า สงสัยว่าก่อนหน้านี้จะเป็นพวกเดียวกับขุนเปีย จึงมีคำสั่งให้เจ้าฟ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าพ้นจากการเป็นเจ้าเมืองแสนหรี แล้วสถาปนาขุนแสงส่วยหม่องขึ้นเป็นเจ้าฟ้าครองแสนหรีต่อไป แต่ขณะสถาปนาขุนแสงส่วยหม่องเป็นเจ้าเมืองแสนหรีนั้น ขุนแสงส่วยหม่องยังไม่ได้กลับเมืองแสนหรี ยังอยู่ที่เมืองพม่า แต่ก็ด้วนป่วยสิ้นชีวิตเสีย เมื่อเดือน 5 ขึ้น 6 ค่ำ

ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อน ค.ศ.1846-1849 (สิวีรัฐมหาวังสระราชาเสื่อจ้ามฟ้า) ครองราชย์ครั้งที่ 1

เจ้าปะก่านมังตราเอาคำสั่งมอบให้ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อน สถาปนาเป็นสิวีรัฐมหาวังสระราชาครองเมืองแสนหรี

ค.ศ.1846 ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนออกจากเมืองพม่าและกลับถึงเมืองแสนหรีเมื่อเดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำ

ขณะนั้นพระเจ้าอา นามว่า ขุนแสงคำแดงอ่อน⁵⁷ (เสื่อข่านฟ้า) และขุนคำมอนเมืองออกจากเมืองไปอยู่ที่กุนหลวง ไปจัดทัพก่อนกลางเมืองไทย บ้านจ้าง ต้างยาน แสนแลม เมืองปาด แล้วไปล้อมเวียงสบปางเมื่อเดือน 12 ขึ้น 9 ค่ำ ผลการรบกันทำให้ฝ่ายขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนแตกพ่ายไปเมื่อเดือน 12 ค่ำ แรม 1 ค่ำ และเมืองถูกไฟเผา

เจ้าฟ้าหลวงขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนกับเสนาอำมาตย์ทั้งหลายหนีออกไปทางกาแดง นาน้อย ลงไปเมืองตาด เมืองหยก แล้วก็จัดทัพ 3,000 ขึ้นมารบกับขุนแสงคำแดงอ่อน (เสื่อข่านฟ้า) และขุนคำมอนเมือง แต่ขุนแสงคำแดงอ่อนและขุนคำมอนเมืองสู้ไม่ได้หนีออกไป เจ้าฟ้าหลวงขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนค้างและจัดทัพอยู่ที่เนินล่อจอก

ขณะนั้นแม่ทัพพม่าที่เมืองนายจัดให้นายทหารหม่องส่วยจ่าจัดทัพขึ้นมาถึงกอนกลางเมืองไทยแล้วเรียกเอาหัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมืองทั้งหลายมารวมกันแล้วกล่าวว่า พวกท่านอย่าไปทำศึกต่อกัน ขอให้ทำไมตรีกันเถิด ว่าดังนี้ ชาวบ้านเมืองไทย บ้านจ้าง ดังยาน เหล่านี้ก็เชื่อฟังคำของแม่ทัพพม่า จึงให้คนไปเชิญเจ้าฟ้าหลวงฯให้เดินทางไปบ้านจ้าง หัวเหิง เฒ่าเมือง กินเมือง กอนกลางทั้งหมดจึงจัดเครื่องบรรณาการเอามาสักการะเจ้าฟ้าหลวง เจ้าฟ้าหลวงรับบรรณาการแล้วเดินทางกลับเมือง จัดพิธีสถาปนาเจ้าฟ้าหลวงเป็นสิวีรัฐมหาวังสระราชาดินแสงดินคำเจ้าหลวงเสื่อจามฟ้า

ส่วนตัวขุนแสงคำแดงอ่อนนั้นถูกจิตแกหม่องส่วยจ่า จับได้แล้วฆ่าเสียแต่ขุนคำมอนเมืองหนีออกไปทางเมืองตึง (กุนหลวง) ต่อจากนั้นไม่นาน เจ้าปะก่านมั่งตราให้จิตหม่องส่วยอ่องจัดทัพตามไปถึงเมืองตึง จับได้ขุนคำมอนเมืองนำลงไปมอบให้แม่ทัพพม่าที่เมืองนาย แม่ทัพพม่าที่เมืองนายมอบให้นายทหารพม่าเมืองหนองกอนได้ฆ่าเสีย

ค.ศ.1848 หนังสือของกษัตริย์พม่ามีขึ้นมาว่า แต่ก่อนนั้นเนื่องจากขุนเปียเคยหนีไปทางเมืองดง เมืองเงาะ แล้วไปหาเจ้าฟ้าต้องแบ่ง ฉะนั้นเป็นอันว่าขุนเปียกับเจ้าฟ้าต้องแบ่งเคยเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกัน ขอให้เจ้าฟ้าแสนหวีจงจัดทัพไปรบต้องแบ่ง เจ้าหลวงเสื่อจามฟ้าก็จัดทัพไปรบเมืองดอยหลวง(ต้องแบ่ง) ได้ชัยชนะ จุดไฟเผาเมืองเสียหายหมด ส่วนตัวเจ้าฟ้าขุนสาดอยหลวงนั้นหนีออกไปได้^{๕๘}

หลังจากนั้นเจ้าหลวงเสื่อจามฟ้าจึงกลับเมืองแสนหวีแล้วไปสร้างหออยู่ที่หมู่บ้านนายเหนือ นาน 2 เดือน ในขณะนั้นคำสั่งของเจ้าส่วยโป่มังตรามีมา ให้เจ้าฟ้าคินมาเมืองแสนหวี เจ้าฟ้าหลวงเสื่อจามฟ้าจึงคินมาเมืองแสนหวี

เดือนยี่ เนื่องจากลูกชายของขุนสร้างรัตน (เมืองปางตึง) ชื่อขุนป้าง ไม่ถูกกันกับเมืองสีป้อ(เมืองสีป้อขณะนั้นอยู่ใต้การปกครองของโป่หม่องจ้อกลุง) โป่หม่องจ้อกลุงจึงจัดทัพออกมาต้านทานที่ดอยว้อกกาก ปางตึง และเมืองเครือ โป่หม่องจ้อกลุงเขียนหนังสือไปแสนหวี ขอให้เจ้าฟ้าแสนหวีจัดทัพไปรบกับขุนสร้างรัตน เจ้าฟ้าหลวงกำลังจัดคนไปช่วยโป่หม่องจ้อกลุงอยู่ เวลานั้นทัพขุนป้างชนะศึกโป่หม่องจ้อกลุง โป่หม่องจ้อกลุงพ่ายแพ้หนีมาถึงสีป้อ ตัวโป่หม่องจ้อกลุงลงไปทูลเจ้าปะก่านมั่งตราว่า ทัพที่มารุกรานเมืองสีป้อนี้นี้ไม่ใช่แต่ทัพขุนป้างคนเดียว ทัพเจ้าฟ้าแสนหวี เฒ่าเมือง กินเมือง ก้อนกลางเหล่านี้มาร่วมกับขุนป้างรบกับข้าพเจ้า จึงทำให้ข้าพเจ้าพ่ายแพ้เจ้า (ปะก่าน) มั่งตราไม่พึงเหตุผลใด ๆ เชื่อคำโกหกของโป่หม่องจ้อกลุง แล้วจัดทัพขึ้นมาช่วยโป่หม่องจ้อกลุง แล้วยังให้คนถือหนังสือจากแม่ทัพพม่าเมืองนายเรียกเจ้าฟ้าหลวงลงไปที่กองทัพเมืองนาย

ค.ศ.1847 เดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำ หนังสือจากกองทัพเมืองนายมาถึง เดือน 7 ขึ้น 10 ค่ำ เจ้าหลวงเสด็จจ่ามฟ้าออกจากเมืองไปที่กองทัพเมืองนาย เดือน 10 ขึ้น 10 ค่ำ ทัพเมืองพม่าขึ้นมาถึงเมืองนาย จับเจ้าฟ้าหลวงแสนหวีเอาลงใส่คุกไว้ในเมืองพม่า⁵⁹ นายพลพม่าที่เมืองนายจึงจัดให้หน้าข่ามหม่องส่วยอ่องขึ้นมาควบคุมเมืองแสนหวี

เมืองแสนหวีไร้เจ้า

เดือน 12 แรม 5 ค่ำ หน้าข่ามหม่องส่วยอ่องจัดทัพพม่าทัพไทออกไปสู้รบก้อนกลาง บ้านจ้างเมืองไทย ต้างยาน เมืองปาด แกมแสนแหลม จนถึงดอยแจ เสียหายหมด

เดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ เฒ่าเมืองกุนหลวงจัดทัพไททัพขาง ลงมารุกรานในเวียง จุกไฟเผาเมืองเสียหายหมด ชาวบ้านหนีออกไปถึงสีป้อ

เดือน 3 ข้างขึ้น ไปสร้างโอ ไปหรง ไปทวย นำทหารจำนวน 5,000 ออกจากเมืองพม่า แต่เฒ่าเมืองกุนหลวงหนีออกไปเสียก่อน ไปทวยค้างอยู่ที่ในเวียงไปสร้างโอ และไปหรงจึงลงไปพบหน้าข้ามไปห่มองส่วยอ่องที่บ้านจ้าง แล้วก็จับเอาเฒ่าเมืองเมืองไทยฆ่าเสีย หลังจากนั้นไปสร้างโอและไปหรงก็จัดทัพลงไปเมืองพม่า หน้าข้ามไปห่มองส่วยอ่องลงไปที่กองทัพเมืองนาย

ค.ศ.1850 เจ้าปะก่านมังตราจัดให้หฺนหม่องไปหล่าขึ้นมาปกครองเมืองแสนหวี เดือน 12 ขึ้น 14 ค่ำ หฺนหม่องไปหล่าขึ้นมาถึงในเวียงไปทวยกู้เอาทัพของตนกลับลงเมืองพม่า ครั้นเดือนอ้ายหฺนหม่องไปหล่ากับป่อสา่งฮ้ายเครือแสงอุเมืองทะเลาะกันแล้วจัดกำลังเข้ารบกัน

ค.ศ.1852 หฺนหม่องป่อหลาล้มป่วยลงแล้วไปตายที่ล่าเสี้ยว ไปสร้างฮ้ายเครือแสงอุเมืองไปรวบรวมเอาข้าวของเงินทองของหฺนหม่องป่อหล่าแล้วขึ้นมาปกครองเมืองแสนหวีแทน

ค.ศ.1852 พระเจ้าปะก่านมังตราจัดให้หฺนหม่องจ็อกไปปกครองแสนหวี วันเพ็ญเดือน 12 ขึ้นไปถึงเมืองแสนหวี

ในเมืองพม่าช่วงเดือน 3 มีเหตุการณ์เกิดขึ้นคือ พระเจ้ามังตุงมังชา 2 คนพี่น้องหนีออกจากพระราชวังไปอยู่ที่จอกมยอง แล้วก็รวบรวมกำลังคนคิดขบถต่อเจ้าปะก่านมังตรา ขณะนั้นเจ้าฟ้าหลวงเสื่อจามฟ้ายังอยู่ในคุก จึงจัดคนของตนไปทำงานกับเจ้ามังตุง ครั้นเดือน 4 เจ้าปะก่านมังตราถูกขับลงจากหอ มังตุงมังชาได้ขึ้นเป็นกษัตริย์พม่า

เสือจ๋ามฟ้า (แสงหน่อฟ้าอ่อน)

กษัตริย์พม่าองค์ใหม่จัดให้ขุนแสงโพหม่องจัดทัพขึ้นไปเมืองแสนหวี จับเมี้ยวห่วนหม่องจ๊อกนำไปมอบให้รัชทายาท แล้วฆ่าตายที่เวียงจะกาย

หลังจากนั้นกษัตริย์พม่าจึงเชิญเจ้าฟ้าหลวงเสือจ๋ามฟ้าไปพบกล่าวว่า ความจริงท่านแสงหน่อฟ้าอ่อน (เสือจ๋ามฟ้า) ไม่มีความผิดอะไร แต่เนื่องจาก กษัตริย์พม่าองค์ก่อนเอามาใส่คุกไว้เฉย ๆ นาน 3 ปี บัดนี้ข้าพเจ้าจะมอบ ตำแหน่งให้ท่านคืน ได้เป็นเจ้าแสนหวีเหมือนเช่นเคย กล่าวแล้วก็มอบตำแหน่ง ให้ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนเสือจ๋ามฟ้ากลับไปเป็นเจ้าเมืองแสนหวี

ค.ศ.1853 เดือนอ้าย แรม 14 ค่ำ วันพฤหัสบดี เจ้าเสือจ๋ามฟ้าเดินทางถึงเมืองแสนหวี ค.ศ.1854 เดือน 8 เจ้าเสือจ๋ามฟ้านำธิดาของท่าน นางมะเต็ง มอบให้กษัตริย์พม่า กษัตริย์พม่าซึ่งใจมากจึงมีคำสั่งว่า ต่อไปนางมะเต็ง นั้นเรียกว่าเจ้านางมอนหล้าเกิด (นางคนนี้เป็นลูกหญิงของนางพม่าชื่อนางมิโค)

เดือน 3 กษัตริย์พม่ามีคำสั่งมาถึงเสือจ๋ามฟ้าว่า เวียงสบปางนั้นจงชุด คลองให้รอบ ๆ ก่อกำแพงด้วยอิฐล้อมพระราชวังให้เป็น 12 หลังร่วม พื้นให้เอา แก่นไม้จริงทั้งหมด สำหรับหอหลวงให้เป็นหอปราสาทยกฉัตรปิดทอง พร้อมกับ เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น บัลลังก์และร่มขาว เหล่านั้นให้มีครบหมด นอกจากนั้นแล้วก็ มีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นเจ้าฟ้าหลวงสิวีรัฐมหาวังสะสิทธิบวรสุธรรมราชา เป็นเจ้า ครองเมืองแสนหวี กษัตริย์พม่าส่งร่มขาว ร่มทอง เครื่องใช้ภายในหอทั้งหมด มาถวาย

ค.ศ. 1855 เนื่องจากทัพเชียงใหม่มารบเชียงตุง แม่ทัพพม่าที่เมืองนาย และทัพของ 8 เจ้าฟ้า จึงส่งไปช่วยเชียงตุง ทางด้านเมืองแสนหวี เจ้าหลวงเสือ

จ๋ามฟ้าจัดให้โป่ส่างฮ้ายเครือแสงอุ้มเมือง และเหิงฮ่อนเมืองหนองนํากำลึงทหาร 1,500 ข้ามแม่น้ำคงไปถึงเชียงตุง แล้วไปรบกับทัพเชียงใหม่ ทัพเชียงใหม่พ่ายแพ้กลับไป โป่ส่างฮ้ายได้ช้าง 6 เชือก ช้าง 2 เชือกตายระหว่างทาง เหลืออยู่ 4 เชือก นำไปมอบให้เจ้าฟ้าหลวงที่กองทัพล่าเสี้ยว

ค.ศ.1856 เนื่องจากอังกฤษมาถวายเป็นเครื่องบรรณาการต่อกษัตริย์พม่า กษัตริย์พม่ามีคำสั่งให้เจ้าฟ้าทั้งหลายลงไปเมืองพม่า

สถานการณ์คนไทยภายใต้การเป็นเมืองขึ้นของพม่าขณะนั้น มีบุคคล 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นผู้คอยรับใช้พม่าโดยตรง กลุ่มหนึ่งเป็นชาวบ้าน และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้รับใช้เจ้าฟ้าแสนหวี เนื่องจากเงินทองที่เจ้าฟ้าเมืองแสนหวีจะต้องเสียให้กองทัพพม่าที่เมืองน่ายในขณะนั้นยังไม่ครบ เจ้าฟ้าแสนหวีจึงจัดให้อำมาตย์ส่งกวางไปเมืองหนองกอนไตไปเก็บภาษีทุก ๆ พื้นที่ เมื่ออำมาตย์ส่งกวางไปถึงเมืองหนองกอนไตจึงเรียกเผ่าเมือง กินเมืองทั้งหลายไปฟังคำสั่งของเจ้าฟ้าฯ ขณะนั้นลูกชายของเหิงฮ่อนเมืองหนองกอนไตนามว่าขุนหม่องขาง (ลูกชายเหิงฮ่อน) นำคนของตนไปจับอำมาตย์ส่งกวางฆ่าเสียโดยไม่ฟังเหตุผลใด ๆ

เมืองแสนหวีขณะนั้น เนื่องจากเจ้าฟ้าได้รับคำสั่งจากกษัตริย์พม่าให้สร้างหอหลวงและราชวังเหิงฮ่อนเมืองหนองขณะนั้น เนื่องจากลูกชายของตนได้ฆ่าอำมาตย์ส่งกวาง มีโทษติดตัวอยู่ จึงนำเรื่องที่เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีมีคำสั่งให้สร้างหอหลวงเป็นข้ออ้างแล้วไปปรึกษากับเจ้าฟ้าหลวงลายซ้าและนายทหารพม่าที่กองทัพเมืองน่าย พวกเขาลงไปเมืองพม่า แล้วไปทูลกษัตริย์พม่าว่า เดียวนี้เจ้าฟ้าหลวงเสียจ๋ามฟ้าเมืองแสนหวีชุดคลองล่อมอิฐทำป้อมที่บนดอยผาแดง เจ้าฟ้าย่องห้วย เจ้าฟ้าเมืองกึ่งสมรूर่วมคิดกับเจ้าฟ้าแสนหวี คิดจะเป็นขบถต่อพม่าเรื่องนี้ข้าพเจ้าเหิงฮ่อนเมืองหนองไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเขาจึงฆ่าอำมาตย์แสนหวีตายไปแล้วคนหนึ่ง

หลังจากที่พวกเหิงอ่อนเมืองหนองไปแล้ว คนข้างฝ่ายเจ้าฟ้าหลวงแสนหวีก็ไปเผ่ากษัตริย์พม่าแล้วทูลเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นทุกประการ

เจ้าปะก่านมังตราหลังจากได้ยินคำของทั้งสองฝ่ายแล้ว จึงตรัสว่า หลังจากเราได้รับเครื่องบรรณาการจากอังกฤษแล้วค่อยพิจารณา ขอให้นายทหารหม่องเองไปเผ่ารักษาเมืองแสนหวีแล้วให้เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีลงมาร่วมงานพิธีที่อังกฤษมายื่นเครื่องบรรณาการ

หลังจากที่เจ้าฟ้าหลวงแสนหวีลงไปเมืองพม่าแล้ว ตัวนายทหารพม่าเมืองนายขึ้นไปอยู่ที่บ้านจ้าง แล้วเร่งรีบให้เฒ่าเมือง กินเมืองทั้งหลายเก็บเงินเก็บทอง

สถานการณ์ในเวียงสปปางขณะนั้น คืบหนึ่งมีโจรมาปล้นนายทหารหม่องเอแล้วเก็บทรัพย์สินเงินทองไปทั้งหมด ส่วนตัวนายทหารหม่องเอหนีไปหาแม่ทัพ (พม่า) เมืองนายที่บ้านจ้าง

หลังจากที่หม่องเอหนีไป เหิงอ่อนเมืองหนองไม่ถูกกับโป่สร้างฮ้ายเครือแสงอุเมือง ถึงขนาดจะฆ่าฟันกัน

เดือน 11 ข้างแรม แม่ทัพพม่าเมืองนายออกจากบ้านจ้างขึ้นมารักษาการณ์อยู่ที่ลำเสี้ยว

เดือน 12 ขึ้น 5 ค่ำ เหิงอ่อนจัดกำลังคนขึ้นมาถึงในเวียง โป่สร้างฮ้ายฯ ก็ยกกำลังมาต้านทานเหิงอ่อนเมืองหนอง ทั้งสองฝ่ายรบกันใจกลางเมืองใกล้กับตลาด จุดพื้นเผาไฟบ้านเมืองเสียหายหมด เหิงอ่อนเมืองหนองเป็นฝ่ายล่าถอยไป ชาวบ้านตื่นหนีหมด

เดือน 12 ขึ้น 8 ค่ำ เนื่องจากแม่ทัพพม่าเมืองนายจัดกำลังทหารขึ้นมาช่วยเหิงอ่อนเมืองหนอง ไปสร้างฮ้ายเครื่องแสงอุ้มเมือง คิงหลวงสิ่งเครือ สิ่งแสงเครือ เมืองจึงถอยออกไป แล้วไปตั้งป้อมอยู่ที่เวียงคำกาย ข้างฝ่ายแม่ทัพพม่าเมืองนายส่งคนไปจัดกำลังทหาร 8 เจ้าฟ้ามาถึงแล้วให้ไปรบกับไปสร้างฮ้ายฯ ที่เวียงคำกาย รบกันนาน 4 เดือน ต่างฝ่ายต่างไม่ชนะ แม่ทัพพม่าเมืองนาย เหิงอ่อนเมืองหนอง และกำลังทหาร 8 เจ้าฟ้าถอยทัพมาอยู่ในเวียง

ขุนแสงโพหม่อง (เจ้าหลวงเสือก่อฟ้า)
(สิวีรัฐมหาวังสะสุธรรมราชา ค.ศ.1856-1866)

ในขณะที่สถานการณ์ในเมืองแสนหวิกำลังเกิดเหตุยุ่งนั้น ข้างฝ่ายเมืองพม่า เจ้าปะก่านมังตราก็มีคำสั่งแต่งตั้งให้ขุนแสงโพหม่อง มีพระนามใหม่ว่า สิวีรัฐมหาวังสะสุธรรมราชา เป็นเจ้าเมืองแสนหวิ

ค.ศ.1856 เดือน 5 ขึ้น 7 ค่ำ วันอังคาร ขุนแสงโพหม่องเดินทางมาถึงเมืองแสนหวิ แม่ทัพพม่าเมืองนาย และ 8 เจ้าฟ้าพากันกลับบ้านเมืองของตน

ค.ศ.1857 ต้นปี ขุนแสงโพหม่องขึ้นครองเมืองแสนหวิพระนามว่า สิวีรัฐมหาวังสะสุธรรมราชาขึ้นเสด็จขึ้นค้ำเจ้าหลวงเสือก่อฟ้า

เดือน 11 ข้างมงคลทางเจ้าฟ้าแต่ไม่สิ้นพระชนม์ จึงย้ายไปอยู่ที่ป็อกไตปางหวาย⁶⁰

ค.ศ.1859 ไปสร้างฮ้ายเครื่องแสงอุ้มเมือง คิงหลวงสิ่งเครือ สิ่งแสงเครือ เมืองจัดทัพมารบกับเจ้าฟ้าแสนหวิ คิงหลวงสิ่งเครือและสิ่งแสงเครือเมืองสิ้นชีวิตในสนามรบ ไปสร้างฮ้ายเครื่องแสงอุ้มเมืองจึงถอยทัพไปอยู่ที่เวียงคำกาย รวบรวมกำลังทัพไว้ที่นั่น

ค.ศ.1860 พระเจ้าปะก่านมังตราเขียนหนังสือขึ้นมาเชิญเจ้าฟ้าโพหม่องให้ลงไปเมืองพม่า แล้วให้ปะจีหฺวุ่นมาดูแลอยู่ในเวียงสบปาง แต่ยังไม่ทันเลยฤดูฝน ปะจีหฺวุ่นป่วยสิ้นชีวิต พระเจ้าปะก่านมังตราจึงจัดให้นายทหารหม่องเปี้ยขึ้นมากปกครองอยู่ที่ลำเสี้ยว อยู่ได้นานเพียงปีหนึ่ง หลังจากนั้นจึงจัดให้ปะคานหฺวุ่นขึ้นมาปกครองแทนหฺวี ขึ้นมาถึงบ้านจ้างก็ป่วยสิ้นชีวิตอีก ต่อจากนั้นไม่ถึง 1 ปีพม่าจัดให้เลเมี้ยวหฺวุ่นขึ้นมาอยู่ที่ลำเสี้ยว แล้วก็ส่งยกเล็ก

ค.ศ.1864 เจ้าฟ้าขุนแสงโพหม่องเสือก่อฟ้าได้คืบมาอยู่ในเวียงสบปาง

ค.ศ.1865 พระเจ้าปะก่านมังตราให้ส่วยเปี้ยไปขึ้นมาอยู่ที่ลำเสี้ยว และให้เจ้าฟ้าขุนแสงโพหม่องลงไปเมืองพม่า

ค.ศ.1866 หมื่นขุนราชบุตรและมินโข่งแต่งราชบุตรทั้งสองคิดขบถต่อกษัตริย์พม่า แต่กระทำการไม่สำเร็จหนีรอดไปได้

ต่อจากนั้นไม่นานพระเจ้าปะก่านมังตราจึงเขียนหนังสือไปเรียกส่วยเปี้ยไป แต่ส่วยเปี้ยไปไม่กล้าลงไปจึงฆ่าตัวตายที่ลำเสี้ยว

ไปสงฮ้ายฯ ได้ยินข่าวส่วยเปี้ยไปตาย จึงให้คนลงไปรวบรวมทรัพย์สินต่าง ๆ ของส่วยเปี้ยไป แล้วตั้งตัวเองขึ้นเป็นนายอำเภอหรือผู้ปกครองเมืองแสนหรืออยู่ที่เวียงคำกาย

ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อน (เสือจ๋ามฟ้า) ขึ้นเป็นเจ้าฟ้า ครั้งที่ 3

ค.ศ.1867-1885

ค.ศ.1867 เจ้าปะก่านมังตรามีคำสั่งให้ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนสถาปนาเป็น
สิวีรัฐมหาวังสะสิทธิบรรสูธรรมราชาเสือจ๋ามฟ้าเป็นเจ้าเมืองแสนหวี เดือน 3 ขึ้น
6 ค่ำ วันพุธตอนบ่ายเดินทางมาถึงเมืองแสนหวี

ค.ศ.1868 ตัวโป่สร้างฮ้ายเครือแสงอยู่เมืองจัตพขึ้นมารบกับเจ้าฟ้าเสือ
จ๋ามฟ้า เจ้าฟ้าเสือจ๋ามฟ้าพ่ายแพ้หนีลงไปล่าเสี้ยว⁶¹ โป่สร้างฮ้ายฯ ให้ชาวบ้าน
ออกจากเวียงแล้วจุดไฟเผาเวียงสบปางเสียหายหมด ค.ศ.1869 พระเจ้าปะก่าน
มังตราเชิญเจ้าหลวงเสือจ๋ามฟ้าลงไปเมืองพม่า ให้หุ่่น 2 คนจัตพไปรวมกับ
ทัพ 8 เจ้าฟ้ายกขึ้นมาถึงล่าเสี้ยว หุ่่นคนหนึ่งจัดเอาทัพพม่าทัพไท 8 เจ้าฟ้าขึ้น
มาอยู่ในเวียงสบปาง ขณะนั้นโป่สร้างฮ้ายฯ ตั้งเวียงอยู่ที่ดอยน้ำตกตาดซึ่งเรียกชื่อ
เวียงนั้นว่า ดอยดำซ่อน

ค.ศ.1871 หุ่่นคนหนึ่งซึ่งพักอยู่ที่ล่าเสี้ยว ไปจัตพกัณฑ์กลางและกัณฑ์
ใต้ที่เป็นทัพพม่าและทัพของไทยทั้งหลายยกขึ้นมารวมกับทัพฝ่ายพม่าและทัพฝ่าย
ไทยที่เฝ้าอยู่ในเวียงสบปาง ทัพทั้งหมดตั้งกลาวนี้ยกขึ้นไปรบกับโป่สร้างฮ้ายที่เวียง
ดอยดำซ่อน⁶² เนื่องจากถูกกำลังทหารมากมายมารบ โป่สร้างฮ้ายฯ จึงพ่ายแพ้
หนีออกจากเวียงดอยดำซ่อนไปตั้งป้อมอยู่ที่กัณฑ์ประตูลิน ส่วนเวียงสบปางนั้น
หุ่่นคนหนึ่งเฝ้าไว้ แล้วอีกคนหนึ่งลงไปล่าเสี้ยว ช่วงนั้นโป่สร้างฮ้ายฯ ได้ยินข่าว
ว่าขุนส่างจินดา ต้นสูง ซึ่งไปทำราชการอยู่กับเจ้าฟ้าเมืองเลน เป็นผู้มียุญบารมี
ฉลาดเก่งกล้า คล่องแคล่ว จึงปรึกษากับเสนาอำมาตย์ทั้งหลายว่า สมควรที่จะ
ต้องไปรับขุนส่างจินดาให้มาเป็นผู้นำแล้วปรับปรุงบ้านเมืองเพื่อจะได้อยู่ดีกินดี
จึงเขียนหนังสือจัดให้ผู้ดีคนหม่านไปพบเจ้าฟ้าเมืองเลน เพื่อขอตัวขุนส่างจินดา

ขุนส่างจินดาตันสูงมาร่วมกับขุนส่างฮ้าย

ค.ศ.1873 ขุนส่างจินดากับลูกน้อง 12 คน ขึ้นมาถึงก๊วประตุนหิน นำเครื่องบรรณาการและปืน 9 กระบอก ทองคำ 9 จ้าด มาเคารพโปส่างฮ้ายเครือแสงอยู่เมืองขอเป็นข้ารับใช้ โปส่างฮ้ายยินดีมากจึงรับขุนส่างจินดาและลูกน้องให้ไปอยู่ไปกินในบ้านคิงสิ่งหลวงแจ๋อู้

ค.ศ. 1874 โปส่างฮ้ายฯ นำเสนาอำมาตย์ทั้งหลายมาประชุมกันที่ก๊วประตุนหิน ในโอกาสที่แต่งตั้งขุนส่างจินดาขึ้นเป็นหัวหน้าเพื่อจะได้บริหารกิจการบ้านเมืองต่อไป

หลังจากนั้นไม่นาน ขุนส่างจินดาและคิงสิ่งหลวงแจ๋อู้จึงเชิญโปส่างฮ้ายฯ ออกจากก๊วประตุนหินไปอยู่ที่ขุนหลวงในเกาะฟู ตัวขุนส่างจินดาเองไปอยู่กับคิงสิ่งหลวงที่แจ๋อู้ แล้วรวบรวมพลไปรบกับหัวหน้าท้องที่ต่าง ๆ ที่ฝักใฝ่กับเจ้าฟ้าเสือจ่ามฟ้าและผู้ที่แข็งข้อกับโปส่างฮ้ายฯ ผลการรบสามารถยึดบ้านเมืองไปได้จนถึงน้ำต้อง

ขณะนั้นเจ้าหลวงเสือจ่ามฟ้ากับวางมุจัตทัพพม่ากับทัพไทขึ้นไปรบที่ลำเสี้ยว แล้วเรียก 4 เจ้าฟ้า คือ เจ้าฟ้าจ่ามกา เจ้าฟ้าเมืองตุง เจ้าฟ้าเมืองกึ่ง และเจ้าฟ้าเมืองดงขึ้นไปถึงเวียงสบปาง ส่วนนายทหารพม่าที่ได้รับการแต่งตั้งให้เฝ้าเวียงอยู่ ยกทัพกลับเมืองพม่า

เจ้าฟ้าเสือจ่ามฟ้าและวางมุจัตทัพพม่าทัพไทร่วมกับทัพ 4 เจ้าฟ้าพากันไปรบกับโปส่างฮ้ายฯ ที่ขุนหลวง แต่โปส่างฮ้ายฯ ไม่ยอมรบด้วย ย้ายเข้าไปในจุม แล้วไปอยู่ที่หมู่บ้านกองซาง เจ้าฟ้าเสือจ่ามฟ้าและวางมุจัตทัพพม่ามาในระหว่างทางถูกขุนส่างจินดาแอบซุ่มโจมตีที่หมู่บ้านนี้ นายทหารใหญ่

เจ้าฟ้าโป๊กิ่งและอ้ายใหญ่ตายในการรบนั้น ทักษะของเจ้าฟ้าและทัพของวางมุเสีย หายมากแตกหนีลงมา ขุนส่างจินดาไล่ตามตีอีก ขณะที่ 2 ทัพปะทะกัน ตัวขุนส่างจินดาขึ้นไปอยู่บนสันดอย มองดูคนของตนไล่พันข้าศึก ทหารของเจ้าฟ้ากลุ่มหนึ่งซึ่งแตกพ่ายหนีไปทางดอยลอม (ดอยมนเกลี้ยง) ไปพบขุนส่างจินดาเข้า จึงยิงใส่ขุนส่างจินดาถูกใต้ไหล่ซ้ายข้างหลังทะลุอก ขุนส่างจินดาล้มลงแต่ก็ยังเอาฝ่ามืออุดเลือดที่ไหลออกมา หนีเข้าไปในป่าลึกไปที่หมู่บ้านชาว ที่หมู่บ้านนามล ไปถึงบ้านเจ้าฟ้ากะฉิ่น ๆ จึงรักษาบาดแผลให้ รักษาอยู่นาน 7 วันจึงทุเลา ขุนส่างจินดาออกจากบ้านเจ้าฟ้าทางเข้าสู่สนามรบอีก การรบของทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่เลิกرا กำลังรบกันอยู่ ขุนส่างจินดานำกำลังไปรบกำลังทัพของเจ้าฟ้า ทำให้เจ้าฟ้าเสียจ่ามฟ้าและวางมุแตกพ่าย หนีอยู่เวียงสบปาง

ค.ศ.1875 สถานการณ์ในเวียงสบปางเวลานั้น เจ้าฟ้าเมืองถ้ำ (ชาวกะฉิ่น) เอาหม้อมาให้วางมุกับเจ้าฟ้าเสียจ่ามฟ้า ทั้งสองแย่งชิงหม้อกัน วางมุอ้างเหตุผลว่าจะเอาหม้อไปให้เจ้าปะก่านมังตรา แต่เจ้าฟ้าอ้างเหตุผลว่า เราต้องการใช้ ให้ไม่ได้ สองคนทะเลาะกันอย่างจริงจัง นานเข้าวันหนึ่งยามกลางคืน วางมุเอาทหารไปล้อมจับเจ้าฟ้าเสียจ่ามฟ้าขังคุก แล้วนำไปเมืองพม่า เขาทั้งสองไปแก้คดีกันที่เมืองอังวะ คดีเรื่องนี้เจ้าฟ้าเสียจ่ามฟ้าชนะ เจ้าปะก่านมังตราจึงมีคำสั่งให้จับวางมุฆ่าเสีย

ครั้น ค.ศ.1875 ไปสร้างอ้ายฯ สิ้นชีวิต เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงจัดงานศพที่หมู่บ้านกองชาว เรียบร้อยแล้วจึงเชิญเจ้าแสงเจ้านางทั้งหลายย้ายออกจากจุมคินไปอยู่ที่กุนฟู

เจ้าฟ้าเสียจ่ามฟ้าออกจากท่าเตื่อ (มณฑลเถย) ในเขตพม่าขึ้นไปท่าลำเลี้ยว จัดให้อำมาตย์ขุนเงินจัดกำลังทหารขึ้นมาอยู่ในเวียงสบปาง ขุนเงินจึงเขียน

หนังสือไปถึงขุนส่างจินดาให้มาเจรจากันในเวียงเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง ขุนส่างจินดารวบรวมคนของตนมาตั้งป้อมอยู่ที่ฝายคำ หลังจากนั้นจึงเดินทางไป กับคนของตน 3 คน เพื่อไปพบกับอำมาตย์ขุนเงินที่ในเวียง อำมาตย์ขุนเงินพูด ว่า เนื่องจากเจ้าฟ้าหลวงจัดให้ข้าพเจ้ามาดูแลบ้านเมือง เราไม่ต้องการรบราฆ่า ฟันกัน สิ่งที่สมควรจะมอบน้อมก็จะมอบน้อม ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในหอของขุนส่างฮ้ายฯ ที่มีอยู่ทั้งสิ้นจะมอบให้ทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนี้เพื่อ จะให้พวกที่เป็นขุนเป็นนางทั้งหลายได้อยู่ดีมีสุข เราจะมอบให้เป็นลูกของท่าน ท่านจงดูแลไป แต่อย่าให้ทำเป็นเมีย ถ้าทำเช่นนั้นข้างหน้าอาจมีภัย จะหาไม่ตรี ไม่ได้ อีกอย่างหนึ่งการกระทำของพวกท่านนี้น่าเกลียดมาก คล้ายกับหมาที่ตาย ไปแล้วแต่ยังมีหมัดอยู่ บางครั้งเราพูดลงไป พอรู้สึกตัวขึ้น แม้อยากจะกินข้าวลง ไปก็ยังกลืนไม่ลงคอเลย

คำพูดของอำมาตย์ขุนเงินนี้ ทำให้ขุนส่างจินดาสะเทือนใจมากจนพูดไม่ ออก จึงกลั้นใจเดินออกจากที่ประชุมไปทันที

ขุนส่างจินดาและพรรคพวกย้ายจากที่ฝายคำไปตั้งป้อมอยู่ที่นาเรือปาง วาด แล้วจึงขึ้นไปสู่เจ้าแสงนางที่กุนฟูกุนหลวง

ค.ศ.1876 เจ้าฟ้าเสือจ๋ามฟ้าจัดทัพ 1,600 ขึ้นไปกุนหลวง ขุนส่างจินดา ยกกำลังมาต้านทานที่กลางเมือง ข้างฝ่ายทัพของเจ้าฟ้าต้านทานไม่ได้แตกพ่าย ลงมา

พวกขุนส่างจินดาไปอยู่ที่ประตูหิน ที่ตรงนั้นเจ้าหลวงเสือจ๋ามฟ้าก็จัด กำลังจำนวน 2,000 คนขึ้นไปล้อมที่กัวประตูหิน แต่สู้ขุนส่างจินดาและพวกพ้อง ไม่ได้ ณ ที่นั้นคนของเจ้าหลวงเสือจ๋ามฟ้าถูกโจมตีเสียหายมากจึงแตกพ่ายมาใน เวียง

ขุนส่างจินดาและพวกพ้องลงไปตั้งป้อมอยู่ที่ฝายม้อง ต่อจากนั้นไม่นาน เจ้าหลวงเสื่อจามฟ้าจัดทัพไปรบที่ฝายม้อง รบกันอยู่อย่างนั้น ทำให้อาหารการกิน กระสุนดินปืนของขุนส่างจินดาหมดสิ้นไปจึงแอบหนีไปเมืองแฮด ไปรวบรวมพรรคพวกได้อาหารการกิน กระสุนดินปืนและกำลังพลจำนวน 60 คน พวกกันขึ้นไปในเมืองวิน แต่นางฟ้าเมืองวินไม่ยอมให้พบ หนีออกไปแล้วให้คนไปบอกเจ้าฟ้าเสื่อจามฟ้า เจ้าฟ้าเสื่อจามฟ้าจึงจัดทัพขึ้นไปรวมกับทัพนางฟ้าเมืองวินไปรบกับขุนส่างจินดา ขุนส่างจินดาต้านทานไว้นานถึง 10 วัน และถูกยิงถึง 6 นัด แต่กระสุนปืนไม่เข้าจึงไม่ตาย แต่คนของขุนส่างจินดาตายไป 3 คน แล้วจึงพากันหนีขึ้นไปทางขุนหลวง ไปตั้งป้อมอยู่ที่ขุนฟู

ค.ศ.1879 ขุนส่างจินดาออกจากขุนฟูลงมาตั้งป้อมอยู่ที่หมู่บ้านกองก่อ กองมูคำ เจ้าหลวงเสื่อจามฟ้าก็จัดกำลังทหารไปรบที่หมู่บ้านกองก่อ ขณะนั้นเจ้าฟ้าเมืองซีจัดกำลังทหารออกมาช่วยเจ้าหลวงเสื่อจามฟ้า รบกันนาน 20 วัน ข้างฝ่ายขุนส่างจินดาเหนื่อยมาก พอตีเวลานั้นท้องฟ้ามีดกะทันหัน มีดไปทั้งเมืองจนไม่เห็นฝ่ามือ ฟ้าแลบฟ้าผ่า ลมก็แรงมาก พัดเป่าจนทัพเจ้าเสื่อจามฟ้าทนไม่ไหวแตกพ่ายหนีกันไปคนละทิศคนละทาง ขุนส่างจินดาและพรรคพวกพากันขึ้นไปตั้งป้อมอยู่ที่เมืองวิน นางฟ้าเมืองวินและฟ้าขาวโกัดขายหนีขึ้นไปตั้งป้อมอยู่ที่สบเฮว ขุนส่างจินดาจัดให้ไปล่าทอนนำคนจำนวน 10 คนไปถล่มที่ท่าสบเฮว เสียหาย นางฟ้าเมืองวินและฟ้าขาวโกัดขายรู้สึกกลัวมากจึงพากันมานอนอมขุนส่างจินดา หลังจากนั้นขุนส่างจินดาและพรรคพวกเดินทางออกจากเมืองวินไปตั้งป้อมอยู่ที่หมู่บ้านดืบ (ทับ) เสื่อจามฟ้าก็จัดทัพขึ้นไปรบอีก แต่สู้ขุนส่างจินดาไม่ได้ คนของเจ้าฟ้าเสียหายมากมาย กองทัพของขุนส่างจินดาจับทหารของเจ้าฟ้าได้ 30 คน

คนของเจ้าฟ้าที่ถูกจับนั้น ขุนส่างจินดาเอาเครื่องนุ่งห่มอย่างดีแบ่งให้และเลี้ยงอาหารให้ด้วยหลังจากนั้นก็ให้พวกเขากลับไปอยู่บ้านของตนเอง เมื่อ

เดินทางมาถึงในเมือง พวกเขาคูยกันว่า ชุนสร้างนี้สมควรเป็นผู้มีบุญแท้ ๆ จิตใจดี พุดจาไพบเราะ แม้ว่าจับคนของเจ้าฟ้าได้ก็ยังเอ็นดูเหมือนกับคนของท่าน แม้ว่าคนของเจ้าฟ้าบาดเจ็บก็ยังรักษาให้จนหาย ยังแบ่งเสื้อผ้าและอาหารการกินให้ด้วย หลังจากนั้นก็ปล่อยกลับบ้านโดยไม่ฆ่าฟัน และไม่ลงโทษความผิดใด ๆ เลย คนของชุนสร้างจินดาเก่งกล้ามาก แค่จำนวน 100 - 200 ก็ยังสู้กับคนของเจ้าฟ้าเป็น 1,000 - 2,000 รอบกันที่ไรเจ้าฟ้าไม่เคยชนะ พวกเขาคูยกันไปคูยกันมา เช่นนี้ จนเป็นข่าวลือไปทุกหนทุกแห่ง ใคร ๆ ก็ยกย่องนับถือบุญญาธิการของชุนสร้างจินดา

หลังจากหมดฤดูฝนแล้ว ชุนสร้างจินดาและพรรคพวกย้ายออกจากปางด้า เมืองวิน ลงมาตั้งป้อมอยู่ที่แจ่มวัน ก่อนหน้านั้นหากมีข่าวชุนสร้างจินดาเข้ามาในหมู่บ้านใด ชาวบ้านจะพากันหนีหมดไม่ยอมให้พบทั้งบ้านเรือนให้เป็นเรือนร้าง แต่คราวนี้คนของชุนสร้างจินดาไปที่ไหนชาวบ้านก็ยินดีต้อนรับ แบ่งอาหารให้ มีอะไรก็มายื่นให้ คนที่มีฝีมือก็มาสมัครเป็นลูกน้องของชุนสร้างจินดา

เดือน 6 เนื่องจากชุนสร้างจินดาได้ยินข่าวว่าเจ้าฟ้าเสด็จมาพักทัพ ๑ แห่ง และช่วยซ้อจี้ (ตีมเลียดใหญ่) จัดทัพอีกทัพหนึ่งเดินทางมาทางแจ่มวัน ชุนสร้างจินดาและพรรคพวกจึงขึ้นไปตั้งป้อมอยู่ที่กองขาม เจ้าฟ้าและช่วยซ้อจี้ จัดกำลังทหารขึ้นไปรบที่กองขามแต่สู้ชุนสร้างจินดาไม่ได้ แดกพ่ายหนีลงไปหาเจ้าฟ้าเวียงแดง ส่วนชุนสร้างจินดาลงไปทางเปียงหอยแล้วไปเข้ารบกับทัพเจ้าฟ้าและช่วยซ้อจี้ อีก ทัพเจ้าฟ้าและช่วยซ้อจี้แตกพ่ายลงไปแล้วเสีย

หลังจากนั้นชุนสร้างจินดาเลยลงไปรบกับเวียงหนั้นเมืองเย็น เวียงหนั้นเมืองเย็นก็สวามิภักดิ์ด้วย จึงขึ้นไปตั้งป้อมอยู่ที่บนดอยปุมข้าว ซึ่งใกล้กับวัดของเจ้าอาวาสดอยปุม ขณะนั้นบรรดาผู้ปกครองท้องถิ่นกังแกแม่เมืองเมืองแสนหวีทั้งหมดจัดเตรียมเครื่องบรรณาการมาเคารพชุนสร้างจินดา ข้างฝ่ายเมืองวินนำ

นางคำเผือก ซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านสามมอบให้ หลังจากนั้นเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงจัดงานสมรส หลังจากพิธีสมรสแล้วขุนส่างจินดาจึงรวบรวมคนไปด้วย 100 คน ไปอยู่ที่หมู่บ้านสา

ค.ศ. 1881 ในยุคของพระเจ้าสีป้อมังตราได้มีคำสั่งให้แม่ทัพเมืองนายกับเจ้าฟ้าทั้งหลายขึ้นมาประชุมกันที่ล่าเสี้ยว แม่ทัพจึงเขียนหนังสือให้คนนำไปให้ขุนส่างจินดาความว่า เดียวนี้เราผู้เป็นพ่อมีหนังสือถึงท่านผู้เป็นลูกขุนส่างเมืองแสนหวี เนื่องจากเราไม่เคยได้เห็นหน้าตา เพื่อจะได้รู้จักกันอย่างหนึ่งเพื่อให้บ้านเมืองของเรา 2 พ่อลูกเจริญไปในวันข้างหน้าอย่างหนึ่ง เราสมควรร่วมกันบริหารบ้านเมืองขณะนี้เราจะปรึกษาหารือกัน ขอเชิญท่านมาประชุมที่ล่าเสี้ยวด้วย

ขุนส่างจินดาและพรรคพวก 80 คน ให้ 74 คน คอยอยู่นอกเวียงแล้วกำชับไว้ว่า เดียวนี้พวกเขาจะทำเรื่องดีหรือเรื่องร้ายยังไม่รู้ ถ้าเป็นเรื่องร้าย พวกท่านจงเข้ามาทันที สังเช่นนี้แล้วก็เข้าเมืองไปพร้อมกับคนสนิท 6 คน ไปพบกับแม่ทัพพม่าในที่ประชุมกันนั้น ข้างฝ่ายพวกเจ้าฟ้าติเตียนขุนส่างจินดาว่าเป็นผู้บ่อนทำลายบ้านเมือง ขุนส่างจินดาจึงตอบว่า “ข้าพเจ้าขุนส่างไม่เคยไปรุกรานเมืองของใคร ฟ้าก็รู้ คนก็รู้กันหมด แต่ข้าพเจ้าขุนส่างไปอยู่ชอกไหนมุมไหน พวกเจ้าฟ้าตามไปรบไล่ฟันอยู่เรื่อย ๆ หาเวลาที่จะได้อยู่อย่างสบายนั้นไม่มี ถ้าจะตามไล่อยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ จะมีความดีเสียเมื่อไหร่” แม่ทัพพม่าจึงว่า “คำที่ท่านพูดเป็นคำจริง ถ้าจะไล่ฟันกันอยู่เรื่อย ๆ บ้านเมืองจะไม่สงบแน่ แต่นี้ไปภายหน้าฟ้าฟ้าฟ้านองจงสงบศึกกัน ขุนส่างก็ให้มีที่อยู่กิน ใครก็ไม่ต้องไปไล่ฟันใครอีกแล้ว ตั้งแต่น้ำหยาบขึ้นไปให้เป็นน้ำดินของขุนส่างจินดาเป็นผู้ดูแลบริหาร ตั้งแต่น้ำหยาบลงมาให้เป็นน้ำดินของแสงหน่อฟ้าอ่อนเสื่อจามฟ้าเป็นผู้ปกครองดูแล” เมื่อประชุมกันเสร็จแล้ว ขุนส่างจินดาและพรรคพวกจึงกลับไปที่ยอดป้อม

ต่อจากนั้นไม่นานขุนส่างจินดาจึงย้ายลงไปอยู่ที่เวียง และหลังจากนั้น 3 เดือน จึงไปตั้งเวียงหนองล่ำ ขณะที่อยู่เวียงหนองล่ำยังไม่นานเท่าใด พ้าขางเมรีดทั้งหลาย ซึ่งฝักใฝ่กับเจ้าเสือจ๋ามฟ้าก็จัดทัพลงมารบกับขุนส่างจินดา ขุนส่างจินดาจึงออกต้านทานที่หมากแข้ง ผลการรบกัน ข้างฝ่ายขางเมรีดเสียหายมากมาย จับได้ชาวขาง 11 คน ขุนส่างจินดาจึงแบ่งเสื้อผ้าและอาหารการกินให้ชาวขาง (กะฉิ่น) เหล่านั้น แล้วปล่อยตัวกลับบ้านไป

หลังจากนั้น ขุนส่างจินดาและพรรคพวกไม่กลับไปหนองล่ำอีก พวกเขาออกจากหมากแข้งลงมาตั้งเวียงแก เมื่อ ค.ศ.1881 เมื่อตั้งเวียงแกเสร็จ จึงไปเรียกพวกเจ้าแสงเจ้านาง และผู้บริหารบ้านเมืองที่กุนฟูให้ลงมาอยู่ในเวียงแก

ค.ศ.1885 พระเจ้าสีป้อมังตราจัดให้ห่วนคนหนึ่งขึ้นมาถึงแสงแก้ว แล้วเรียกเจ้าฟ้าทั้งหลายไปประชุมกัน และยังเขียนหนังสือไปถึงขุนส่างจินดาให้ลงมาประชุมด้วย เพื่อจะได้พูดคุยกันเกี่ยวกับบ้านเมือง ณ แสงแก้วสี่

เดือน 11 ขึ้น 4 ค่ำ ขุนส่างจินดา และพรรคพวกจำนวน 100 นาย ขึ้นมาลงไปถึงแสงแก้ว ในที่ประชุมกันนั้น ห่วนหลวงกล่าวว่าชาวของท่านลูก ขุนส่างแสนหวีนี้ เราผู้เป็นพ่อไต่ยินมานานแล้ว เพิ่งได้มารู้จักครั้งนี้ เป็นอันว่าดีใจจริง ๆ แต่ชื่อของท่านบางคนเรียกว่า ขุนส่างจินดา บางคนเรียกว่า ขุนส่างตันฮูง ความจริงแล้วชื่อของท่านเป็นอะไรแน่ ขุนส่างจินดาจึงตอบห่วนหลวงว่าชื่อของข้าพเจ้าเมื่ออยู่กับพ่อแม่ นั้น เขาเรียกว่า ขุนส่างยอนเกลื่อ (ขอเกลื่อ) ตอนที่ไปอยู่วัด เจ้าอาวาสเรียกว่า ขุนส่างจินดา ย้ายมาอยู่ตอนบนเขาจึงเรียกว่า ขุนส่างตันฮูง แล้วแต่ท่านจะชอบจะเรียกชื่อใดก็ได้

ห่วนหลวงจึงว่า เพราะฉะนั้นแลเขาจึงว่า เมืองไทลุ่มเสียหายเนื่องจากขุนส่างตันฮูงเป็นผู้บ่อนทำลาย กตขี้ข่มเหงชาวบ้านจนไม่ได้อยู่นิ่ง ขุนส่างจินดาจึง

ตอบว่า “คำว่าเมืองไทพังพินาศไปนั้นถูกต้องแล้ว เมืองอื่นไม่พินาศ พินาศเฉพาะเมืองแสนหวีเท่านั้น ข้าพเจ้าไม่เคยได้อยู่ได้กินอย่างหนึ่ง ๆ คำกล่าวที่ว่า ชุนสร้างตันสูงไปทำลายบ้านเมืองนั้น เจ้าฟ้าองค์ใดพูดออกมา ตระกูลของข้าพเจ้าไม่ใช่ไช้แสงพันธุ์คำ เป็นแค่ไช้เหล็กไช้สัมฤทธิ์ ไช้สูงเท่าเท่านั้น แต่ว่าถ้ามีคนมาแห่อาจจะฉกคืนได้เหมือนกัน บรรดาเจ้าฟ้าทั้งหลายใครเล่าที่ไปโกรธไปด่าไปรุกรานชาวบ้าน ใครเล่าที่จัดทัพไล่ฟัน ความจริงก็เป็นเจ้าฟ้าพวกนี้แหละที่จัดทัพตามรุกรานอยู่เรื่อย ๆ แม้ว่าข้าพเจ้าจะอยู่ตามดงไม้ดงดอก ป่าไม้ป่าดง ก็ไม่เคยได้อยู่อย่างสงบ ส่วนคำที่ว่าชุนสร้างตันสูงเคยไปรุกรานบ้านใกล้เคียง ถิ่นใดถิ่นไหน มีตรงไหนเล่า” หุ่นหลวงจึงกล่าวว่า “คำพูดของลูกเป็นความจริง พ่อยังไม่เคยได้ยินว่าลูกของข้าเคยจัดทัพไปรุกรานถิ่นใดถิ่นไหน เมืองใดเมืองไหนจริง แต่คำที่ว่าทัพของเมืองพม่าร่วมกับทัพ 4 เจ้าฟ้า และ 8 เจ้าฟ้าเคยไปรุกราน ไปจุดไฟเผาไฟของชาวบ้านจนไม่ได้ยูนึงนั้น เคยได้ยินอยู่บ่อย ๆ เรื่องที่ผ่านมาก็ให้มันแล้วกันไป แต่นี้ไปภายหน้าทุก ๆ ฝ่ายจงอย่าได้ทะเลาะกัน ฟ้าฟ้าฟ้านองจงสมานสามัคคีกัน ที่อยู่ของใครของมัน จงปกครองดูแลไป และจงช่วยกันดูแลสวนของพระเจ้ามังตราให้มันดีขึ้นกว่าเดิมเถิด สำหรับท่านลูกชุนสร้างต้องมีตำแหน่ง ท่านจงไปกับพ่อไปรับเอาตำแหน่งจากคำสั่งพระเจ้าสีป้อมังตรา แล้วค่อยขึ้นมาครองเมืองเถิด”

ชุนสร้างตันสูงตอบว่า “คำพูดของท่านจริงอยู่ แต่ข้าพเจ้านี้ไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ ตระกูลของข้าพเจ้าไม่เกี่ยวกับเชื้อพระวงศ์เลย เป็นชาวบ้านโดยแท้ ผู้ที่สมควรรับตำแหน่งจากพระเจ้าสีป้อมังตรานั้นคือลูกของเจ้าไป่สา่งฮ้ายยังมีอยู่เพื่อให้ลูกของไป่สา่งฮ้ายรีบลงไปรับเอาตำแหน่งนั้น ข้าพเจ้าจะช่วยทำให้จนสำเร็จ หุ่นหลวงจึงว่า “แม้ว่าลูกไม่ลงไปทรัพย์สินเครื่องใช้ในหอ ร่มทอง 12 คัน ตรียางค์ เครื่องม้วนต่าง ๆ และนางสนมที่ข้าพเจ้านำมานี้ ลูกชอบอย่างใดก็เลือกเอาไปเถิด” ชุนสร้างฯ จึงว่ายินดีมาก แต่ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไร ข้าพเจ้าขออนุญาตเจ้าหุ่นขอกลับก่อน ว่าดังนี้แล้วจึงนำพรรคพวกเดินทางกลับ

หลังจากเสร็จการประชุม หุ่นหลวงจึงกลับเมืองพม่า แต่ระหว่างทางที่ยังไปไม่ถึงเมืองพม่า เมื่อ ค.ศ.1885 เดือน 12 แรม คำนันอังกฤษมาเชิญพระเจ้าสีป่อมังตราลงไปเสียก่อน

เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ โอรสของเจ้าฟ้าเสือจ๋ามฟ้าที่ชื่อเจ้าหน่อเมือง จัดทัพจำนวน 6,000 คน ขึ้นมาที่ลำเสี้ยว เดือน 4 ข้างขึ้น ทัพของเจ้าหน่อเมืองขึ้นมารบกับขุนส่างตันสูงที่เมืองดี รบกันนาน 2 เดือน ทัพข้างฝ่ายเจ้าหน่อเมืองพ่ายแพ้เสียหายมาก ขุนส่างตันสูงไล่ตามไปรบถึงลำเสี้ยว รวบรวมเอาทรัพย์สินของเจ้าหน่อเมือง พร้อมกับอาวุธยุทโธปกรณ์และอาหารการกินที่ทิ้งไว้เป็นกองเป็นกองในกองทัพนั่นไป

ค.ศ. 1886 เดือน 6 ขณะที่ขุนส่างตันสูงจัดทัพออกจากลำเสี้ยวลงไปในนั้น เจ้าหน่อเมืองมาดำนทานที่บ้านแจ้ แต่เจ้าหน่อเมืองดำนไม่ได้นาน หนีลงไป ขุนส่างตันสูงพักอยู่ที่บ้านแจ้พักหนึ่ง ขณะนั้นทัพเมืองสีป่อจำนวน 1,000 ขึ้นมาถึงที่เจ้าขุนส่างตันสูงแล้วพูดว่า เนื่องจากเจ้าฟ้าหน่อเมืองมารุกรานเมืองสีป่อ บัดนี้อยากให้พวกท่านร่วมกับพวกข้าพเจ้าตามไปรบด้วย ขุนส่างตันสูงก็ทำตาม

ต่อจากนั้นไม่นาน พวกขุนส่างฯ จัดทัพออกจากบ้านแจ้ตามไปรบกับเจ้าหน่อเมืองทางทิศเหนือหน้า ทัพข้างฝ่ายฟ้าหน่อเมืองแตกพ่ายไปทางหน้า นานาง เมืองทอม ไปตั้งป้อมอยู่ที่ต้างยาน ขุนส่างตันสูงก็ไล่ตามลงไป เจ้าฟ้าหน่อเมืองมาดำนทานที่ต้นสูงเมืองมา แต่เจ้าฟ้าหน่อเมืองดำนทานไม่ได้แตกพ่ายไปต้างยาน ขุนส่างตันสูงไล่ลงไปอีก ไปหยุดอยู่ที่หมู่บ้านกาด ปางผา ขัวตอง แล้วก็ย้ายไปอยู่เวียงเมืองแก้ว วันหนึ่งขุนส่างฯ เรียกพรรคพวก 6 คนขึ้นไปอยู่ที่ดอยซึ่งอยู่ทิศเหนือของป้อมเจ้าฟ้าหน่อเมือง แล้วร้องตระโกนว่า บัดนี้ขุนส่างฯ จัดทัพมาแล้ว ถ้าใครกลัวตายจากลูกจากเมีย ก็จงหนีไปอยู่บ้านของตนเองเถิด ทัพของเจ้าฟ้าหน่อเมืองได้ยินจึงแอบหนี ทำให้กำลังพลลดน้อยลงไป ฟ้าหน่อเมืองจึงนำทัพลงที่ตั้งป้อมอยู่ที่ดอยปางพระ

ขุนส่างจินดาไถ่ลงไปรบที่ดอยปางพระ เจ้าฟ้าหน่อเมืองด่านทานไม่ได้
หนีเข้าไปตั้งป้อมอยู่ที่เวียงเมืองไทย ขุนส่างฯ จึงเขียนหนังสือไปถึงเจ้าฟ้าหน่อ
เมืองควมว่า ในช่วง 7 วันนี้ ถ้าจะมาสวามิภักดิ์ก็จงมาเถิด ถ้าเลย 7 วัน
พวกเราจะเข้ารบเมืองไทย เมื่อเลย 7 วันไปแล้ว เจ้าฟ้าหน่อเมืองไม่ตอบอะไรมา
ขุนส่างฯ จึงจัดทัพเข้าตีเมืองไทย เจ้าฟ้าหน่อเมืองหนีออกจากเวียงไป ขณะนั้น
บรรดาหัวเหิง เฒ่าเมือง ก็นเมืองทั้งหลาย จึงจัดเครื่องบรรณาการต่าง ๆ ไปเชิญ
ขุนส่างตันสูงเข้าเมืองขึ้นหอ

ขุนส่างตันสูง ค.ศ.1887 (ทศวรรษราชานิโยธามหามังฆอง)

ขุนส่างฯ ตามหาพระพุทธรูปที่เจ้าเสือจ๋ามฟ้าอัญเชิญมาจากเวียงสบ
ปาง แล้วนำมาไว้ในเมืองไทย เสนาทั้งหลายจึงทูลว่ามีอยู่ในวัด ขุนส่างฯ จึงให้หัว
ม้าไปชอยไปเชิญพระพุทธรูปมาไว้ในหอแล้วทำพิธีถวายไทยทาน

ขณะนั้นอำมาตย์ขุนจีสีป้อนำทัพพร้อมด้วยอาวุธครบมือมาที่แสงแก้ว ตัว
ขุนจีสีป้อส่งหนังสือมาถึงขุนส่างตันสูงควมว่า เนื่องจากเมืองสีป้อเคยได้ช่วย
ท่านรบกับเจ้าฟ้าแสงหน่อฟ้า ส่วนหมู่บ้านบ้านจ้างเมืองจิด หัวยาเหล่านี้ เราขอ
เอาเป็นน้ำดินของเมืองสีป้อ ขุนส่างตันสูงจึงเขียนหนังสือถึงเจ้าฟ้าสีป้อว่าเราเอา
เมืองดู่ให้เป็นเมืองของสีป้อไปก็จะเป็นสิ่งที่สมควรแก่การแล้ว

หลังจากนั้นขุนส่างจินดาจึงเอาเมืองไทยมอบให้เจ้าฟ้าจ้าวเป็นผู้ดูแล และ
สุดท้ายท่านจึงสั่งให้กิ่งดอยขุ่มโจงให้ทำเป็นเหมือนเช่นปู่แล้วบัว อัญเชิญพระ
พุทธรูปมาเป็นสิริมงคลแก่เมือง ขบวนอัญเชิญพระพุทธรูปมาถึงเมืองเมื่อ ค.ศ.
1887 เดือน 12 ขึ้น 4 ค่ำ

ราชวงศ์ผู้ปกครองของชาวไทเริ่มตั้งแต่เจ้าขุนตึงและนางบัวผุดเป็นปฐมกษัตริย์ของชาวไทเมื่อ ค.ศ.763 จ.ศ.125 ปีไทปึกยี ราชวงศ์สืบต่อกันมาจนถึง ค.ศ.1886 จ.ศ.1248 ยาวนานพันกว่าปี สิ้นสุดที่เจ้าฟ้าแสงหน่อฟ้าอ่อน (เสือจ๋ามฟ้า) กับโป่ล่างฮ้าย (เครือแสงอุ้มเมือง)

โป่ล่างฮ้ายเครือแสงอุ้มเมืองมีลูก 4 คน 1.นางคำซัง 2.ขุนยี่ 3.นางคำจ่า 4.นางคำไ้ ในเวียงแกขณะนั้นบรรดากางแก เฒ่าเมือง หัวเหิง กินเมืองทั้งหลาย ได้จัดเครื่องบรรณาการ ดอกหญ้าเงินดอกหญ้าทอง ทำพิธีฉลองกันอย่างครึกครื้น ยกขุนนางขึ้นเป็นเจ้าแสนหวีแต่งตั้งนางคำซังเป็นอัครมหาเทวีจุมใจเมือง พร้อมกับนางคำเผือก นางคำจ่าและนางคำไ้ รวมกันขึ้นหอ เมื่อ ค.ศ.1887 วันไทโฮสี เดือน 12 ขึ้น 10 ค่ำ อายุขุนนางขึ้นสูงขณะนั้น 37 ปี มีพระนามใหม่ ว่า ทศธรรมราชานิโยธามหามังฆ้อง เป็นเจ้าแสนหวี มีเมืองขึ้น 49 เมือง ได้เป็นเมืองเอกราชของชาวไท

อังกฤษรวบรวมอำนาจจากเจ้าฟ้าเมืองไท (ค.ศ.1887-1942)

เดือนยี่กองทัพอังกฤษขึ้นมาตั้งป้อมที่ลำเสี้ยว เดือนยี่ แรม 8 ค่ำ กองทัพอังกฤษขึ้นมาตั้งป้อมอยู่ที่หัวตำซึ่งใกล้กับเวียงสบปาง ทหารอังกฤษบางกลุ่มเดินทางเลยขึ้นไปอยู่ที่ไม้ซุง บ่อเกลือ จนถึงกระทั่งหัวนา บ้านจ๊อก เอาปืนเล็ก ปืนใหญ่ยิงไปที่ดอยกาตผีจนพังลงมา

ทหารอังกฤษไปเฝ้าเจ้าฟ้าขุนนางขึ้นสูงในเวียงแก

ในการประชุมกันทหารอังกฤษกล่าวว่า ถ้าเจ้าฟ้ารับเอาตำแหน่งจากอังกฤษภายใต้การปกครองของนางหอคำเมืองอังกฤษ (พระราชินีอังกฤษ) น้ำดินของท่านตั้งแต่แจ้แอ่นขึ้นไปถึงทุ่งมวาทิดกับชายแดนจีนนั้น จะให้เป็นน้ำดินของเจ้าฟ้าปกครองไป โดยที่รัฐบาลอังกฤษจะไม่มายุ่งเกี่ยวใด ๆ ทั้งสิ้น เดือนยี่

แรม 12 ค่ำ เจ้าฟ้าขุนสง่างจึงรับตำแหน่งจากรัฐบาลอังกฤษ จากเมืองที่เคยเป็นเมืองเอกราช ได้กลายเป็นเมืองขึ้นอังกฤษและถูกแบ่งแยกเป็นเมืองแสนหวีตอนเหนือและแสนหวีตอนใต้

สงครามโลกครั้งที่ 2

ค.ศ.1941 วันที่ 8 ธันวาคม เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ.1942 ตีกเมืองญี่ปุ่นเข้ามารบกับอังกฤษ

วันที่ 7 มีนาคม ญี่ปุ่นยึดได้เมืองท่ากุง (ย่างกุ้ง) เป็นอันว่าเมืองพม่าตกเป็นเมืองขึ้นญี่ปุ่น

เดือนพฤษภาคม ญี่ปุ่นยึดได้เมืองไทใหญ่ กองทัพญี่ปุ่นอยู่ในพม่าและในเมืองไททั้งหมด ทหารอังกฤษหนีออกไปอยู่ในอินเดียระยะหนึ่ง กองทัพญี่ปุ่นปกครองเมืองไทนาน 3 ปีเศษ

ค.ศ.1945 กองทัพพันธมิตรยึดเมืองไทคืนได้

วันที่ 4 พฤษภาคม กองทัพอังกฤษยึดเมืองท่ากุง (ย่างกุ้ง) ของพม่าคืนจากญี่ปุ่นได้สำเร็จ

เมืองไทเป็นเมืองขึ้นอังกฤษอีกครั้ง

เดือนมกราคม ค.ศ.1945 เมืองไทตอนใต้เป็นเมืองขึ้นอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง เจ้าฟ้าเมืองไททั้งหลายจึงประชุมกันเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองที่ปางหลวง (เมืองลายข้า) เป็นการประชุมครั้งที่ 1 โดยมีตะขิ่นนุผู้เป็นประธานฝ่ายพม่าพร้อมกับอูบ้ำแจนและมานป้าแข่งมาร่วมประชุมด้วย

ค.ศ.1947 เจ้าฟ้าเมืองไททั้งหลายประชุมกันครั้งที่ 2 ที่เวียงปางหลวงใน
เขตลายชา

การประชุมสนธิสัญญาปางหลวง

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1947 ประธานขางบ้านหม้อและมิดจินามาร่วม
ประชุมด้วย พวกเขาปรึกษารื้อกับประธานของฝ่ายไทเกี่ยวกับสถานการณ์
บ้านเมืองแล้วเห็นพ้องต้องกัน

วันที่ 7 กุมภาพันธ์ ประธานท้องถิ่นขางมาเข้าร่วมประชุมด้วย พวกเขา
พูดคุยกับประธานฝ่ายไทและประธานขางแล้วเห็นพ้องต้องกัน ตกลงทำสนธิ
สัญญาระหว่างประธานไทใหญ่ ประธานขางและขาง ดังนี้

1. ร่วมกันกับพม่าบริหารบ้านเมืองไป แล้วหวังไว้ว่าเมืองไท เมืองขาง
และเมืองขางจะได้อิสระภาพเร็วขึ้น
2. ตามระบบประชาธิปไตยที่เป็นสากล สิทธิต่าง ๆ ในเรื่องเศรษฐกิจ
ชาวพม่าได้รับเท่าไร ไทใหญ่ ขาง ขาง ก็จะได้รับเท่านั้น
3. การบริหารบ้านเมืองในเมืองไทใหญ่ ขาง ขาง เหล่านั้น พวกเขาจะ
บริหารกันเอง
4. กิจกรรมป้องกันประเทศ การติดต่อต่างประเทศ การคมนาคม เช่น รถ
ไฟ และถนนเหล่านั้นให้ไท ขาง ขาง ดำเนินไปพร้อมกับพม่า

วันที่ 8 กุมภาพันธ์ ประธานฝ่ายพม่า นายพลองซาน เดินทางมาถึงที่
ประชุม ในที่ประชุมนายพลองซานเล่าเรื่องการเดินทางไปอังกฤษที่ได้คุยกับ
อังกฤษว่า

1. สำหรับเอกราชของพม่านี้ ถ้าเมืองไทและพื้นที่ราบสูงทั้งหลายไม่เอาเอกราชด้วยนั้นจะไม่เป็นเมืองเอกราชได้อย่างสมบูรณ์

2. พม่าไม่เห็นด้วยที่จะให้อังกฤษมาปกครองเมืองไทและท้องที่บนเขาทั้งหมด ผู้ที่จะบริหารปกครองเมืองไทและท้องที่ดังกล่าวจะต้องเป็นคนไทและคนในท้องที่ปกครองกันเอง พม่าจึงจะเห็นด้วย

3. ความคิดของอังกฤษที่ว่า คนเมืองไทและคนในท้องที่ญูเขายังมีความรู้น้อย ไม่ควรเป็นเมืองเอกราชนั้น พม่าคัดค้านไปแล้ว ขอให้เมืองพม่า ไท และท้องที่ญูเขาทั้งหลายได้เอกราชพร้อมกัน

4. ที่พูดมาสำหรับเมืองไทและพื้นที่บนเขาเหล่านี้ พม่าไม่ประสงค์จะปกครองบริหารเมืองไท และท้องที่บนญูเขาเหล่านี้ หวังเพียงเพื่อให้เมืองไทและท้องที่ญูเขาเหล่านี้มีสิทธิเท่าเทียมกับเมืองพม่า

5. พม่าทั้งหมดไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ส่วนเมืองไทและท้องที่บนเขาทั้งหลายก็พม่าก็ไม่อยากให้เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ และไม่ยากให้เป็นเมืองขึ้นของพม่าด้วยเช่นกัน

6. สำหรับการปกครองบริหารเมืองไทและท้องที่ญูเขา จะต้องอยู่ในอำนาจของสภา ในสภานี้จะต้องมีผู้แทนของไทและท้องที่บนเขาอยู่ด้วย

ประธานเมืองไท ขาง และ ชาง พูดคุยกับนายพลอองซานและกลุ่มผู้นำพม่านานสี่วัน และหลังจากนั้น วันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1947 ตอนเช้า เวลา 10.00 น. นายพลอองซานผู้เป็นประธานฝ่ายพม่า กับประธานฝ่ายไท ขาง ชาง และยาง รวม 21 คน เห็นพ้องต้องกันลงนามสนธิสัญญาที่เวียงปางหลวง

ได้เอกราชกับพม่า

เช้าวันที่ 4 มกราคม ค.ศ.1948 เวลา 04.20 น. เมืองพม่า ไท และท้องที่ญูเขาทั้งหลายหลุดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นอังกฤษได้เป็นเมืองเอกราช

พม่า รัฐไทใหญ่ รัฐกะยา รัฐขาง (กะฉิ่น) ภาคพิเศษขาง รัฐกอลูเซา (ยาง) รวมกันเป็นสหภาพพม่าอยู่ภายใต้การปกครองของนายกรัฐมนตรี มีเจ้าฟ้าย่องห้วยเป็นประธานาธิบดีชั่วคราว อนุขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของสหภาพพม่า และให้เจ้าฟ้าเมืองมิด เจ้าขุนเขียวขึ้นขึ้นเป็นประธานสภาของรัฐไทใหญ่ ส่วนเจ้าฟ้าทั้งหลายมีอำนาจปกครองเมืองของตนเองอยู่ สิทธิต่าง ๆ ของเมืองต่าง ๆ ก็ยังมีลักษณะคล้ายกับเมื่ออยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

เจ้าฟ้าไททั้งหลายพร้อมกันสละอำนาจ

วันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ.1952 ประธานไท เจ้าขุนเขียวเชิญผู้สื่อข่าวทั้งหลายมาแถลงข่าวว่าชาวไทเจ้าฟ้าทั้งหลายของไทยจะสละอำนาจนั้น บัดนี้พวกเราเจ้าฟ้าทั้งหลายตัดสินใจกันแล้วว่าที่จะสละอำนาจ (ขณะนั้นเจ้าคำหม่ฟ้า ดำรงตำแหน่งประธานเมืองไท เฉพาะเขตแสนหวีตอนเหนือ)

วันที่ 24 เมษายน ค.ศ.1959 เจ้าฟ้าไททั้งหลายเห็นพ้องต้องกันกันลงนามวางอำนาจโดยยินยอมรับเงินเดือนหรือเงินบำเหน็จบำนาญ

วันที่ 29 เมษายน ค.ศ.1959 เจ้าฟ้าไททั้งหลายประกาศวางอำนาจการปกครองเมืองไททุกประการ

หนังสืออ้างอิง

1. พื้นไถ ซึ่งเป็นของพระอาจารย์เมืองหนองมอบให้
2. ราชวงศ์เมืองไท เขียนโดย ชายสา่งสาม
3. พื้นเครือไท เขียนโดย เจ้าลุงเหยียบฟ้า
4. เครือไทเมืองไท เขียนโดย เจ้าเชียงตุง (เครือเสือ)
5. พื้นเมืองไท เขียนโดย เจ้าลุงยันฟ้า

.....

1. ขอขอบคุณพระอาจารย์ พระโสภาณเมืองหนอง ซึ่งอยู่ที่โรงพิมพ์ไตรปิฎกทองจีซึ่งเป็นผู้แนะนำให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
 2. พระวิจิตรขณะ (ตู่ยี่ฟู) วัดเชียงตุง ดันดี (ทองจี) ซึ่งเป็นผู้เคยปลุกใจให้รักหนังสือนี้ขึ้นมา
 3. ลุงขุนจำอู ผู้ที่แนะนำข้างหน้า ข้างหลัง จนกระทั่งมีความแน่วแนในอนาคต
 4. ชายสา่งส่วย ผู้ที่ช่วยอย่างจริงจังเพื่อให้เป็นหนังสือฉบับนี้
 5. นางเค็ดลาหอม ผู้ที่ตั้งใจเอามือของตนเองเขียนหนังสือเล่มนี้จนจบ
- ข้าพเจ้าขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงได้บันทึกติดกับหนังสือฉบับนี้

ลงนาม นันทสิงห์ เมืองหนอง

เชิงอรรถ

1. นาม “เสื่อข่านฟ้า” ต้นฉบับให้ความหมายว่า “เนื่องจากถูกเสื่อข่วนแล้วผละจากไป” แต่ผู้แปลมีความเห็นว่า คำว่า “ฟ้า” นั้นเป็นชื่อที่มาจากขุนธู ขุนไล ซึ่งลงมาจากเมืองฟ้า (สวรรค์) นั้น ส่วน “เสื่อข่าน” เนื่องจากเจ้าขุนยี่ข้างคำ ถูกเสื่อข่วน (“ข่วน” นั้นภาษาไทยใหญ่ออกเสียง “ข่าน”) ขณะเข้าไปทำไร่ และหลังจากนั้นจึงได้ยึดถือประเพณีสืบต่อกันมาว่า เจ้าเมืองจะมีคำว่าเสื่อเป็นชื่อต้นและฟ้าเป็นชื่อท้ายในเวลาต่อมา
2. “ปาง” มีความหมายว่า เนินหรือที่โล่ง หมากอู้ หมายถึง สดรอเบอรี
3. ฉบับอื่นกล่าวเพิ่มเติมว่า นางเย่ซิ่นคือพี่สาวของท้าวข้างเมือง
4. ฉบับเมืองไทยกล่าวว่า “เนื่องจากปู่เหิงเมืองไทยได้ช่วยไกล่เกลี่ย หรือเกลี้ยกล่อมให้เมืองมางเลน ช่วยส่งเครื่องบรรณาการให้พม่า ฉะนั้นเมืองไทยจึงเป็นเมืองพี่เลี้ยงของเมืองมางเลนตั้งแต่นั้นมา”
6. หมายถึง นางที่เป็นชาวบ้านชาวเมือง
7. หมายถึง นางสนม
8. “สิ้นผิวสิ้น” เป็นภาษาพม่า แปลเป็นไทยว่า “พระเจ้าช้างเผือก”
9. อาณาเขตแสนหวีมี 3 ก้อน ก้อนเหนือคือท้องที่ตั้งตัวเมืองแสนหวี ก้อนกลางคือเมืองหยอ ก้อนใต้คือเมืองหนอง
10. “หอห้อง” คือหอที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ (หอมีหลายหลังด้วยกันเช่น หอทิศใต้ และหอทิศเหนือ เป็นต้น)
11. ฉบับอื่นกล่าวว่า “นางเป็นผู้ลงมือเอง”
12. ฉบับอื่นกล่าวว่า ขุนคำเอื่องเป็นโอรสของ ‘ขุนคำเอื่อ’ ซึ่งเป็นโอรสองค์โตของเจ้าหลวงคำสองฟ้า
13. ต้นฉบับเขียนว่า “ขุนคำเอื่องอ่อน” แต่ผู้แปลยึดศัพท์ “ขุนคำเอื่อง” เป็นเกณฑ์ เนื่องจากขณะที่นางหาญฟ้าหน่อแสงบันปลงพระชนม์เจ้าคำหน่อฟ้า นั้น เสนาอำมาตย์บางคนที่ไม่ชอบการกระทำของนาง ได้นำขุนคำเอื่องหนีไปพึ่งเมืองอังวะ ฉะนั้นขุนคำเอื่องที่ครองเมืองขณะนี้ อาจจะเป็นคนเดียวกันกับคนที่หนีไปพึ่งเมืองอังวะนั้น และองค์นั้นไม่ได้มีคำว่า “อ่อน” กำกับไว้

14. ฉบับจำลองเขียนเพิ่มเติมว่า “ชาวบ้านมะโกยกลุ่มหนึ่ง” ฉบับเมืองไทยเขียนเพิ่มเติมว่า “ชาวบ้านโกยกลุ่มหนึ่ง”
15. ฉบับอื่นกล่าวว่า “ขุนคำเอื่อนนำข้าทาสบริวารไปทางท้องที่น้ำไค้-บ้านกลาง-เมืองแก๊ด แล้วพักแรมอยู่ที่นั่นสามสี่เดือน
16. แควปางป้าง
17. ภาษาพม่าเรียกว่า “เมี้ยวห่วน”
18. ขุนคำเอื่อหรือขุนแสงคำเอื่อ หรือขุนคำเอื่ออ่อน เป็นบุคคลเดียวกัน
19. ฉบับอื่นกล่าวว่า “ก่อนเคลื่อนพลไปนั้น แต่งจาห่วนกับขุนแสงอ่องทอนและขุนแสงมยาอ่องไม่ได้ไปพร้อมกันคือ แต่งจาห่วนเคลื่อนพลไปก่อน ส่วนขุนแสงอ่องทอนกับขุนแสงมยาอ่องค่อยเคลื่อนพลตามไปทันแต่งจาห่วนที่เชียงตุง”
20. คำว่า “ก่าลี” อาจจะมี 2 แห่ง คือ ก่าลีเมืองหนอง และก่าลีขุนอิง
21. ฉบับอื่นไม่ได้กล่าวว่าแข่งม้ากัน กล่าวแต่เพียงว่า “ม้าสีแดงของเจ้าหลวงคำสองฟ้า (ขุนคำแดง) นั้น เร็วมากจนกระทั่งชาวเมืองต่าง ๆ 7-8 เมืองกล่าวยกย่องชมเชย ท่านคิดจะนำม้าตัวนี้ไปมอบให้กับพระเจ้ามังตรา วันหนึ่งขุนคำแดงจึงนำม้าตัวนี้ชี้ให้ชาวบ้านดู”
22. ฉบับอื่นเพียงแต่กล่าวว่า “ขณะนั้นขุนแสงอ่องทอนนำม้าตัวผู้สีม่วงแก่ชี้ให้ดูปรากฏว่าเร็วกว่าม้าแดง 3 เท่า”
23. เป็นมาตราซังของไทยอย่างหนึ่ง 1 ซัน มีน้ำหนักประมาณ 10 บาท
24. 1 จะแหล่ = 1/4 ลิตร
25. สิ่งกลางเมืองเป็นชื่อผู้มีตำแหน่งทางการเมืองค่อนข้างสูง
26. แสงกึ่งเมืองเป็นตำแหน่งนายทหารซึ่งไม่ใหญ่โตเท่าใดนัก
27. ต้นฉบับบางแห่งเขียน “หัวสิ่งเวียงคำ” แต่ฉบับอื่นบางแห่งเขียน “คิงหลวงหัวสิ่ง” ก็มี “ปู่หัวสิ่งเวียงคำ” ก็มี, “ปู่หัวสิ่งหลวงเวียงคำ” ก็มี
28. ฉบับอื่นว่า เมืองวันสัง (เปาซาน) เมื่อไปถึงเมืองวันสังแล้ว เจ้าเมืองวันสังส่งต่อไปที่ขุนหลวงเมืองตาลี
29. เมืองวันสังสมัยก่อนชาวจีนเรียกว่า เมืองป่าทูลือ หรือป่าทูลือ ซึ่งหมายถึงเมืองของชาวไทที่อยู่ในเขตจีนทางตอนลุ่ม หรือทิศใต้ของแม่น้ำสาละวัน

30. ฉบับอื่นว่า “เมืองตาลี”
31. คำว่า “หญ่่องปางแจ่น” เป็นภาษาพม่า แปลเป็นไทยว่า ต้นสูงที่เรียงกันเป็นแนวเดียวกัน
32. ฉบับแก้ล้นกล่าวว่า “ล่อหน่อฮ่างหญ่ิง”
33. เพื่อความกระจ่างจะขยายความจากข้อมูลของฉบับแก้ล้นและฉบับเมืองไทยดังนี้

“ขณะที่หัวสิ่งเรียงคำกับขุนแสงอ่องทอนทั้งสองพี่น้องหนีออกจากเมืองแสนหวี ทำให้เมืองแสนหวีกลายเป็นเมืองร้างไปนั้น หัวมัจเรโฮแสงกับพี่ ๆ น้องทั้งกลุ่มก็หนีไปซ่อนตัวที่เหลาหม่นแล้วขึ้นไปบนดอยสามสิบ

ขณะที่ห่วนหลวงอุเทนบุญญะจัดศึกขึ้นมาสู่แสนหวีนั้น ได้ตั้งป้อมอยู่ที่ “หญ่่องปางแจ่น” หลังสงครามยุติลง ห่วนหลวงอุเทนฯ รวบรวมชาวบ้านส่วนหนึ่งให้ไปอยู่กับตน

หลังยุติสงครามกันแล้ว ห่วนหลวงอุเทนฯ ได้รับแต่งตั้งให้ประจำอยู่ที่ลำเสี้ยว ขณะนั้นกองหัวมัจเรโฮแสงก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวสิ่งกลางเมือง และขุนฮาวคำก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นอำมาตย์ ตำแหน่งสิ่งดาเมือง ให้ทั้งสองนี้บริหารบ้านเมืองร่วมกับอุเทนบุญญะ”

34. คำว่า “ห่วน” เป็นชื่อตำแหน่งทางการเมืองของพม่าในยุคนั้น

35. ปู่เหิง = นายพัน (ควบคุมชาวบ้าน 1,000 หลังคาเรือน)

ปู่สีง = นายหมื่น (ควบคุมชาวบ้าน 10,000 หลังคาเรือน)

ปู่ก้าง = นายร้อย (ควบคุมชาวบ้าน 100 หลังคาเรือน)

ปู่แก๋ = ผู้ใหญ่บ้าน (ไม่จำกัดหลังคาเรือน)

บางแห่งปู่แก๋กับปู่ก้างจะมีตำแหน่งเท่าเทียมกัน คือไม่มีสิทธิ์บริหารบ้านเมืองได้

ส่วนตำแหน่งเผ่าเมืองกินเมืองนั้น ถ้าไม่มีเจ้าครองเมือง เผ่าเมืองกินเมืองจะทำหน้าที่เป็นผู้ครองเมืองชั่วคราว แต่ในภาวะปกติเจ้าฟ้าจะแต่งตั้งเผ่าเมืองกินเมืองให้ไปปกครองท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง

36. ฉบับอื่นเขียนว่า “ขุนส่วยแข่งถามเรื่องเดิมจากแม่ แม่จึงเล่าความเดิมให้ฟัง พร้อมกับบอกชื่อปู่พรองบ้านโป่งและหัวเห็งกอนแสงก่อนใต้ให้ลูกหลานทราบ ถ้าลูกจะไปหาราชวงศ์ที่แสนหวีต้องไปหาสองคนนี้ก่อน”
37. 5 วัน 1 ครั้ง
38. ฉบับอื่นกล่าวว่า “หัวเห็งกอนแสงและปู่พรองบ้านโป่งจัดเสื้อผ้าให้ห่มและปูที่นั้งให้”
39. ฉบับเจ้าล้านเขียนชื่อนางว่า “หาญจุ่มฟ้าแสงเมือง”
ฉบับเมืองไทยเขียนชื่อนางว่า “หาญฟ้าจุ่มแสงเมือง”
40. ส่วนต้นฉบับค่อนข้างสับสน ผู้แปลขอลอกสำนวนจากฉบับเจ้าล้านกับเมืองไทยดังต่อไปนี้ “ให้อำมาตย์ทั้งสองนั้นบริหารดูแลนามลนาจาน เพื่อให้เป็นบ้านเป็นเมืองเช่นเมืองอื่น ๆ ร่วมกับนายอำเภอยะลวจ่อถิ่น”
41. กะเหรี่ยง
42. ฉบับเจ้าล้านว่า เมืองเปียงเมืองปา
43. ฉบับอื่นกล่าวว่า “เชียงใหม่สวามิภักดิ์”
44. ฉบับอื่นกล่าวว่า “ในขณะที่เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อหว่ายฟ้ากลับถึงเมืองเรียบร้อยแล้วนั้น ท่านได้ไปที่กองทัพพม่าที่เมืองนายอีก (เพื่อธุระอย่างใดอย่างหนึ่ง) เนื่องจากสืบสองพันนา เชียงตุง มหาชนั้นหนีออกจากบ้านเมืองของตน โดยหนีเข้าไปในเมืองสืบเอ็ดสิบห้า ตัวนายพลพม่าอุปัช้อง (ฉบับเจ้าล้านว่า อุปัช้อง) จึงจัดกองทัพหน้าฟ้าเมืองไทไปรวมพลกันที่เชียงตุง (ฉบับเจ้าล้านว่าเมืองตุง) แล้ว เข้าไปทำลายเชียงรุ่งสืบสองพันนา จนเสียหายหมด
- ในขณะที่นั้นข้างฝ่ายเมืองแสนหวีจัดให้หัวเห็งกอนใต้ เจ้าฟ้าเมืองสุก้างเหิงเมืองบ้านวาบ คอกข้างแม่เมืองเมืองหนิม ศีกข้างฝ่ายกอนใต้ กอนกลางนั้นก็ อำมาตย์ต้องแบ่งเป็นผู้จัดทัพไป รวมกับนายพลพม่าที่กองทัพเชียงตุง”

45. ฉบับอื่นกล่าวว่า “จัดให้ไปอยู่ที่แจ้ฮั่ว” (ไม่ใช่มอบตำแหน่งให้)
46. ความที่ว่า “เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห้วยฟ้าได้จัดทัพตามนายพลมหาชัยมังฆ้องแห่งเมืองนายไปรบกับเชียงราย” นั้น ฉบับอื่นไม่กล่าว กล่าวแต่เพียงว่า นายพลมหาชัยมังฆ้องกลับไปเมืองอังวะแล้ว จัดทัพไท้ทัพพม่าไปเข้ารบกับเชียงรายเป็นต้น
47. ผู้แปลขอเพิ่มเติมว่า สองแกับดอยดาวนั้นไม่ใช่สถานที่เดียวกัน และไม่ได้อยู่ใกล้กัน ดอยดาวอยู่ในแถบมาหลวง ส่วนสองแกับอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองแสนหวี คำกล่าวที่ว่า ชาวบ้านดอยดาวแข็งข้อนั้น เนื่องจากพวกขบถจากถิ่นอื่นหนีเข้าไปอยู่ที่ดอยดาวแล้วแข็งข้อขึ้นอีก จึงทำให้มีการไล่พวกขบถออกจากดอยดาว จนกระทั่งลุกลามไปถึงแจ้ฮั่ว น้ำคำ และ ปางคำ ส่วนฉบับอื่นกล่าวว่า “ขณะที่ไปหม่างกะลาไปปราบขบถที่ดอยดาวนั้น ทำให้แจ้ฮั่วปางคำ น้ำคำและท้องที่ต่าง ๆ แถบแม่น้ำมาวนั้นเสียหายหมด”
48. ฉบับแจ้ฮั่วว่า “อุบป่าช่อง” ฉบับเมืองไฮว่า “อุบป่าดอง”
49. ข้อความว่า “เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห้วยฟ้าจับทหารของมหาชนั้นได้จำนวน 80 นาย แล้วเอามามอบให้เห่ห่วนกองทัพบกที่เชียงตุงนั้น” ฉบับอื่นกล่าวแต่เพียงว่า ที่เชียงตุงขณะนั้นนายพลยเห่ห่วนรักษาไว้ มหาชนั้นแห่งสิบสองพันนายกำลังมารบ แต่พ่ายแพ้กลับไป
50. ขณะที่เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห้วยฟ้าสิ้นพระชนม์นั้น ฉบับเมืองไฮกล่าวว่า เมืองไท้พื้นที่ต่าง ๆ นำเครื่องบรรณาการมาถวายและแสดงความอาลัยมากมาย และพิธีเผาศพก็จัดอย่างสมเกียรติ
51. ฉบับแจ้ฮั่วเขียนเพิ่มเติมเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งกล่าวว่า เจ้าหลวงตื่นคำเสื่อห้วยฟ้ามีโอรสองค์หนึ่ง และธิดา 2 องค์ โอรสนั้นมีนามว่า ขุนส่วยหม่อง ซึ่งเกิดจากนางพม่านามว่า มะแฉ ส่วนธิดามีนามว่า นางแสงอวน เกิดจากนางที่คำ ซึ่งเป็นนางในเมือง (คนสามัญ) อีกนางหนึ่งชื่อนางแสงจ้ามเป็นลูกนางจ้ามคำ ซึ่งเป็นนางในเมืองเช่นกัน

และอีกส่วนหนึ่งกล่าวว่า หลังจากเจ้าหลวงตื่นคำเสือก่อฟ้าสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ขณะนั้นพระราชวงศ์ยังมีอีก คือ 1.ขุนแสงคำแดง 2.ขุนแสงคำนั้น 3.ขุนแสงหน่อเมือง 4.ขุนแสงคำขอด 5.ขุนแสงคำปาก 6.ขุนแสงหน่อฟ้า

ขุนคำแดงนั้นมีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ ขุนคำแดงอ่อน (“อ่อน” แปลว่า น้อย) ขุนคำแดงอ่อนสิ้นพระชนม์เสีย โดยยังไม่มีความดีความชอบ

52. ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่า ขุนแสงคำขอดมีคำสั่งให้เผาเมือง กินเมือง หัวเหิงทั้งหลายไปจัดเงินจำนวน 211 จ้อย และพลอย (อาจจะไม่ใช่พลอยที่มีคุณค่า) 311 จ้อย มาเพื่อให้นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและเครื่องบรรณาการ แต่ได้มาแค่ครึ่งหนึ่งเท่านั้น
53. ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่า “ขณะนั้นพวกผู้ใหญ่ที่เป็นชาวไทหนักันหมด แต่ถึงหลวงหัวสิ่งชั่วเมืองไม่ทราบว่ามีพม่ายู่ในหอ จึงไปที่หอ จึงถูกพวกพม่าบังคับให้หาบสิ่งของ แม้ว่าถึงหลวงจะบอกแก่พวกพม่าว่าเดี๋ยวนี้เราจัดคนไว้ครบแล้ว แต่คนที่จัดไว้ 2 คนนั้นยังมาไม่ถึง ขอให้รอสักครู่ แต่พวกพม่าไม่ยอม”
54. ชาวบ้านเหล่านี้ฝึกฝักฝักกับคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมือง (ผู้แปล)
55. ชาวบ้านเหล่านี้ฝึกฝักฝักกับคิงหลวงหัวสิ่งชั่วเมือง (ผู้แปล)
56. ชาวบ้านเหล่านี้ฝึกฝักฝักกับเจ้าฟ้าหรือพรองเมืองหลวงสิ่งอุ้มเมืองแสง
57. คำว่า ขุนแสงคำแดงอ่อนนั้น ฉบับเจ้าล้านกล่าวแต่เพียง ขุนแสงคำแดงเฉย ๆ ไม่มีคำว่า “อ่อน” กำกับไว้ ที่จริงขุนคำแดงหรือขุนแสงคำแดงกับขุนแสงคำแดงอ่อนไม่ใช่บุคคลเดียวกัน ขุนแสงคำแดงอ่อนนั้นเป็นลูกของขุนคำแดงหรือขุนแสงคำแดง ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่า ขุนแสงคำแดงมีลูกชายคนหนึ่งชื่อขุนคำแดงอ่อน หรือขุนแสงคำแดง ขุนแสงคำแดงยังไม่ทันได้ครองเมืองด่วนสิ้นชีวิตเสียก่อน ตั้งแต่อายุยังไม่มาก แต่ทั้งสองฉบับคือ ทั้งต้นฉบับและฉบับเจ้าล้านกลับยืนยันว่า ผู้ที่จัดศึกไปรบกับขุนแสงหน่อฟ้าอ่อนคราวนี้นั้นเป็นอาของขุนแสงหน่อฟ้านามว่า ขุนแสงคำแดง หรือขุนแสงคำแดงอ่อน

ถ้าจะวินิจฉัยอีกนัยหนึ่งคือ ขุนแสงคำแดงมีลูกชายชื่อ ขุนคำแดงอ่อน แต่
ขุนแสงคำแดงไม่เคยได้ครองเมือง ผู้ที่ได้ครองเมืองคือผู้เป็นลูกนามว่า ขุน
คำแดงอ่อน (เสื่อข่านฟ้า) ผู้ที่จัดศึกไปรบกับขุนแสงหน่อฟ้าคือ ขุนแสงคำแดง
ผู้เป็นพ่อ แต่การวินิจฉัยเช่นนั้นดูเหมือนจะขัดแย้งกับต้นฉบับอย่างมาก
เพราะว่าต้นฉบับไม่ได้กล่าวถึงว่าขุนแสงคำแดงมีลูก แต่ต้นฉบับก็ยังนำ
ถึงข่าวในจำนวนลูกชายขุนส่วยแข่ง (เสื่อห่วยฟ้า) 7 คนนั้นมีคนหนึ่งนาม
ว่า ขุนคำแดง โดยที่ไม่มีคำว่า “อ่อน” กำกับไว้ข้างท้ายเลย

58. ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่าข้อความส่วนนี้ว่า “เนื่องจากก่อนนั้นครั้งหนึ่งขุนเปียเคยได้
ขึ้นไปพักพิงอยู่กับเจ้าฟ้าแห่งตองแปง ฉะนั้นคราวนี้จึงเขียนหนังสือไปทูลขอ
ให้เจ้าฟ้าแสนหวีไปปราบเจ้าฟ้าตองแปง” (เพื่อทำโทษที่เคยช่วยให้ที่พักพิง
แก่คู่อริของตน) ส่วนขุนเปียนั้นถูกเจ้าปะก่านฆ่าตายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1845
59. ฉบับเจ้าล้าน เขียนเพิ่มเติมว่าในขณะที่พวกพม่านำเจ้าฟ้าแสนหวีไปเมือง
พม่านั้น ได้นำเจ้าฟ้าใสแอกคอ (เครื่องกุ่มขัง) ไปด้วย
60. ป็อกโตปางหวย มีความหมายว่า ตำบลหรือถิ่นที่อยู่ของชาวไทซึ่งเรียก
บริเวณนั้นว่า “ปางหวย” ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่าส่วนนี้เพิ่มเติมว่า ขุนแสงโพ
หม่องย้ายหอไปอยู่แห่งใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ที่ศเหนือของหอเก่า
61. ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่า ขุนแสงหน่อฟ้าอ่อน (เสื่อจามฟ้า) พ่ายแพ้แล้วหนีลง
ไปมณฑลเลย (เมืองพม่า)
62. ฉบับเจ้าล้านกล่าวว่าข้อความส่วนนี้ว่า ขณะที่ไปสร้างฮ้ายตั้งเวียงอยู่ที่เวียงคำ
xon นั้นเป็นปี ค.ศ. 1871 ขณะนั้นกษัตริย์พม่าได้จัดให้ผู้ช่วยห่วนพม่านาย
หนึ่งกับนายทหารใหญ่ (พม่าเรียกว่า “จิดจิดอสิน”) รวมกับทัพของ 8 เจ้า
ฟ้าไปรบกับไปสร้างฮ้ายหรือขุนสร้างฮ้าย